V. İ. LENİN

NE YAPMALI?

HAREKETİMİZİN CANALACI SORUNLARI

ERİŞ YAYINLARI

BİRİNCİ BASKI

NE YAPMALI?

HAREKETİMİZİN CANALACI SORUNLARI

V. İ. LENİN

1901 yazıyla Şubat 1902 arasında yazıldı. İlk kez, Mart 1902'de Dietz tarafından Stuttgart'ta yayınlandı.

[V. İ. Lenin'in *Çto delat?* (1902) adlı yapıtını, Muzaffer Ardos İngilizcesinden (*What Is To Be Done? Burning Questions of Our Movement*, Progress Publishers, Moscow 1970) ve Fransızcasından (*Que faire? Les questions brûlantes de notre mouvement*, Editions Sociales, Paris 1966) Türkçeye çevrilmiştir. Sol Yayınları. (Birinci Baskı: Kasım 1968, İkinci baskı: Mart 1977, Üçüncü baskı: Ekim 1990)]

Eriş Yayınları tarafından düzenlenmiştir, 2003.

erisyay@kurtuluscephesi.com

http://www.kurtuluscephesi.com

http://www.kurtuluscephesi.net

http://www.kurtuluscephesi.org

İÇİNDEKİLER

"... Parti mücadeleleri, bir partiye güç ve canlılık kazandırır; bir partinin zayıflığının en iyi kanıtı, dağınıklık ve açık-seçik sınırların bulanıklaşmasıdır; bir parti kendisini arındırarak güçlenir. ..."

(*Lassalle'in Marx'a 24 Haziran 1852 tarihli mektubundan*)

ÖNSÖZ

YAZARIN ilk planına göre, bu kitapçık, "Nereden Başlamalı"[2] (*İskra*,[3] n° 4, Mayıs 1901)* başlıklı makalede belirtilen düşünceleri ayrıntılı bir biçimde geliştirecekti. Bu yazıda verdiğimiz sözü (ki bu söz, birçok sorulara ve özel mektuplara verdiğimiz yanıtlarda yinelenmiştir) yerine getirmekte geciktiğimiz için, okurdan özür dilememiz gerekir. Bu gecikmenin nedenlerinden biri, geçen yılın haziranında (1901), bütün yurtdışı sosyal-demokrat örgütlerin birleştirilmesi girişimidir. Bu yoldaki çabaların sonucunu beklemek doğaldı; çünkü, bu çaba [sayfa 9] başarılı olsaydı, belki de *İskra*'nın örgüt anlayışını biraz farklı bir yaklaşımla açıklamak gerekecekti; herhalde böyle bir başarı, Rus sosyal-demokrat hareket içindeki iki eğilimin varlığına çok çabuk bir son vermeyi vaadediyordu.

* Bkz: V. I. Lenin, *Collected Works*, c. 5, s. 13-24. -Ed.

Okurun da bildiği gibi, bu girişim başarısızlığa uğradı,[4] ve ilerde göstereceğimiz gibi de, *Raboçeye Dyleo*'nun[5] n° 10'da ekonomizme doğru yönelmesinden sonra, başarısızlığa uğramaya mahkümdu. Dağınık ve belirsiz, ama bu yüzden de daha inatçı ve kendisini çeşitli biçim-lerde yeniden dayatmaya daha da yetenekli bu eğilime karşı kesin bir mücadele başlatmanın mutlak bir zorunluluk olduğu görüldü. Buna uygun olarak kitapçığın ilk planı değiştirildi ve oldukça genişletildi.

Kitapçığın temel konusu "Nereden Başlamalı" makalesinde ortaya atılan üç sorun olacaktı – siyasal ajitasyonumuzun niteliği ve temel içeriği; örgütsel görevlerimiz; ve bütün Rusya'yı kucaklayacak militan bir örgütü aynı anda ve çeşitli yönlerden kurma planı. Bu sorunlar, *Raboçaya Gazeta*'yi[6] yeniden canlandırma yolundaki başarısız girişimlerden biri sırasında, bunları aynı gazetede ortaya atmaya çalışmış olan yazarın kafasını uzun zamandır kurcalıyordu (bkz: Beşinci Bölüm). Ama bu kitapçığı yalnızca bu üç sorunun tahliliyle sınırlandırma, görüşlerimizi hiç ya da hemen hemen hiç bir polemiğe girişmeksizin, olabildiğince olumlu biçimde sunma yolundaki ilk plan, iki nedenden ötürü gerçekleşememiştir: bir yandan ekonomizm bizim sandığımızdan çok daha dirençli çıkmıştır [burada ekonomizm terimini, bu kitapçığın, deyim yerindeyse, bir taslağı olan ve *İskra*, n° 12'de yayınlanan (Aralık 1901) "Ekonomizmin Savunucularıyla Bir Konuşma"* adlı makalede açıklandığı biçimde, geniş anlamıyla kullanmaktayız]. Sözü edilen üç [sayfa 10] sorunun çözümü konusundaki ayrılıkların, ayrıntılar konusundaki ayrılıklardan çok, Rus sosyal-demokrat hareket içindeki iki eğilim arasındaki temel anti-tez ile açıklanabilirliği, kuşkuya yer bırakmayacak bir biçimde açığa çıktı. Öte yandan, *İskra*'daki görüşlerimizin pratiğe uygulanışının ekonomistlerde yarattığı şaşkınlık, çok kez, iki ayrı dil konuştuğumuzu ve bu yüzden, işe ta başından başlamadıkça bir anlaşmaya *varamayacağımızı*, ve *bütün* ekonomistlerle bütün temel görüş ayrılıklarımızı *sistematik bir biçimde "açıklığa kavuşturmak"* için, sayısız ve somut örneklerin de göstermiş, olduğu gibi, olabildiğince basit bir üslupla bir girişimde bulunmanın gerekli olduğunu açıkça göstermiştir. Ve ben, bu kitapçığın hacmini büyük ölçüde genişleteceğini ve yayınlanmasını

* Bkz: V. I. Lenin, *Collected Works*, v. 5, s. 313-320. -Ed.

geciktireceğini çok iyi bildiğim halde, böyle bir "açıklığa kavuşturma" girişiminde bulunmaya karar verdim; "Nereden Başlamalı" başlıklı makalede verdiğim sözü yerine getirmenin *bir başka yolunu* bulamadım. Dolayısıyla, gecikme yüzünden dilediğim özürlere, bu kitap-çığın içerdiği ciddi yayınsal yetersizlikler için olanları da eklemeliyim. Çeşitli öteki görevlerin sık sık kesintiye uğrattığı büyük bir *ivedilik* içerisinde çalışmak zorunda kaldım.

Yukarda sözü edilen üç sorunun incelenmesi, gene de bu kitapçığın ana konusu olarak kalmaktadır; ama daha genel nitelikte başka iki sorunla söze başlamayı gerekli buldum – "eleştiri özgürlüğü" gibi bunca "masum" ve "doğal" bir slogan niye bizim için gerçek bir savaş çığlığı olsun ve kendiliğinden yığın hareketi karşısında sosyal-demokratların rolü gibi temel bir sorunda niye görüş birliğine varamayalım? Bundan başka, siyasal ajitasyonun niteliği ve içeriği konusundaki görüşlerimizin açıklanması, [sayfa 11] *trade-union*cu politika ile sosyal-demokrat politika arasındaki farkın açıklanması, ve örgütsel görevler konusundaki görüşlerimizin açıklanması da, ekonomistleri doyuran amatörce yöntemler ile bizim vazgeçilmezliğini savunduğumuz devrimcilerin örgütlendirilmesi arasındaki farkın açıklanması halini aldı. Ve ayrıca, bütün Rusya'yı kucaklayan bir siyasal gazete "plan"ı üzerinde daha da ısrarla durmaktayım. Çünkü buna yapılan itirazlar tutarsızdır ve çünkü "Nereden Başla-malı" başlıklı makalede ortaya attığım soruna, gereksindiğimiz örgütü her yönden ve aynı zamanda yaratma işine nasıl girişeceğimiz sorununa henüz gerçek bir yanıt verilmiş değildir. Ve nihayet, sonuç kısmında, ekonomistlerle kesin bir kopuşu, her şeye karşın kaçınılmaz olan bir kopuşu önlemek için, elimizden gelen her şeyi yaptığımızı; *Raboçeye Dyelo*'nun özel bir anlam, ya da dilerseniz "tarihsel" bir anlam kazandığını, çünkü tutarlı ekonomizmi değil, Rus sosyal-demokrasisi tarihinin *bütün bir döneminin* ayırıcı özelliği olan fikir karışıklığını ve sallantıları tam olarak ve çarpıcı bir biçimde ifade ettiğini; ve bu yüzden de, ilk bakışta, *Raboçeye Dyelo* ile aşırı ölçüde ayrıntılı gibi görünen polemiğin de anlam kazandığını, çünkü bu döneme kesin bir son vermedikçe hiç bir ilerleme gösteremeyeceğimizi ortaya koymaya çalıştım. [sayfa 12]

Şubat 1902 N. LENİN

BİR
DOGMACILIK VE "ELEŞTİRİ ÖZGÜRLÜĞÜ"

A. "ELEŞTİRİ ÖZGÜRLÜĞÜ" NE DEMEKTİR?

"Eleştiri özgürlüğü", hiç kuşkusuz, günümüzün en moda sloganı ve tüm ülkelerde sosyalistler ve demokratlar arasındaki tartışmalarda en sık kullanılan slogandır. İlk bakışta, tartışmaya giren taraflardan birinin eleştiri özgürlüğüne ciddiyetle başvurmasından daha garip gözüken bir şey olamaz. Avrupa ülkelerinin çoğunluğunun, bilim ve bilimsel araştırma özgürlüğünü güvence altına alan anayasa hukukuna karşı, ileri partiler içerisinde sesler mi kesilmiştir? Her fırsatta yinelenen bu moda sloganı duyan ama tartışanlar arasındaki anlaşmazlığın özüne henüz girememiş olan dışardan bir gözlemcinin yorumu, "burada yanlış bir şeyler olsa gerek" olacaktır; "besbelli [sayfa 13] ki, bu slogan, tıpkı lakaplar gibi kullanıla kullanıla meşru hale gelen ve neredeyse genel terimler halini alan, alışılagelen sözlerden biridir".

Aslında da, bugünkü uluslararası sosyal-demokrasi* içerisinde bu iki eğilimin oluşmuş olduğu, kimse için bir sır değildir. Bu iki eğilim arasındaki çatışma kimi zaman alev alev parlamakta, kimi zaman da "ateşkes kararlarının" heybetli külleri altında sönmeye yüz tutmakta ve içten içe yanmaktadır. "Artık eskimiş doğmacı" marksizme karşı "eleştirel" bir tutum benimseyen bu "yeni" eğilimin özü, Bernstein tarafından yeterli açıklıkta *sunulmuş* ve Millerand tarafından *sergilenmiş* bulunmaktadır.

Sosyal-demokrasi bir toplumsal devrim partisi olmaktan çıkıp, toplumsal reformların demokratik bir partisi haline gelmelidir. Bernstein bu siyasal istemi, koskoca bir iyi uyum sağlanmış "yeni" kanıtlar ve nedenlemeler dizisiyle kuşatmıştır. Yadsınan, sosyalizmi bilimsel bir temel üzerine oturtma ve tarihin materyalist kavrayışı açısından onun gerekliliği ve kaçınılmazlığını sergileme olanağı idi. Yadsınan, artan yoksulluk, proleterleşme süreci, ve kapitalist çelişkilerin yeğinleşmesiydi; "nihai amaç" kavramı bile geçersiz ilan edildi, ve proletarya diktatörlüğü [sayfa 14] düşüncesi ise tümden reddedildi. Yadsınan, liberalizm ve sosyalizm arasındaki ilke yönünden karşıtlıklardı. Çoğunluğun iradesine uygun olarak yönetilen tam demokratik bir topluma bunun uygulanamayacağı, vb. tezine dayanılarak yadsınan şey, sınıf mücadelesi teorisi idi.

Böylelikle, devrimci sosyal-demokrasiden burjuva toplumsal-reformculuğuna kesin bir dönüş istemine, marksizmin tüm temel düşüncelerinin, burjuvaca eleştirisine daha az kesin olmayan bir dönüş eşlik ediyordu. Marksizmin bu eleştirisinin uzun zamandan beri siyasal kürsülerden, üniversite koltuklarından, sayısız broşürlerde ve bilgiçce yazılmış bir dizi incelemelerde yönlendiril-

* Yeri gelmişken belirtelim ki, modern sosyalizmin tarihinde bu, belki eşi olmayan ve kendine göre pek avutucu, yani sosyalist hareket içerisinde çeşitli eğilimlerin çekişmelerinin ulusal olmaktan uluslararası olmaya dönüştüğü bir olaydır. Eskiden lasalcılar ile ayzenahçılar[7] arasında, guesdcilerle olanakçılar[8] arasında, fabiyanlarla[9] sosyal-demokratlar[10] arasında, ve *Narodnaya Volya*[11] yandaşları ile sosyal-demokratlar arasında sürdürülen an-laşmazlıklar, tamamen ulusal çerçeveler içerisinde, tümüyle ulusal özellikleri yansıtan, ve sanki farklı yüzeyler üzerinde yürütülen sınırlar içerisinde kalıyordu. Şimdi ise [şimdi açıklığa kavuştuğu gibi], İngiliz fabiyanları, Fransız bakanlıkçıları[12], Alman bernştayncıları, ve Rus eleştiricileri[13] - bunların hepsi de aynı aileden, hepsi de birbirlerini övmektedir. Birbirlerinden öğrenmektedir, ve "doğmacı" marksizme karşı birlikte silaha sarılmaktadır. Sosyalist oportünizmle bu ilk gerçek uluslararası savaşta, uluslararası devrimci sosyal-de-mokrasi, Avrupa'da uzun zamandan beri hüküm süren siyasal gericiliğe bir son vermede belki de yeterli güce ulaşacaktır.

mekte olduğu olgusu karşısında, eğitim görmüş sınıfların genç kuşaklarının tümünün on yıllar boyunca sistemli bir biçimde bu doğrultuda yetiştirilmesi olgusu karşısında, bu "yeni eleştirel" eğilimin sosyal-demokrasi içerisinde, tıpkı Minerva'nın Jupiter'in kafasından fırlaması gibi, eksiksiz olarak fırlayıp çıkmasında şaşırtıcı bir şey yok. Bu yeni eğilimin içeriğinin büyümesine ve biçimlenmesine gerek yoktu, burjuva yazınından sosyalist yazına olduğu gibi aktarılmıştı.

Devam edelim, eğer Bernstein'in teorik eleştirisi ve siyasal özlemleri kimileri için hâlâ bulanık kalıyorduysa, Fransızlar, bu "yeni yöntemi" çarpıcı bir biçimde sergileme zahmetine katlandılar. Bu kez de Fransa, "tarihsel sınıf mücadelelerinin, her seferinde, herhangi başka bir yerde olduğundan daha fazla, kesin karara kadar sürdürüldüğü ... ülke" (Engels, Marx'in *Der 18 Brumaire*'ine Giriş)* olma yolundaki eski ününü kanıtladı. Fransız sosyalistleri teori yapmaya değil, eyleme başladılar. Fransa'daki demokratik olarak oldukça yüksek bir düzeye ulaşmış [sayfa 15] siyasal koşullar, bütün sonuçlarıyla birlikte "bernşayncılığı pratiğe" hemen koymaya olanak sağlamıştı. Millerand, pratik bernştayncılığın kusursuz bir örneğini verdi; Bernstein ve Vollmar'ın onu böylesine büyük bir gayretkeşlikle savunmaları ve övmeleri nedensiz değildir. Gerçekten de, eğer sosyal-demokrasi, özünde salt bir reform partisi ise ve bunu apaçık kabul etmek yürekliliğini göstermek zorunda ise, o zaman, bir sosyalist, yalnızca burjuva hükümetine katılma hakkına sahip olmakla kalmaz, bu yolda her zaman çaba göstermek zorundadır da. Eğer demokrasi, özünde, sınıf egemenliğinin ortadan kaldırılması anlamına geliyorsa, öyleyse niçin bir sosyalist bakan, tüm burjuva dünyasını sınıf işbirliği üzerine söylevlerle büyülemesin? İşçilerin jandarmalar tarafından kurşunlanması, sınıfların demokratik işbirliğinin gerçek niteliğini yüzlerce ve binlerce kez gözler önüne serdikten sonra bile, niçin bu bakan hükümette kalmasın ki? Bugün Fransız sosyalistlerinin *knouteur, pendeur et déportateur*** adında. başka bir ad vermedikleri çarın selamlanmasına niçin katılmasın ki? Ve bütün dünyanın gözleri önünde sosyaliz-

* Bkz: Karl Marx, *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*, "Üçüncü Almanca Baskıya [1885] Friedrich Engels'in Önsöz"ü, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 11. –Ed.

** Cellat, kırbaççı ve sürgüncü. -ç.

min böylesine aşağılanması ve kendi kendini alçaltmasının karşılığındaki ödül, çalışan yığınların –zaferimizi güvenceye alabilecek bu biricik temelin– sosyalist bilincinin çürümesi karşılığındaki ödül, bütün bunların ödülü, zavallı reformlar, aslında burjuva hükümetlerden daha da fazlası elde edilmiş bulunan bu zavallı reformlar için şatafatlı *projelerdir*!

Gözlerini bilerek kapatmayan bir kimse, sosyalizm içindeki bu yeni "eleştirel" eğilimin, *oportünizmin* yeni bir türünden ne daha fazla ne de daha az bir şey olmadığını görmemezlik edemez. Ve eğer insanları kuşandıkları parlak üniformaları ya da kendilerine verdikleri gösterişli [sayfa 16] unvanlarıyla değil de, eylemleriyle ve gerçekte savundukları şeylerle değerlendirirsek, "eleştiri özgürlüğünün", sosyal-demokrasi içinde oportünist bir eğilim özgürlüğü, sosyal-demokrasiyi demokratik bir reform partisine dönüştürme özgürlüğü, sosyalizme burjuva düşüncelerini ve burjuva unsurlarını sokma özgürlüğü anlamına geldiği apaçık ortaya çıkacaktır.

"Özgürlük" büyük bir sözcüktür, ama sanayi özgürlüğü bayrağı altında en yağmacı savaşlar verilmiştir, emek özgürlüğü bayrağı altında çalışan halk soyulup soğana çevrilmiştir. "Eleştiri özgürlüğü" teriminin modern kullanımı, doğuştan taşıdığı aynı sahteliği içermektedir. Bilimde ilerlemeler kaydettiklerine kendilerini gerçekten inandırmış olanlar, eski görüşlerle yanyana yürümek için yeni görüşlerin özgürlüğünü istemezler, eskilerin yerine yeni görüşlerin konulmasını isterler. Bugün işitilmekte olan "yaşasın eleştiri özgürlüğü", boş fıçı masalını pek fazla anımsatıyor.

Kaynaşmış bir grup halinde, sarp ve zorlu bir yolda, birbirimizin ellerine sıkı sıkıya sarılmış olarak ilerliyoruz. Düşman tarafından her yandan sarılmış durumdayız ve bunların ateşi altında hemen hemen hiç durmadan ilerlemek zorundayız. Özgürce benimsediğimiz bir kararla, düşmanla savaşmak amacıyla, daha başında kendimizi tek başına bir grup olarak ayırdığımız için ve uzlaşma yolu yerine mücadele yolunu seçmiş olduğumuz için, bizi suçlayan kimselerin bulunduğu yakınımızdaki bataklığa çekilmemek amacıyla birleşmiş bulunuyoruz. Ve şimdi aramızdan bazıları şöyle bağırmaya başlıyorlar: gelin bataklığa gidelim! Ve onları ayıplamaya başladığımız zaman da, karşılıkları şu oluyor: ne geri insanlarsınız! Sizi daha iyi bir yola çağırma özgürlüğünü bize tanımamaktan utanmıyor musunuz? Evet beyler! Yalnızca bizi çağırmakta değil,

istediğiniz yere, hatta bataklığa bile gitmekte [sayfa 17] özgürsünüz. Aslında bize göre sizin gerçek yeriniz bataklıktır, oraya ulaşmanız için size her türlü yardımı yapmaya da hazırız. Yeter ki ellerimizi bırakın, yakamıza yapışmayın ve o büyük özgürlük sözcüğünü kirletmeyin, çünkü biz de dilediğimiz yere gitmekte "özgürüz", yalnızca bataklığa karşı değil, yüzlerini bataklığa doğru çevirenlere karşı da savaşmakta özgürüz.!

B. "ELEŞTİRİ ÖZGÜRLÜĞÜ"NÜN YENİ SAVUNUCULARI

Şimdi, bu slogan ("eleştiri özgürlüğü" sloganı) son zamanlarda Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin (*Union*)[14] organı *Raboçeye Dyelo* (n° 10) tarafından bir teorik postulat olarak değil, bir siyasal istem, "Yurt-dışında faaliyet gösteren sosyal-demokrat örgütleri birleştirmek olanaklı mıdır?" sorusuna bir yanıt olarak ileri sürülmüştür: "Dayanıklı bir birlik için eleştiri özgürlüğü olmalıdır" (s. 36).

Bu sözlerden iki kesin sonuç çıkar: l° *Raboçeye Dyelo*'nun, genel olarak, uluslararası sosyal-demokrasideki oportünist akımı kanadı altına aldığı, ve 2° *Raboçeye Dyelo*'nun Rus sosyal-demokrasisi içerisindeki oportünizm için özgürlük istediği. Bu sonuçları inceleyelim.

Raboçeye Dyelo, "*İskra* ve *Zarya*'nın[15] uluslararası sosyal-demokrasi içerisindeki *Montagne* ile *Gironde*[16] arasında bir kopma kehanetinde bulunma eğilimi"nden "özellikle" hoşnut değildir.* [sayfa 18]

"Genel olarak söylemek gerekirse" diye yazıyor *Raboçeye Dyelo* editörü B. Kriçevski, "sosyal-demokrasinin saflarında işitilen bu *Montagne* ve *Gironde* sözleri, yüzeysel bir tarihsel andırışmayı temsil eder, bu da bir marksistin kalemine yakışmayan bir şeydir.

* Devrimci proletarya saflarında iki akım [devrimci ve oportünist akımlar] ile 18. yüzyılda devrimci burjuvazi saflarında iki akım [*Montagne* diye anılan jakobenler ile jirondenler] arasındaki kıyaslamayı, *İskra* n° 2'de yayınlanan başyazısında [Şubat 1901] yapmıştı. Başyazıyı yazan Plehanov'du. Kadetler, Bezzaglavtsi'Ier[17] ve menşevikler, bugüne dek, Rus sosyal-demokrasisi içindeki jakobciliğe atıfta bulunmaktan hoşlanmışlardı. Ama nasıl oldu da Plehanov bu kavramı sosyal-demokrasinin sağ kanadına karşı uygulamaya kalktı? Onlar bu konuda susmayı ya da bunu unutmayı yeğlemektedirler. [Yazarın 1907 baskısına notu.]

Toplumsal düşünce tarihçilerinin sanabilecekleri gibi, *Montagne* ve *Gironde* farklı anlayışları ya da entelektüel eğilimleri temsil etmiyorlardı, onlar ayrı sınıfları ya da tabakaları temsil etmekteydiler: bir yandan orta burjuvazi, öte yanda küçük-burjuvazi ve proletarya. Oysa modern sosyalist hareket içinde sınıfsal çıkar çatışması yoktur; *bütün* [italikler Kriçevski'nindir] çeşitli biçimleriyle sosyalist hareket, tüm olarak, en aşırı bernştayncılar dahil, proletaryanın sınıf çıkarları ve onun siyasal ve iktisadi kurtuluşu için sınıf mücadelesi zemini üzerinde oluşmaktadır." (s. 32-33.)

Cüretli bir iddia! Acaba Kriçevski, uzun zamandan beri belirtilmiş bir gerçeği, bernştayncılığın bu kadar hızla yayılışının, son yıllarda, bir "akademik" *tabakanın* sosyalist harekete geniş bir biçimde katılması yüzünden olduğu gerçeğini,hiç işitmemiş midir? Ve en önemlisi, yazarımız, "en aşırı bernştayncıların" bile, proletaryanın siyasal ve iktisadi kurtuluşu için sınıf mücadelesi zemini üzerinde durdukları yolundaki görüşünü neye dayandırmaktadır? Bilinmez. En aşırı bernştayncıların bu kararlı savunusu hiç bir kanıt ya da nedenleme ile desteklenmemektedir. Besbelli ki, yazar, en aşırı bernştayncıların kendi kendileri için söyledikleri şeyi yineleyecek olursa, iddialarının hiç bir kanıt gerektirmeyeceğine inanmaktadır. Ama bir akım hakkında, o akımın temsilcilerinin kendileri için söylediklerinden başka bir şeye [sayfa 19] dayanmayan bir yargıdan daha "yüzeysel" bir şey düşünülebilir mi? Partinin gelişmesinin izleyeceği iki ayrı yol, hatta birbirinin tam karşıtı iki ayrı tür ya da yol konusunda buradan kaynaklanan "vaız"lardan daha yüzeysel bir şey olabilir mi? (*Raboçeye Dyelo*, s. 34-35.) Bir başka deyişle, Alman sosyal-demokratları eksiksiz eleştiri özgürlüğünü kabul etmekteyken, Fransızlar buna karşıymışlar, ve işte "hoşgörü yoksunluğunun kötülüklerini" tanıtlayan Fransızların örneğiymiş.

Bunun karşısında söyleyebileceğimiz tek şey, B. Kriçevski örneğinin marksist sıfatın, bazan, tarihi, "İlovaiski biçiminde" anlayan kimseler tarafından da benimsendiğine tanıklık ettiğidir. Alman Sosyalist Partisinin birliğini ve Fransız Sosyalist Partisinin bölünmüşlüğünü açıklamak için bu iki ülkenin tarihinin özelliklerini incelemenin, birindeki askeri yarı-mutlakiyet koşulları ile ötekindeki cumhuriyetçi parlamentarizm koşullarını kıyaslamanın, Paris Komününün etkileri ile Sosyalistlere Karşı Yasanın etkilerini tahlil etmenin, iki ülkenin iktisadi yaşamını ve iktisadi gelişmesini kıyas-

lamanın, ya da "Alman demokrasisinin eşi görülmedik gelişmesinin", sadece yanlış teorilere karşı değil (Mühlberger, Dühring,* [sayfa 20] *Katheder*-Sosyalistler[20]), aynı zamanda, yanlış taktiklere karşı da (Lassalle), sosyalizm tarihinde eşine raslanmadık çetin mücadelelerle gerçekleşmiş olması, vb. vb. üzerinde durmanın hiç gereği yok. Bütün bunlar gereksiz! Fransızlar hoşgörüden yoksun oldukları için aralarında kavga ediyorlar; Almanlar iyi çocuklar oldukları için birlik halindeler.

Ve dikkat ediniz ki, bu eşi bulunmaz fikri derinlik ile, bernştayncıların savunmasını tamamen yıkan bir doğru "çürütülmek" istenmektedir. Bernştayncıların proletaryanın sınıf mücadelesi zemini üzerinde *durup durmadıkları* sorusu, ancak tarihsel deneyimle tam ve kesin olarak yanıtlandırılabilecek bir sorudur. Bunun sonucu olarak, Fransa örneği, bu bakımdan çok büyük anlam taşır, çünkü, bernştayncıların, Alman kafadarlarının yürekten onayı ile (kısmen de Rus oportünistlerinin onayıyla; bkz: *Raboçeye Dyelo*, n° 2-3, s. 83-84), bağımsız olarak kendi ayakları üzerinde *doğrulmaya* çalıştıkları tek ülke Fransa'dır. *Fransızların* "hoşgörü yoksunluğundan" (*Nozdriyov*[21] tarzında) sözetmek, "tarihsel" anlamı dışında, son derece nahoş gerçekleri öfkeli küfürlerle örtbas etme çabasından başka bir şey değildir.

Zaten bizim, Almanları, B. Kriçevski'ye ve diğer bir sürü "eleştiri özgürlüğü" savunucularına terketmeye niyetimiz yok. Eğer "en aşırı bernştayncıların" varlığı, Alman partisi saflarında hâlâ hoşgörüyle karşılanıyorsa, bu Bernstein'ın "tadil" teklifini kesin olarak reddetmiş olan Hannover kararına[22] ve (diplomatik bir dille yazılmış olmakla birlikte) Bernstein'a doğrudan doğruya bir ihtar niteliğin-

* Engels, Dühring'e darbesini indirdiği zaman, Alman sosyal-demokrasisinin birçok temsilcileri Dühring'in görüşlerine yakınlık duymaktaydılar. Ve Engels, bir parti kongresinde bile, aşırı sertlikle, hoşgörü yoksunluğuyla, yoldaşlıkla bağdaşmayan polemiğe girişmekle vb. açıkça suçlandı.[18] 1877 Kongresinde, Most ve yandaşları, "okurun büyük çoğunluğunu ilgilendirmediği" iddiasıyla Engels'in *Vorwärts*'deki[19] makalelerinin yayınlanmasının yasaklanması için bir karar taslağı getirdiler, ve Vahlteich da Engels'in yazılarının yayınlanmasının partiye büyük zararı olduğunu, Dühring'in de sosyal-demokrasiye hizmetleri bulunduğunu söyledi: "Partinin çıkarları için herkesten yararlanmalıyız: eğer profesörler kendi aralarında polemiğe girişmek istiyorlarsa, varsın girişsinler, ama bunun yeri *Vorwärts* değildir" [*Vorwärts*, n° 65, 6 Haziran 1877]. İşte size bir başka "eleştiri özgürlüğü" savunusu örneği daha, ve Almanları bize örnek olarak göstermekten o kadar büyük zevk duyan legal eleştiricilerimiz ve illegal oportünistlerimiz bunun üzerinde düşünseler iyi ederler!

de olan Lübeck kararına[23] *boyuneğdikleri* içindir. Alman partisinin çıkarları bakımından diplomatik bir tutumun doğru olup olmadığı ve bu durumda kötü bir barışın iyi bir kavgadan daha iyi olup olmadığı tartışılabilir; kısacası, bernştayncılığın reddinde hangi *yönteme* [sayfa 21] başvurulmasının gerektiği konusunda ayrı görüşler bulunabilir, ama Alman partisinin, bernştayncılığı iki vesile ile reddetmiş olduğu, kimsenin görmezlikten gelemeyeceği bir olgudur. Onun için Alman örneğinin "'en aşırı bernştayncıların proletaryanın siyasal ve iktisadi kurtuluşu için sınıf mücadelesi zemini üzerinde durdukları" tezini doğruladığını sanmak, gözümüzün önünde olup bitenleri hiç anlamamak demektir.*

Üstelik *Raboçeye Dyelo*, gördüğümüz gibi, bununla da yetinmeyerek, "eleştiri özgürlüğü" istiyor ve Rus sosyal-demokrasisi önünde bernştayncılığı savunuyor. Besbelli ki, bu gazete, bizim, "eleştirici"lerimize ve bernştayncılara haksızlık ettiğimize kendisini inandırmış. Ama hangilerine? Kime? Nerede? Ne zaman? Bu haksızlık neymiş? Bunlar hakkında tek bir sözcük yok. *Raboçeye Dyelo*, tek bir Rus eleştiricisinin ya da tek bir bernştayncının adını anmıyor! Bu durumda iki olanaklı varsayımdan birini seçmemiz gerekiyor. *Ya*, haksızlığa uğrayan *Raboçeye Dyelo*'nun kendisinden başkası değildir (n° 10'daki iki makalede sadece, *Raboçeye Dyelo*' nun, *Zarya* ve *İskra* [sayfa 22] tarafından haksızlığa uğratıldığından sözedilmesi, bunu doğrulamaktadır). Eğer durum bu ise, bernştaycılarla her türlü dayanışmadan uzak durduğunu ısrarla iddia eden *Raboçeye Dyelo*'nun, "en aşırı bernştayncıları" ve eleştiri öz-

* Belirtmek gerekir ki, *Raboçeye Dyelo*, Alman partisinde bernştayncılıkla ilgili olguların sözünü etmekle yetinmiş ve kendi görüşünü ifade etmekten tamamen "kaçınmıştır". Örneğin n° 2-3'teki [s. 66] Stuttgart Kongresi[24] raporlarına bakınız. Burada bütün görüş ayrılıkları "taktikler"e indirgenmektedir ve büyük çoğunluğun daha önce kabul edilmiş olan devrimci taktiklere bağlı kaldıklarına değinilip geçilmektedir. Ya da n° 4-5'te [s. 5 ve devamı] Hanover Kongresindeki söylevlerin yinelenmesi dışında hiç bir şey yer almamakta ve Bebel'in karar tasarısının metni sunulmaktadır. Burada, Bernstein'ın görüşlerinin açıklanması ve eleştirisi [n° 2-3'te olduğu gibi] bu kez de "bir özel makale"de ele alınmak üzere ertelenmektedir. Tuhaf olan şey, n° 4-5'te [s. 33] şunları okumamızdır: "... Bebel'in savunduğu görüşler, Kongrenin büyük çoğunluğu tarafından desteklenmiştir" ve birkaç satır sonra da: "... David, Bernstein'ın görüşlerini savundu. ... Her şeyden önce, Bernstein ve arkadaşlarının, her şeye karşın [*aynen böyle*!], sınıf mücadelesi zemini üzerinde durduklarını ... göstermeye çalıştı. ..." Bu, Aralık 1899'da yazılmıştır, ve Eylül 1901'de, görünüşte artık Bebel'in haklı olduğuna inanmayan *Raboçeye Dyelo*, *David*'in söylediklerini kendi görüşleriymiş gibi yineliyor!

gürlüğünü savunmadan, doğrudan doğruya kendisini savunamaması garip olgusu nasıl açıklanacaktır? *Ya da*, haksızlığa uğrayan, bazı üçüncü şahıslardır. Eğer durum bu ise, bunların adlarını bildirmemek için ne gibi nedenler olabilir?

Görüyoruz ki, *Raboçeye Dyelo*, kurulduğu günden beri oynamış olduğu saklambaç oyununu (ki bunu aşağıda da göstereceğiz) sürdürüyor. Ve ayrıca, ünlü "eleştiri özgürlüğü"nün bu *ilk pratik* uygulanışını da kaydedelim. Gerçekte bu, sadece, her türlü eleştiriden kaçınmaya indirgenmekle kalmamış, aynı zamanda, bağımsız fikirleri ifade etmekten tamamen kaçınmaya da indirgenmiştir. Sanki utanılacak bir hastalıkmış gibi Rus bernştayncılığının sözünü etmekten kaçınan *Raboçeye Dyelo*'nun kendisi (Starover'in yerinde deyimini kullanacak olursak[25]) hastalığın tedavisi için, hastalığın Alman çeşidi için olan en son Alman reçetesinin *sözcüğü sözcüğüne kopya edilmesini* önermektedir! Eleştiri özgürlüğü yerine, kölece (daha kötüsü: maymunca) taklitçilik! Uluslararası modern oportünizmin bu aynı toplumsal ve siyasal içeriği, kendisini, ulusal özelliklere göre çeşitli biçimlerde ortaya koymaktadır. Oportünistler bir ülkede uzun zamandan beri ayrı bir bayrak altında birleşmişlerdir; bir diğerinde teoriyi savsaklamışlar ve gerçekte radikal sosyalistlerin siyasetini izlemişlerdir; bir üçüncüsünde devrimci partinin bazı üyeleri oportünizm kampına gelmişler ve amaçlarına, ilkeler ve yeni taktikler uğruna açık mücadeleyle değil, partilerini yavaş yavaş, hissedilmez ve, deyim yerindeyse, cezalandırılamaz bir biçimde yozlaştırarak ulaşmaya çalışmışlardır; bir dördüncü ülkede ise, [sayfa 23] aynı cinsten kaçaklar, "legal" eylemle "illegal" eylemi tamamen orijinal bir biçimde birleştirerek, siyasal köleliğin karanlıklarında aynı yöntemlere başvurmaktadırlar, vb.. Eleştiri özgürlüğünden ve bernştaynculıktan, Rus sosyal-demokratlarının birliğini sağlamanın bir koşulu olarak sözetmek ve Rus bernştaynculığının kendisini nasıl ortaya koyduğunu ve bunun ne gibi özel sonuçlar verdiğini açıklamamak, hiç bir şey söylememek amacıyla laf etmektir.

Raboçeye Dyelo'nun söylemek istemediğini (ya da, belki de kavrayamadığını), birkaç sözcük ile de olsa, biz kendimiz söylemeye çalışalım.

C. RUSYA'DA ELEŞTİRİ

İncelemekte olduğumuz konu bakımından Rusya'nın başlıca ayırıcı özelliği, bir yandan işçi sınıfının kendiliğinden hareketinin başlangıcının, ve öte yandan ilerici kamuoyunun marksizme yönelmesinin, heterojen unsurların, ortak düşmana karşı (zamanını doldurmuş siyasal ve toplumsal dünya görüşüne karşı) savaşmak üzere tek bir bayrak altında bileşmeleri sonucunu vermiş olmasıdır. "Legal marksizm"in en canlı olduğu günlerin sözünü ediyoruz. Genel olarak söylemek gerekirse, bu, 80'lerde ya da 90'ların başlarında olanaklılığına kimsenin inanmayacağı tümüyle ilginç bir olguydu. Otokrasinin egemen olduğu bir ülkede, tamamen köleleştirilmiş bir basınla, en küçük bir siyasal huzursuzluk ve karşı gelme filizlenmesinin ezildiği kudurgan bir siyasal gericilik döneminde, devrimci marksizmin teorisi, birdenbire, sansür altında bulunan yazına girme yolunu buluyor ve Ezop dilinde ifade edilmekle birlikte, "ilgili" herkes tarafından anlaşılıyor. Hükümet, sadece, (ihtilâlci) *Narodnaya Volya*'nın teorisini tehlikeli saymaya kendisini alıştırmıştır, ve [sayfa 24] alışılageldiği gibi bu organın geçirdiği iç evrimi izleyememektedir ve ona karşı yöneltilen her eleştiriyi sevinçle karşılar. Hükümetin olup biteni anlamasına kadar, ve koca sansürcüler ve jandarmalar ordusu yeni düşmeni keşfedip üzerine çullanana kadar (bizim Rus ölçülerimize göre) epey zaman geçti. Oysa bu süre içinde, marksist kitaplar birbiri ardından yayınlanıyordu, marksist dergiler ve gazeteler kuruluyordu; hemen hemen herkes marksist olmuştu, marksistler övülüyorlardı, onlara binbir iltifat yağıyordu, yayınevleri marksist yapıtların olağanüstü hızlı satışından çok memnundular. Bu yüzden bu ortama kendini kaptırmış acemi marksistler arasında, birden fazla "kendini beğenmiş yazar..."[26] bulunması çok doğaldı.

Şimdi artık, bu dönemden rahatça, geçmişte kalmış bir olay olarak sözedebiliriz. Marksizmin yazın alanında çiçek açtığı bu kısa dönemin aşırı ve çok ılımlı görüş sahibi kimseler arasındaki ittifaktan ileri geldiği bir sır değildir. Aslında, bu ılımlı unsurlar, burjuva demokratlardı; bu durum (ki bu onların daha sonra gösterdikleri "eleştirel" gelişme ile açıkça doğrulanmıştır), daha henüz "ittifak" yürürlükte iken, bazıları tarafından anlaşılmıştı.*

Durum bu olduğuna göre, sonraki "fikir karışıklığı"nın başlıca

sorumluları, geleceğin “eleştiricileri” ile ittifaka girmiş olan devrimci sosyal-demokratlar değil midir? Bu soru, olumlu yanıtıyla birlikte, çok katı görüşlü kimselerden, zaman zaman işitilmektedir. Ama böyleleri tamamıyla yanılmaktadırlar. Güvenilmez kimselerle bile olsa, geçici ittifaklara girmekten korkanlar, ancak [sayfa 25] kendisine güvenemeyenlerdir; böyle ittifaklar olmasaydı tek bir siyasal parti varolamazdı. Legal marksistlerle birleşme, bir bakıma, Rus sosyal-demokratlarının girdikleri gerçekten siyasal ilk ittifaktı. Bu ittifak sayesindedir ki, narodniklere karşı şaşılacak hızla zafer kazanıldı ve marksist düşünceler (kaba bir biçimde de olsa) çok yaygınlaştı. Üstelik bu ittifak hiç bir “koşula” dayandırılmamıştı. Bunun kanıtı, *Rusya’nın İktisadi Gelişmesi Sorunu Üzerine Materyal* adlı marksist koleksiyonunun, 1895’te, sansür tarafından yakılmasıdır. Eğer legal marksistlerle yapılan yazınsal anlaşma bir siyasal ittifakla kıyaslanabilirse, o zaman bu kitap da bir siyasal antlaşmayla kıyaslanabilir.

Bağların kopması, elbette ki, “müttefiklerin” burjuva demokrat olduklarının anlaşılması yüzünden olmadı. Tersine, burjuva demokrasisi akımının temsilcileri, Rusya’nın bugünkü durumu demokratik görevleri ön plana çıkardığı sürece, sosyal-demokrasinin doğal ve özlenen müttefikleridirler. Ama böyle bir ittifakın zorunlu koşulu, sosyalistlerin, işçi sınıfına, onların çıkarlarının burjuvazinin çıkarlarına taban tabana karşıt olduğunu gösterme olanağına tam olarak sahip bulunmaları olmalıdır. Legal marksistlerin çoğunluğunun kapıldığı bernştayncılık ve “eleştirel” eğilim ise, sosyalistleri bu olanaktan yoksun bırakmaktaydı ve marksizmi kabalaştırarak, toplumsal çelişkileri körletme teorisini savunarak, toplumsal devrim ve proletarya diktatörlüğü düşüncesinin saçma olduğunu ilân ederek, işçi sınıfı hareketini ve sınıf mücadelesini dar *trade-union*culuğa ve küçük tedrici reformlar uğruna “gerçekçi” mücadeleye indirgeyerek, sosyalist bilinci baltalamaktaydılar. Bu, sosyalizmin bağımsızlık hakkının ve bunun sonucu olarak da varlık hakkının burjuva demokrasisi tarafından yadsınmasıyla aynı anlama geliyordu; bu, o zamanlar, henüz başlangıç [sayfa 26] aşamasında olan

* Burada K. Tulin’in, Struve’ye karşı yazmış olduğu bir makaleye değiniliyor, [Bkz: *Collected Works*, Vol. I, s. 333-507. -Ed.] bu makale, “Marksizmin Burjuva Yazınında Yansıması”[27] başlıklı bir denemeye dayandırılmıştı. [Yazarın 1907 baskısına notu.]

işçi sınıfı hareketini, pratikte, liberal hareketin bir eklentisi haline getirmesiyle aynı anlama geliyordu.

Bu koşullar altında, kopuş, doğal olarak zorunluydu. Ama Rusya' nın "kendine özgü" özelliği, kendisini, bu kopuşun, sosyal-demokratların en ulaşılabilir ve yaygın "legal" yazından safdışı edilmesi anlamına gelişinde ortaya koydu. "Eleştiri" bayrağına sarılan ve marksizmi "yıkmanın" neredeyse tekelini elinde bulunduran "eski marksistler", bu legal basında mevzilendiler. (Şimdi *Raboçeye Dyelo* tarafından benimsenen) "ortodoksluğa karşıyız" ve "yaşasın eleştiri özgürlüğü" sloganları moda oldu. Ve sansürün ve jandarmaların bile bu modanın karşısında duramadıklarının kanıtı, ünlü Bernstein'ın (Herostratean anlamında ünlü) yapıtının[28] *üç* Rusça baskısının yayınlanması ve Bernstein'ın, Bay Prokopoviç ve ötekilerin yapıtlarının Zubatov[29] tarafından salık verilmesidir (*İskra*, n° 10). Şimdi sosyal-demokratlara, zaten çetin olan, ama dıştan yaratılan engellerle büsbütün çetinleşen bir görevi yerine getirmek düşüyordu – yeni akımla mücadele etme görevi. Ama bu akım, kendisini, yalnızca yazın alanıyla sınırlamıyordu. "Eleştiriciliğe" doğru eğilim ile birlikte, pratik içinde olan bazı sosyal-demokratlar, ekonomizme kapıldılar.

Legal eleştiricilikle illegal ekonomizm arasındaki ilişki ve bağımlılığın ortaya çıkış ve gelişme biçimi ilginç bir konudur; özel bir makalenin ana konusunu oluşturabilecek bir konu. Biz, burada, bu bağın tartışma götürmez varlığını belirtmekle yetineceğiz. *Credo*'nun haklı olarak eriştiği kötü ün, bu bağlantıyı açık sözlülükle formüle etmesinden ve ekonomizmin temel siyasal eğilimini açıklamasından ileri gelmekteydi – işçiler, iktisadi mücadeleyi (ya da daha doğrusu, özgül işçi sınıf siyasetini de kucakladığı için, *trade-union*cu mücadeleyi) yürütürlerken, [sayfa 27] marksist aydınlarda siyasal "mücadele"yi yürütmek için liberallerle birleşsinler. "Halk arasında" *trade-union*cu eyleme girişmek bu görevin ilk yarısını yerine getirmekti, legal eleştiri de ikinci yarısını. Bu sözler, ekonomizme karşı öyle kusursuz bir silahtı ki, *Credo* olmasaydı onu yaratmak gerekirdi.

Credo yaratılmadı; yazarlarının izni alınmadan ve belki de onların isteklerine karşın yayınlandı. Her ne hal ise, yeni "programın"* günışığına çıkarılmasına yardımcı olan bu satırların yazarı, sözcülerin kendileri tarafından kâğıda aktarılan görüşlerinin özeti-

nin çoğaltılarak *Credo* başlığı altında dağıtılmasından ve hatta buna karşı protestoyla birlikte basında yayınlanmasından ötürü yakınmalar ve suçlamalar duymuştur! Bu olaya değinmiyoruz, çünkü bu, ekonomizmimizin çok kendine özgü bir özelliğini açığa vurmaktadır – açıklık korkusu! Bu, ekonomizmin genel bir özelliğidir, yalnızca *Credo*'nun yazarlarının değil. Bu özelliği ekonomizmin en açık sözlü ve en dürüst savunucusu olan *Raboçaya Mysıl*, (Vademecum'da[32] ekonomist belgelerinin yayınlanmasından ötürü öfkeye kapılan) *Raboçeye Dyelo*, iki yıl önce kendi *profession de foi*'sının[33] bunun reddi ile beraber yayınlanmasına izin vermeyen Kiev Komitesi** ve ekonomizmin birçok öteki bireysel temsilcileri de göstermişlerdir.

Eleştiri özgürlüğü yandaşlarının bu eleştiri korkusu, yalnızca kurnazlık olarak açıklanamaz (ama kurnazlığın [sayfa 28] da zaman zaman burada işin içine sokulduğundan kuşku yoktur; yeni akımın genç ve henüz narin filizlerini muhaliflerin saldırılarına maruz bırakmak ihtiyatsızlıktır!). Hayır, ekonomistlerin çoğunluğu, (ekonomizmin niteliği gereği) her türlü teorik çatışmalara, hizip anlaşmazlıklarına, geniş siyasal sorunlara, devrimcileri örgütleme planlarına vb. içten bir kırgınlıkla bakmamaktadırlar. Oldukça tutarlı bir ekonomist, bir gün, bana, "bütün bunları yurtdışındakilere bırakalım!" dedi, o, böylelikle çok yaygın bir görüşü (ve gene salt *trade-union*cu bir görüşü) ifade ediyordu; bizi ilgilendiren işçi sınıfı hareketi, buradaki, kendi yöremizdeki işçi örgütleridir; gerisi yalnızca doktrinerlerin icadıdır, *İskra* n° 12'de yayınlanan mektubun yazarlarının *Raboçeye Dyelo* n° 10 ile uyum içerisinde ifade ettikleri gibi, "ideolojinin abartılması"dır.

Şimdi şu sorun ortaya çıkıyor: Rus "eleştiriciliği"nin ve Rus bernştayncılığının kendine özgü özelliği bu olduğuna göre, oportünizme yalnız sözle değil, eylemle karşı durma çabasını göstermiş olanların görevi ne olmalıydı? Birincisi, legal marksizm döneminde

* *Credo*'ya Karşı Onyedilerin Protestosu'na değiniliyor. Yazar, bu protestonun yazılmasına katılmıştır [1899 sonu].[30] Bu protesto ve *Credo* 1900 yılının ilkyazında yurtdışında yayınlandı. [Bkz: "Rus Sosyal-Demokratların Bir Protestosu", *Collected Works*, Vol. 4, s. 167-182. -Ed.] Şimdi artık, Bayan Kuskova'nın yazdığı makaleden [sanırım *Byloye*'de[31] çıkmıştır], *Credo*'yu kaleme alanın kendisi olduğunu ve o sırada Bay Prokopoviç'in yurtdışındaki "ekonomistler" arasında pek önemli bir yeri olduğunu bilmekteyiz. [Yazarın 1907 baskısına notu.]

* * Bildiğimiz kadarıyla, o zamandan bu yana *Kiev* Komitesinin bileşimi değişmiştir.

henüz başlamış olan ve yeniden yeraltında çalışan yoldaşların omuzuna yüklenen teorik çalışmayı başlatma çabalarına girişmeliydiler. Böyle bir çalışma olmaksızın hareketin başarılı bir biçimde büyümesi olanaksızdı. İkincisi, halkın kafasını geniş ölçüde karıştıran legal "eleştiricilik"e karşı etkin olarak mücadeleye girişmeliydiler. Üçüncüsü, programımızı ve taktiklerimizi aşağılama yolundaki her türlü bilinçli ya da bilinçsiz çabanın içyüzünü açığa çıkararak ve çürüterek pratik hareketteki fikir kargaşalığına ve sallantılara etkin biçimde karşı durmalıydılar.

Raboçeye Dyelo'nun bunlardan hiç birini yapmadığı iyi bilinmektedir; aşağıda bu çok iyi bilinen olguyu ayrıntılı olarak ve çeşitli yönlerden inceleme fırsatını bulacağız. Ama şimdilik, biz, yalnızca "eleştiri özgürlüğü" istemiyle [sayfa 29] bizim yerli eleştiriciliğimizin ve Rus Ekonomizminin özel çizgileri arasında varolan çarpıcı çelişkiyi belirtmekle yetineceğiz. Bunun için, Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratları Birliğinin *Raboçeye Dyelo*' nun görüşünü onayladığı karar metnine bir gözatmak yetecektir.

"Sosyal-demokrasinin daha ileri ideolojik gelişmesinin çıkarı bakımından, sosyal-demokrat teorinin sınıf ve devrimci niteliğine aykırı düşmediği sürece, bu teorinin parti yazınında eleştirilmesi özgürlüğünün tanınmasını kesin olarak gerekli saymaktayız." (*İki Konferans*, s. 10.)

Peki bunun nedeni nedir? Bu kararın "birinci bölümünün, Lübeck Parti kongresinde Bernstein hakkında alınan kararla çakışması". ... Safdilliliklerinden ötürü "birlikçiler" bu kopyacılıkla nasıl da kendi kendilerine bir *Testimonium Paupertatis* (yoksulluk tasdiknamesi) verdiklerinin farkında değiller... "Ama ... kararın ikinci bölümü, eleştiri özgürlüğünü, Lübeck Kongresinin yaptığından çok daha fazla sınırlandırmaktadır."

O halde Yurtdışı Birlik, Rus bernştayncılarını mı hedef almaktadır? Eğer almıyorsa, o zaman, Lübeck Kongresine yapılan atıf tamamen anlamsız kalır. Ama kararın "eleştiri özgürlüğünü sınırladığı"nı söylemek doğru değildir. Hannover kararını kabul ederken, Almanlar, Bernstein'in önerdiği tadilleri tek tek reddettiler, ve Lübeck kararlarında da, adını anarak, *şahsen Benstein*'a ihtarda bulundular. Bizim "özgürlük" taklitçilerimiz ise, Rus "eleştiriciliğinin" ve Rus ekonomizminin *tek bir* belirtisine *bir defacık* bile atıfta bulunmamaktadırlar. Bu ihmal karşısında, sadece teorinin sınıf ve

devrimci karakterinden sözetmek, özellikle Yurtdışı Birlik, "ekonomizm denen şeyi" oportünizmle özdeşleştirmeyi reddettiği zaman, yanlış yorumlara alanı boş bırakmaktadır. (*İki Konferans*, s. 8, § 1.) Bütün bunları geçerken söylüyoruz. Asıl sorun, Rusya'da, oportünistlerin, devrimci sosyal-demokratlar [sayfa 30] karşısındaki konumlarının, Almanya'dakinin tam karşıtı olduğunu belirtmektir. O ülkede, bildiğimiz gibi, devrimci sosyal-demokratlar, mevcut olanı –evrensel olarak bilinen ve onyıllar boyu deneyimlerle bütün ayrıntılarıyla açıklığa kavuşturulmuş olan eski program ve taktikleri– muhafaza etmekten yanadırlar. Ama "eleştiriciler", değişiklikler getirmek istemektedirler; ve bu eleştiriciler önemsiz bir azınlığı temsil ettiklerine göre, revizyonist çabalarında pek pısırık davrandıklarına göre, çoğunluğun "yenilikleri" sadece reddetmekle yetinmesindeki nedenleri anlayabiliriz. Rusya'da ise, mevcut olanı muhafaza etmekten yana olan eleştiriciler ve ekonomistlerdir: "eleştiriciler" kendilerini marksist saymaya devam etmemizi ve şimdiye kadar tam olarak yararlandıkları "eleştiri özgürlüğünü" kendileri için güvence altına almamızı istemektedirler (çünkü gerçekte bunlar hiç bir zaman herhangi bir parti bağını* tanımamışlardır, ve üstelik öğütlerde bulunma dışında biz, eleştiri özgürlüğünü "sınırlayabilecek" genel olarak kabul edilmiş bir parti örgütüne hiç bir zaman sahip olmadık); ekonomistler, "bugünkü hareketin egemen niteliğini" devrimcilerin tanımasını istemektedirler (*Raboçeye Dyelo*, n° 10, s. 25) [sayfa 31] yani mevcut olanın "meşruluğunu" kabul etmemizi istemektedirler; "ideologların", hareketi, "maddi unsurlarla maddi ortamın karşılıklı etkisi sonucu meydana gelen" yolundan

* Yalnız parti bağlarının ve parti geleneklerinin yokluğu olgusu bile, ki bu, Rusya ile Almanya arasında temel bir farkı oluşturur, aklı başında bütün sosyalistleri körükörüne bir taklitçiliğe karşı uyarmış olmalıydı. Ama "eleştiri özgürlüğü"nün Rusya'da nerelere kadar vardırıldığını gös-termek için bir örnek verelim. Rus eleştiricisi Bay Bulgakov, Avusturyalı eleştirici Hertz'i şu biçimde azarlıyor: "Vardığı sonuçlar bağımsız olmakla birlikte, Hertz, bu noktada [kooperatif dernekler sorununda] besbelli ki, partisinin görüşlerine gereğinden fazla bağlı kalmaktadır, ve bu görüşlerden ayrıntılarda ayrılmakla birlikte, ortak ilkeyi reddetmeye cesaret edememektedir." [*Kapitalizm ve Tarım*, c. II, s. 287] Nüfusunun binde dokuzyüz doksandokuzunun iliğine kadar siyasal boyuneğişle yozlaştığı ve parti onuru, parti bağları anlayışından tamamen yoksun bulunan, siyasal bakımdan köleleştirilmiş durumda bir devletin uyruğu, meşrutiyet düzeniyle yönetilen bir devletin yurttaşını "partisinin görüşlerine aşırı ölçüde bağlı kaldığı için" tepeden bakan bir edayla azarlamaktadır! İllegal örgütlerimizin, eleştiri özgürlüğü konusunda kararlar çıkarmaktan başka yapacak işleri yoktur elbet...

“saptırmaya” çalışmamalarını istemektedirler (“Mektup”, *İskra* n° 12’de); “bugünkü koşullarda işçiler için olanaklı olan mücadelenin özlenen bir mücadele olduğunun ve şu anda gerçekten yürütülen mücadelenin” olanaklı tek mücadele olduğunun kabul edilmesini istemektedirler. (“*Raboçaya Mysıl*’ın Özel Eki”, s. 14) Biz devrimci sosyal-demokratlar ise, tam tersine, kendiliğindenliğe, yani “şu anda” mevcut olana bu tapınma ile yetinmiyoruz. Son yıllarda egemen olan taktiklerin değiştirilmesini istiyoruz; “birleşmeden önce ve birleşebilmemiz için, her şeyden önce sağlam ve kesin sınır çizgilerini çizmemiz gerekir” diyoruz (*İskra*’nın yayına başlama duyurusuna bakınız).* Kısacası Almanlar mevcut olanı savunuyorlar ve değişiklikleri reddediyorlar; biz ise mevcut olanın değişmesini istiyoruz, ve mevcut olana boyuneğmeyi, onunla uzlaşmayı reddediyoruz.

Alman kararlarının “özgür” kopyacıları, bu “önemsiz” farkı gözden kaçırmışlardır.

D. TEORİK MÜCADELENİN ÖNEMİ KONUSUNDA ENGELS

“Dogmacılık, doktrincilik” “partinin kemikleşmesi –düşüncenin zincire vurulmasının sonucu olan kaçınılmaz ceza–” bunlar *Raboçeye Dyelo*’daki “eleştiri özgürlüğünün” şövalyece savunucularının silaha sarıldıkları düşmanlardır. Bu sorunun gündeme alınmasından pek memnunuz ve sadece bir başka sorunun da eklenmesini öneririz:

Peki yargıçlar kimlerdir? [sayfa 32]

Önümüzde iki yayıncı duyurusu var. Biri, “Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin Yayın Organının Programı – *Raboçeye Dyelo*” (*Raboçeye Dyelo*, n° 1’den yeniden basılmış) ve öteki, “Emeğin Kurtuluşu Grubunun Yayınlarının Yeniden Başlayacağı Duyurusu”. Her ikisi de 1899 tarihini, “marksizmin bunalımı”nın uzun süreden beri tartışma konusu olduğu bir tarihi taşıyor. Peki ne buluyoruz? Birinci duyuruda bu olayla ilgili herhangi bir değinmeyi ya da bu sorunla ilgili olarak bu yeni organın benimsemek eğiliminde olduğu konuma ilişkin belirli bir ifadeyi boşuna aramış olacağız.

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 4, s. 354. -Ed.

Bu programda olsun, Yurtdışı Birliğin 1901'deki Üçüncü Kongresinde[34] benimsenmiş olan ek kararda olsun (İki Konferans, s. 15-18), teorik çalışma konusunda ve şu anda karşı karşıya bulunduğu ivedi görevler konusunda tek bir sözcük söylenmemektedir. Bütün bu zaman boyunca *Raboçeye Dyelo*'nun yazıkurulu, bu teorik sorunları, bu sorunlar bütün dünyadaki sosyal-demokratların zihinlerini karıştıran sorunlar olmasına karşın, görmezlikten gelmişlerdir.

Öteki duyuru ise, tersine, her şeyden önce son yıllarda teoriye karşı azalan ilgiye parmak basıyor, "proletaryanın devrimci hareketinin teorik yönüne uyanık bir dikkat" gösterilmesini ısrarla istiyor, ve hareketimiz içindeki "bernştayncı ve öteki karşı-devrimci eğilimleri amansızca eleştirmeye" çağırıyor. *Zarya*'nın bugüne kadarki sayıları bu programın nasıl yürütülmekte olduğunu göstermektedir.

Böylece, görüyoruz ki, düşünce kemikleşmesine vb. karşı üst perdeden söylenen sözler, teorik düşüncenin gelişmesi konusundaki ilgisizliği ve çaresizliği gizlemektedir. Rus sosyal-demokratlarının durumu, genel olarak Avrupa'daki (çok önceleri Alman marksistleri tarafından da belirtilen) bir olguyu, yani o pek övülen eleştiri özgürlüğünün [sayfa 33] bir teorinin yerine bir başkasının konması demek olmayıp, bu türden bütünleşmiş ve işlenmiş teoriden özgür olmak anlamına geldiğini; seçmecilik ve ilke yoksunluğu anlamına geldiğini açıkça göstermektedir. Hareketimizin gerçek durumuyla azçok tanışıklığı olanlar, marksizmin geniş bir biçimde yaygınlaşmasının yanında, teorik düzeyin belli ölçüde düşmekte olduğunu görmemezlik edemezler. Pek çok insan, çok az bir teorik eğitimle, hatta hiç eğitilmeden, hareketin pratik önemi ve pratik başarıları yüzünden, harekete katılmışlardır. Bundan *Raboçeye Dyelo*'nun, bir zafer havasıyla Marx'ın şu sözlerini aktarırken nasıl patavatsız olduğunu değerlendirebiliriz: "İleriye doğru atılan her adım, her gerçek ilerleme, bir düzine programdan daha önemlidir."* Teorik kargaşalık döneminde bu sözcükleri yinelemek tıpkı bir cenazede yaslılara "gözünüz aydın!" demeye benzer. Üstelik Marx'ın bu sözleri, içerisinde ilkelerin formülasyonundaki seçme-

* K. Marx, F. Engels, *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi*. "W. Bracke'ye Metnin Sunuluşunda Marx Tarafından Yazılan Mektup - 5 Mayıs 1875", Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 20. -Ed.

ciliği *şiddetle mahküm ettiği*, Gotha Programı[35] konusunda yazdığı mektuptan alınmıştır. Eğer birleşmek zorundaysanız, diye yazıyordu parti liderlerine Marx, hareketin pratik amaçlarını karşılayacak anlaşmalara girin, ama ilkeler konusunda herhangi bir pazarlığa izin vermeyin, teorik "ödünler" vermeyin. Marx bu düşüncede idi, ve hâlâ aramızda –onun adına– teorinin önemini küçümseme yolunu arayan kimseler var!

Devrimci teori olmadan, devrimci hareket olamaz. Moda halinde oportünizm övgüsünün, pratik eylemin en dar biçimlerine delicesine bir kapılmayla elele gittiği bir zamanda, bu düşünce üzerinde pek güçlü olarak direnilemez. Ancak Rus sosyal-demokratları için teorinin önemi, çoğu kez unutulan şu üç durumdan ötürü önem kazanmaktadır: [sayfa 34] birincisi, partimizin sadece oluşum sürecinde olması, özelliklerinin daha yeni belirlenmeye başlaması, ve hareketi doğru yolundan saptırma tehdidinde bulunan devrimci düşüncenin öteki eğilimleriyle henüz hesaplaşmadan uzak oluşuyla. Tersine tam da şu yakın geçmiş, (Akselrod'un uzun zaman önce ekonomistleri uyardığı bir durum olan)[36] sosyal-demokrat olmayan devrimci eğilimlerin yeniden canlanışı ile damgalanmıştır. Bu koşullar altında, ilk bakışta "önemsiz" gibi görünen bir yanılgı en kötü sonuçlara yolaçabilir ve ancak burnunun ötesini göremeyenler, hizip tartışmalarını ve görüş ayrılıkları arasındaki en keskin farklılıkları zamansız ya da gereksiz sayabilir, Rus sosyal-demokrasisinin yazgısı gelecek birçok yıllar boyunca şu ya da bu "ayrılığın" güçlenmesine bağlıdır.

İkincisi, sosyal-demokrat hareket, özünde, uluslararası bir harekettir. Bu, sadece ulusal şovenizmle savaşmak zorunda olduğumuz demek değil, genç bir ülkede yeni bir hareketin ancak öteki ülkelerin deneyimlerinden yararlanacak olursa başarılı olabileceği demektir de. Bu deneyimlerden yararlanmak için bunları salt tanımak ya da yalnızca en son kararlarını kopya etmek yetmez. Gerekli olan, bu deneyimleri eleştirici bir tutumla ele almak ve bunları bağımsız olarak sınamadan geçirmektir. Modern işçi sınıfı hareketinin ne büyük ölçüde geliştiğini ve dallandığını kavrayan bir kimse, bu görevi yerine getirmek için nasıl bir teorik kuvvetler yedeğine ve siyasal (aynı zamanda da devrimci) deneyime gerek olduğunu anlayacaktır.

Üçüncüsü, Rus sosyal-demokrasisinin ulusal görevleri,

dünyada başka hiç bir sosyalist partinin daha önce karşılaşmadığı türdendir. İlerde, halkın tümünün otokrasinin boyunduruğundan kurtarılması işinin bize yüklediği siyasal ve örgütsel görevlere eğilme fırsatını bulacağız. Şu noktada, yalnızca, *öncü savaşçı rolünün ancak en ileri teorinin* [sayfa 35] *kılavuzluk ettiği bir parti ile yerine getirilebileceğini* belirtmek istiyoruz. Bunun ne demek olduğunun somut bir kavrayışına sahip olmak için okur, Herzen, Belinski, Çernişevski gibi Rus sosyal-demokrasisinin öncellerini ve yetmişlerin parlak, devrimci yıldızlarını anımsasın; Rus yazınının şimdi kazanmakta olduğu dünya ölçüsündeki önem üzerine kafa yorsun; bir de... ama bu kadar yeter!

Sosyal-demokrat harekette teorinin önemiyle ilgili Engels'in 1874'te söylediklerini aktaralım. Engels, sosyal-demokrasinin büyük mücadelesinin, aramızda olduğu gibi iki biçimini (siyasal ve iktisadi) *değil, teorik mücadeleyi ilk ikisi ile bir tutarak üç* biçimini kabul ediyor. Hem pratik yönden hem de siyasal yönden güçlü hale gelmiş bulunan Alman işçi sınıfı hareketine öğütleri, bugünün sorunları ve anlaşmazlıkları yönünden öylesine öğreticidir ki, uzun zamandan beri kütüphanelerde büyük bir güçlükle bulunabilen *Der deutsche Bauernkrieg*'e * yazdığı önsözden uzunca bir bölüm aktardığımızdan ötürü okuru sıkmayacağımızı umarız:

"Alman işçilerinin, öbür Avrupa işçilerine göre, başlıca iki üstünlüğü var. Birincisi, Alman işçileri, Avrupa'nın en teorisyen halkına mensupturlar; üstelik, sözümona 'kültürlü' Almanya'da iyiden yitip gitmiş olan teorik anlayışı korumuşlardır. Eğer daha önce Alman felsefesi hele Hegel felsefesi olmasaydı, Alman bilimsel sosyalizmi –olmuş olacak tek bilimsel sosyalizm– hiç bir zaman kurulamazdı. İşçilerin teorik anlayışı olmasaydı, onlar bu bilimsel sosyalizmi hiç bir zaman özümlemiş oldukları derecede özümleyemezlerdi. Ve bu üstünlüğün ne kadar büyük bir üstünlük olduğunu, bir yandan, her türlü teoriye karşı, çeşitli sendikaların kusursuz örgütlenişine karşın, İngiliz [sayfa 36] işçi hareketinin pek bir ilerleme göstermemesinin başlıca nedenlerinden biri olan kayıtsızlık, ve öte yandan da, prudonculuk tarafından, ilk biçimi içinde Fransızlar ve Belçikalılarda, sonradan, Bakunin eliyle karikatürleştirilmiş biçimi

* Dritter Abdruck, Leipzig 1875, Verlag der Genossenschaftsbuchdruckerei. [*Almanya'da Burjuva Demokratik Devrim*, "Köylüler Savaşı", Sol Yayınları, Ankara 1975. -Ed.]

içinde, İspanyol ve İtalyanlarda yaratılan anlaşmazlık ve karışıklık tanıtlar.

"İkinci üstünlük, Almanların, işçi hareketine, zaman bakımından aşağıyukarı en son gelmiş olmalarıdır. Tıpkı teorik Alman sosyalizminin, doktrinlerinin tüm fantezi ve ütopyalarına karşın, bütün zamanların en büyük kafaları arasında sayılan ve bugün doğruluklarını bilimsel olarak tanıtladığımız birçok fikirleri öncelemiş bulunan üç adamın, Saint-Simon, Fourier ve Owen'ın omuzları üzerinde yükseldiğini hiç bir zaman unutmayacağı gibi, pratik Alman işçi hareketi de, İngiliz ve Fransız [işçi -ç.] hareketinin omuzları üzerinde geliştiğini, onların pahalıya edinilmiş deneylerinden sadece yararlanıp, şimdi o zaman çoğu kaçınılmaz olan yanılgılarından kaçınılabildiğini hiç bir zaman unutmamalıdır. İngiliz *trade-union*ları ile Fransız siyasal işçi mücadelelerinin geçmişi olmasaydı, hele Paris Komünü tarafından verilen devsel atılım olmasaydı, bugün hareketin neresinde olurduk?

"Alman işçilerinin, durumlarının üstünlüklerinden, az görülür bir kavrayışla yararlanmasını bildiklerini kabul etmek gerek. Bir işçi hareketi varolalı beri, mücadele, ilk kez olarak, –teorik, siyasal ve pratik-iktisadi (kapitalistlere karşı direnç)– üç yönü içinde, uyum, bağlantı ve sistematik bir biçimde yürütülmüştür. Alman [işçi -ç.] hareketinin yenilmez gücü, işte, deyim yerindeyse, bu tek merkezli (*concentrique*) saldırıdadır.

"Bir yandan, elverişli konumları nedeniyle, öte yandan İngiliz [işçi -ç.] hareketinin adasal özellikleri ve Fransız [işçi -ç.] hareketinin zorla bastırılması sonucu, Alman işçileri, şimdilik proleter mücadelenin ön safında [sayfa 37] yer almış bulunuyorlar. Olayların, bu şeref yerini ne kadar zaman onlara bırakacağı önceden söylenemez. Ama, bu yeri tuttukları sürece, görevlerini, gerektiği gibi yerine getireceklerdir, bunu ummak gerek... Bunun için, tüm mücadele ve ajitasyon alanlarındaki çabalarını bir kat daha artırmalıdırlar. Önderlerin ödevi, özellikle, bütün teorik sorunlar üzerinde gitgide daha çok bilgi edinmek, günü geçmiş dünya görüşlerinin geleneksel lakırdılarının etkisinden kendilerini gitgide daha çok kurtarmak, ve sosyalizmin bir bilim durumuna geldiğinden bu yana, bir bilim olarak yürütülmek, yani irdelenmek istediğini hiç mi hiç unutmamak olacaktır. Buna göre, böylece kazanılan gitgide daha açık görüşleri, işçi yığınları arasında artan bir çabayla yaymak, ve

parti ve sendikalar örgütünü gitgide daha güçlü bir biçimde sağlamlaştırmak önem kazanacaktır. ...

"Eğer Alman işçileri böyle davranmakta devam ederlerse, hareketin başında yürüyeceklerdir demiyorum –sadece herhangi bir ulus işçilerinin hareketin başında yürümeleri, hareketin yararına değildir–, ama savaş çizgisi üzerinde şerefli bir yer tutacaklar ve, hesapta olmayan ağır sınavlar ya da büyük olaylar, onlardan daha çok cesaret, daha çok karar ve daha çok enerji istediği zaman, pusatlanmış ve hazır olacaklardır."*

Engels'in sözlerinin kehanet olduğu çıktı ortaya. Birkaç yıl içerisinde Alman işçileri Sosyalistlere Karşı Yasa biçiminde beklenmedik çetin, sınavlarla karşı karşıya geldiler. Ve bu sınavları savaşa hazır halde karşıladılar ve bundan zaferle çıkmayı başardılar.

Rus proletaryası çok daha çetin sınavlardan geçmek zorunda kalacaktır; onun savaşmak zorunda kalacağı canavar yanında, anayasal bir ülkedeki anti-sosyalist yasa [sayfa 38] ancak bir cüce olarak kalır. Tarih bizi şu anda herhangi başka bir ülkenin proletaryasının karşı karşıya kaldığı bütün ivedi görevlerin en devrimcisi olan bir görevle karşı karşıya getirmiştir. Bu görevin yerine getirilmesi, yalnızca Avrupa gericiliğinin değil, (şimdi denebilir ki) Asya gericiliğinin de bu en güçlü kalesinin yıkılması, Rus proletaryasını, uluslararası devrimci proletaryanın öncüsü yapacaktır. Ve biz, bin kez daha geniş ve daha derin olan hareketimizi, aynı fedakâr kararlılık ve tutkuyla başlatacak olursak, öncellerimizin, yetmişlerin devrimcilerinin, kazanmış bulundukları bu onurlu unvanı elde edeceğimize güvenme hakkına sahip olacağız. [sayfa 39]

* Bkz: Friedrich Engel, *Almanya'da Burjuva Demokratik Devrim*, "Köylüler Savaşı", Önsöz, Sol Yayınları, Ankara 1975, s. 30-32 -Ed.

İKİ
YIĞINLARIN KENDİLİĞİNDENLİĞİ VE SOSYAL-DEMOKRATLARIN BİLİNÇLİLİĞİ

Yetmişlerin hareketinden çok daha geniş ve derin olan bizim hareketimizin, o sıra hareketin esinlendiği aynı fedakâr kararlılık ve enerjisiyle esinlenmesi gerektiğini söyledik. Gerçekten, öyle sanıyoruz ki, bugünkü hareketin gücünün, yığınların, (özellikle sanayi proletaryasının) uyanmasında olduğundan ve zayıflığının da devrimci liderler arasında bilinç ve inisiyatif yokluğundan ileri geldiğinden şimdiye kadar kimse kuşku duymamıştır.

Bununla birlikte, son zamanlarda, şimdiye kadar bu sorun konusunda geçerli olan bütün görüşlerin altüst olması tehlikesini yaratan şaşırtıcı bir keşifte bulunuldu. Bu keşif, *İskra* ve *Zarya* ile giriştiği polemikte özel noktalar [sayfa 40] üzerindeki itirazlarla yetinmeyen ve "genel anlaşmazlığı" daha derin bir köke bağlamaya çalışan *Raboçeye Dyelo*'nun eseridir. Bu gazete, görüş ayrılığının, özünde, "kendiliğinden unsur ile bilinçli 'yöntemsel' unsurun gö-

reli öneminin farklı değerlendirilmesinden" ileri geldiğini yazmaktadır. *Raboçeye Dyelo*, suçlamasını, "*gelişmenin, nesnel ya da kendiliğinden unsurunun önemini küçümseme*"* olarak ifade etmektedir. Buna biz şu karşılığı veririz: bu tez, o kadar anlamlıdır ki, bugün, Rus sosyal-demokratlarını ayıran teorik ve siyasal görüş farklarını öyle derinliğine aydınlatmaktadır ki, *İskra* ve *Zarya* ile girişilen polemik *Raboçeye Dyelo*'nun bu "genel anlaşmazlığı" keşfetmesinden başka bir sonuç vermemiş olsaydı bile, biz, bu sonuçtan da büyük memnunluk duyardık.

Bu yüzden, bilinç ile kendiliğindenlik arasındaki ilişki sorunu işte bu kadar büyük bir genel ilgi uyandırmaktadır, ve onun için, bu sorun, ayrıntılı olarak incelenmelidir.

A. KENDİLİĞİNDEN-GELME KABARMANIN BAŞLANGICI

Bir önceki bölümde, Rusya'nın eğitim görmüş gençliğinin doksanların ortalarında marksizmin teorilerini genel olarak nasıl yuttuğunu belirttik. Aynı dönemde, ünlü 1896 St. Petersburg sanayi savaşını[37] izleyen grevler, aynı şekilde genel bir niteliğe büründü. Bunların bütün Rusya'ya yayılması, daha yeni uyanmakta olan halk hareketinin derinliğini açıkça gösterdi, ve eğer "kendiliğinden unsurdan" sözedeceksek, o halde, hiç kuşkusuz, kendiliğinden olarak kabul edilmesi gereken şey, her şeyden önce bu grev hareketidir. Ama kendiliğindenlik vardır, kendiliğindenlik [sayfa 41] vardır. Yetmişlerde ve altmışlarda (ve hatta 19. yüzyılın ilk yarısında) Rusya'da grevler oldu, ve bunlara makinelerin vb.'nin "kendiliğinden" tahribi eşlik etmişti. Bu "başkaldırmalarla" karşılaştırıldığında doksanların grevleri, bu dönemde işçi sınıfı hareketinin yaptığı ilerlemeyi belirtmesi ölçüsünde, "bilinçli" diye bile tanımlanabilirdi. Bu da göstermektedir ki, "kendiliğinden unsur", özünde, *tohum halindeki* bir bilinçlenmeden başka bir şey değildir. İlkel başkaldırmalar bile, bilinçliliğin belli bir ölçüde uyanmış olduğunu ifade ediyordu. İşçiler, kendilerini ezen sistemin kalıcılığına ilişkin çağlar boyu sürüp gelen inançlarını kaybediyorlardı... otoriteye kölece boyuneğmeyi kesin bir biçimde terkederek ortak direnmenin gereğini,

* *Raboçeye Dyelo*, n° 10. Eylül 1901, s. 17-18. İtalikler *Raboçeye Dyelo*'nundur.

anlamaya demeyeceğim ama, hissetmeye başlıyorlardı. Ama bu gene de bir *mücadele* niteliğinden çok, umutsuzluk ve öç alma patlamaları niteliğindeydi. Doksanların grevleri, bilinçliliğin çok daha büyük parıltılarını açığa vuruyordu; belirli istemler ileri sürülmüştü, grevin zamanı iyi seçilmişti, başka yerlerdeki durumlar ve örnekler üzerinde tartışılmıştı vb.. Başkaldırmalar ezilenlerin sadece direnmeleriydi, oysa sistemli grevler tohum halindeki sınıf mücadelesini temsil ediyordu, ama yalnızca tohum halindeki. Kendi başlarına alındıklarında, bu grevler, salt sendika mücadeleleriydi, henüz sosyal-demokrat mücadeleler değillerdi. Bunlar işverenlerle işçiler arasında uyanmaya başlayan düşmanlıkları gösteriyordu, ama isçiler, kendi çıkarlarının, modern siyasal ve toplumsal sisteminin tümüyle uzlaşmaz bir biçimde çatıştığının bilincinde değillerdi ve olamazlardı da, yani onların bilinci henüz sosyal-demokrat bir bilinç değildi. Bu anlamda, doksanların grevleri, "başkaldırmalarla" karşılaştırıldığında çok büyük bir ilerlemeyi temsil etmelerine karşın, salt kendiliğinden bir hareket olarak kaldı.

İşçiler arasında sosyal-demokrat bilincin *olamayacağını* [sayfa 42] söyledik. Bu bilinç onlara dışardan getirilmeliydi. Bütün ülkelerin tarihi göstermektedir ki, işçi sınıfı, salt kendi çabasıyla sadece sendika bilincini, yani sendikalar içerisinde birleşmenin, işverenlere karşı mücadele etmenin ve hükümeti gerekli iş yasalarını çıkarmaya zorlamanın vb. gerekli olduğu inancını geliştirebilir.*) Oysa sosyalizm teorisi, mülk sahibi sınıfların iyi eğitim görmüş temsilcileri tarafından, aydınlar tarafından geliştirilen, felsefi, tarihsel ve iktisadi teorilerden doğup gelişmiştir. Toplumsal konumlarıyla, modern bilimsel sosyalizmin kurucuları Marx ve Engels de, burjuva aydın tabakasına mensupturlar. Tam aynı yolda, Rusya'da sosyal-demokrasinin teorik öğretisi, işçi sınıfı hareketinin kendiliğinden gelişmesinden tamamen bağımsız olarak doğmuştur; devrimci sosyalist aydın tabaka arasındaki düşünce gelişmesinin doğal ve kaçınılmaz bir sonucu olarak doğmuştur. Sözünü etmekte olduğumuz dönemde, doksanların ortalarında, bu öğreti yalnızca Emeğin Kurtuluşu grubunun tam olarak formüle ettiği programını temsil et-

* Sendikacılık [*trade-unionism*], kimilerinin sandığı gibi, "siyaset"i tümüyle dıştalamaz. Sendikalar her zaman bazı siyasal [ama sosyal-demokrat olmayan] ajitasyon ve mücadele yürütmüş1erdir. Bir sonraki bölümde sendika siyaseti ile sosyal-demokrat siyaset arasındaki ayrılığı ele alacağız.

mekle kalmamış, Rusya'daki devrimci gençliğin çoğunluğunu da kendi yanına kazanmış bulunuyordu.

Böylece, hem çalışan yığınların kendiliğinden uyanışına, onların yaşam bilincine ve mücadele bilincine yönelik bir uyanışına, hem de sosyal-demokrat teoriyle silahlanmış ve işçilere yönelmeye zorlanan devrimci bir gençliğe sahiptik. Buna ilişkin olarak, bu dönemin ilk sosyal-demokratlarının *ekonomik ajitasyonu büyük bir gayretle yürüttükleri* halde (bu eylemlerinde, onlara, o zamanlar hâlâ elyazması halinde bulunan *Ajitasyon Üzerine* adlı kitapçığın içerdiği gerçekten de yararlı görüşler kılavuzluk [sayfa 43] etmekteydi), bunu tek görevleri olarak görmedikleri yolundaki çoğu kez unutulan (ve oldukça az bilinen) bir olguyu belirtmek özel önem taşımaktadır. Tersine *daha başında* Rus sosyal-demokrasisi için genel olarak en uzak tarihsel görevleri, ve özel olarak da otokrasiyi devirme görevini koymuşlardı. Böylece, 1895'in sonlarına doğru İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliğini[38] kuran sosyal-demokratların St. Petersburg grubu, *Raboçeye Dyelo* adındaki bir gazetenin ilk sayısını hazırladı. Bu sayı, 8 Aralık 1895 gecesi grubun üyelerinden olan Anotoli Alekseyeviç Vaneyev'in* evine yapılan bir baskınla jandarmanın eline geçtiğinde basıma hazır durumdaydı, böylelikle *Raboçeye Dyelo*'nun ilk basımı günışığına çıkma fırsatına kavuşamadı. Bu sayının başyazısı (belki de otuz yıl sonra bir *Russkaya Starina*,[39] polis arşivlerinden bunu günışığına çıkaracaktır), Rusya'daki işçi sınıfının tarihsel görevlerini özetliyor ve siyasal özgürlüklerin gerçekleştirilmesini bu görevlerin başına koyuyordu. Bu sayı aynı zamanda "Bakanlarımız Ne Düşünüyor?"** başlığı altında, polisin temel eğitim komitelerini ezmesini ele alan bir makaleyi de içeriyordu. Bunlardan başka St. Petersburg'dan ve Rusya'nın başka yerlerinden gelen mektuplar da (örneğin Yaroslavl Guberniyasındaki işçilerin katliami[40] konusunda bir mektup) vardı. Doksanların Rus sosyal-demokratlarının, eğer yanılmıyorsak bu "ilk çabası", tümüyle yerel, hele de "ekonomik" bir gazete değildi, tersi-

* A. A. Vaneyev, sürgünden önce hapisanede tek başına hücrede tutulduğu sırada yakalandığı veremden 1899'da Doğu Sibirya'da öldü. Yukardaki bilgilerin yayınlanmasını bu nedenle mümkün görüyoruz. Bu bilgilerin güvenilir olduğunu güvenle söylüyoruz; çünkü bu bilgiler, A. A. Vaneyev ile yakın ilişkisi olan ve onu yakından tanıyan bir kişi tarafından aktarılmaktadır.

** Bkz: *Collected Works*, Vol. 2, s. 87-92. -Ed.

ne otokrasiye karşı grev hareketini devrimci hareketle birleştirmeye ve gerici bilisizlik politikası altında ezilen [sayfa 44] herkesi sosyal-demokrasinin saflarına kazanmayı amaçlıyordu. Bu dönemin hareketinin durumuyla biraz olsun tanışıklığı olan hiç kimse, böyle bir gazetenin başkentin işçileri ve devrimci aydın tabaka arasında sıcak bir karşılık göreceğinden ve yaygın bir tirajı sağlayacağından kuşku duyamazdı. Girişimin başarısızlığı, sadece, bu dönemin sosyal-demokratlarının devrimci deneyim ve pratik eğitimden yoksun oluşları yüzünden zamanın ivedi gereksinmelerini karşılayamadıklarını göstermiştir. Bunlar St. Peterburgski *Raboşi Listok*[41] için ve özellikle *Raboçaya Gazeta* ve 1898 ilkyazında kurulan Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisinin Bildirge'si için de söylenmelidir. Kuşkusuz, o zamanın sosyal-demokratlarını hazırlıksız oldukları için kınamak aklımızın ucundan bile geçmez. Ama bu hareketin deneyiminden yararlanabilmek ve ondan pratik dersler çıkarabilmek için şu ya da bu eksikliğin nedenlerini ve önemini iyice anlamamız gerekir. Bu nedenle, 1895-98 döneminde faal olan sosyal-demokratların bir bölümünün (belki de hatta çoğunluğunun), haklı olarak, o zaman bile, "kendiliğinden" hareketin hemen başında, en kapsamlı bir programla ve en militan taktiksel bir çizgiyle çıkmanın olanaklı olduğunu düşündükleri olgusunu belirtmenin büyük önemi vardır.* Devrimcilerin çoğunluğunun [sayfa 45] eğitimden yoksun oluşu, bu tümüyle doğal olgu, herhangi bir özel korku yaratamazdı. Bir kez görevler doğru bir biçimde belirlenince, bir kez bu görevleri gerçekleştirmek yolunda yinelenen girişimler için enerji olunca, geçici başarısızlıklar sadece küçük talihsizlikleri temsil ediyordu. Devrimci deneyim ve örgütsel yetenek elde edilebilecek şeylerdir, yeter ki bunları erde etme isteği olsun, yeter ki, eksiklikler kabul

* "Doksanların sonlarının sosyal-demokratlarının faaliyetlerine karşı düşmanca bir tutum takınan *İskra*, o sıralarda küçük istemler uğruna mücadeleden başka herhangi bir çalışma için koşulların bulunmadığını görmezlikten geliyor" diye söylüyor ekonomistler "Rus Sosyal-Demokrat Organlara Mektup"larında [*İskra*, n° 12]. Yukarda verilen olgular, "koşulların bulunmadığı" konusundaki tezin gerçeğe taban tabana karşıt olduğunu gösteriyor. Değil sonlarında, doksanların ortalarında bile, küçük istemlerin yanında öteki çalışmalar için de koşullar vardı – liderlerin yeterince eğitilmiş olmaları dışında bütün koşullar vardı. Bizim, ideologların, liderlerin yeterli eğitimden yoksun olduğumuzu içtenlikle kabul etmek yerine, ekonomistler, bütün suçu "koşulların bulunmayışına", hiç bir ideologun hareketi saptıramayacağı maddi ortamın belirlediği yolun etkilerine yüklemeye çalışıyorlar. Bu, kendiliğindenlik önünde kölece eğilmek değil de nedir, "ideologların" kendi kusurlarına sevdalanmaları değil de nedir?

edilsin, devrimci eylemde bu eksikliklerin kabul edilmesi bunların yarı yarıya giderilmesi demektir.

Ama bu bilinç (ki bu, sözü edilen grubun üyeleri arasında çok canlı idi) sönmeye başladığında, eksikliklere erdemler olarak bakmaya hazır, hatta *kendiliğindenlik önünde kölece boyuneğişlerine teorik* bir temel bulmaya çalışan kimseler –ve hatta sosyal-demokrat organlar– boygöstermeye başladığında, sadece ufak-tefek talihsizlikler olan şeyler, başlıbaşına talihsizlikler haline geldi. Bu eğilimden, içeriği yanlış olarak ve çok dar bir biçimde ekonomizm olarak nitelenen bu eğilimden, sonuçlar çıkarmanın zamanıdır.

B. KENDİLİĞİNDENLİK ÖNÜNDE EĞİLME
RABOÇAYA MYSIL

Kendiliğindenliğe bu boyuneğişin yazınsal ifadelerini ele almadan önce, Rus sosyal-demokrasisindeki geleceğin iki çatışan eğiliminin St. Petersburg'da çalışan yoldaşlar arasında hangi koşullar altında doğduğu ve büyüdüğüne ışık tutan (yukarda sözü edilen kaynak tarafından bize ulaştırılan) şu ilginç olguyu belirtmek isteriz. 1897'nin başında, sürgünlerinden hemen önce, A. A. Vaneyev ve birkaç yoldaşı, İşçi Sınıfının Kurtuluşu için Mücadele Birliğinin "eski" ve "genç" üyelerini biraraya getiren özel bir toplantıya katıldılar.[42] Konuşmaların ağırlık noktasını örgüt sorunları, özellikle de son biçimi ile "*Listok*" [sayfa 46] *Rabotnika*, n° 9-10, s. 46'da[43] yayınlanmış olan "işçilerin karşılıklı yardım fonu tüzüğü" konusu oluşturuyordu. "Eski" üyelerle (St. Petersburg sosyal-demokratları bunları alaya alarak "dekabristler," olarak adlandırırlardı) "genç" üyeler (ki bunlar, daha sonra *Raboçaya Mysıl* çalışmalarına aktif olarak katıldılar) arasında kesin ayrılıklar hemen kendini gösterdi, ve aralarında şiddetli tartışmalar başladı. "Genç" üyeler yayınlanmış haliyle tüzüğün temel ilkelerini savunuyorlardı. "Eski" üyeler birincil gereksinmenin bu olmadığını, ama Mücadele Birliğinin bütün değişik işçi yardımlaşma fonlarının, öğrenci propaganda çevrelerinin, vb. bağlı olacağı bir devrimciler örgütü halinde güçlendirilmesi gerektiğini savunuyorlardı. Hiç söylemeye gerek yok ki, tartışma içinde bulunan taraflar, bu sıradaki anlaşmazlıkların, bir bölünmenin başlangıcı olduğunu kavramaktan uzaktılar; tersine, bunları, tek başına ve raslansal şeyler olarak görüyorlardı. Bu olgu da gösteriyor ki,

Rusya'da da ekonomizm, "eski" sosyal-demokratlara karşı bir mücadele olmaksızın ortaya çıkmış ve yaygınlaşmış değildir (ki bu, bugünün ekonomistlerinin unutmak istedikleri bir şeydir). Ve eğer, esasında, bu mücadele, ardından "belgesel" izler bırakmamış ise, bunun tek nedeni o sırada faaliyet gösteren çevrelerin üyeliğinin öylesine sürekli bir değişiklikten geçmesidir ki, hiç bir süreklilik sağlanamamış ve bunun sonucu olarak da görüş ayrılıkları herhangi bir belge ile kaydedilmemiştir.

Raboçaya Mysıl'ın kuruluşu ekonomizmi günışığına çıkardı, ama bir çırpıda değil. Yeni eğilimin çeşitli kentlerdeki başarıları ve başarısızlıklarında raslantının ne ölçüde olduğunu ve bunun gerçekte ayrı bir eğilimi mi ifade ettiği, yoksa salt belli kimselerin eğitim yoksunluğundan mi ileri geldiği konusunda, ne "yeninin" savunucularının ne de karşıtlarının karar verebildikleri –ve bunu yapma fırsatını gerçekten de bulamadıkları– zaman süresini [sayfa 47] anlayabilmek için, eylem koşullarını ve Rus çalışma gruplarının çoğunluğunun kısa ömürlü niteliğini somut bir biçimde kafamızda canlandırmamız gerekir (bu, ancak, bunu bizzat yaşamış olanların yapabilecekleri bir şeydir). Örneğin, *Raboçaya Mysıl*'ın ilk teksir edilmiş kopyaları sosyal-demokratların büyük bir çoğunluğuna hiç bir zaman ulaşmadı, ve eğer ilk sayısındaki başyazıya değinebiliyorsak, bunun tek nedeni, yukarda belirtilen gazetelerden ve gazete projelerinden oldukça farklı olan bu yeni gazeteyi, hiç kuşkusuz, büyük bir gayretle, olduğundan fazla abartan V. İ.[44] tarafından yazılan bir makalede ("*Listok*" *Rabotnika*, n° 9-10, s. 47 ve devami) yeniden yayınlanmış olmasıdır.* *Raboçaya Mysıl'ın tüm havasını* ve genel olarak ekonomizmi büyük bir açıklıkla ortaya koyduğu için, bu başyazı üzerinde durmaya değer.

"Mavi ceketliler"in[45] silahının işçi sınıfı hareketini hiç bir zaman duraksatamayacağını belirttikten sonra, başyazı, sözlerini şöyle sürdürüyor: "... işçi sınıfı hareketinin canlılığı, işçilerin, sonunda, kendi yazgılarını liderlerinin ellerinden koparıp kendi ellerine almaları olgusundan ileri gelmektedir"; bu temel tez daha sonra ay-

* Gerçekten kaydetmek gerekir ki, *Raboçaya Mysıl*'ın Kasım 1898'de ekonomizmin bütün yönleriyle açıklanmış olduğu bir sıradaki övgüsü, özellikle de yurtdışında, çok kısa bir süre sonra *Raboçeye Dyelo*'nun yöneticilerinden biri olan V. İ.'nin ta kendisinden kaynaklanmıştı. Ama yine de *Raboçeye Dyelo*, Rus sosyal-demokrasisi içinde iki eğilimin olduğunu yadsımıştı ve bugün bile yadsımasını sürdürmektedir!

rıntılarıyla geliştirilmektedir. Gerçekte, liderler (yani sosyal-demokratlar, Mücadele Birliğinin örgütleyicileri), denebilir ki, polis tarafından işçilerin ellerinden koparılıp alınmıştır;* ama işçiler liderlerine karşı mücadele ediyorlarmış gibi ve liderlerinin [sayfa 48] boyunduruğundan kendilerini kurtarıyorlarmış gibi gösterilmektedir! Devrimci örgütün güçlendirilmesi ve siyasal faaliyetin genişletilmesi yönünden ileri adımlar atma çağrısı yerine, tümüyle sendika mücadelesine geri çekilme çağrısı yapılmıştır. "Hareketin ekonomik temelinin siysal ülküyü hiç bir zaman unutmama çabasıyla gölgelendiği" ve işçi sınıfı hareketinin parolasının "ekonomik koşullar için mücadele" (!) ya da daha da iyisi "işçiler, işçiler içindir" parolası olduğu ilân edildi. Grev fonlarının "hareket için öteki örgütlerden yüz kez daha yararlı olduğu" (1897 Ekiminde söylenmiş bu sözleri, 1897'nin başlangıcında genç üyelerle "dekabristler" arasındaki tartışmayla kıyaslayınız) vb. açıklandı. "İşçilerin 'kaymağına' değil, 'ortalamaya', işçi yığınlarına ağırlık vermeliyiz"; "siyaset her zaman itaatle ekonomiyi izler"** vb. vb. gibi ucuz deyişler, hareket tarafından çekilen ama çoğu durumlarda, ancak legal olarak ortaya çıkan yayınlardaki kadarıyla marksizm kırıntılarıyla tanışıklığı olan gençlik yığınları üzerinde, karşı durulmaz bir etki yaratan moda haline geldi.

Siyasal bilinç, kendiliğindenlik –Bay V. V.'nin "fikirlerini" yineleyen "sosyal-demokratların" kendiliğindenliği, bir rubleye bir kopek katmanın her türlü sosyalizmden ve siyasetten daha değerli olduğu ve "gelecek kuşaklar için değil de kendileri ve çocukları için savaştıklarını bilerek savaşmaları" gerektiği (*Raboçaya Mysıl*, n° 1, başyazı) yolundaki savlarla kandırılan işçilerin kendiliğindenliği– tarafından tümüyle boğulmuştu. Bu çeşit sözler, [sayfa 49] sosya-

* Bu olayın doğru olduğu şu ilginç olgu ile gösterilmektedir. "Dekabristler"in yakalanmalarından sonra, hareketin ortaya çıkarılmasının ve tutuklamanın "dekabristler"le işbirliği yapan bir grupla ilişkisi olan bir ajan-provakatör, dişçi N. N. Mihaylov tarafından saklandığı haberi Schlüsselburg karayolları işçileri arasında yayılınca, işçiler öylesine öfkeye kapılmışlardı ki, onu öldürmeye karar verdiler.

** Bu alıntılar *Raboçaya Mysıl*'ın ilk sayısındaki aynı başyazıdandır. Siyaset ve iktisat arasındaki ilişkiler konusunda benzer görüş1erl savunduğu için uzun zaman önce "tutucu iş1erin eski bir ustası" unvanını almış olan gerçek Bay V. V.'ye karşı marksistlerin yazınsal bir savaş yürüttüğü bir sırada "ekonomik materyalizmin" acemice kabalaştırılmasını yineleyip duran "Rus sosyal-demokrasisinin V. V.'leri"nin sahip oldukları teorik eğitim düzeyi bundan anlaşılabilir?

lizme olan nefretleri içerisinde, İngiliz *trade-union*culuğunu kendi topraklarına taşımak ve işçilere, katıksız sendikal mücadeleye girişmekle,* geleceğin bilmem hangi sosyalizmi için, bilmem hangi kuşakları için değil, kendileri ve çocukları için mücadele etmiş olacaklarını öğütlemeye çalışan (Alman "*Sozial-Politiker*"i Hircsh gibi) Batı Avrupa'nın burjuvazisinin her zaman gözde bir silahı olmuştur. Ve şimdi de "Rus sosyal-demokrasisinin V. V.'leri", bu burjuva sözleri yinelemeye girişmiş1erdir. Bu noktada *çağdaş* ayrılıkları, tahlilimizin bundan sonrası için yararlı olacak üç durumu kaydetmek önemlidir.**

Birincisi, yukarda değindiğimiz siyasal bilincin kendiliğindenlik tarafından boğulması da, kendiliğinden oldu. Bu bir sözcük oyunu gibi görünebilir, ama ne yazık ki acı gerçek budur. Bu, birinin ötekine üstün geldiği, birbirlerine tamamen karşıt iki görüş arasındaki açık bir mücadelenin bir sonucu olarak olmamıştır, bu, giderek daha çok "eski" devrimcinin jandarma tarafından "koparılıp alınması" ve giderek daha çok sayıda "Rus sosyal-demokrasisinin" "genç" "V. V.'lerinin" sahnede gözükmesi olgusu yüzünden olmuştur. Bugünkü Rus hareketine katılmış olanlar demeyeceğim, ama en azından onun havasını koklamış olan herkes, durumun tamamen bu olduğunu pek iyi bilir. Ve eğer biz, yine de bu herkesçe bilinen olgu konusunda okurun iyice açıklığa kavuşması yolunda fazla direniyorsak, ve eğer, daha da açıklığa kavuşturmak için *Raboçeye Dyelo*'nun ilk basımındaki ve 1897'nin başında "eskiler" ile "gençler" arasındaki tartışmalardaki [sayfa 50] olguları aktarıyorsak, bunu "demokrasi"leriyle övünen kimselerin geniş kamuoyunun (ya da çok genç kuşağın) bu olgular konusundaki bilisizliği üzerine spekülasyona girmelerinden ötürü yapıyoruz. Bu nokta üzerinde daha ilerde duracağız.

İkincisi, ekonomizmin yazınsal ifadesinin hemen başlarında, "işçi hareketinin katıksız ve yalın" yandaşlarının, proleter mücade-

* Almanların da, "katıksız sendikal" mücadeleyi savunma anlamına gelen *Nur-Gewerkschaftler* diye özel bir deyimleri var.

** Biz, çağdaş sözcüğünü, ikiyüzlülükle omuzlarını silkip, şunları söyleyebileceklere yararlı olur diye vurguluyoruz: *Raboçaya Mysıl*'a şimdi saldırmak pek kolaydır, ama bütün bunlar eski hikâye değil mi? *Raboçaya Mysıl*'ın düşüncelerine tam boyuneğişleri daha sonra tanıtlanacak olan böyle çağdaş ikiyüzlülere yanıtımız, *mutato nomine de te fabula narratur*'dur [adını değiştir, hikâye seni anlatır -Ed.].

le ile en yakın "organik" ilişkilere (*Raboçeye Dyelo*'nun deyimi) tapanların, işçi olmayan aydın tabakanın (sosyalist bir aydın tabakanın bile) karşıtlarının, durumlarını savunmak için "katıksız" *burjuva* "*trade-unionculuğu*" tezlerine sığınmak zorunda kalmaları gibi son derece ilginç bir durum –bugünün sosyal-demokratları arasında egemen olan bütün ayrılıkları anlamak için çok tipik bir durum– gözlemliyoruz. Bu, *Raboçaya Mysıl*'ın, daha hemen başında –bilinçsiz olarak–, Credo'nun programını uygulamaya başladığını göstermektedir. Bu, (*Raboçeye Dyelo*'nun kavrayamadığı bir şeyi) işçi sınıfı hareketinin kendiliğindenliğinin her türlü putlaştırılmasının, "bilinçli unsurun" sosyal-demokrasinin rolünün her türlü küçümsenmesinin, *bunu küçümseyenin onu isteyerek yapıp yapmamasından tamamen bağımsız olarak, işçiler üzerinde burjuva ideolojisinin etkisini güçlendirmek anlamını taşıdığını* göstermektedir. Bütün bu "ideolojinin öneminin abartılması"* konusunda, bilinçli unsurun rolünün abartılması** vb. konusunda sözedenler, katıksız ve yalın işçi hareketinin, eğer işçiler yalnızca "kendi yazgılarını liderlerinin ellerinden kurtarırlarsa", kendisi için bağımsız bir ideolojiyi geliştirebileceğini ve geliştireceğini düşünmektedirler. Ama bu derin bir yanılgıdır. Yukarda söylenenleri tamamlamak için, Karl Kautsky'nin Avusturya [sayfa 51] Sosyal-Demokrat Partisinin yeni program taslağıyla ilgili olarak şu son derece doğru ve önemli sözlerini aktaracağız.***

"Revizyonist eleştiricilerimizden pek çoğu, Marx'ın, ekonomik gelişme ve sınıf mücadelesinin yalnızca sosyalist üretimin koşullarını yaratmakla kalmayıp, aynı zamanda, ve doğrudan doğruya onun gerekliliğinin *bilincini* [italikler K. K.'nin] de yarattığını ileri sürdüğüne inanırlar. Ve bu eleştiriciler, İngiltere'nin, kapitalist gelişmenin en yüksek düzeyine ulaştığı bu ülkenin, bu bilince herhangi başka bir ülkeden daha uzak olduğunu öne sürerler. Taslağa bakıldığında, böylece çürütülen bu sözde ortodoks marksist görüşün Avusturya programının taslağını hazırlayan komitece de paylaşıldığını düşünmek mümkündür. Program taslağında şöyle denmektedir: 'Kapitalist gelişme arttıkça, proletaryanın sayısı da

* Ekonomistlerin Mektubu, *İskra*, n° 12.

** *Raboçeye Dyelo*, n° 10.

*** *Neue Zeit*, 1901-02, XX. I, n° 3, s. 79. Kautsky'nin değindiği komite taslağı Viyana Kongresi tarafından [geçen yılın sonunda] ufak-tefek değişikliklerle kabul edildi.[46]

artar, proletarya arttıkça kapitalizme karşı savaşa zorlanır ve bu savaşa uygun duruma gelir. Proletarya sosyalizmin olabilirliği ve zorunluluğu bilincine ulaşır. Demek oluyor ki, sosyalist bilinç, proleter sınıf mücadelesinin zorunlu ve doğrudan bir sonucu olarak ortaya çıkar.' Ama bu kesenkes yanlıştır. Elbette, bir öğreti olarak, sosyalizmin kökleri, tıpkı proletaryanın sınıf mücadelesi gibi, modern ekonomik ilişkilerde bulunmaktadır ve sosyalizm, ikincisi gibi kapitalizmin yığınlarda yarattığı yoksulluk ve sefalete karşı mücadeleden ortaya çıkar. Ama sosyalizm ve sınıf mücadelesi, yanyana doğar, birbirinden değil; herbiri farklı koşullarda ortaya çıkar. Modern sosyalist bilinç, yalnızca derin bilimsel bilgi temeli üzerinde yükselebilir. Gerçekten de, modern iktisat bilimi, diyelim modern teknoloji kadar, sosyalist üretim için bir koşuldur, ve proletarya, ne denli isterse istesin, ne birini [sayfa 52] ne de ötekini yaratabilir; her ikisi de modern toplumsal süreçten ortaya çıkar. Bilimin taşıyıcısı proletarya değil, *burjuva aydın tabakadır* [italikler K. K.'nin]: modern sosyalizm, bu tabakanın tek tek üyelerinin zihinlerinden kaynaklanmıştır, ve bunu entelektüel olarak daha gelişmiş olan ve koşulların elverdiği yerlerde modern sosyalizmi proleter sınıf mücadelesine sokan proleterlere iletenler de bunlar olmuştur. Demek oluyor ki, sosyalist bilinç sınıf mücadelesine dışardan [*von aussen Hinein getragenes*] verilen bir şeydir, onun içinden kendiliğinden çıkan [*urwüchsig*] bir şey değildir. Bu yüzdendir ki, eski Hainfeld programı pek haklı olarak, sosyal-demokrasinin görevinin, proletaryayı, konumunun *bilinci* ve görevinin bilinci ile doldurmak [aslında: proletaryayı doyurmak] olduğunu söylemektedir. Eğer bilinç, sınıf mücadelesinden kendi başına doğsaydı buna gerek olmazdı. Yeni taslak, bu önermeyi, eski programdan aynen almıştır ve bunu yukarda belirtilen önermeye iliştirmiştir. Ama bu, düşünce çizgisini tümüyle koparmaktadır..."

Çalışan yığınların hareketlerinin süreci içerisinde kendi başlarına formüle edecekleri bağımsız bir ideolojiden sözedilemeyeceğine göre,* *tek* seçenek şu oluyor [sayfa 53] –ya burjuva ideolojisi,

* Elbette bu demek değildir ki, böyle bir ideolojinin yaratılmasında işçilerin payı yoktur. Ama bunlar, işçi olarak değil, sosyalist teorisyenler olarak, Proudhon'lar ve Weitling'ler olarak katıldılar; bir başka deyişle, bunlar, yapabildikleri zaman, yaşadıkları çağların bilgisini şöyle böy-le kazanabildikleri ve bu bilgiyi şöyle böyle geliştirebildikleri ölçüde, katıldılar. Ama, işçinin *bun-da daha sık başarı gösterebilmesi* için, genel olarak

ya da sosyalist ideoloji. İkisi arasında bir orta yol yoktur (çünkü insanlık "üçüncü" bir ideoloji yaratmamıştır ve ayrıca da sınıf karşıtlıklarıyla parçalanmış bir toplumda sınıf-dışı ya da sınıf-üstü bir ideoloji sözkonusu olamaz). Öyleyse, *herhangi bir biçimde* sosyalist ideolojiyi küçümsemek, *ona birazcık olsun yan çizmek*, burjuva ideolojisini güçlendirmek anlamına gelir. Kendiliğindenlikten çok sözedilmektedir. Ama işçi sınıfı hareketinin *kendiliğinden* gelişmesi, onun burjuva ideolojisine tabi olmasına, *Credo programı doğrultusunda gelişmesine* yolaçar; çünkü kendiliğinden işçi sınıfı hareketi, *trade-union*culuktur, *Nur-Geurerkschaftlerei*'dir, ve *trade-union*culuk, işçilerin burjuvaziye ideolojik köleliği demektir. Demek oluyor ki, görevimiz, sosyal-demokrasinin görevi, *kendililindenliğe karşı savaşmak*, işçi sınıfı hareketini burjuvazinin kanatları altına sokmak yolundaki bu kendiliğinden *trade-union*cu çabadan uzaklaştırmak, ve devrimci sosyal-demokrasinin kanadı altına sokmaktır. *İskra*, n° 12'de yayınlanan ekonomist mektubun yazarları tarafından kullanılan, en güçlü ideologların işçi sınıfı hareketini maddi öğelerin karşılıklı etkileşimi ve maddi ortamla belirlenmiş yolundan uzaklaştırma çabalarının başarısızlığa uğradığı yolundaki sözleri, bu nedenle, *sosyalizmden vazgeçmeyle aynı şeydir.* Eğer bu yazarlar, yazın ve toplumsal faaliyet alanına giren herkesin yapması gerektiği gibi, ne söylediklerini korkusuzca, tutarlı bir biçimde ve derinlemesine değerlendirebilselerdi, onlar için "o işe yaramaz kollarını boş göğüsleri üzerinde bağlamak" ve eylem alanını, işçi sınıfı hareketini "en az direnme çizgisine" doğru, yani burjuva *trade-union*culuğu çizgisine doğru çeken Struve'lere, Prokopoviç'lere, ya da bu hareketi kilise ve [sayfa 54] jandarma "ideolojisi" çizgisine doğru çeken Zubatov'lara terketmekten başka yapacakları bir şey kalmazdı.

Almanya örneğini anımsayalım. Lassalle'ın Alman işçi sınıfı hareketine sunduğu tarihsel hizmet neydi? Bu hareketi (*Schulze-*

işçilerin bilinç düzeylerini yükseltmek için her türlü çaba gösterilmelidir; işçilerin kendilerini "işçi yazınının" sınırları içerisinde yapay olarak hapsetmemeleri, *genel yazında* giderek artan bir biçimde ustalık kazanmayı öğrenmeleri zorunludur. "Kendilerini hapsetmemeli"dirler yerine "hapsedilmemelidirler" demek daha da doğru olacaktır, çünkü işçilerin kendileri de aydınlar için yazılan bütün şeyleri okumak istiyorlar ve okuyorlar, ve yalnızca pek az [kötü] aydın, "işçiler için" fabrika koşulları konusunda birazcık şeyler söylemenin ve uzun zamandan beri bilinen bu şeyleri bir daha, bir daha yinelemenin yeterli olduğuna inanır.

Delitsch ve benzerlerinin iyi yürekli yardımlarıyla), ilerlemeci *trade-union*culuk ve kooperatifçilik yolundan uzaklaştırıp, kendiliğinden gitmekte olduğu yola çevrilmiş olmasıydı. Böyle bir görevi yerine getirmek için kendiliğinden öğenin değerinin küçümsenmesinden, süreç olarak taktiklerden, unsurlarla ortam arasındaki karşılıklı etkileşimlerden, vb.'den sözetmekten çok farklı bir şeyler yapmak gerekiyordu. *Kendiliğindenliğe karşı amansız bir mücadele* gerekiyordu, ve ancak birçok yılları kapsayan böyle bir mücadeleden sonradır ki, örneğin Berlin'in çalışan halkını ilerlemeci partinin bir dayanağı olmaktan çıkarıp sosyal-demokrasinin en sağlam kalelerinden biri haline getirmek, mümkün olabilmiştir. Bu mücadele bugün bile (Alman hareketinin tarihini Prokopoviç'ten, felsefesini ise Struve'den öğrenenlerin sanabilecekleri gibi) hiç bir biçimde bitmiş değildir. Şimdi bile Alman işçi sınıfı, deyim yerindeyse, bir sürü ideolojiler arasında parçalanmıştır. İşçilerin bir kesimi katolik ve monarşist sendikalar içerisinde örgütlenmiştir; bir başka kesimi İngiliz *trade-union*culuğunun burjuva müritleri tarafından kurulan Hirsch-Duncker sendikaları[47] içerisinde örgütlenmiştir; üçüncü kesimi sosyal-demokrat sendikalar içerisinde örgütlenmiştir. Son grup, geri kalanlardan çok daha kalabalıktır, ama sosyal-demokrat ideoloji bu üstünlüğü yalnızca bütün öteki ideolojilere karşı kararlı bir mücadele vererek sağlayabilmiştir ve böyle koruyabilecektir.

Ama niye, diye soracaktır okur, kendiliğinden hareket, en az direnme çizgisini izleyen hareket, burjuva ideolojisinin egemenliğine yolaçıyor? Şu basit nedenle ki, [sayfa 55] burjuva ideolojisi köken bakımından sosyalist ideolojiden çok daha eskidir, çok daha gelişkindir, ve *boy ölçüşemeyecek* kadar daha çok yayılma olanaklarına sahiptir.* Ve herhangi bir ülkede sosyalist hareket ne denli genç ise, sosyalist olmayan ideolojiyi güçlendirme yolundaki bütün girişimlere karşı o denli gayretli mücadele verilmeli, ve işçiler o

* İşçi sınıfının *kendiliğinden* sosyalizme çekildiği sık sık söylenir. Bu, sosyalist teorinin işçi sınıfının sefaletinin nedenlerini, başka herhangi bir teoriden daha kötü ve daha doğru bir biçimde ortaya çıkarmıştır, ve bu nedenden ötürü, işçiler bunu çok kolaylıkla özümlerler, ama *yeter ki* bu teori kendiliğindenliğe varmasın, *yeter ki* bu teori kendini kendiliğindenliğe bağlı kılmasın. Çoğu kez, buna, garanti gözüyle bakılır. Ama *Raboçeye Dyelo*'nun unuttuğu ve çarpıttığı da işte budur. İşçi sınıfı kendiliğinden sosyalizme doğru çekilir; ne var ki, en yaygın [ve sürekli olarak ve çeşitli biçimler altında canlandırılan] burjuva ideolojisi, kendisini, işçi sınıfı üzerinde kendiliğinden daha da büyük ölçüde, kabul ettirir.

denli kararlı bir biçimde, "bilinçli unsurun abartılması" vb.'ye karşı feryat eden kötü danışmanlara karşı uyarılmalıdır. Ekonomist mektubun yazarları, *Raboçeye Dyelo* ile birlik içinde, hareketin çocukluğunun özelliği olan hoşgörüsüzlüğe sövüp saymaktadır. Buna bizim yanıtımız şudur: evet, hareketimiz gerçekten de çocukluk dönemindedir, ve onun daha hızla büyümesini sağlamak için, kendiliğindenliğe yaltaklanmalarıyla onun büyümesini geciktirenlere karşı hoşgörüsüzlükle dolu olmalıdır. Hiç bir şey, çok uzun süre önce mücadelenin her türlü kesin aşamalarını geçirmiş olan "ustalar" olma havasına bürünmemiz kadar gülünç ve zararlı olamaz.

Üçüncüsü, *Raboçaya Mysıl*'ın ilk sayısı "ekonomizm" teriminin (elbette ki, biz, bu ifade şu ya da bu yolda kendini kabul ettirmiş olduğuna göre, onun terkedilmesini önermiyoruz) bu yeni akımın gerçek niteliğine tam olarak uymadığını gösteriyor. *Raboçaya Mysıl*, siyasal mücadeleyi tümden reddetmiyor; ilk sayısında yayımlanan işçilerin yardım sandığının tüzüğü, hükümete karşı [sayfa 56] mücadele etmekten sözetmektedir. Ne var ki, *Raboçaya Mysıl* "siyasetin ekonomiyi itaatle izlediğine" inanmaktadır (*Raboçeye Dyelo*, programında "Rusya'da ekonomik mücadelenin siyasal mücadeleden, herhangi başka bir ülkeden çok daha fazla ayrılamaz olduğunu" ileri sürdüğünde bu tezi değişikliğe uğratmaktadır). *Eğer siyasetten kastı sosyal-demokrat siyaset ise*, o zaman *Raboçaya Mysıl* ve *Raboçeye Dyelo*'nun tezleri baştanbaşa yanlıştır. İşçilerin ekonomik mücadelesi (ayrılmaz olmamakla birlikte) burjuva siyasetiyle, kilise siyasetiyle, vb., görmüş olduğumuz gibi çoğu kez ilişkilidir. Eğer siyasetle, sendika siyasetini, yani bütün işçilerin, hükümetin, içerisinde bulundukları durumu ortadan kaldırmayan, yani emeğin sermayeye bağımlılığını yoketmeyen, ama bu koşulların ortaya çıkardığı sıkıntıları hafifleten önlemler almasını sağlamak yolundaki ortak çabalarını kastediyorsa, *Raboçeye Dyelo*'nun tezleri doğrudur. Bu çaba, sosyalizme karşı olan İngiliz *trade-union*cularının, katolik işçilerin, "Zubatov" işçilerinin, vb. gerçekten de ortak özelliğidir. Siyaset vardır, siyaset vardır. Böylece görüyoruz ki, *Raboçaya Mysıl* siyasal mücadelenin *kendiliğindenliğine*, bilinçsizliğine boyuneğdiği ölçüde, siyasal mücadeleyi yadsımıyor. Bizzat işçi sınıfı hareketinden kendiliğinden çıkan siyasal mücadeleyi (daha doğrusu işçilerin siyasal istek ve istemlerini) tümüyle kabul

ederken, sosyalizmin ve Rusya'nın günümüz koşullarının genel görevlerine uygun düşen özel bir *sosyal-demokrat politikanın bağımsız olarak ortaya çıkarılmasını* kesenkes reddediyor. Daha ilerde *Raboçeye Dyelo*'nun da aynı yanılgılara düştüğünü göstereceğiz.

C. ÖZ KURTULUŞ GRUBU[48] VE *Raboçeye Dyelo*

Raboçaya Mysıl'ın birinci sayısındaki pek az bilinen ve şimdi hemen hemen unutulmuş olan başyazı üzerinde [sayfa 57] uzun uzadıya durmamızın nedeni, bu yazının, sonraları bir sürü derecikler halinde günışığına çıkmış olan o genel düşünce selinin ilk ve en çarpıcı ifadesi olmasıdır. V. İ., *Raboçaya Mysıl*'ın ilk sayısını ve başyazısını överken, yazının, "keskin ve ateşli" bir üslupla yazılmış olduğunu söylemekte haklıydı ("*Listok*" *Rabotnika*, n° 9-10, s. 49). Yeni bir şey söylediğine inanan inançlı herkes, "ateşli" bir üslupla yazar ve görüşlerini yüreklilikle belirtir ve savunur. Ancak iki tarafı idare edenler "ateşli" üsluptan yoksundurlar; ancak böyleleri, bir gün *Raboçaya Mysıl*'ın ateşini överken, ertesi gün onun hasımlarının "ateşli polemiğine" saldırabilirler.

"*Raboçaya Mysıl*'ın Özel Eki" üzerinde durmayıp (ilerde ekonomistlerin düşüncelerini en tutarlı biçimde ifade eden bu yapıtı inceleme fırsatını bulacağız), "İşçilerin Öz Kurtuluşu Grubunun Çağrısı"na (Mart 1899, Londra'da yayınlanan *Nakanune*[49] , n°, 7, Temmuz 1899'da yeniden basılmıştır) kısaca değineceğiz. "Çağrı"yı kaleme alanlar, haklı olarak "Rusya işçilerinin *daha yeni yeni uyanmakta olduklarını*, çevrelerine henüz bakındıklarını, ve *elde ettikleri ilk* mücadele araçlarına *içgüdüyle sarıldıklarını*" söylemektedirler. Ama bununla birlikte, içgüdüyle olan bir şeyin, sosyalistlerin yardıma koşmalarını gerektiren bilinçsiz (kendiliğinden) bir şey olduğunu, modern toplumda "elde edilen ilk mücadele aracının" her zaman sendikal mücadele aracı olacağını, ve "ilk elde edilen" ideolojinin de burjuva (sendika) ideolojisi olacağını unutarak, bundan *Raboçaya Mysıl*'ın varmış olduğu aynı yanlış sonuçları çıkarmaktadırlar. Aynı şekilde, bu yazarlar, siyaseti "reddetmiyorlar", sadece (sadece!) Bay V. V.'nin siyasetin üstyapı olduğu, ve bundan ötürü de, "siyasal ajitasyonun iktisadi mücadele uğruna yapılan ajitasyonun üstyapısı olması gerektiği; ve bu siyasetin bu mücade-

le temeline dayanması ve onu izlemesi [sayfa 58] gerektiği" yolundaki görüşlerini yineliyorlar.

Raboçeye Dyelo'ya gelince, bu gazete, faaliyetine ekonomistleri "savunmakla" başlamıştır. İlk sayısında (n° 1, s. 141-142), ünlü broşüründe* ekonomistleri uyaran "Akselrod'un, hangi genç arkadaşları kastettiğini bilmediğini" iddia ettiği zaman, *düpedüz gerçeğe* aykırı konuşmuştur. Bu gerçeğe aykırı beyan üzerine, Akselrod ve Plehanov'la giriştiği polemikte, *Raboçeye Dyelo* "kimlerin sözkonusu edildiğini bilmiyormuş gibi görünerek, yurtdışındaki bütün genç sosyal-demokratları, bu haksız suçlamaya karşı savunmak isteğini" teslim etmiştir. (Suçlama, Akselrod'un ekonomistlere yönelttiği dargörüşlülük suçlamasıydı.)[50] Gerçekte bu suçlama tamamen haklıydı, ve *Raboçeye Dyelo*, suçlamanın, başkalarıyla birlikte kendi yazıkurulunun bir üyesi olan V. İ.'yi de hedef aldığını çok iyi biliyordu. Geçerken belirteyim ki, bu polemikte, *Rus Sosyal-Demokratların Görevleri*** başlıklı broşürümün yorumlanması konusunda, Akselrod tamamen haklıydı ve *Raboçeye Dyelo* da tamamen hatalıydı. Broşür, 1897'de *Raboçaya Mysıl*'ın çıkmasından önce, yukarda niteliğini belirttiğim St. Petersburg Mücadele Birliğinin ilk eğiliminin egemen olduğunu haklı olarak sandığım bir sırada yazılmıştı. Ve bu eğilim, hiç değilse, 1898'in ortalarına kadar egemendi. Onun için *Raboçeye Dyelo*'nun ekonomizmin varlığını ve tehlikesini yadsıyabilmek için, 1897-1898'de St. Petersburg'da, ekonomist görüşler tarafından safdışı edilmiş görüşleri açıklayan bir broşürü dayanak olarak göstermeye hakkı yoktu.***

Ama, *Raboçeye Dyelo*, ekonomistleri "savunmakla" [sayfa 59]

* *Rus Sosyal-Demokratlarının Bugünkü Görev ve Taktikleri*, Cenevre 1898. *Raboçaya Gazeta*'ya 1897'de yazılmış iki mektup.

** Bkz: *Collected Works*, Vol. 2, s. 323-51. -Ed.

*** *Raboçeye Dyelo*, gerçeğe aykırı ilk sözünü ["P. Akselrod'un hangi genç arkadaşları kastettiğini bilmiyoruz"] savunurken buna bir ikincisini ekledi, Yanıt'ında şöyle yazıyordu: "*Görevler*'in eleştirisinin yayınlanmasından bu yana, bazı Rus sosyal-demokratları arasında sadece ekonomik tek yanlılığa doğru eğilimler belirdi ya da azçok açık olarak perçinlendi; bu eğilimler, hareketimizin, Görevler'de anlatılan durumundan geriye doğru bir adımı temsil eder." [s. 9.] Bu, 1900'de yayınlanan *Yanıt*'taydı. Oysa *Raboçeye Dyelo*'nun 1. sayısı [eleştiriyle birlikte] *1899 Nisanında* yayınlanmıştır. Acaba ekonomizm, gerçekten de, yalnızca 1899'da mı ortaya çıkmıştır? Hayır, Rus sosyal-demokratların ekonomizme karşı protestoları, ilk kez olarak, 1899'da yayınlanmıştır. [*Credo*'ya Karşı Protesto.] *Raboçeye Dyelo*'nun da çok iyi bildiği gibi ekonomizm 1897'de doğmuştur, çünkü V. İ., *Raboçaya Mysıl*'ı daha *Kasım 1898*'de övmekteydi. [Bkz: "Listok" Rabotnika no 9-10.]

kalmadı, kendisi de durmadan aynı temel hatalara düştü. Bu fikir karışıklığınının kaynağı, *Raboçeye Dyelo*'nun programının şu tezine getirilen yorumun bulanıklığında aranmalıdır: "Birliğin *görevlerini* ve yayın faaliyetinin niteliğini esas olarak *belirleyecek olan* [italikler bizim] Rus yaşantısının en önemli olayı, bizce, son yıllarda ortaya çıkmış olan *yığınsal işçi sınıfı hareketidir* [italikler *Raboçeye Dyelo*'nun]." Yığın hareketinin çok önemli bir olay olduğu tartışma götürmez. Ama sorunun özü, yığınsal işçi sınıfı hareketinin "görevleri belirleyeceği" sözünün nasıl anlaşılacağındadır. Bu, iki şekilde yorumlanabilir. Bu, *ya* bu hareketin kendiliğindenliği önünde boyuneğmek, yani sosyal-demokrasinin rolünü işçi sınıfı hareketine tabi duruma indirgemektir (ki, *Raboçaya Mysıl*, Öz Kurtuluş Grubu ve öteki ekonomistler, bunu böyle yorumlamaktadırlar), *ya da* bu, yığın hareketinin karşımıza yeni teorik, siyasal ve örgütsel görevler, yığın hareketinin ortaya çıkmasından önceki dönemde bizim için doyurucu olabileceklerden çok daha karmaşık görevler çıkardığı anlamına gelmektedir. *Raboçeye Dyelo* birinci yoruma eğilim göstermiştir ve hâlâ göstermektedir; çünkü bu gazete, yeni görevler hakkında, belirli hiç bir şey söylemeyip ve bu "yığın hareketi", sanki önümüze koyduğu görevleri açıkça anlama ve onları yerine getirme zorunluluğundan bizi *kurtarıyorcasına* savlar ileri sürüp durmuştur. Bu bakımdan, *Raboçeye Dyelo*'nun, otokrasinin [sayfa 60] devrilmesi görevini, işçi sınıfı hareketinin birinci görevi olarak kabul etmenin olanaksız olduğunu düşündüğünü, ve bu görevi (yığın hareketi adına) kısa vadeli siyasal istemler uğruna mücadele derekesine düşürdüğünü belirtmemiz yeter (Yanıt, s. 25).

Raboçeye Dyelo'nun editörü B. Kriçevski'nin bu gazetenin n° 7'de yayınlanan ve aynı hataları yineleyen "Rus Hareketinde İktisadi ve Siyasal Mücadele" başlıklı makalesi* üzerinde durmaya-

* Örneğin bu makalede, siyasal mücadelede "Aşamalar Teorisi", ya da "Ürkek Zikzaklar" teorisi şöyle ifade edilmektedir: "Nitelikleri gereği bütün Rusya'yı kapsayan siyasal istemler, buna karşın, ilk zamanlarda [bunlar 1900'un Ağustosunda yazılmıştır!] işçilerin belirli tabakasının [*aynen böyle*!] iktisadi mücadelede şu deneyime denk düşmelidir. Siyasal ajitasyona ancak [!] bu deneyimden hareket edilerek girişilebilir ve girişilmelidir", vb. [s. 11]. Dördüncü sayfada, kendisine göre tamamen haksız olan ekonomist sapma suçlamalarına karşı dikilen yazar, dokunaklı bir biçimde şöyle haykırıyor: "Marx'ın ve Engels'in teorilerine uygun olarak, bazı sınıfların iktisadi çıkarlarının tarihte belirleyici bir rol oynadığını, ve *bunun sonucu olarak*, özellikle proletaryanın iktisadi çıkarları uğruna mücadelesinin, onun sınıf olarak gelişmesinde ve kurtuluşu uğruna mücadelesinde

rak doğrudan doğruya *Raboçeye Dyelo*, n° 10'a geçeceğiz. Elbette ki, Kriçevski ve Martinov'un *Zarya* ve *İskra*'ya karşı yöneltttikleri çeşitli itirazlar üzerinde ayrıntılı olarak duracak değiliz. Biz burada, sadece, *Raboçeye Dyelo*, n° 10'un dayandığı ilkelerin temelleriyle ilgilenmekteyiz. Şu halde, *Raboçeye Dyelo*'nun aşağıda sunulan iki önerme arasında "taban tabana karşıt bir çelişki" görmesi garip olgusunu incelemeyeceğiz: [sayfa 61]

"Sosyal-demokrasi kendi elini-kolunu bağlamaz, eylemlerini daha önceden tasarlanmış herhangi bir planla ya da siyasal mücadele yöntemiyle sınırlandırmaz; partinin elinde bulunan güçlere denk düştüğü sürece bütün mücadele araçlarını benimser" vb.. (*İskra*, n° 1.) *

Bir de şu önerme:

"... Her koşul altında ve her an, siyasal mücadeleye girişmekte ustalaşmış güçlü bir örgüt olmadan, sağlam ilkelerle aydınlanmış ve azimle yürütülen, taktik diye adlandırılmaya layık o sistemli eylem planından sözedilemez." (*İskra*, n° 4.) **

Akla-uygun olmak koşuluyla, bütün mücadele araçlarını, bütün mücadele plan ve yöntemlerini *ilke olarak* kabul etmek ile *belirli bir siyasal* anda sıkı sıkıya uygulanan bir plan gereğince hareket yönünü belirleme istemini birbirine karıştırmak, eğer taktikten sözediyorsak, hastalıkları tedavi etmenin çeşitli yöntemlerinin tip tarafından tanınması ile belli bir hastalığa belli bir tedavi yönteminin uygulanması gereğini birbirine karıştırmayla aynı şeydir. Ama gerçek şu ki, *Raboçeye Dyelo*'nun kendisi de, bizim kendiliğindenliğe boyuneğme diye adlandırdığımız bir hastalığa tutulmuştur, ve bu hastalık için her türlü "tedavi yöntemini" reddetmektedir. Onun

özellikle büyük önem taşıdığını hangi sosyal-demokrat bilmez?" [italikler bizim.] Burada, "*Bunun sonucu olarak*", sözcüklerinin hiç yeri yoktur. İktisadi çıkarların belirleyici bir rol oynamasından, hiç de iktisadi [yani sendika] mücadelenin özellikle büyük önem taşıdığı *sonucu çıkartılamaz*; çünkü sınıfların en temel, "belirleyici nitelikte" çıkarları, genel olarak ancak köklü siyasal değişiklikler sonucu tatmin edilebilir; ve özel olarak da, proletaryanın temel iktisadi çıkarları ancak burjuvazinin diktatörlüğünün yerine proletarya diktatörlüğünü koyacak siyasal bir devrimle tatmin edilebilir. B. Kriçevski, "Rus Sosyal-Demokrasisinin V. V.'leri"nin [siyaset iktisattan sonra gelir vb. yolundaki] savlarını ve Alman sosyal-demokrasisinin bernştayncılarının savlarını yinelemektedir. [Örneğin Woltmann da benzer savlarla, işçilerin siyasal devrimi düşünmeden önce "ekonomik iktidarı" ele geçirmekle işe başlamaları gerektiğini tanıtlamaya çalışıyordu.]

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 4, s. 370-371. -Ed.

** Bkz: ibid., Vol. 5, s. 18. –Ed.

için bu gazete "plan-olarak-taktiklerin marksizmin özüyle çeliştiği" (n° 10, s. 18) yolunda, taktiklerin "*partiyle birlikte büyüyen parti görevlerinin büyüme süreci*" olduğu yolunda (s. 11, italikler *Raboçeye Dyelo*'nun) parlak bir keşifte bulunmuştur. Bu sözler ünlü bir özdeyiş olma, *Raboçeye Dyelo* "eğiliminin" kalıcı bir anıtı haline gelme şansına sahipti. "Nereye?" sorusuna bu yönetici organın verdiği karşılık şudur: hareket, başlangıç noktası ile hareketin bir sonraki noktası arasındaki uzaklığı değiştirme sürecidir. [sayfa 62] Bu eşi görülmedik derinlik örneği, sadece merak konusu bir şey olmayıp (öyle olsaydı üzerinde uzun boylu durmanın gereği kalmazdı), koca bir akımın programıdır, R. M.'nin ("*Raboçaya Mysıl*'in Özel Eki"nde) şu sözcüklerle ifade ettiği, programın ta kendisidir: Özlemi duyulacak olan mücadele, mümkün olan mücadeledir, ve. mümkün olan mücadele belli bir anda verilmekte olan mücadeledir. Bu, kendini edilgen olarak kendiliğindenliğe uyduran sınırsız oportünizm eğiliminin ta kendisidir.

"Plan-olarak-taktikler marksizmin özüyle çelişir!" Ama bu, marksizme iftira etmektir; marksizmin, narodniklerin bize karşı mücadelelerinde karşımıza diktikleri karikatüre benzetilmesidir. Sınıf bilincine ulaşmış olan militanların inisiyatif ve enerjisini küçümsemek demektir, oysa marksizm, tam tersine, sosyal-demokratın inisiyatif ve enerjisine devasa bir iti kazandırır, onun önünde en geniş bakış açısı sağlar, ve (eğer böyle ifade edilmesi uygun görülürse) milyonlarca işçinin "kendiliğinden" mücadeleye giren büyük gücünü onun emrine verir. Uluslararası sosyal-demokrasinin bütün tarihi, bazan şu, bazan da bir başka siyasal lider tarafından ileri sürülen, bazıları liderin ileri görüşlülüğünü ve doğru siyasal ve örgütsel görüşlerini doğrulayan, bazıları da kısa görüşlülüğü ve siyasal hataları yansıtan planlarla doludur. Almanya, tarihinin bir dönüm noktasında iken, imparatorluğun kurulması, Reichstag'in açılması ve bütün halka seçim hakkının tanınması sözkonusu iken, sosyal-demokrat siyaset ve genel çalışma için, Liebknecht'in bir planı, Schweitzer'in ise bir başka planı vardı. Sosyalistlere Karşı Yasa Alman sosyalistlerinin tepesine indiği zaman, Most ve Hasselmann'in bir planı vardı – bunlar hemen şiddete ve teröre başvurmaya hazırdılar; Höchberg, Schramm ve (kısmen de) Bernstein'ın ise bir başka planları [sayfa 63] vardı –bunlar, sosyal-demokratlara, aşırı ölçüde sert ve devrimci oldukları için yasanın çıkarılmasına kendilerinin ne-

den olduklarını ve şimdi bağışlanabilmeleri için tutum ve davranışlarının kusursuz olması gerektiğini va'zetmeye koyuldular. İllegal bir yayın organını[51] hazırlayan ve sürdürenlerin de bir üçüncü planı vardı. Geriye bakarak, hangi yolun tutulacağı konusunda mücadele verildikten sonra, ve seçilen yolun doğru olup olmadığı konusunda tarih hükmünü verdikten sonra, partiyle birlikte büyüyen parti görevleri hakkında derin vecizeler söylemek elbette ki kolaydı. Ama fikir kargaşalığının hüküm sürdüğü bir anda,* Rus "eleştiricilerinin" ve ekonomistlerinin sosyal-demokrasiyi *trade-unionculuk* derekesine düşürdükleri bir zamanda ve teröristler eski hataları yineleyen "plan-olarak-taktiklerin" kabul edilmesini olanca güçleriyle savundukları bir sırada böyle bir zamanda, bu türden derin sözler etmekle yetinmek, kendi kendine "yoksulluk tasdiknamesi" vermeye benzer. Birçok Rus sosyal-demokratının, inisiyatif ve enerji yoksunluğundan, "siyasal propaganda, ajitasyon ve örgütlenme alanının"** yetersizliğinden, devrimci çalışmanın daha geniş ölçüde örgütlendirilmesi için "planların" yokluğundan yakındıkları bir sırada, böyle bir zamanda, "plan-olarak-taktiklerin marksizmin özüyle çeliştiğini" ilan etmek, sadece marksizmi teori alanında kabalaştırmak değil, pratikte de *partiyi geriye doğru sürüklemek* demektir.

Raboçeye Dyelo vaızına şöyle devam ediyor:

"Devrimci sosyal-demokratın görevi, sadece, kendi [sayfa 64] bilinçli çalışmasıyla nesnel gelişmeyi hızlandırmaktır, bu gelişmeyi ortadan kaldırmak, ya da kendi öznel planlarını bunun yerine koymak değildir. *İskra* bütün bunları teoride bilir; ama, marksizmin bilinçli devrimci çalışmaya haklı olarak yüklemiş olduğu büyük önem, *İskra*'yı, uygulamada, taktikler konusundaki doktriner görüşleri yüzünden, *gelişmenin nesnel ya da kendiliğinden unsurunun önemini küçümsemeye* sürüklemektedir." (s. 18)

Bay V. V. ve ortaklarına layık olağanüstü bir teorik kargaşalığın bir başka örneği. Filozofumuza şunu sormak isteriz: Öznel planlar hazırlayan bir kimse, nasıl olur da nesnel gelişmeyi "küçümseyebilir"? Bu, ancak, nesnel gelişmenin bazı sınıfları, tabaka ya

* "Ein Jahr der Verwirrung" ["Bir Fikir Kargaşalığı Yılı"], Mehring'in Alman Sosyal-Demokrasisinin Tarihi adlı kitabında, sosyalistlerin yeni durum karşısında "plan-olarak-taktikler" seçmede başlangıçta gösterdikleri duraksama ve kararsızlığı anlatan bölümüne koyduğu başlıktır.

** *İskra*, n° 1, başyazısı. [Bkz: *Collected Works*, Vol. 4, s. 369. -Ed.]

da grupları, bazı ulusları ya da ulus gruplarını vb. yarattığını ya da güçlendirdiğini, yıktığını ya da zayıf düşürdüğünü, ve böylelikle nesnel gelişmenin güçler arasında belirli bir uluslararası siyasal mevzilenmeyi, ya da devrimci partiler tarafından takınılan tutumu vb. belirlediği gerçeğini gözden kaçırmakla olabilir. Eğer planları hazırlayan bunu yaptıysa, onun suçu kendiliğinden unsuru küçümsemek olmayacak, tersine, bilinçli unsuru küçümsemek olacaktır; çünkü o zaman, plan hazırlayıcının nesnel gelişmeyi anlamada gerekli "bilinçten" yoksun olduğunu göstermiş olacaktır. Onun için kendiliğindenlikle bilinçliliğin "göreli öneminin değerlendirilmesi" (italikler *Raboçeye Dyelo*'nundur) konusundaki bu sözlerin kendisi tam bir "bilinç" yoksunluğunu açığa vurmaktadır. Eğer "gelişmenin" bazı "kendiliğinden unsurları", genel olarak, insan bilinci tarafından kavranabiliyorsa, bu durumda bunların yanlış değerlendirilmesi, "bilinçli unsurun küçümsenmesi" ile aynı şey olacaktır. Ama eğer bunlar, kavranamıyorsa, bu durumda bunları bilemeyiz ve üzerinde konuşmamız olanaksızdır. Öyleyse B. Kriçevski neden sözediyor? Eğer *İskra*'nın "öznel planlarının" yanlış oldukları [sayfa 65] görüşünde ise (ki, bu görüşte olduğunu bildiriyor), bu planların hangi nesnel olguları hesaba katmadıklarını göstermesi, ve ancak o zaman bunları göremediği için *İskra*'yı *siyasal bilinçten yoksun olmakla*, –ya da onun sözcüklerini kullanarak– "bilinç unsurunu küçümsemekle" suçlaması gerekirdi. Ama eğer o, nesnel planlardan memnun kalmayarak, bize karşı "kendiliğinden unsuru küçümseme"nin dışında bir iddia ileri süremiyorsa (!), bu, şunu gösterir: l° teorik olarak, marksizmi, Beltov[52] tarafından yeteri kadar alaya alınan Karayev ve Mihaylovski tarzında anladığını; ve 2° pratikte legal marksistlerimizi bernştayncılığa doğru, ve sosyal-demokratlarımızı da ekonomizme doğru çekmiş olan "gelişmenin kendiliğinden unsurları" ile pekâlâ tatmin olduğunu, ve Rus sosyal-demokrasisini her ne pahasına olursa olsun "kendiliğinden" gelişme yolundan *ayırmaya* kesin karar vermiş olanlara karşı "öfke ile dolu" olduğunu.

Bundan sonra gerçekten eğlendirici olan şeyler gelmektedir. "İnsanlar nasıl, doğal bilimlerin bütün keşiflerine karşın, gene eski biçimde üreyeceklerse, yeni bir toplumsal düzenin doğuşu da, gelecekte, toplumsal bilimlerdeki keşiflere ve bilinçli savaşçıların sayısının artmasına karşın, *esas olarak* kendiliğinden bir patlama-

nın sonucu olarak gerçekleşecektir.” (s. 19.) Tıpkı atalarımızın o eski tarz bilgelikleriyle, “Herkes dünyaya bir çocuk getirebilir” demeleri gibi, bugün de (Nartsis Tuporilov tarzında)[53] “modern sosyalistler”, kendi bilgelikleriyle, “yeni bir toplumsal düzenin kendiliğinden doğuşuna herkes katılabilir”, demektedirler. Biz de herkesin katılabileceği görüşündeyiz. Bu tür katılma için gerekli olan tek şey, ekonomizm egemen olduğunda ekonomizme, [sayfa 66] ve terörizm ortaya çıktığında da terörizme *teslim olmaktır*. Nitekim *Raboçeye Dyelo* bu yılın ilkyazında, terörizm salgınına karşı uyarıcı birkaç söz söylemenin o kadar önemli olduğu bir anda, kendisi için “yeni” olan bu sorunla karşı karşıya gelince şaşırıp kaldı. Ve şimdi altı ay sonra, sorunun azçok küllendiği bir sırada, şöyle bir beyanla ortaya çıkıyor: “Biz, terörist duyguların yükselmesine karşı çıkmanın sosyal-demokrasinin görevi olmadığı ve olmaması gerektiği görüşündeyiz.” (*Raboçeye Dyelo*, n° 10, s. 23.) Bu konuda bir de Konferans kararını ileri sürüyorlar: “Konferans, sistemli ve saldırgan nitelikte terörün zamansız olduğu görüşündedir.” (*İki Konferans*, s. 18.) Bütün bunlar ne kadar açık-seçik ve tutarlı! Karşı çıkmamak ama zamansız ilân etmek, ve bu da öyle bir biçimde ilân ediliyor ki, sistemli ve saldırgan nitelikte olmayan terör, “kararın” kapsamına girmiyor. Böyle bir kararın son derece tehlikesiz, ve hataya karşı güvence altına alınmış bir karar olduğunu teslim etmek gerekir; tıpkı konuşup da bir şey söylemeyen bir kimsenin kendisini hataya karşı güvence altına almış olması gibi. Böyle bir kararı kaleme almak için gerekli olan tek şey, hareketin *kuyruğunda* gidebilme yeteneğini göstermektir. *İskra*, terör sorununu yeni bir şey olarak ilân ettiği için *Raboçeye Dyelo*’yu alaya aldığında,* bu gazete, *İskra*’yı, “Parti örgütüne, 15 yılı aşan bir süre önce, bir göçmen yazarlar grubu tarafından önerilen taktik sorunlarla ilgili çözümleri dayatmak gibi inanılmaz bir küstahlık” ile suçladı (s. 24). Gerçekten küstahlık, hem de bilinç unsurunun aşırı bir önemsenmesi: önceden teorik sorunları bir çözüme bağlayacaksın, sonra da örgütü, partiyi ve yığınları bu çözümün doğru olduğuna inandırmaya çalışacaksın.** Öyle yapacağına şimdiye kadar

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 5, s. 18-20. -Ed.

** Şu da unutulmamalıdır ki, terör sorununu “teorik bakımdan” çözüme bağlarken, Emeğin Kurtuluşu grubu, daha önceki devrimci hareketlerin deneyimini *genelleştirmiştir*.

[sayfa 67] söylenmiş şeyleri yineleseydin, ve hiç kimseye hiç bir şey "dayatmadan", her "'dönemeçte", bazan ekonomizm doğrultusunda, bazan terörizm doğrultusunda zikzaklar çizseydin ne kadar daha iyi olurdu. *Raboçeye Dyelo*, dünyasal bilgeliğin bu büyük kuralını bile genelleştiriyor ve *İskra* ile *Zarya*'yı "programlarını şekilsiz kaos üzerinde dolaşan bir ruh gibi, hareketin karşısına çıkarmak"la (s. 29) suçluyor. Ama sosyal-demokrasinin işlevi, kendiliğinden hareketin üzerinde dolaşan bir "ruh" olmak ve bununla yetinmeyip bu hareketi "*kendi programı*" *düzeyine yükseltmek* değildir de nedir? Bu işlev, herhalde hareketin *kuyruğunda* sürüklenmek olamaz; bu, en iyi durumda bile harekete hiç bir yarar sağlamaz, ve en kötüsü hareket için son derece zararlı olur. Ama *Raboçeye Dyelo*, sadece bu "süreç-olarak-taktikler"i izlemekle kalmıyor, onu, ilke düzeyine yükseltiyor, öyle ki, bu gazetenin eğilimini oportünizm olarak değil (*kuyruk* sözcüğünden gelen) *kuyrukçuluk* olarak nitelendirmek daha doğru olacaktır. Ve teslim etmek gerekir ki, hareketi arkadan izlemeye, onun kuyruğu olmaya azmetmiş olan kimseler, "gelişmenin kendiliğinden unsurunu küçümsemeye" karşı, kesin olarak ve sonsuza dek güvence altına alınmışlardır.

*

Ve böylece, Rus sosyal-demokrasisinde, "yeni akım" tarafından işlenen temel hatanın, bu akımın kendiliğindenliğe boyuneğmesi ve yığınların kendiliğindenliğinin biz sosyal-demokratlardan yüksek derecede bir bilinç gerektirdiğini anlayamamış olduğu sonucuna varmış bulunuyoruz. Yığınların kendiliğinden kabarışı, ne kadar büyük ve hareket de ne kadar yaygın olursa, sosyal-demokrasinin teorik, siyasal ve örgütsel çalışması için daha yüksek bir bilinç göstermesi gereği de o ölçüde artar.

Rusya'da yığınların kendiliğinden kabarışı, [sayfa 68] öyle büyük bir hızla gelişti (ve halen de gelişmektedir) ki, genç sosyal-demokratların bu devasa görevleri yerine getirmekte hazırlıksız oldukları ortaya çıktı. Bu hazırlıksızlık, hepimizin ortak talihsizliğidir, *bütün* Rus sosyal-demokratlarının talihsizliğidir. Yığınların kabarışı kesintisiz bir süreklilikle gelişti ve yayıldı; sadece başladığı yerlerde devam etmekle kalmadı, yeni yörelere, toplumun yeni katlarına yayıldı

(işçi sınıfı hareketinin etkisi ile öğrenci gençlik arasında, genel olarak aydınlar arasında ve giderek köylü arasında yeniden kaynaşmalar oldu). Ama devrimciler bu kabarışın *gerisinde kaldılar*, hem "teorileriyle", hem de eylemleriyle gerisinde kaldılar; onlar bütün harekete yön verebilecek olan değişmez ve sürekli bir örgüt kuramadılar.

Birinci Bölümde, *Raboçeye Dyelo*'nun teorik görevlerimizi küçümsediğini ve moda olan "eleştiri özgürlüğü" sloganını "kendiliğindenlik"le yineleyip durduğunu belirttik; bu sloganı yineleyenler, Almanya'daki ve Rusya'daki oportünist "eleştiriciler"in tutumu ve devrimcilerin tutumunun birbirinin tam karşıtı olduğunu anlayacak "bilinç"ten yoksundular.

Bundan sonraki bölümlerde kendiliğindenliğe bu boyuneğişin, siyasal görevler alanında ve sosyal-demokrasinin örgütsel çalışmasında nasıl ifadesini bulduğunu göstereceğiz. [sayfa 69]

ÜÇ
TRADE-UNİONCU SİYASET VE SOSYAL-DEMOKRAT SİYASET

Sözümüze, gene, *Raboçeye Dyelo*'yu övmekle başlayacağız. *Rabo-çeye Dyelo* n° 10'da, Martinov'un *İskra* ile olan görüş ayrılıklarını inceleyen yazıya koyduğu başlık, "Teşhir Yazını ve Proleter Mücadele"dir. Yazar görüş ayrılıklarının özünü şöyle formüle ediyor: "Biz, [işçi partisinin] gelişmesini engelleyen düzeni teşhir etmekle yetinemeyiz. Biz, aynı zamanda, proletaryanın bugünkü ivedi çıkarlarını da savunmak zorundayız. ... *İskra* ... aslında, devrimci muhalefetin, yurdumuzdaki durumu ve özellikle siyasal durumu teşhir eden bir organdır... Biz ise, proletaryanın mücadelesiyle sıkı organik bağ içinde, işçi sınıfının davası için çalışmaktayız ve [sayfa 70] çalışacağız." (s. 63.) Bu formülden ötürü Martinov'a ancak gönül borcu duyulabilir. Bu formül, genel bir ilgiye lâyıktır, çünkü, özünde sadece *Ra-boçeye Dyelo* ile değil, aynı zamanda, genel olarak

bizimle ekonomistler arasında, siyasal mücadele konusundaki mevcut bütün fikir ayrılıklarını da kucaklamaktadır. Ekonomistlerin "siyaseti" tümüyle reddetmediklerini, durmadan siyasetin sosyal-demokrat anlayışından *trade-union*cu anlayışına doğru saptıklarını yukarda gösterdik. Martinov da işte tamamen böyle bir sapma içindedir; ve bu yüzden de, bu sorun konusunda onun görüşlerini ekonomist yanılgının bir modeli olarak alacağız. Ne, "*Raboçaya Mysıl' ın Özel Eki*"nin yazarlarının, ne "Öz Kurtuluş Grubu" ve ne de *İskra*, n° 12'de yayınlanan Ekonomist Mektup'un yazarlarının bu seçimimizden ötürü bizi kınamaya hakları olamayacaklarını tanıtlamaya çalışacağız.

A. SİYASAL AJİTASYON VE BUNUN EKONOMİSTLER TARAFINDAN SINIRLANDIRILMASI

Rus işçilerinin iktisadi mücadelesinin,* iktisadi (çalışma ve meslek) koşulları teşhir eden "yazın"ın yaratılmasıyla zamandaş olarak, yaygın bir gelişme ve pekişme gösterdiğini herkes bilir. "Bildiriler" esas olarak fabrika sistemini teşhir ediyorlardı, ve böylece kısa bir süre içinde işçiler arasında gerçekleri teşhir etme tutkusu ortalığı sardı. İşçiler, sosyal-de-mokrat çalışma çevrelerinin kendilerine, yoksul yaşamları konusunda, da-yanılmaz ağırlıktaki çalışmaları ve haklardan yoksun oluşları konusunda [sayfa 71] bütün gerçekleri açıklayan yeni türden bir bildiri sunmayı istediklerini ve bunu yapabileceklerini anlar anlamaz, bizi, fabrikalardan ve atelyelerden gelen mektup yağmuruna tutmaya başladılar. Bu "teşhir yazını", sadece bildiride sözü edilen fabrikada değil, ama teşhir edilen gerçeklerin yayılabildiği bütün fabrikalarda da büyük bir etki yaratmıştır. Ve ayrı ayrı işletmelerde ve mesleklerde bulunan işçiler arasında yoksulluk ve yoksunluk durumu hemen hemen aynı olduğuna göre, "işçilerin yaşamları konusundaki gerçekler" *herkesi* harekete geçiriyordu. En geri işçiler arasında bile "basında kendilerinden sözettirme" tutkusu uyandı – soyguna ve baskıya

* Herhangi bir yanlış anlamaya yolaçmamak için, burda ve bu kitapçık boyunca [bizim aramızdaki kabul edilmiş kullanımına uygun olarak] iktisadi mücadeleden anladığımız şeyin, Engels'in yukarda aktardığımız pasajında "kapitalistlere karşı direnme" olarak tanımladığı ve özgür ülkelerde örgütlü emeğin sendikal ya da mesleki mücadelesi olarak bilinen "pratik iktisadi mücadele" demek olduğunu belirtelim.

dayanan mevcut toplumsal düzenin tümüne karşı, savaşın bu ilkel biçimi için duyulan soylu bir tutkuydu bu. Ve çoğunlukla, bu "bildiriler", gerçekten bir savaş ilânıydılar, çünkü bu teşhirler, işçileri harekete getiriyor, onları en göze batan haksızlıkların kaldırılmasını istemeye ve isteklerini grevlerle desteklemeye yöneltiyordu. Nihayet işverenler de, bu bildirilerin savaş ilânı anlamını taşıdıklarını kabul etmek zorunda kaldılar, o kadar ki, birçok hallerde çatışmaların patlak vermesini bile beklemediler. Her zaman olduğu gibi, bu teşhirlerin salt yayınlanması bile, derhal etkili oluyordu ve güçlü bir manevi baskı yaratıyordu. Birden çok durumda, bildirinin salt ortaya çıkışı bile, öne sürülen istemlerin tümünün ya da bir kısmının yerine getirilmesine yetiyordu. Tek sözcükle, iktisadi (fabrika) teşhirler, iktisadi mücadelenin önemli bir manivelasıydı, ve şimdi de öyledir. Ve işçilerin kendi kendilerini savunmalarını zorunlu kılan kapitalizm varoldukça, bunlar, bu önemlerini korumayı sürdüreceklerdir. Avrupa'nın en ileri ülkelerinde bile, geri bir sanayi kolundaki, ya da unutulmuş bir ev sanayii kolundaki aşırı haksızlıkların teşhir edilmesinin, sınıf bilincinin uyanması için, sendikal mücadelenin başlaması [sayfa 72] ve sosyalizmin yayılması için bir başlangıç noktası olabildiği hâlâ görülebilir.*

Rus sosyal-demokratlarının büyük çoğunluğu, son zamanlarda, he-men hemen bütün zamanlarını fabrika koşullarının teşhirinin örgütlendirilmesine ayırmışlardır. Bunun ne kadar doğru olduğunu anlamak için –o kadar ki, bunun, *kendi başına ele alındığında*, özünde henüz sosyal-demokrat olmayıp, yalnızca sendikal çalışma olduğu gerçeğini gerçekten de gözden kaçırmışlardır– *Raboçaya Mysıl*'a bir gözatmak yeter. Nitekim yapılan teşhirler, yalnı-

* Bu bölümde, biz, yalnız geniş ya da dar anlamıyla, *siyasal* mücadeleyi ele almaktayız. Onun için, *Raboçeye Dyelo*'nun, *İskra*'nın iktisadi mücadele konusunda "çok sınırlı" olduğu iddiasına ilginç bir şey olarak, geçerken değinmekle yetiniyoruz. [*İki Konferans*, s. 27, *Sosyal-De-mokrasi ve İşçi Sınıfı* adlı broşüründe Martinov tarafından yeniden ortaya atılmıştır.] Eğer bu suçlamacılar *İskra*'nın herhangi bir yıl içinde sanayi kesiminde iktisadi mücadeleye ayırdığı yeri [yapmaya çok düşkün oldukları gibi] kilo olarak ya da yaprak sayısıyla ölçselerdi, ve bunu *Raboçeye Dyelo* ile *Raboçaya Mysıl*'ın birarada bu konuya ayırdıkları yerle kıyaslasalardı, bu bakımdan bile geri olduklarını kolaylıkla görürlerdi. Besbelli ki, bu basit gerçeğin kendilerince görülmesi, onları kafa karışıklıklarını açıkça ortaya koyacak savlara başvurmaya zorlamaktadır. "*İskra*" diye yazıyorlar "istemeye istemeye [!] yaşamın zorunlu gereklerini kabul etmek ve hiç değilse [!!] işçi sınıfı hareketi ile ilgili mektupları yayınlamak zorunda kalıyor[!]." [*İki Konferans*, s. 27]. Çürütülmesi olanaksız sav dediğin böyle olur!

zca *belirli bir sanayi kolunda* işçilerle işverenler arasındaki ilişkilere değiniyordu, ve bunların sağladığı tek şey, işgücü satıcılarının "metalarını" daha iyi koşullarla satmayı ve salt ticari alışveriş konusunda alıcılarla savaşmayı öğrenmeleri oldu. Bu teşhirler (eğer bir devrimciler örgütü tarafından gerektiği gibi kullanılsaydı), sosyal-demokrat eylemin bir başlangıcı ve onu oluşturan bir parçası olabilirdi; ama öte yandan bunlar, "salt sendikal" mücadeleye ve sosyal-demokrat olmayan bir işçi sınıfı hareketine de yolaçabilirdi (ve kendiliğindenliğe tapınma tutumu veri olarak alındığında yolaçması kaçınılmazdı da). Sosyal-demokrasi, yalnızca işgücünün [sayfa 73] daha uygun koşullarla satılması için değil, aynı zamanda mülksüzlerin kendilerini zenginlere satmaya zorlayan toplumsal düzenin kalkması için de işçi sınıfı mücadelesine önderlik eder. Sosyal-demokrasi, yalnızca belirli bir işverenler grubuyla değil, modern toplumun bütün sınıflarıyla ve örgütlenmiş bir siyasal güç olarak devletle de ilişkilerde işçi sınıfını temsil eder. Demek ki, sosyal-demokratlar, kendilerini, yalnızca iktisadi mücadeleyle sınırlamakla kalmamalı, iktisadi teşhirlerin örgütlendirilmesi işinin başlıca eylemleri haline gelmesine de izin vermemelidirler. İşçi sınıfının siyasal eğitimi ve bu sınıfın siyasal bilincinin geliştirilmesini etkin olarak ele almak zorundayız. *Zarya* ve *İskra*, ekonomizme karşı ilk saldırılarını *artık* yapmış olduklarına göre, bu konuda "herkes görüş birliğine varmıştır" (ama aşağıda göreceğimiz gibi, bazıları için bu, yalnızca, sözde kalmaktadır).

Karşımıza şu sorun çıkıyor: siyasal eğitim neyi içermelidir? Bu otokrasiye karşı işçi sınıfı düşmanlığının propagandasından ibaret olabilir mi? Elbette ki hayır. İşçilere siyasal bakımdan ezildiklerini *açıklamak* yetmez (nasıl ki, onlara çıkarlarının işverenlerin çıkarlarına uzlaşmaz karşıtlıkta olduğunu *açıklamak* da yetmezse). Ajitasyon, bu baskının her somut örneği ele alınarak yürütülmelidir (tıpkı iktisadi baskının somut örnekleri etrafında ajitasyon yürütmeye başlamış olmamız gibi). Bu baskı toplumun çeşitli sınıflarını etkilediğine göre, kendisini yaşamın ve eylemin en çeşitli alanlarında –meslek, kamu, özel, aile, din, bilim vb. alanlarında– ortaya koyduğuna göre, otokrasinin *siyasal teşhirini bütün yönleriyle örgütlemeye girişmeyecek* olursak, işçilerin siyasal bilincini geliştirme *görevimizi yerine getiremeyeceğimiz* besbelli değil midir? Baskının somut belirtileri etrafında ajitasyon görevini yerine getirebilmek

için, bu [sayfa 74] belirtileri teşhir etmek gerekir (nasıl ki ekonomik ajitasyonu yürütebilmek için fabrikalarda yapılan haksızlıkları teşhir etmek zorunluysa).

Bunun yeterince açık olduğu düşünülebilir. Ama durum şudur ki, siyasal bilincin *bütün yönleriyle* geliştirilmesinin gereği konusunda, "herkes", ancak lafta görüş birliğindedir. Örneğin *Raboçeye Dyelo*, çok yönlü siyasal gerçekleri açıklama kampanyasını örgütlendirme görevine sarılma (ya da bu yolda ilk adımı atma) şöyle dursun, bu görevi üzerine alan *İskra*'yı yolundan *uzaklaştırmaya* çalışmaktadır. Söylediklerini dinleyiniz: "İşçi sınıfının siyasal mücadelesi sadece (hiç de "sadece" değil) iktisadi mücadelenin en gelişmiş ve en etkili biçimidir." (*Raboçeye Dyelo*'nun programı, *Raboçeye Dyelo*, n° 1, s. 3) "Sosyal-demokratlar, şu anda, iktisadi mücadelenin kendisine olabildiğince siyasal bir nitelik kazandırma göreviyle karşı karşıya bulunmaktadırlar." (Martinov, *Raboçeye Dyelo*, n° 10, s. 42) "İktisadi mücadele, yığınları etkin siyasal mücadeleye çekmek için en geniş uygulanabilirliğe sahip bir araçtır." (Yurtdışı Birlik Konferansının aldığı karar, ve bu kararda yapılan "değişiklikler", *İki Konferans*, s. 11 ve 17) Görüldüğü gibi, *Raboçeye Dyelo*, ilk sayısından son "Yazıkuruluna Talimat"a kadar, hep bu tezleri benimsemiştir, ve bunlar, besbelli ki, siyasal ajitasyonla siyasal mücadele konusunda tek bir görüşü ifade etmektedir. Bu görüşü, ekonomistler arasında yaygın olan ve siyasal ajitasyonun iktisadi ajitasyonu *izlemesi* gerektiği yolundaki görüş açısından ele alalım. İktisadi mücadelenin, genel olarak*, yığınları siyasal [sayfa 75] mücadeleye sürükleyebilecek "en geniş uygulanabilirliğe sahip araç" olduğu doğru mudur? Tamamiyle yanlıştır. Yalnızca iktisadi mücadeleyle olan bağlantısı bakımından değil, polis zorbalığının ve otokratik zulmün bütün belirtileri, yığınları "çekmekte" hiç de

* *Raboçeye Dyelo* bir tüm olarak partinin genel ilkelerinin ve genel görevlerinin sözünü ettiği için, biz de "genel olarak" diyoruz. Hiç kuşkusuz, pratikte öyle durumlar olabilir ki, siyasetin gerçekten iktisadi izlemesi *gerekir*, ama yalnızca ekonomistlerdir ki, tüm Rusya için geçerli olan bir kararda böyle bir şey söyleyebilirler. "Daha başlangıçta" siyasal ajitasyonu "tamamıyla iktisadi bir temel üzerinde" yürütmenin *mümkün olduğu* durumlar olabilir; ama *Raboçeye Dyelo*, sonunda, "bunun hiç bir gereği olmadığı" sonucuna varmıştır [*İki Konferans*, s. 11]. Bundan sonraki bölümde, "politikacıların" ve devrimcilerin taktiklerinin, sosyal-demokrasinin sendikal görevlerini görmezlikten gelmek bir yana, tersine bu görevlerin tutarlı bir biçimde yerine getirilmesini sağlayabilecek olan şeyin yalnızca bunlar olduklarını göstereceğiz.

daha az "geniş uygulanabilirliğe sahip" bir araç değildir. *Zemskiye naçalniki* [54] ve köylülerin kırbaçlanması, memurların rüşvetçiliği ve polisin kentlerde "sıradan halka" karşı davranışı, açlara karşı mücadele, halkın aydınlanma ve bilgi için olan çabasının baskı altına alınması, vergilerin zorla tahsili ve dinsel mezheplerin ezilmesi, erlere karşı aşalayıcı davranışlar ve öğrencilerle liberal aydınlara kışla yöntemlerinin uygulanması –bütün bunlar, ve zorbalığın buna benzer binlerce belirtisi, "iktisadi" mücadeleyle doğrudan doğruya bağlantılı olmamakla birlikte, siyasal ajitasyon için ve yığınları siyasal mücadeleye çekmek için, genel olarak, *daha az* "geniş uygulanabilirliğe sahip" fırsatlar mıdır? Doğru olan, bunun tam tersidir. İşçilerin (bizzat kendilerinin ya da onlarla yakın bağları olanların), zulümden, zorbalıktan ve hak yoksunluğundan acı çektiği durumların toplamı içinde, sendikal mücadeledeki polis zorbalığı durumları, hiç şüphe yok ki, azınlıkta kalır. O halde sosyal-demokratların, genel olarak söylemek gerekirse, hiç de daha az "geniş uygulanabilirliğe sahip" ol-mayan öteki araçlara da sahip bulunması gerekirken, niçin araçlardan *yal-nızca birini* "en geniş uygulanabilirliğe sahip araç" ilan ederek siyasal aji-tasyonun kapsamını önceden *sınırlandıralım?*

Artık belirsiz bir hal almış uzak geçmişte (bundan [sayfa 76] tam bir yıl önce!..) *Raboçeye Dyelo* şöyle yazıyordu: "Hükümet, polisi ve jandarmayı karşılarına çıkarır çıkarmaz", "yığınlar, bir grevden sonra, ya da hiç değilse birkaç grevden sonra, kısa vadeli siyasal istemleri anlamaya başlıyorlar". (*Ağustos* 1900, n° 7, s. 15.) Bu oportünist aşamalar teorisi, Yurtdışı Birlik tarafından artık terkedilmiştir; Birlik, şu sözleriyle şimdi, bize, bir ödünde bulunmaktadır: "Daha başlangıçta siyasal ajitasyonu tamamıyla bir iktisadi temel üzerinde yürütmenin hiç de gereği yoktur." (*İki Konferans*, s. 11.) Birliğin, geçmişteki hatalarının bir kısmından bu şekilde dönmesi, geleceğin Rus sosyal-demokrasisi tarihçisine, ekonomistlerimizin sosyalizmi nerelere kadar alçalttıklarını bir sürü kanıttan daha açık olarak gösterecektir! Ama siyaseti sınırlandırmanın bir biçiminin terkedilmesinin. bize öteki biçimleri kabul ettireceğini sanıyorsa, Yurtdışı Birlik, gerçekten çok saf olmalıdır. Bu durumda da, iktisadi mücadelenin mümkün olduğu kadar geniş bir temel üzerinde yürütülmesi gerektiğini, bundan her zaman siyasal ajitasyon için yararlanılması gerektiğini, ama bunun için ik-

tisadi mücadeleyi yığınları etkin siyasal mücadeleye çekmek için *en* geniş uygulanabilirliğe sahip araç saymanın "hiç de gereği olmadığını" söylemek daha mantıki olmaz mı?

Yurtdışı Birlik, Yahudi İşçileri Birliğinin (Bund)[55] Dördüncü Kongresinin kararlarından birinde yer alan "en iyi araçlar" deyimi yerine, kendisinin "en geniş uygulanabilirliğe sahip araçlar" deyimini koymuş olmasına önem vermektedir. Bu kararlardan hangisinin daha iyi olduğunu söylemekte güçlük çektiğimizi itiraf edelim. Bizce her ikisi de, bir diğerinden daha kötüdür. Hem Yurtdışı Birlik, hem de Bund, (belki de kısmen farkında olmayarak geleneğin etkisi altında) siyasete, ekonomist, *trade-union*cu bir yorum getirme hatasına düşmektedirler. [sayfa 77] Bu hataya "en iyi" sözcüklerini kullanarak mı, yoksa, "en geniş uygulanabilirliğe sahip" sözcüklerini kullanarak mi düşüldüğü, temelde hiç bir şeyi değiştirmez. Eğer Yurtdışı Birlik "iktisadi bir temel üzerindeki siyasal ajitasyonun en geniş ölçüde uygulanan ("uygulanabilirliğe sahip" değil) araç olduğunu söyleseydi, bu, sosyal-demokrat hareketimizin gelişiminin belli bir dönemi için doğru olurdu. Bu, [*Ekonomistler* bakımından ve 1898-1901 döneminde] pratik içinde çalışanların (eğer çoğunluğu bakımından değilse bile) birçoğu bakımından doğru olurdu; çünkü pratik içindeki bu ekonomistler, siyasal ajitasyonu (eğer uyguladılarsa), *hemen tamamıyla, iktisadi bir temel üzerinde uygulamışlardır*. Böyle bir çizgiyi izleyen siyasal ajitasyon, *Raboçaya Mysıl* ve Öz Kurtuluş Grubu tarafından kabul edilmiş ve, hatta gördüğümüz gibi, örgütlenmiştir de. *Raboçeye Dyelo* iktisadi ajitasyon gibi yararlı bir işin, siyasal mücadelenin sınırlandırılması gibi zararlı bir şeyin eşliğinde yürütülmüş olmasını *sert biçimde suçlamalıydı*; bunu yapacağına, (*ekonomistler tarafından*) en geniş ölçüde *uygulanan* araçların, en geniş *uygulanabilirliğe sahip* araçlar olduğunu ilân etmektedir! Bu durumda, bu kimselere ekonomist dediğimizde, karşılığında bize sövmekten, bize "yalancılar", "bozguncular", "Papalık elçileri" ve "iftiracılar" demekten,* ve kendilerine hakaret ettiğimiz iddiasıyla bütün dünya önünde bizden yakınmaktan, ve yemin edercesine "şu anda ekonomizmle lekelenmemiş tek bir sosyal-demokrat örgüt yoktur"** demekten başka ellerinden bir

* Bunlar *İki Konferans*'ta kullanılmış olan ifadelerdir, s. 31-32, 28 ve 30.

** *İki Konferans*, s. 32.

şey gelmiyor. Ah şu kötü, iftiracı siyasetçiler! Ekonomizm denen şeyi, sırf insanlığa düşman oldukları için ve başka insanları en amansız hakaretlere uğratmak için icat etmiş olmalılar. [sayfa 78]

Martinov "iktisadi mücadelenin kendisine siyasal bir nitelik kazandırmak"tan sözederken, sosyal-demokrasiye yüklediği görevin somut ve gerçek anlamı ne olabilir? İktisadi mücadele, işçilerin, *işgüçlerini* daha elverişli koşullarla *satmak* için, çalışma koşullarını, yaşam koşullarını iyileştirmek için, işverenlere karşı kolektif mücadelesidir. Bu mücadele, zorunlu olarak, sendikal bir mücadeledir, çünkü çalışma koşulları farklı meslek dallarında büyük farklılıklar gösterir, ve bu yüzden de bu koşulların *iyileştirilmesi uğruna* mücadele, ancak meslek örgütü temeli üzerinde yürütülebilir (Batı ülkelerinde sendika temeli aracılığıyla; Rusya'da geçici meslek birlikleri ve bildiriler vb. aracılığıyla). Demek ki, "iktisadi mücadelenin kendisine siyasal bir nitelik" kazandırmak demek, bu mesleki istemlerin yerine getirilmesi için uğraşmak, her meslek kolundaki çalışma koşullarını (Martinov'un makalesinin bir sonraki sayfasında, s. 43'de), "yasal ve idari önlemler" yoluyla iyileştirmek demektir. İşçi sendikalarının yapmakta oldukları ve her zaman yapmış oldukları da bundan başka bir şey değildir. Bay ve Bayan Webb gibi ağırbaşlı bilim adamlarının (ve "ağırbaşlı" oportünistlerin) yapıtlarını okuyunuz, o zaman İngiliz işçi sendikalarının uzun zamandan beri "iktisadi mücadelenin kendisine siyasal bir nitelik kazandırma" görevini benimsediklerini ve o görevi uzun zamandan beri yerine getirmekte olduklarını, uzun zamandan beri grev hakkı için, kooperatif ve sendika hareketi önünde bütün yasal engellerin ortadan kaldırılması için, kadınların ve çocukların korunmasını sağlayacak yasalar için, sağlık, ve fabrika yasaları vb. aracılığıyla çalışma koşullarının iyileştirilmesi için mücadele etmekte olduklarını göreceksiniz.

Demek ki, "iktisadi mücadelenin kendisine siyasal bir nitelik kazandırma" yolundaki gösterişli sözler, "korkunç derecede" derin ve devrimci görünüş altında, [sayfa 79] sosyal-demokrat siyaseti, sendikal siyaset derekesine düşürme geleneksel eğilimini gizlemektedir! *İskra*'nın "dogmanın devrimcileştirilmesini, yaşamın devrimcileştirilmesinden daha üstün"* tuttuğu iddia edilen tek yan-

* *Raboçeye Dyelo*, n° 10, s. 60. Bu, "ileriye doğru atılan her adım, her gerçek ilerleme,

lılığını giderme maskesi altında, *iktisadi reformlar uğruna mücadeleyi* yepyeni birşeymiş gibi önümüze sürmektedirler. Gerçekte, "iktisadi mücadelenin kendisine siyasal bir nitelik kazandırmak" sözü, iktisadi reformlar uğruna mücadeleden başka bir anlam taşımaz. Martinov'un kendisi de, eğer kendi sözlerinin anlamını biraz düşünmüş olsaydı, bu basit sonuca ulaşabilirdi. Martinov en ağır silahlarını *İskra* üzerinde deneyerek şöyle diyor: "Partimiz, hükümetin karşısına, iktisadi sömürüye, issizliğe, açlığa vb. karşı somut yasal ve idari önlem istemleriyle çıkabilirdi ve çıkmalıydı." (*Raboçeye Dyelo*, n° 10, s. 42-43.) Somut önlem istemleri – bu, toplumsal reform istemleri anlamına gelmez mi? Ve tarafsız okura bir kez daha soruyoruz: *Raboçeye Dyelo*'culara *İskra*'yla görüş ayrılıklarında, iktisadi reformlar uğrunda mücadele zorunluluğu tezlerini ileri sürdüklerinden ötürü (bu yaygın ve biraz garip adlandırma bize bağışlansın!), maskeli bernştayncılar dediğimizde kendilerine iftira mı ediyoruz?

Devrimci sosyal-demokrasi, reformlar uğruna mücadeleyi eylemine her zaman katmıştır ve şimdi de katmaktadır. Ama sosyal-demokrasi, "iktisadi" ajitasyonu, sadece hükümetten her türden önlemleri yerine getirmesini istemek için değil, aynı zamanda (ve esas olarak) hükümetin bir otokratik hükümet olmasına son vermesini istemek için de kullanılır. Üstelik devrimci sosyal-demokrasi, [sayfa 80] hükümete karşı bu istemini *yalnızca iktisadi* mücadele temeli üzerine dayandırarak *değil*, aynı zamanda, toplumsal ve siyasal yaşamın genel olarak bütün alanlarına dayandırarak ileri sürmeyi görev bilir. Kısacası, devrimci sosyal-demokrasi, bütünün bir parçası olarak reformlar uğruna mücadeleyi, özgürlük uğruna ve sosyalizm uğruna devrimci mücadeleye tâbi kılar. Oysa Martinov, aşamalar teorisini yeni bir biçimde canlandırıyor ve sanki siyasal mücadele yerine tamamıyla iktisadi bir gelişme yolu izlenmesini va'zetmeye çalışıyor. İçinde bulunduğumuz devrimci hareketin yükselişi döneminde reformlar uğruna mücadeleyi, sözde özel bir "görev" gibi ileri sürmekle, o, partiyi geriletmekte, hem "ekonomist" ve hem de liberal oportünizmin ekmeğine yağ sür-

bir düzine programdan daha önemlidir" tezinin, hareketimizin bugünkü kaos durumuna, yukarda nitelendirmiş olduğumuz Martinov tarzı uygulanmasıdır. Gerçekte bu, bernştayncıların o ünlü "hareket her şeydir, nihai amaç ise hiç bir şey" tümcesinin Rusça bir çevirisinden başka bir şey değildir.

mektedir.

Devam edelim. Reformlar uğruna mücadeleyi, "İktisadi mücadelenin kendisine siyasal bir nitelik kazandırma" gösterişli tezinin arkasında utanmazca gizleyerek, Martinov, tamamıyla iktisadi (aslında tamamıyla fabrikaya değgin) reformları özel bir şeymiş gibi ileri sürdü. Bunu niçin yaptı? Bilmiyoruz. Belki de dikkatsizliğinden ötürü. Ama aklından "fabrika" reformları yanında başka şeyler de geçiyor olsaydı, yukarıya aktardığımız tezinin tümü, her türlü anlamını yitirirdi. Belki de, bunu, hükümetin ancak iktisadi alanda "ödünler"de bulunmasının olanaklı ve olası olduğunu düşündüğünden ötürü yapmıştır.* Eğer öyle ise, bu, garip bir kuruntudur. Kırbaç cezası, pasaportlar, toprak tazminatı ödemeleri,[56] dinsel mezhepler, sansür vb., vb.'ye ilişkin yasalar çıkartılması konusunda da ödünler koparmak olanaklıdır ve koparılmaktadır. [sayfa 81] Elbette ki "iktisadi" ödünler (ya da sözde ödünler) hükümet bakımından en ucuzu ve en elverişlisidir, çünkü hükümet bunlarla işçi sınıfının güvenini kazanacağını ummaktadır. İşte bundan ötürü, biz sosyal-demokratlar, hiç bir durumda ya da hiç bir şekilde, iktisadi reformlara daha büyük önem verdiğimiz, ya da bu reformların özel bir önem taşıdığını sandığımız, vb. inancını (ya da yanılgısını) uyandıracak bir davranışta asla bulunmamalıyız. Yukarda sözü edilen yasal ve idari önlemlerle ilgili somut istemlerden sözederken, "bu gibi istemler" diye yazıyor, Martinov, "kof bir ses olarak kalmaz, çünkü, elle tutulur sonuçlar vaaddettiği için, işçi yığını tarafından etkin olarak desteklenebilirler. ..." Hayır, hayır, biz ekonomist değiliz! Biz yalnız, Bernstein'lar, Prokopoviç'ler, Struve'ler, R. M.'ler ve *tutti quanti*** yaptığı gibi, somut sonuçların "elle tutulurluğu" önünde kölece eğilmekteyiz! Biz, sadece, (Nartsis Tuporilov ile birlikte) "elle tutulur sonuçlar vaadetmeyen" her şeyin "kof bir ses"ten başka bir şey olmadığının anlaşılmasını istiyoruz! Biz sadece çalışan yığınlar sanki (kendi dargörüşlülüklerini onlara yüklemeye kalkışanlara karşın bu alandaki yeteneklerini şimdiden tanıtlamış gibi), hiç bir elle tutulur sonuç vaadetmese bile, otokrasiye karşı her türlü karşı çıkışı etkin olarak destekleye-mezlermiş

* s. 43: "Elbette ki, işçilere hükümetten bazı iktisadi istemlerde bulunmalarını öğütlediğimizde, bunu, otokratik hükümet *iktisadi* alanda zorunlu olarak bazı ödünlerde bulunmaya hazır olduğu için yapıyoruz."

* Bütün ötekilerin. -ç.

gibi, muhakeme yürütmeye çalışıyoruz!

Örneğin Martinov'un kendisinin sözünü ettiği örnekleri, işsizliğe ve açlığa karşı "önlemleri" ele alalım. Eğer vaatlerine inanmak gerekirse, *Raboçeye Dyelo*, "elle tutulur sonuçlar vaadeden" (yasa tasarıları biçiminde?) "yasal ve idari önlemler için somut istemlere" ilişkin bir program hazırlayıp geliştirmeye çalışırken, her zaman "dogmanın devrimcileştirilmesini yaşamın devrimcileştirilmesinden [sayfa 82] daha üstün tutan" *İskra*, işsizlikle kapitalist düzenin tümü arasındaki kopmaz bağı açıklamaya çalıştı, "açlık tehlikesine" karşı uyarıda bulundu, polisin "açlara karşı savaşını" ve insafsız "geçici ağır ceza kurallarını" teşhir etti; ve *Zarya* da *Yurt Haberleri Dergisi*'nin açlığı ele alan bir kesimini* bir ajitasyon broşürü biçiminde özel bir yeni basım olarak yayınladı. Hey Tanrım! Bu dargörüşlü ve bağnaz doktrinerler ne onmaz bir "tek yanlılık" içindeydiler! "Bizzat yaşamın" çağrılarına kulaklarını nasıl da tıkıyorlardı! Bunların makaleleri "elle tutulur sonuçlar vaadeden" *tek bir, evet* (ne korkunç şey!) tek bir "somut istem" içermiyordu! Zavallı doktrinerler! Bunlar, taktiklerin bir büyüme süreci, ve büyüyen şeyin süreci vb. olduğunu ve iktisadi mücadelenin *kendisine* siyasal bir nitelik kazandırmak gerektiğini öğrensinler diye, Kriçevski ve Martinov'a gönderilmelidirler!

"İşçilerin işverenlere ve hükümete karşı iktisadi mücadelesinin ["hükümete karşı *iktisadi* mücadele"!] doğrudan taşıdığı devrimci anlamdan başka, bu mücadelenin şöyle bir anlamı da vardır: böylelikle işçiler devamlı olarak siyasal haklardan yoksun bulundukları bilincine varırlar." (Martinov, s. 44.) Bu pasajı buraya aktarmamızın nedeni, yukarda söylenenleri yüzüncü ve bininci kez yinelemek değil, Martinov'a bu mükemmel yeni formülünden ötürü özel teşekkürlerimizi sunmaktır: "işçilerin işverenlere ve hükümete karşı iktisadi mücadelesi". Ne paha biçilmez bir inci! Ekonomistler arasındaki bütün kısmı anlaşmazlıkları ve bütün nüansları ortadan kaldıran bu açık ve kısa önerme, işçileri "genel çıkarlar için bütün işçilerin koşullarının iyileştirilmesi uğruna siyasal mücadele"ye** çağırmaktan başlayıp, aşamalar teorisinden geçerek, konferansın "en geniş uygulanabilirliğe sahip [sayfa 83] araçlar"

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 5, s. 253-274. -Ed.
** *Raboçaya Mysıl*, "*Özel Ek*", s. 14.

vb. konusundaki kararıyla son bulan ekonomizmin özü, burada ne erişilmez bir beceri ve ustalıkla ifade edilmektedir. "Hükümete karşı iktisadi mücadele" *trade-union*cu siyasetin ta kendisidir, ve bu da sosyal-demokrat siyasetten hâlâ çok uzaktır.

B. MARTİNOV, PLEHANOV'U NASIL DERİNLEŞTİRDİ?

Bir arkadaş bir gün, "Son zamanlarda, aramızda, ne kadar çok sosyal-demokrat Lomonosov'lar belirdi!" dedi. Kastettiği şey, ekonomizmi benimseyen birçoklarının, sadece "kendi kavrayışlarıyla" (örneğin iktisadi mücadelenin, işçileri, haklardan yoksun oluşları üzerinde düşünmeye sevkedeceği gibi) büyük gerçeklere varma, ve bunu yaparken anadan doğma dehalara özgü bir küçümseme ile devrimci fikir ve hareketin daha önceki gelişmesinin bize verdiklerini yok sayma yolundaki şaşılası eğilimdi. Lomonosov-Martinov, işte tam böyle, anadan doğma dehadır. Onun "kendi kavrayışıyla" nasıl Akselrod'un çok eskiden söylemiş olduğu şeyleri yeniden *keşfettiğini* (doğal ki, bizim Lomonosov'umuz, Akselrod'un adını ağzına almamaktadır); örneğin, burjuvazinin şu ya da bu katının muhalefetini nasıl görmezlikten gelemeyeceğimizi anlamaya başladığını görmek için "İvedi Sorunlar" başlıklı makalesine bir gözatmak yeter (*Raboçeye Dyelo*, n° 9, s. 61, 62, 71; bununla *Raboçeye Dyelo*'nun Akselrod'a Yanıt'ını kıyaslayınız, s. 22, 23-24) vb.. Ama ne yazık ki, Martinov, sadece "keşfetmeye başlamıştır", daha fazlası değil. Çünkü o, Akselrod'un fikirlerini o kadar az anlamıştır ki, "işverenlere ve hükümete karşı iktisadi mücadele"den sözedebilmektedir. *Raboçeye Dyelo*, üç yıl süreyle (1898-1901), Akselrod'u anlamak için çaba gösterdi, ama henüz anlamış değildir! Bunun nedenlerinden biri, sosyal-demokrasinin, "tıpkı insan türü gibi", ancak başarabileceği [sayfa 84] görevleri üzerine alması olmasın?

Ama Lomonosov'ların ayırıcı özellikleri, yalnızca, birçok şeylerin cahili olmaları değil (böyle olsaydı talihsizlik yarı yarıya azalmış olurdu!), aynı zamanda kendi cahilliklerinin de farkında olmamalarıdır. Bu da gerçekten büyük bir talihsizliktir; ve işte bu talihsizliktir ki onları, Plehanov'u sezdirmeden "derinleştirme" girişimine itmektedir.

"Plehanov bu kitabı [*Rusya'da Açlığa Karşı Mücadelede Sos-*

yalistlerin Görevleri] yazalı beri", diyor Lomonosov-Martinov, "köprülerin altından çok sular aktı. İşçi sınıfının iktisadi mücadelesini on yıl boyunca yönetmiş olan sosyal-demokratlar ... parti taktikleri için, geniş bir teorik temeli henüz atamamışlardır. Bu sorun şimdi ön plana geçmiştir ve eğer biz, böyle bir teorik temeli atmak istiyorsak, Plehanov'un bir zamanlar geliştirmiş olduğu taktik ilkeleri elbette ki oldukça derinleştirmemiz gerekir. ... Bizim propaganda ile ajitasyon arasındaki ayrıma ilişkin tanımımız, bugün Plehanov' unkinden değişik olmalıdır. [Martinov, az yukarda, Plehanov'un şu sözlerini aktarmıştır: "Propagandacı, birçok düşünceyi bir-iki kişiye verir; ajitatör ise, bir-iki düşünceyi geniş yığınlara verir."] Propaganda denince, tüm ya da kısmi belirtileriyle olsun, bireyler ya da geniş yığınlar tarafından anlaşılır biçimde yapılmış olsun, bugünkü toplum düzeninin devrimci açıdan açıklanmasını anlamamız gerekir. Sözcüğün tam anlamıyla [*aynen böyle*!] ajitasyondan anlamamız gereken şey ise, yığınların, belirli, somut eyleme çağrılması ve proletaryanın toplum yaşamına doğrudan doğruya devrimci müdahalesinin sağlanması olmalıdır."

Rus –ve uluslararası– sosyal-demokrasisini, Martinov sayesinde, daha kesin ve daha derin yeni bir terminoloji bulduğu için kutlarız. Şimdiye kadar (Plehanov'la ve uluslararası işçi sınıfı hareketinin bütün liderleriyle birlikte), [sayfa 85] diyelim ki, işsizlik sorununu ele alan bir propagandacının, bunalımların kapitalist niteliğini, modern toplumda bunalımların kaçınılmazlığının nedenini, bu toplumun bir sosyalist toplum biçimine geçişinin zorunluluğunu vb. açıklaması gerektiğini sanırdık. Kısacası, propagandacı "birçok düşünceyi" vermelidir, o kadar çok ki, bu düşünceler birbirleriyle bağlantılı bir bütün olarak ancak (nispeten) az sayıda kimseler tarafından anlaşılabilir olacaktır. Aynı konu üzerinde konuşan ajitatör ise en çarpıcı ve en çok bilinen bir olguyu, diyelim işsiz bir işçinin ailesinin açlıktan ölmesine, artan yoksullaşmayı, vb. örnek olarak ele alacak, ve herkesin bildiği bu olgudan yararlanarak "yığınlara" *tek bir düşünceyi*, örneğin servet artışıyla yoksulluğun artışı arasındaki çelişkinin saçmalığı düşüncesini iletme yolunda çaba harcayacaktır; ve bu çelişkinin daha tam bir açıklamasını propagandacıya bırakarak, bu göze batan haksızlığa karşı yığınlar arasında hoşnutsuzluk ve öfke *yaratmaya* çalışacaktır. İşte bu yüzdendir ki, propagandacı, genellikle, *yazı yazarak* görevini yerine getirir;

ajitatör ise *konuşarak*. Propagandacının özelliklerinin ajitatörünkinden farklı olması gerekir. Örneğin Kautsky'nin ve Lafargue'ın propagandacı olduklarını, Bebel ile Guesde'in ise ajitatör olduklarını söyleriz. Pratik eylemin bunlardan ayrı olarak bir üçüncü alanını ya da bir üçüncü işlevini bulup çıkarmak, ve "yığınları, belirli, somut bir eyleme çağırma"yı bu işlevin içine dahil etmek, düpedüz saçmalıktır; çünkü, tek, başına bir eylem olarak çağrı, ya teorik incelemenin propaganda broşürünün, ajite edici söylevinin doğal ve kaçınılmaz tamamlayıcısıdır, ya da salt bir yürütme işlevini temsil eder. Örneğin, Alman sosyal-demokratlarının tahıl gümrüklerine karşı girişmiş bulundukları mücadelelerini ele alalım. Teorisyenler, diyelim ki, ticari antlaşmalar ve serbest ticaret için mücadele "çağrısı" ile birlikte gümrük siyaseti üzerine özel [sayfa 86] incelemeler kaleme alıyorlar. Propagandacı aynı şeyi bir dergide, ajitatör de halkın önünde verdiği söylevlerde yapıyor. Şu anda, yığınların "somut eylemi", tahıl gümrüklerinin artırılmasına karşı bir dilekçenin imzalanarak Reichstag'a sunulması biçimini alıyor. Bu eyleme çağrı, dolaylı olarak teorisyenlerden, propagandacılardan ve ajitatörlerden gelmektedir, ve dolaysız olarak da fabrikalarda ve evlerde dilekçeyi dolaştırıp imza toplayan işçilerden gelmektedir. "Martinov'un terminolojisine" göre, burada Kautsky ve Bebel'in her ikisinin de propagandacı olması gerekir, ve imza toplayan işçilerin de ajitatör. Bu açık değil mi?

Almanların bu örneği, bana, Almanca *Verballhornung* sözcüğünü anımsatıyor. Sözcük anlamıyla "balhornlaştırma" diye çevrilebilir. Bir yayınevi sahibi olan Johann Ballhorn, 16. yüzyılda, Leipzig'de yaşıyordu; bir alfabe yayınladı. Bu kitapta, âdet olduğu üzere, öteki resimler yanında, bir de horoz resmi vardı; ama horoz resmi mahmuzsuz çizilmişti ve yanına da birkaç yumurta konmuştu. Alfabenin kapağında şu açıklama vardı: "Bu baskı, Johann Ballhorn tarafından *düzeltilmiştir*". O zamandan beri metni ilk halinden daha kötü bir duruma getiren "düzeltmelere", Almanlar *Verballhornung* derler. Martinov'un Plehanov'u "derinleştirmesi" karşısında, insan, Ballhorn'un öyküsünü anımsamadan edemiyor.

Bizim Lomonosov'umuz bu fikir karışıklığını niçin "icat" etti? *İskra*'nın "Tıpkı Plehanov'un bundan onbeş yıl önce yaptığı gibi, sorunun yalnız bir yönünü gözönünde bulundurduğunu" (39) göstermek için. "Hiç değilse şu anda, *İskra*'da, propaganda görevleri,

ajitasyon görevlerini arka plana itmektedir." (52.) Eğer bu son önermeyi Martinovca'dan normal insan diline çevirecek olursak (çünkü insanlık bu yeni icat edilmiş terminolojiyi henüz öğrenmeyi becerememiştir), şunu elde ederiz: *İskra*'da [sayfa 87] siyasal propaganda ve ajitasyon görevleri, "hükümete" "elle tutulur sonuçlar vaadeden", "yasal ve idari önlemlere ilişkin somut istemler sunma" görevini (ya da henüz Martinov'un yükselememiş olan eski insanlığının eski terminolojisini kullanmamıza bir kez daha izin verilirse, toplumsal reform istemlerini) arka plana itmektedir. Okur bu tezi aşağıdaki tiratla kıyaslasın:

"Bizi, bu programlarda şaşırtan bir başka şey de [devrimci sosyal-demokratların ileri sürdükleri programlar sözkonusudur], bu programların, işçilerin fabrika sorunlarıyla ilgilenen imalâtçı yasama meclislerine [ki, Rusya'da mevcuttur] katılmalarının önemini... ya da hiç değilse belediye organlarına katılmalarının önemini [devrimci nihilizmleri yüzünden] tamamıyla görmezden geliyor olmalarına karşın, durmadan işçilerin parlamentodaki eylemlerinin [ki, Rusya'da mevcut değildir] yararlarını vurguluyor olmalarıdır. ..."

Bu tiradın yazarı, daha dobra ve daha açık bir tarzda, Lomonosov-Martinov'un kendi kavrayışıyla keşfettiği şeyi ifade etmektedir. Yazar, "*Raboçaya Mysıl*'ın Özel Eki"ndeki R. M.'dir (s. 15).

C. SİYASAL TEŞHİRLER VE "DEVRİMCİ EYLEM EĞİTİMİ"

İskra'nın karşısına "çalışan yığınların eylemini yükseltme teorisi"ni sürmekle, Martinov, gerçekte, bu eylemi *alçaltma* eğilimini açığa vurmuştur; çünkü, o, bütün ekonomistlerin önünde secdeye yattıkları iktisadi mücadelenin, yeğ sayılması gereken mücadele, özel önem taşıyan ve yığınların eylemini yükseltebilmek için "en geniş uygulanabilirliğe sahip" bir araç olduğunu, bunun, bu eylem için en geniş alan olduğunu söylemiştir. Bu tipik bir yanılgıdır, çünkü yalnız Martinov'a özgü bir şey olmaktan [sayfa 88] uzaktır. Gerçekte "emekçi yığınların eylemini yükseltmek", *ancak*, bu eylem "iktisadi bir temel üzerinde siyasal ajitasyon"la *sınırlanmadığı zaman* olanaklıdır. Siyasal ajitasyonun zorunlu olarak genişlemesinin temel bir koşulu, siyasal teşhirlerin *kapsamlı* bir biçimde örgütlendirilmesidir. *Ancak*, böyle bir teşhir aracılığıyladır ki, yığın-

lar siyasal bilinç ve devrimci eylemi eğitebilirler. İşte bunun içindir ki, bu eylem, bütün uluslararası sosyal-demokrasinin en önemli işlevlerinden birisidir, çünkü siyasal özgürlük bile bu teşhirleri ortadan kaldırmaz, olsa olsa onun doğrultusunu birazcık değiştirir. Nitekim Alman Partisi, özellikle siyasal teşhir kampanyasını yorulmak bilmez bir enerjiyle yürütüyor olması sayesinde durumunu güçlendirmekte ve etki alanını genişletmektedir. Eğer işçiler, *hangi sınıfları etkiliyor olursa olsun*, zorbalık, baskı, zor ve suistimalin *her türlüsüne* karşı tepki göstermede eğitilmemişlerse, ve işçiler bunlara karşı, başka herhangi bir açıdan değil de, sosyal-demokrat açıdan tepki göstermede eğitilmemişlerse, işçi sınıfı bilinci, gerçek bir siyasal bilinç olamaz. Eğer işçiler, öteki toplumsal sınıfların *herbirini, entelektüel*, manevi ve siyasal yaşamlarının *bütün* belirtilerinde gözleyebilmek için somut ve her şeyden önce güncel siyasal olgular ve olaylardan yararlanmasını öğrenmezlerse; eğer materyalist tahlil ve ölçütleri, nüfusun *bütün* sınıflarının, tabakalarının ve gruplarının yaşam ve eylemlerinin bütün yönlerine pratik olarak uygulamayı öğrenmezlerse, çalışan yığınların bilinci, gerçek bir sınıf bilinci olamaz. Kim, işçi sınıfının dikkatini, gözlemini ve bilincini, tamamıyla ya da hatta esas olarak işçi sınıfı üzerinde yoğunlaştırıyorsa, böylesi, sosyal-demokrat değildir; çünkü, kendini iyi tanıyabilmesi için, işçi sınıfının, modern toplumun *bütün* sınıfları arasında karşılıklı ilişkiler konusunda tam bir bilgi, sadece teorik bilgisi değil, hatta daha doğru olarak ifade edelim; [sayfa 89] teorik olmaktan çok, siyasal yaşam deneyimine dayanan pratik bilgisi olması gerekir. Bu nedenle yığınları siyasal harekete çekmek için en geniş uygulanabilirliğe sahip araç olarak ekonomistlerimizin va'zettikleri iktisadi mücadele kavramı, pratik sonuçları bakımından çok zararlı ve gericidir. Bir sosyal-demokrat haline gelebilmesi için, işçi, toprakbeyi ile papazın, yüksek memur ile köylünün, öğrenci ile serserinin iktisadi niteliği ve toplumsal ve siyasal özellikleri konusunda açık-seçik bir fikre sahip olmalıdır; onların güçlü ve zayıf yanlarını bilmelidir; her sınıf ve tabakanın kendi bencil özlemlerini, kendi gerçek "iç yapısını" *gizlemek* için kullandığı bütün parlak sözlerin ve safsataların anlamını kavramalıdır; belirli kurumların ve yasaların yansıttığı şu ya da bu çıkarların neler olduğunu ve bu yansıtmanın nasıl olduğunu anlamalıdır. Ama bu "açık-seçik tablo", herhangi bir kitaptan edinilemez. İşçi, bunu, ancak canlı örneklerden, belirli bir

anda çevremizde olup bitenlerin, herkesin üzerinde konuştuğu ya da birisinin fısıldadığı şu ya da bu olayda, rakamlarda, mahkeme kararlarında vb. belirenin sıcağı sıcağına teşhirinden edinebilir. Bu kapsamlı siyasal teşhirler, yığınları devrimci eylem bakımından eğitmenin zorunlu ve *temel* bir koşuludur.

Rus işçileri, polisin halka zorbaca davranışına karşı, dinsel mezheplere zulmedilmesine, köylülerin kırbaçlanmasına karşı, amansız sansüre, askerlere işkence edilmesine, en masum kültürel girişimlerin bastırılmasına vb. karşı niçin hâlâ bu kadar az devrimci eylemde bulunmaktadır? Böyle bir eylem, "elle tutulur sonuçlar vaadetmediği"nden, "olumlu" fazla birşey sağlamadığından, "iktisadi mücadelenin" onları buna "itmediği"nden ötürü müdür? Böyle bir görüşü benimsemek, yineliyoruz, saldırıyı gerekmediği yere yöneltmek olur, kişinin kendi darkafalılığını "ya da bernştayncılığını" işçi yığınlarına [sayfa 90] yüklemek olur. Eğer bütün utanç verici haksızlıklara karşı yeteri kadar geniş, çarpıcı ve anında teşhirleri hâlâ örgütleyemiyorsak suç bizdedir, yığın hareketinin gerisinde kalışımızdadır. Bunu yaptığımız zaman (ve bunu yapmak zorundayız ve yapabiliriz de), en geri işçi bile, öğrencilerin ve dinsel mezheplerin de, köylülerin ve yazarların da, kendisini yaşamının her adımında baskı altında tutan ve ezen aynı karanlık güçler tarafından hareketlere ve keyfi davranışlara uğradıklarını anlayacak ya da *içinde duyacaktır*; ve bunu duyunca, kendisi de tepki göstermek isteyecektir, bu yolda dayanılmaz bir istek duyacak ve gereğini yapmayı bilecektir; bugün sansürcüleri "yuhalayacak", yarın bir köylü ayaklanmasını amansızca bastırmış olan valinin evi önünde gösteri yapacak, öbür gün kutsal engizisyonun işini gören papaz kılıklı jandarmalara bir ders verecektir, vb. Şimdiye kadar çalışan yığınların önüne mümkün olan bütün konularda uygun teşhirleri *sermekte* çok az şey, ya da hemen hiç bir şey yapmadık. Bir çoğumuz, henüz bu *yükümlülüğümüzün* bilincine varmış değildir, ve fabrika yaşamının dar çerçevesi içinde "günlük tekdüze mücadelenin" ardında kendiliğinden sürüklenmektedir. Bu durumda, "*İskra*, günlük tekdüze mücadelenin ilerleyişinin önemini küçümseme ve buna karşılık parlak ve eksiksiz düşüncelerin propagandasını yeğ tutma eğilimindedir" (Martinov, s.61) demek, partiyi geriletmek, hazırlıksızlığımızı ve geriliğimizi savunmak ve yüceltmek demektir.

Yığınları eyleme çağırmaya gelince, enerjik bir siyasal ajitas-

yon olur olmaz, canlı ve çarpıcı teşhirler etkin olur olmaz, bu, kendi kendine olacaktır. Bir suçluyu suçüstü yakalamak ve onu hemen bütün halkın önünde ve her yerde teşhir etmek, bir sürü "çağrılar" kaleme almaktan çok daha etkilidir; ve etkisi öyledir ki, çok kez kimin yığınlara "çağrıda" bulunduğunu ve kimin şu ya da [sayfa 91] bu gösteri planını vb. önerdiğini saptamayı kesinkes olanaksız kılar. Deyimin genel değil somut anlamındaki eylem çağrıları, ancak eylem yerinde yapılabilir; ancak harekete bizzat kendileri girişenler, ve bunu anında yapabilenler böyle çağrılarda bulunabilirler. Biz sosyal-demokrat yazarlara düşen de, siyasal teşhirleri ve siyasal ajitasyonu derinleştirmek, genişletmek ve yeğinleştermektir.

Geçerken "eylem çağrıları" konusunda bir noktaya değinelim. İlkyaz olaylarından[57] önce, *işçiler için elle tutulur sonuç1ar vaadetmediği* kesin olan bir sorunda, yani öğrencilerin askere alınması sorununda, işçileri etkin olarak müdahale etmeye *çağıran tek gazete İskra olmuştur.* "183 öğrencinin askere alınması" ile ilgili 11 Ocak tarihli emrin yayınlanmasından hemen sonra, *İskra* (Şubat sayısı, n° 2*) bu konuda bir makale yayınladı ve henüz gösteriler başlamadan önce işçileri "öğrencilerin yardımına koşmaya" çağırdı, "halkı" hükümetin bu küstahça meydan okumasına karşı çıkmaya çağırdı. Şimdi soruyoruz. Martinov'un "eylem çağrıları"ndan bu kadar sözetmesine ve giderek "eylem çağrıları"nın eylemin özel bir biçimi olduğunu ileri sürmesine karşın, bu *çağrı* hakkında tek sözcük söylememiş olmasını nasıl açıklamak gerekir? Bunun ardından da, "elle tutulur sonuçlar vaadeden" istemler uğruna mücadeleye yeteri kadar "çağrılar" yayınlamadığı için *İskra'nın tek yanlı* olduğunu iddia etmesi düpedüz darkafalılık değil midir?

Raboçeye Dyelo da dahil olmak üzere, ekonomistlerimiz başarılıydılar, çünkü, geri işçilere ayak uydurdular. Ama sosyal-demokrat işçi, devrimci işçi, (ve bunların sayısı gittikçe artmaktadır) "elle tutulur sonuçlar vaadeden" istemler vb. uğruna mücadele konusundaki gevezelikleri öfkeyle reddedecektir, çünkü o, bunun, eski türkünün, [sayfa 92] rubleye bir kopek ekleme türküsünün yeni biçimde ifade edilmesinden başka bir şey olmadığını anlayacaktır. Ve bu işçi, *Raboçaya Mysıl* ve *Raboçeye Dyelo*'dan kendisine akıl öğretmeye gelenlere şöyle diyecektir: bizim kendi başımıza pekâlâ

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 4, s. 414-419. - Ed.

üstesinden geleceğimiz bir işe böyle aşırı gayretkeşlikle karışmakla, kendinizi boş yere meşgul ediyorsunuz ve asıl görevlerinizden kaçıyorsunuz baylar. Sosyal-demokratların görevinin iktisadi mücadelenin kendisine siyasal bir nitelik kazandırmak olduğu yolundaki iddianızda zekice olan hiç bir şey yoktur; bu, sadece bir başlangıçtır ve sosyal-demokratların temel görevi değildir; çünkü, Rusya dahil, bütün dünyada, iktisadi mücadeleye siyasal nitelik *kazandırmaya ilk kalkışan, çok kez, bizzat polis olmuştur*; hükümetin kimi desteklediğini kavramayı işçiler kendileri öğreniyorlar.* Yeni bir Amerika keşfetmiş gibi bu kadar övgüsünü yaptığınız "işçilerin işverene ve hükümete karşı iktisadi mücadelesi", bugün Rusya'nın her tarafında, en ücra köşelerinde bile, grevlerden sözedildiğini işitmiş, ama sosyalizm konusunda hiç bir şey duymamış işçilerin kendileri tarafından yürütülmektedir. Elle tutulur sonuçlar vaadeden somut istemler ileri sürerek biz işçiler arasında [sayfa 93] harekete geçirmek istediğimiz "eylemi" biz zaten ortaya koyuyoruz ve günlük, sınırlı sendikal çalışmalarımızda, bu somut istemleri çoğu kez aydınlardan hiç bir yardım görmeksizin biz kendimiz ileri sürüyoruz. Ama bu eylem bize yetmiyor; biz sadece "iktisadi" siyaset lapasıyla beslenecek çocuklar değiliz. Biz ötekilerin bütün bildiklerini bilmek istiyoruz. Siyasal yaşamın *bütün* yönlerini ayrıntılı olarak öğrenmek ve tek tek her siyasal olaya *etkin olarak* katılmak istiyoruz. Bunu yapabilmek için, aydınların, bizzat bizim pek iyi bildiğimiz şeyleri biraz daha az yinelemeleri, ve henüz bilmediğimiz** şeyleri,

* "İktisadi mücadelenin kendisine siyasal bir nitelik kazandırma" istemi, siyasal eylem alanında *kendiliğindenliğe boyuneğmeyi* en açık biçimde ifade eder. İktisadi mücadele çok kez *kendiliğinden* siyasal bir niteliğe bürünür, yani, "devrimci basilin - aydın tabakanın" müdahalesi olmadan, sınıf bilinçli sosyal-demokratların müdahalesi olmadan. Örneğin İngiliz işçilerinin iktisadi mücadelesi de, sosyalistlerin herhangi bir müdahalesi olmadan siyasal bir niteliğe büründü. Ama sosyal-demokratların görevi, iktisadi bir temel üzerindeki siyasal ajitasyonla sona ermiş olmaz; onların görevi, *trade-union*cu politikayı sosyal-demokrat siyasal mücadeleye *çevirmektir*; iktisadi mücadelenin işçilerin kafalarına yerleştirdiği siyasal bilinç kıvılcımlarından yararlanarak işçileri sosyal-demokrat siyasal bilinç düzeyine *yükseltmektir*. Oysa Martinov'lar, işçilerin kendiliğinden uyanan siyasal bilincini ilerleteceklerine, *kendiliğindenliğe* ve iktisadi mücadelenin işçileri siyasal haklardan yoksun bulunduklarının bilincine varmaya "yönelttiğini" bıkkınlık verene kadar yinelemektedirler. Kendiliğinden uyanan *trade-union*cu siyasal bilincin, sizi, sosyalist görevlerinizi anlamaya "yöneltmemesi" üzücüdür baylar.

** Bir işçinin bir ekonomiste bu hayali söylevinin gerçeklere dayandığını tanıtlamak için, işçi sınıfı hareketi hakkında doğrudan doğruya bilgisi bulunduğunda şüphe olmayan ve biz "doktrinerlere" karşı en az eğilimi olan iki tanık göstereceğiz; bunlardan biri

fabrikadaki "iktisadi" deneyimin bize hiç bir zaman öğretmeyeceği şeyleri, yani siyasal bilgileri biraz daha fazla vermeleri gerekir. Bu bilgileri, siz aydınların edinmesi kolaydır, ve bunları şimdiye kadar sunduğunuz miktarlardan yüz kez ve bin kez daha büyük miktarlar halinde bize sunmanız [sayfa 94] görevinizdir; bu bilgileri, bize, sadece tartışmalar, broşürler ve makaleler biçiminde değil (açık sözlülüğümüzü bize bağışlayın; bunlar çok kez bir hayli cansıkıcı olmaktadırlar), hükümetimizin ve yönetici sınıflarımızın yaşamın bütün alanlarında şu anda ne yaptıklarını canlı *teşhirler* biçiminde iletiniz. Bu görevinizi yerine getirmek için daha çok çaba gösteriniz ve "çalışan yığınların eylemini yükseltmek" konusunda biraz daha az konuşunuz. Biz sizin sandığınızdan çok daha aktifiz, ve hiç bir "elle tutulur sonuç" vaadetmeyen istemleri bile açık sokak savaşlarıyla pekâlâ destekleyecek durumdayız. Bizim eylemimizi "yükseltmek" size düşmez, çünkü *eylemden asıl yoksun olan sizlersiniz*. Kendiliğindenliğe daha az boyuneğin ve kendi eyleminizi yükseltmeyi biraz daha çok düşünün baylar!

D. EKONOMİZM İLE TERÖRİZM ARASINDAKİ ORTAK YAN NEDİR?

Son dipnotta, bir raslantı olarak fikir birliği içinde olan bir ekonomist ile sosyal-demokrat olmayan bir teröristin görüşlerini

[*Raboçeye Dyelo*'yu bile siyasal bir organ sayan!] bir ekonomist, öteki de bir teröristtir. Birinci tanık. canlılığı ve gerçekliği bakımından dikkati çeken "St. Petersburg İşçi Sınıfı Hareketi ve Sosyal-Demokrasinin Pratik Görevleri" başlıklı makalenin yazarıdır [*Raboçeye Dyelo*, n° 6]. Yazar, işçileri şu kategorilere ayırıyor: 1° sınıf bilinçli devrimciler; 2° ara tabaka; 3° geriye kalan yığınlar. "Ara tabaka" diyor yazar, "çoğu kez siyasal yaşamın sorunlarına, genel toplumsal koşullarla bağlantısı uzun zamandan beri anlaşılmış bulunan kendi dolaysız iktisadi çıkarlarından daha çok ilgi göstermektedir. ..." *Raboçaya Mysıl* "sertçe eleştirilmektedir": "Her zaman aynı şey, çoktandır bunu biliyoruz, çoktandır okuduk." "Siyasal yorumlarında gene bir şey yok!" Ama üçüncü tabaka bile, "meyhanenin ve kilisenin daha az baştan çıkardığı, ellerine pek nadir siyasal yazın geçen, işçilerin bu daha genç ve daha duyarlı kesimi, öğrenci ayaklanmaları vb. konusunda kendilerine ulaşan bölük-pörçük haberler üzerinde düşüncelere dalıyorlar, siyasal olaylar konusunda olurolmaz biçimde tartışıyorlar", vb.. Terörist şöyle yazıyor: "... kendi kentlerindeki değil de öteki kentlerdeki fabrika yaşamının küçük ayrıntılarını anlatan yazıları bir-iki kez okuyorlar, ve ondan sonra bir daha okumuyorlar. ... Bunu cansıkıcı buluyorlar. ... Bir işçi gazetesinde hükümet hakkında hiç bir şey söylememek ... işçilere küçük çocuklar gözüyle bakmak demektir. ... işçiler çocuk değildirler." [Sosyalist-Devrimci Grup tarafından yayınlanan *Svoboda*,[58] s. 69-70].

aktardık. Ama genel olarak söylemek gerekirse, bu ikisi arasında, daha sonra üzerinde durmamız ve burada devrimci eylem için eğitim sorununa ilişkin olarak değinmemiz gereken raslansal değil, zorunlu bir iç bağıntı vardır. Ekonomistler ile bugünün teröristleri arasında ortak bir kök bulunmaktadır, ve bu, bir önceki bölümde genel bir olgu olarak incelediğimiz ve şimdi de siyasal eylem ve siyasal mücadele üzerinde etkisi bakımından ele alacağımız *kendiliğindenliğe kölece boyuneğiştir*. "Günlük tekdüze mücadeleyi" vurgulayanlar ile bireylerden en özverili mücadeleyi bekleyenler arasındaki fark o kadar büyüktür ki, ilk bakışta, bu söylediklerimiz bir paradoks gibi gözükebilir. Ama bu, bir paradoks [sayfa 95] değildir. Ekonomistlerle teröristler kendiliğindenliğin yalnızca farklı uçlarına boyuneğmektedirler; ekonomistler "salt işçi hareketi" önünde boyuneğmektedirler, teröristler ise devrimci mücadele ile işçi sınıfı hareketini birbirini tamamlayan bir bütün içinde birleştirme yeteneğinden ya da olanağından yoksun olan aydınların tutkulu öfkesinin kendiliğindenliği önünde boyuneğmektedirler. İnançlarını yitirmiş olanların ya da bunun mümkün olduğuna hiç bir zaman inanmamış olanların öfkeleri ve devrimci enerjileri için, terör dışında bir çıkış yolu bulmaları gerçekten zordur. Böylece sözünü ettiğimiz kendiliğindenliğe kölece boyuneğişin her iki biçimi de, ünlü *Credo* programının *uygulamaya konuluşunun başlangıcından* başka bir şey değildir: İşçiler "işverene ve hükümete karşı iktisadi mücadeleye" girişsinler (*Credo*'nun yazarı, kendi görüşlerini Martinov'un diliyle ifade ettiğimiz için bizi bağışlasın. Bizim bunu yapmaya hakkımız olduğu kanısındayız, çünkü *Credo*'da da işçilerin iktisadi mücadelede "siyasal düzene karşı çıktıkları" söylenmektedir) ve aydınlar da siyasal mücadeleyi kendi gayretleriyle yürütsünler – elbette ki teröre başvurarak! Bu, üzerinde direnilmesi gereken tamamen mantıki ve kaçınılmaz bir *sonuçtur* – programı uygulamaya başlayanların *kendileri* henüz bunun kaçınılmaz olduğunu *anlamıyor* olsalar bile. Siyasal eylemin, en iyi niyetlerle ya terör çağrısında bulunanların, ya da iktisadi mücadelenin kendisine bir siyasal nitelik kazandırmaktan sözedenlerin bilincinden çok ayrı olan bir mantığı vardır. Cehenneme giden yol, iyi niyetle döşenmiştir, ve bu durumda, iyi niyet, kişiyi "en az direnme çizgisine", *katıksız burjuva Credo* programı çizgisine kendiliğinden sürüklenmekten kurtaramaz. Hiç kuşku yok ki, birçok Rus liberalinin –

liberalliği resmen benimseyenlerin ve marksizm maskesi takan liberallerin– bütün yürekleriyle teröre yakınlık duymaları ve günümüzde ortalığı [sayfa 96] sarmış olan terörist havayı kışkırtmaları da bir raslantı değildir.

İşçi hareketini her yoldan destekleme görevini benimseyen, ama *programına*, terörü ve deyim yerindeyse, sosyal-demokrasiden kurtuluşu da almış olan devrimci-sosyalist *Svoboda* grubunun kuruluşu, sosyal-demokratik duraksamaların bu sonuçlarını *daha 1897'nin sonunda*, ("*Bugünün Görev ve Taktikleri*") "iki bakışaçısı"nı yazdığı sıra sözcüğü sözcüğüne önceden belirtmiş olan P. B. Akselrod'un takdire değer ileri görüşlülüğünü bir kez daha doğrulamıştır. Rus sosyal-demokratları arasındaki daha sonra ortaya çıkan bütün tartışmalar ve anlaşmazlıklar, tıpkı bitkinin tohumda bulunması gibi, bu iki bakışaçısında mevcuttur.*

Bundan, ekonomizmin kendiliğindenliğine karşı direnemeyen *Raboçeye Dyelo*'nun terörizmin kendiliğindenliğe karşı da niçin direnemediğini anlamak mümkündür. *Svoboda*'nın, terörizmi savunmak için öne sürmüş olduğu özgül savları burada belirtmek çok ilginç olacaktır. *Svoboda*, terörizmin, caydırıcı rolünü "tamamen reddediyor" (*Devrimciliğin Yeniden Doğuşu*, s. 64), ama bunun yerine terörizmin "kızıştırıcı önemini" vurguluyor. Birincisi, bu, [sayfa 97] terörizm üzerinde direnen geleneksel (sosyal-demokrasi öncesi) düşünceler çevriminin parçalanış ve düşüş aşamalarından birini temsil etmesi bakımından tipiktir. Hükümetin terörle "yıldırılamayacağı"nı ve bu yüzden de yıkılamayacağını teslim etmek, terörü, bir mücadele sistemi olarak programın öngördüğü

* Martinov "daha gerçekçi [?] başka bir ikilem tasarlamaktadır" [*Sosyal-Demokrasi ve İşçi Sınıfı*, s. 19]: "sosyal-demokrasi ya proletaryanın iktisadi mücadelesinin doğrudan önderliğini üzerine alır ve bununla [!] bu mücadeleyi devrimci sınıf mücadelesine dönüştürür..." "Bununla", yani açıkçası iktisadi mücadelenin doğrudan önderliğiyle, Martinov, sendikal mücadeleye önderlik etmenin, *tek başına, trade-union*cu bir hareketi devrimci bir sınıf hareketine dönüştürmeyi başarabildiği tek bir örnek gösterebilir mi? Böyle bir "dönüşümü" gerçekleştirebilmek için *her yönlü* siyasal ajitasyonun "doğrudan önderliğini" etkin olarak üzerimize almamız gerektiğini anlayamıyor mu? ... "Ya da öteki bakışaçısı: sosyal-demokrasi, işçilerin iktisadi mücadelesinin önderliğini üzerine almaktan kaçınır ve böylece ... kendi kanatlarını yolmuş olur. ..." Yukarıya aktarılan *Raboçeye Dyelo*'nun görüşüne göre "kaçınan" *İskra*'dır. Ama gördük ki, *İskra*, iktisadi mücadeleyi yürütmede *Raboçeye Dyelo'nun yaptığından çok daha fazlasını yapmaktadır*, ama dahası bununla kendini sınırlamaz ve iktisadi mücadelenin hatırı için siyasal görevlerini *dar sınırlara hapsetmez*.

bir eylem alanı olarak tümüyle mahküm etmek demektir. İkincisi, bu, "devrimci eylem için eğitim" konusunda ivedi görevlerimizi anlamakta kusur etmemizin bir örneği olarak daha da tipiktir. *Svoboda*, terörü, işçi sınıfını "kızıştırma" aracı olarak, ona güçlü bir iti sağlama aracı olarak savunuyor. Kendi kendisini böylesine çürüten bir sav düşünmek zordur. İnsanın şu soruyu sorası geliyor: Rus yaşamında yeralan haksızlıklar yeterli değil midir ki, özel "kızıştırıcı" araçları icadetmek gereksin? Öte yandan, Rus zorbalığının bile kızıştıramadığı ve kızıştıramayacağı kimselerin, kollarını kavuşturarak, hükümetin bir avuç teröristle düellosunu kenardan seyredecekleri besbelli değil midir? Gerçek şudur ki, Rus yaşamındaki toplumsal kötülükler, çalışan yığınları heyecan doruğuna ulaştırmaktadır, ama biz, Rus yaşam koşullarının düşündüğümüzden çok daha geniş boyutlara ulaştırdığı ve gürül gürül akan *tek bir sel* haline getirilmesi gereken halkın bütün bu öfke damlacıklarını ve dereciklerini, deyim yerindeyse, biraraya getirip yoğunlaştıramıyoruz. Bunun başarılabileceği, işçi sınıfı hareketindeki muazzam büyüme ile ve yukarda değinilen işçilerin siyasal yazın susuzluğu ile kesin olarak tanıtlanmaktadır. Öte yandan, terör çağrıları ve iktisadi mücadelenin kendisine bir siyasal nitelik kazandırma çağrıları, şu anda, Rus devrimcilerinin omuzuna yüklenenen ivedi görevden, yani kapsamlı siyasal ajitasyonu *örgütlendirme* görevinden *kaçmanın* iki farklı biçiminden başka bir şey değildir. Svoboda, "yığınlar arasında yeğin ve güçlü bir ajitasyon başlar başlamaz, terörün kızıştırıcı işlevinin [sayfa 98] sona ermiş olacağını" (*Devrimciliğin Yeniden Doğuşu*, s. 68) açıkça kabul ederek, ajitasyonun yerine terörü *koymak istemektedir*. Bu, hem teröristlerin hem de ekonomistlerin, ilkyazda meydana gelen olayların* ortaya koyduğu çarpıcı kanıtlara karşın, yığınların devrimci eylemini küçümsediklerini tanıtlamaktadır; ve birinci grup yapay "kızıştırıcılar" peşinde koşarken, ikinci grup da "somut istemler"den sözediyor. Ama her ikisi de siyasal ajitasyonda ve siyasal teşhirlerin örgütlendirilmesinde *kendi eylemlerini* geliştirmede yeterli dikkati göstermiyorlar. Ve şimdi olsun ya da başka bir zaman olsun, hiç bir başka iş, bu görevin yerini alamaz.

* 1901 ilkyazında başlayan büyük sokak gösterileri. [Yazarın 1907 baskısına notu.]

E. DEMOKRASİ UĞRUNA MÜCADELENİN ÖNCÜSÜ OLARAK İŞÇİ SINIFI

En geniş siyasal ajitasyonun ve bunun sonucu olarak da her yönlü siyasal teşhirin yürütülmesinin, eylemimizin, eğer bu eylemimiz gerçekten sosyal-demokrat bir eylem olacaksa, mutlak olarak zorunlu ve *başlıca* görevi olduğunu gördük. Ama biz, bu sonuca, *sadece* işçi sınıfının en ivedi gereksinmesinden, siyasal bilgi ve siyasal eğitim gereksinmesinden hareket ederek vardık. Oysa sorunu bu biçimde koymak, çok dar olarak koymak olur, çünkü burada sosyal-demokrasinin, ve özellikle bugünün Rus sosyal-demokrasisinin genel demokratik görevlerini gözönünde tutmamış oluyoruz. Sorunu daha somut olarak açıklayabilmek için, konuyu, ekonomistlere "en yakın" bir yönden, pratik yönden ele alacağız. İşçi sınıfının siyasal bilincinin geliştirilmesinin zorunlu olduğu konusunda "herkes görüş birliği içerisindedir". Çözülmesi gereken sorun bunun *nasıl* yapılacağı ve yapılması için neyin [sayfa 99] gerekli olduğu sorunudur. İktisadi mücadele, işçileri, sadece hükümetin işçi sınıfına karşı tutumunu "kavramaya yöneltir"; onun için "iktisadi mücadelenin kendisine siyasal bir nitelik kazandırmak" için *ne kadar çaba harcarsak harcayalım*, iktisadi mücadelenin sınırları içersinde kaldığımız sürece, işçilerin siyasal bilincini (sosyal-demokrat siyasal bilinç düzeyine kadar) *hiç bir zaman geliştiremeyiz, çünkü bu çerçeve çok dardır*. Martinov'un sorunu karmakarışık etme yeteneğini göstermesi bakımından değil, bütün ekonomistlerin işledikleri temel hatayı, yani işçilerin siyasal bilincini, deyim yerindeyse, *içerden*, işçilerin iktisadi mücadelesinden, yani bu mücadeleyi biricik (ya da hiç değilse başlıca) temel sayarak geliştirmenin olanaklı bulunduğu yolundaki inançlarını açık-seçik ifade etmesi bakımından, Martinov formülü, bizim için bir ölçüde değer taşır. Böyle bir görüş, kökten yanlıştır. Kendilerine karşı giriştiğimiz polemiklere alınan ekonomistler, bu anlaşmazlıkların kökeni konusunda derinliğine düşünmeyi reddetmektedirler, ve bu, farklı dillerden konuştuğumuzdan, birbirimizi anlayamamak sonucunu doğurmaktadır.

Siyasal sınıf bilinci, işçilere, *ancak dışardan* verilebilir, yani ancak iktisadi mücadelenin dışından, işçilerle işverenler arasındaki ilişki alanının dışından verilebilir. Bu bilgiyi elde etmenin müm-

kün olduğu biricik alan, *bütün* sınıf ve tabakaların devletle ve hükümetle ilişkisi alanı, *bütün* sınıflar arasındaki karşılıklı ilişkiler alanıdır. Onun için, işçilere siyasal bilgi vermek için ne yapmalı sorusuna yanıt, pratik içindeki işçilerin ve özellikle ekonomizme eğilim gösterenlerin çoğunlukla yeterli buldukları, "işçiler arasında gidilmelidir" yanıtı olamaz. *İşçilere* siyasal bilgiyi verebilmek için, sosyal-demokratlar *nüfusun bütün sınıfları arasında gitmek* zorundadırlar; onlar [sayfa 100] askeri birliklerini *bütün yönlere* sevketmek zorundadırlar.

Böyle kaba bir formülü kasıtlı olarak seçişimiz, kendimizi bu aşırı ölçüde basitleştirmiş biçimde ifade edişimiz, paradokslarla uğraşmak istediğimizden ötürü değil, ekonomistleri, şimdiye kadar affedilmez bir biçimde ihmal ettikleri görevlerini görmeye "yöneltmek", anlamamakta direndikleri *trade-union*cu siyasetle sosyal-demokrat siyaset arasındaki farkın ne olduğunu onlara göstermek içindir. Onlar için okurdan sabırsızlanmamasını, söylediklerimizi sonuna kadar sabırla dinlemesini isteyeceğiz.

Son birkaç yıldan beri en yaygın olarak görülen sosyal-demokrat çalışma çevresi tipini ele alalım ve nasıl çalıştığını inceleyelim. Bu çevrenin "işçilerle bağı" vardır ve bununla yetinir; sadece fabrikalardaki aşırı adaletsizlikleri, hükümetin kapitalistleri tutmasını ve polis zorbalığını şiddetle suçlayan bildiriler yayınlamakla kalır. İşçi toplantılarında, tartışmalar, bu konuların sınırlarını hiç bir zaman aşmaz ya da çok seyrek olarak aşar. Devrimci hareketin tarihi konusunda, hükümetin iç ve dış siyaseti sorunları üzerinde, Rusya'nın ve Avrupa'nın iktisadi evrimi sorunları üzerinde, modern toplumdaki çeşitli sınıfların konumları konusunda vb. konferanslar ve tartışmalar çok seyrektir. Toplumun öteki sınıflarıyla sistemli biçimde bağlar kurmaya ve bunları geliştirmeye gelince, kimse böyle bir şeyi aklından bile geçirmez. Gerçekten, bu türden çevrelerin üyelerinin çoğunluğunun kafalarında canlandırdıkları ideal önder, bir sosyalist siyasal liderden daha çok, bir sendika sekreteri niteliğindedir. Çünkü herhangi bir sendikanın, örneğin bir İngiliz sendikasının sekreteri de, iktisadi mücadelede işçilere yardım eder, fabrikadaki haksızlıkların teşhirinde onlara yardım eder; grev ve grev gözcülüğü (yani belirli bir [sayfa 101] fabrikada grev olduğu konusunda herkesi uyarma) "özgürlüğünü baltalayan yasaların" ve önlemlerin adalete aykırı olduklarını açıklar, hakem mahkemelerinin

burjuva sınıflardan gelme yargıçlarının taraf tuttuklarını açıklar, vb., vb.. Kısacası, her sendika sekreteri "işverenlere ve hükümete karşı iktisadi mücadeleyi" yürütür ve bu mücadelenin yürütülmesine yardımcı olur. Ve bunun henüz sosyal-demokratçılık olmadığı; sosyal-demokratın sendika sekreteri olmak ülküsüne değil, keyfiliğin ve baskının kendini gösterdiği her yerde bunun bütün belirtilerine karşı tepki göstererek, polis şiddetini ve kapitalist sömürüyü tümüyle sergileyen bir tablo yaratmak ve bütün bunları genelleştiren sosyalist inançları ve demokratik haklar yolundaki davayı sergilemek, bunu herkese ve proletaryanın tarihsel sınıf mücadelesine katılmak isteyen her insana göstermek için en küçük fırsattan yararlanarak *halkın sözcüsü* olma ülküsüne sahip olması gerektiği iyice vurgulanmalıdır. Örneğin Robert Knight gibi bir lideri (İngiltere'de en güçlü sendikalardan biri olan Kazan İmalâtçıları Derneğinin ünlü sekreteri ve lideri), Willhelm Liebknecht ile kıyaslayınız, ve Martinov'un *İskra* ile olan tartışmasında çizdiği karşıtlıkları bu ikisine uygulamayı deneyiniz. Robert Knight'ın (Martinov'un yazısını gözönünde bulundurarak yazıyorum) "yığınları belirli somut eylemlere çağırma" işine daha çok giriştiğini (Martinov, op. cit., s. 39), Wilhelm Liebknecht'in ise, daha çok, "bugünkü düzenin tümünün ya da kısmi belirtilerinin devrimci açıdan aydınlatılmasına" önem verdiğini (38-39); Robert Knight'ın "proletaryanın kısa vadeli istemlerini formüle ettiğini ve bu istemlere hangi yoldan ulaşılacağını gösterdiğini" (41), Willhelm Liebknecht'in ise bir yandan bunu yaparken, "aynı zamanda, çeşitli muhalefet katlarının eylemlerine kılavuzluk etmekte", "onlara kesin bir eylem programı kabul ettirmeye çalışmakta"* kusur [sayfa 102] etmediğini (41); Robert Knight'ın "iktisadi mücadelenin kendisine siyasal bir nitelik kazandırmak için" elinden geleni yaptığını (42) ve "elle tutulur sonuçlar vaadeden somut istemleri hükümete sunmayı" pek güzel başardığını (43); Liebknecht'in ise, daha çok "tek yanlı" "teşhirlere" önem verdiğini (40); Robert Knight'ın "günlük tekdüze mücadelenin ileriye doğru yol almasını" daha önemli saydığını (61), Liebknecht'in ise "parlak ve eksiksiz düşüncelerin propagandasına" (61) daha çok önem verdiğini; Liebknecht'in yönettiği gazeteyi "ülkemizdeki ger-

* Örneğin Fransa-Prusya Savaşında, Liebknecht, demokrasinin bütünü için bir eylem programı kabul ettirdi; bu, Marx ve Engels'in 1848 programından daha geniş kapsamlıydı.

çek durumu, özellikle siyasal durumu, halkın en çeşitli katlarının çıkarlarını etkilemesi ölçüsünde teşhir eden devrimci bir muhalefet organı" (63) haline getirdiğini, Robert Knight'ın ise, "proleter mücadeleyle sıkı organik bağlar kurarak işçi sınıfı davası için çalıştığını" (63) –eğer burada "sıkı organik bağlar" sözü, yukarda, Kriçevski ve Martinov'un görüşlerini incelediğimiz kendiliğindenliğe kölece boyuneğme anlamında kullanılıyorsa– Knight'ın, elbette ki, Martinov gibi, "etkisini derinleştirdiği inancıyla, etki alanını sınırlandırdığını" (63) göreceksiniz. Kısacası, Martinov'un, sosyal-demokrasiyi *de facto** *trade-union*culuk düzeyine indirgediğini göreceksiniz; her ne kadar o bunu sosyal-demokrasinin iyiliğini istemediğinden ötürü değil, sadece Plehanov'u anlama zahmetine katlanacağına, onu derinleştirmede biraz acele ettiğinden ötürü yapmaktaysa da.

Ama biz açıklamamıza dönelim. Proletaryanın siyasal bilincini tam olarak geliştirmeyi gerçekten gerekli sayıyorsa, sosyal-demokrasinin "nüfusun bütün sınıfları arasına" gitmesi gerektiğini söyledik. Bu, şu soruya yolaçıyor: [sayfa 103] Bu nasıl yapılacaktır? Bunu yapmaya yeterli güçlerimiz var mıdır? Bütün öteki sınıflar arasında böyle bir çalışmaya zemin var mıdır? Bu, sınıf bakışaçısından bir gerileme demek değil midir, ya da bizi bir gerilemeye götürmeyecek midir? Bu soruları ele alalım.

Biz teorisyenler olarak, propagandacılar olarak, ajitatörler olarak ve örgütçüler olarak "nüfusun bütün sınıfları arasına gitmeliyiz". Sosyal-demokratların teorik çalışmalarının çeşitli sınıfların toplumsal ve siyasal koşullarının bütün özgül özelliklerini incelemeyi amaç edinmesi gerektiği konusunda kimsenin kuşkusu yoktur, ama fabrika yaşamının özgül özelliklerinin incelenmesi yolunda yapılanlarla kıyaslandığında, bu yönde yapılanlar son derece yetersizdir. Komitelerde ve inceleme çevrelerinde, bütün zamanını metalürji sanayiinin özel bir kolunu incelemeye ayıran kimselere bile raslayabiliriz; ama ülkemizin toplumsal ve siyasal yaşamının belirli ivedi bir sorunu üzerinde, nüfusun öteki katları arasında sosyal-demokrat çalışmanın yürütülmesi için araç olabilecek malzeme toplama işini özellikle üzerine almış olan (sık sık olduğu gibi, şu ya da bu nedenden ötürü pratik çalışmadan uzak durmak zorunda

* Fiilen. ç.

kalmış) örgüt üyelerine pek raslanmamaktadır. İşçi sınıfı hareketinin bugünkü önderlerinin çoğunluğunun eğitimden yoksun bulunduğunun sözünü ederken, bu bakımdan da eğitimin eksik olduğunu görmemezlik edemeyiz, çünkü bu da, ekonomistlerin "proleter mücadelesiyle sıkı organik bağlar" konusundaki anlayışıyla ilgilidir. Elbette ki asil önemli olan şey, halkın bütün katları arasında *propaganda* ve *ajitasyondur*. Batı Avrupa sosyal-demokratlarının çalışması, bu bakımdan herkesin katılabileceği mitingler ve gösterilerle, sosyal-demokratın parlamentoda bütün sınıfların temsilcilerine sesleniyor olması olgusuyla kolaylaşmaktadır. Bizde ne parlamento var, ne de toplanma özgürlüğü; bununla birlikte [sayfa 104] biz, bir sosyal-demokratı dinlemek isteyen işçiler için mitingler düzenleyebiliyoruz. *Bir demokratı* dinlemek isteyen bütün toplumsal sınıfların temsilcileri için de mitingler düzenleme yol ve araçlarını bulmalıyız; çünkü pratikte "komünistlerin her devrimci hareketi desteklediklerini",* ve bundan ötürü sosyalist inançlarımızı bir an bile gizlemeksizin *bütün halk önünde genel demokratik görevlerimizi* açıklamak ve vurgulamak zorunda olduğumuzu unutan kimse, sosyal-demokrat olamaz. Pratikte, *her türlü* genel demokratik sorunun ortaya atılmasında, öneminin belirtilmesinde ve çözüme bağlanmasında *herkesin önüne geçme* yükümlülüğünde olduğunu unutan kimse, sosyal-demokrat değildir.

Sabırsız okur "ama bu görüşe herkes katılmaktadır!" diyecektir, ve Yurtdışı Birliğin son konferansının *Raboçeye Dyelo* yazıkurulu için kabul etmiş olduğu yeni talimâtlarda kesin olarak şöyle denmektedir: "Proletaryayı ya özel bir sınıf olarak, ya da *özgürlük uğruna mücadelede bütün devrimci güçlerin öncüsü olarak* doğrudan doğruya etkileyen toplumsal ve siyasal yaşamın bütün olayları, siyasal propaganda ve ajitasyona konu olmalıdır." (*İki Konferans*, s. 17, italikler bizim.) Evet, bunlar çok doğru ve çok güzel sözlerdir, ve eğer *Raboçeye Dyelo bunları anlasaydı ve ikinci solukta bunlarla çelişen şeyler söylemekten kaçınabilseydi*, bize bu kadarı yeterdi. Çünkü kendimizi, "öncü", ileri birlik olarak adlandırmamız yetmez, öyle davranmalıyız ki *bütün* öteki birlikler bizim başta yürüdüğümüzü anlasınlar ve bunu kabul etmek zorunda kalsınlar. Şimdi biz, okura şunu soruyoruz: "öteki birliklerin" temsilcileri, biz

* Marx-Engels, *Seçme Yapıtlar* 2, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 168. -Ed.

"öncü" olduğumuzu söylediğimiz zaman, sadece bu sözümüzle yetinecek kadar aptal mıdırlar? Şöyle bir durumu gözünüzün önüne getirin: [sayfa 105] bir, sosyal-demokrat, eğitim görmüş Rus radikallerinin ya da liberal anayasacıların "birliğine" geliyor ve, biz öncüyüz diyor; "bizim önümüzdeki görev, elimizden geldiği kadar, iktisadi mücadelenin kendisine siyasal bir nitelik kazandırmaktır". Radikal ya da anayasacı, eğer biraz akıllıysa (ve Rus radikalleri ile anayasacıları arasında birçok akıllı kimseler vardır), bu sözler karşısında sadece gülümseyecek ve diyecektir ki (elbette bunu içinden diyecektir, çünkü çoğunlukla o deneyim sahibi bir diplomattır): "Sizin 'öncünüz' budalalardan oluşuyor olmalı. Bunlar, işçilerin iktisadi mücadelesinin *kendisine* siyasal bir nitelik kazandırmak görevinin, bizim görevimiz, burjuva demokrasisinin ilerici temsilcilerinin görevi olduğunu bile anlamıyorlar. Batı Avrupa burjuvazisi gibi, biz de işçileri siyasete çekmek isteriz, ama sadece *trade-unioncu siyasete, sosyal-demokrat siyasete değil*. İşçi sınıfının *trade-union*cu siyaseti, işçi sınıfının *burjuva siyasetinin* ta kendisidir, ve bu 'öncünün' görev diye sözünü ettiği şey, *trade-union*cu siyasetin formüle edilmesinden başka bir şey değildir! Varsın onlar istedikleri kadar kendilerini sosyal-demokrat ilân etsinler, ben etiketler karşısında heyecanlanacak kadar çocuk değilim. Ama onlar o kötü bağnaz doktrinerlerin etkisi altında kalmamalıdırlar, varsınlar, farkında olmadan sosyal-demokrasiyi *trade-union*cu kanallara yöneltenlere 'eleştiri özgürlüğü' tanısınlar."

Ve anayasacımız, sosyal-demokrasinin öncülüğünden sözeden sosyal-demokratların, hareketimizde kendiliğindenliğin hemen tamamen egemen olduğu bugün, "kendiliğinden unsurun küçümsenmesinden", "parlak ve eksiksiz düşüncelerin propagandasına kıyasla, günlük tekdüze mücadelenin ileriye doğru hareketinin öneminin küçümsenmesinden", vb., vb. korktuğu kadar hiç bir şeyden korkmadığını öğrenince, dudağındaki belli belirsiz gülümseme [sayfa 106] kahkahaya dönecektir! Bilincin kendiliğindenliğe üstün geleceğinden korkan, bizimle görüş birliğinde olmayanların bile genel olarak kabul etmek zorunda kalacakları yürekli bir "planı" ileri sürmekten korkan bir "öncü". Acaba "öncü" ile "artçı"yı birbirine karıştırmıyorlar mı?

Gerçekten de Martinov'un şu uslamlamasını inceleyelim. 40. sayfada *İskra*'nın suistimalleri teşhir taktikleri bakımından tek

yanlı olduğunu, "hükümete karşı güvensizliği ve kini ne kadar yayarsak yayalım, onu devirmek için yeterli etkin toplumsal enerjinin geliştirilmesinde başarı sağlamadığımız sürece amacımıza ulaşamayacağımızı" söylüyor. Bu arada belirtilebilir ki, bu, şimdiye kadar örneklerini çok gördüğümüz yığınları harekete geçirme özleminin, kişinin kendi eylemini sınırlandırma özlemiyle birleşmesidir. Ama şu anda asıl sorun bu değildir. Martinov burada, buna uygun olarak, ("devirmek için") *devrimci* enerjiden sözetmektedir. Ve hangi sonuca varmaktadır? Normal zamanlarda çeşitli toplumsal katlar, kaçınılmaz olarak ayrı ayrı yollardan yürüdüklerine göre, "biz sosyal-demokratların çeşitli muhalefet katlarının eylemini aynı zamanda yönetemeyeceğimiz, onlara kesin bir eylem programı kabul ettiremeyeceğimiz, çıkarları için nasıl bir günlük mücadele yürütmeleri gerektiğini kendilerine gösteremeyeceğimiz besbellidir. ... Liberal tabakalar, kendi kısa vadeli çıkarları için etkin mücadeleyi kendileri yürüteceklerdir, ve bu mücadele, onları siyasal düzenimizle karşı karşıya getirecektir" (s. 41). Böylece. devrimci enerjiden, otokrasinin devrilmesi için etkiyi mücadeleden sözetmekle işe başlayan Martinov, çabucak sendika enerjisine ve kısa vadeli çıkarlar uğruna etkin mücadeleye dönüvermektedir! Hiç kuşku yok ki, öğrencilerin, liberallerin vb. "kısa vadeli çıkarları" için mücadeleyi biz yönetemeyiz; ama sorunumuz bu [sayfa 107] değildir çok saygıdeğer ekonomist! Tartıştığımız sorun, çeşitli toplumsal katların, otokrasinin devrilmesine olanaklı ve zorunlu katılışı sorunuydu; ve eğer biz, "öncü" olmak istiyorsak, bu "çeşitli muhalefet katlarının eylemine" sadece kılavuzluk *edebilecek durumda olmakla* kalmayız, bunu yapmak zorundayız da. Öğrencilerimiz ve liberallerimiz, vb. "onları siyasal düzenimizle karşı karşıya getiren mücadeleyi" yalnızca kendileri yürütmekle kalmayacaklardır, bu yönde en büyük katkı, otokratik hükümetin polisinden ve memurlarından gelecektir. Ama "biz", eğer ön saflardaki demokratlar olmak istiyorsak, sadece üniversite ya da zemstvo vb. koşullarından yakınanların düşüncelerini, tüm siyasal düzenin beş para etmediği düşüncesine *yöneltmeyi* üstlenmeliyiz. Bütün muhalefet katlarının mücadeleye ve partimize ellerinden gelen desteği verebilmelerini sağlamak için *kendi* partimizin önderliği altında, çok yönlü bir siyasal mücadelenin örgütlendirilmesi görevini biz üzerimize almalıyız. Pratik içindeki sosyal-demokratlarımızı; bu çok yönlü

mücadelenin bütün belirtilerine kılavuzluk edebilen, kaynaşma halindeki öğrencilere, hoşnutsuz zemstvo mensuplarına, öfkeli dinsel mezhep mensuplarına, gadre uğrayan ilkokul öğretmenlerine, vb., vb. gereken anda "kesin bir eylem programı kabul ettirmesini" bilen siyasal önderler olarak eğitmek, bizim *işimiz* olmalıdır. Onun için Martinov'un "bunlara ilişkin olarak, *ancak olumsuz* istismar teşhircileri rolünü oynayabiliriz ... *yalnızca* çeşitli hükümet görevlilerine bağladıkları umutları dağıtabiliriz" (italikler bizim) yolundaki iddiası *tamamıyla yanlıştır*. Bunu söylemekle Martinov, devrimci "öncü"nün gerçekten oynaması gereken rolün ne olduğunu hiç bir biçimde anlamadığını göstermektedir. Ve eğer okur bunu gözönünde tutarsa, Martinov'un vardığı şu sonucun *gerçek anlamını* anlayacaktır: "*İskra* ülkemizdeki gerçek [sayfa 108] durumu, özellikle siyasal durumu, halkın en çeşitli katlarını etkilemesi ölçüsünde teşhir eden devrimci muhalefetin organıdır. Biz ise, proleter mücadeleyle sıkı organik bağlar kurarak işçi sınıfı davası için çalışıyoruz ve çalışmayı sürdüreceğiz. Etki alanımızı sınırlandırmakla bu etkiyi derinleştiriyoruz." (63) Bu sonucun gerçek anlamı şudur: *İskra*, işçi sınıfının (yanlış anlama yüzünden, eğitim noksanlığı yüzünden, ya da kanıları yüzünden pratik içinde bulunanlarımızın kendilerini sık sık onunla sınırlandırdıkları) *trade-union*cu siyasetini, sosyal-demokrat siyaset düzeyine *yükseltmek* istiyor. Oysa *Raboçeye Dyelo*, sosyal-demokrat siyaseti *trade-union*cu siyaset düzeyine *düşürmek* istiyor. Ve üstelik, iki tutumun "ortak dava içinde tamamen bağdaşabileceği" (63) yolunda bütün dünyaya güvence veriyor. *O sancta simplicitas!**

Devam edelim. Bütün toplumsal sınıflar arası propaganda ve ajitasyonumuzu yürütebilmek için yeteri kadar gücümüz var mı? Elbette var. Sık sık bunu yadsımaya eğilim gösteren bizim ekonomistlerimiz, hareketimizin (aşağıyukarı) 1894'ten 1901'e kadar gösterdiği devasa ilerlemeyi gözden kaçırıyorlar. Gerçek "kuyrukçular" gibi, onlar da, hareketimizin çoktan tarihe karışmış olan başlangıçtaki aşamalarında yaşamayı sürdürüyorlar. İlk dönemde, gerçekten çok az gücümüz vardı, ve o sıra kendimizi yalnız işçiler arasındaki eyleme adamamız ve bu yoldan sapmalara karşı çıkmamız çok doğal ve yerindeydi. O sıra bütün görevimiz işçi sınıfı

* Ne saygıdeğer basitlik! -ç.

içinde durumumuzu pekiştirmekti. Ama şimdi harekete dev gibi güçler kazanılmış bulunmaktadır. Eğitim görmüş sınıfların genç kuşağının en iyi temsilcileri bize gelmektedir. Taşranın her yerinde, orada yaşamak zorunda olan, harekete geçmişte [sayfa 109] katılmış bulunan, ya da şimdi katılmak isteyen ve sosyal-demokrasiye eğilim gösteren kimseler var (oysa, 1894'te, Rus sosyal-demokratlarını parmakla saymak mümkündü). Hareketimizin temel siyasal ve örgütsel eksiklerinden biri, bütün bu güçlerden yararlanmayı ve onlara uygun işler vermeyi becerememememizdir (bu konuya bundan sonraki bölümde döneceğiz). Bu güçlerin büyük bir çoğunluğu "işçiler arasına gitme" olanaklarından tamamıyla yoksundur, öyle ki, güçleri esas işimizden başka tarafa çekme tehlikesi sözkonusu olamaz. Ve işçilere gerçek, kapsamlı ve canlı siyasal bilgiler sağlayabilmek için her yerde, toplumun bütün katlarında ve devlet mekanizmamızın bütün iç çarkları hakkında bilgi edinebileceğimiz bütün mevkilerde "kendi adamlarımız", sosyal-demokratlar bulunmalıdır. Böyleleri, sadece propaganda ve ajitasyon için değil, ama daha çok örgütlendirme için gereklidir.

Nüfusun bütün sınıfları arasında eylem zemini var mıdır? Kim bundan kuşku duyuyorsa bilinç bakımından yığınların kendiliğinden uyanışının gerisinde kalmaktadır. İşçi sınıfı hareketi kimilerinde hoşnutsuzluk, kimilerinde muhalefeti destekleme umutları, ve kimilerinde de otokrasinin dayanılmaz bir hal aldığı ve mutlaka devrilmesi gerektiği bilincini uyandırdı ve uyandırmaya devam ediyor. Eğer biz, görevimizin, her hoşnutsuzluk belirtisinden yararlanmak ve ne kadar küçük olursa olsun her protesto hareketini biraraya getirip bunları en iyi bir biçimde kullanmak olduğunu anlamazsak (ki çoğunlukla gerçek durum böyledir), ancak sözde "siyasetçiler" ve sosyal-demokratlar oluyoruz. Milyonlarca ve milyonlarca köy emekçisinin, zanaatçının, küçük esnafın vb. biraz yeteneği olan bir sosyal-demokratın konuşmasını büyük bir istekle dinlemeye her zaman hazır olması durumu bunun dışındadır. Gerçekten de, içinde hak yoksunluğu [sayfa 110] ve zulümden yakınmayan ve bu yüzden de en ivedi genel demokratik gereksinmelerin sözcüsü olarak sosyal-demokratların propagandasına açık olan bireylerin, grupların ya da çevrelerin bulunmadığı tek bir toplumsal sınıf var mıdır? Nüfusun *bütün* sınıfları ve katları arasında bir sosyal-demokratın siyasal ajitasyonunun ne olabileceği konusunda açık bir fikre sahip

olmak isteyenlere, bu ajitasyonun başlıca biçimi olarak (ama elbette ki biricik biçimi değil) sözcüğün geniş anlamıyla siyasal teşhirleri gösterebiliriz.

İlerde daha ayrıntılı olarak ele alacağım "*Nereden Başlamalı*" başlıklı makalemde şöyle yazıyordum (*İskra*, Mayıs 1901, n° 4): "Nüfusun azıcık olsun siyasal bilince erişmiş olan her kesiminde *siyasal* teşhir için bir tutku yaratmalıyız. Siyasal teşhirin sesinin bugün bu kadar zayıf, ürkek ve seyrek duyulur olmasından cesaretimiz kırılmamalıdır. Bu, polis zorbalığına toptan boyuneğildiğinden ötürü değildir; bu, teşhirlerde bulunabilenlerin ve bulunmaya hazır olanların konuşabilecekleri bir kürsüden yoksun bulunmalarından, kendilerini dinlemeye istekli ve onlara cesaret veren bir dinleyici yığınından yoksun bulunmalarındandır; onlar, halk arasında "her şeye kadir" Rus hükümetine karşı yakınmalarını yöneltmeye değecek o gücü hiç bir yerde görememektedirler. ... Şimdi çar hükümetinin ulus çapında teşhiri için bir kürsü sağlama durumundayız, ve bunu yapmak görevimizdir. Bu kürsü bir sosyal-demokrat gazete olmalıdır."*

Siyasal teşhirler için en ideal dinleyici yığını, çok yönlü ve canlı siyasal bilgiyi herkesten çok gereksinen ve bu bilgiyi, bu mücadele "elle tutulur sonuçlar" vaadetmediği zaman bile, etkin mücadeleye dönüştürme yeteneğine herkesten çok sahip bulunan işçi sınıfıdır. *Ulus* [sayfa 111] *çapında* teşhirler için gerekli kürsü, ancak bütün Rusya'yı kapsayan bir gazete olabilir. "Bugünün Avrupa'sında bir siyasal organ olmadan siyasal hareket denmeye lâyık bir hareket düşünülemez"; hiç kuşku yok ki, Rusya, bu bakımdan bugünün Avrupa'sının bir parçası sayılmalıdır. Basın, yurdumuzda, çoktan beri bir güç haline gelmiştir; öyle olmasaydı, hükümet, basını satın almak için ve Katkov'ları ve Meşçerski'leri desteklemek için onbinlerce ruble harcamazdı. Ve otokratik Rusya'da yeraltı basınının sansür duvarını yarması ve legal ve tutucu basını kendisinden açıkça sözetmeye *zorlaması* yeni bir şey değildir. 1870'lerde ve hatta 1850'lerde durum buydu. İllegal yeraltı basınını okumak, ve *İskra*'ya (n° 7) mektup gönderen bir işçinin deyimiyle,[59] bu basından "yaşamasını ve ölmesini" öğrenmek isteyen halk kesimleri, şimdi, çok daha geniş ve çok daha derindir, iktisadi teşhirler,

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 5, s. 21-22. -Ed.

nasıl fabrika sahiplerine karşı savaş ilân etme anlamını taşırsa, siyasal teşhirler de, aynı ölçüde, *hükümete* karşı savaş açma anlamına gelir. Teşhir kampanyası ne kadar geniş ve güçlü olursa, ve *savaşı başlatmak için savaşı ilân eden toplumsal sınıf* ne kadar kalabalık ve kararlıysa, bu savaş ilânının manevi önemi de o kadar büyük olacaktır. Onun için bizatihi siyasal teşhirler, karşı çıktığımız düzeni *dağıtmak için*, düşmandan iğreti ya da geçici müttefiklerini ayırmak için, otokrasinin kalıcı ortakları arasında düşmanlığı ve güvensizliği yayabilmek için güçlü bir araçtır.

Zamanımızda, teşhirleri ancak gerçekten *ulus çapında örgütlendirecek* bir partidir ki, devrimci güçlerin öncüsü olabilir. "Ulus çapında" sözcüğünün çok derin bir anlamı vardır. İşçi sınıfından olmayan teşhircilerin büyük bir çoğunluğu (unutmayalım ki, öncü olabilmek için, öteki sınıfları da sürüklemeliyiz) duru kafalı siyasetçiler ve pratik duyguya sahip kavrayışlı kişilerdir. "Her şeye [sayfa 112] kadir" Rus hükümetinden yakınmak şöyle dursun, küçük bir memurdan bile "yakınmanın" ne kadar tehlikeli olduğunu çok iyi bilirler. Ve böyleleri, bize, şikayetlerini, ancak bunun gerçekten bir etkisi olacağını, bizim bir *siyasal gücü* temsil ettiğimizi gördükleri zaman ileteceklerdir. Dışımızda kalanların gözünde böyle bir güç olabilmek için, artçı teori ve pratiğin üzerine bir "öncü" etiketi yapıştırmak yetmez; bilincimizi, inisiyatifimizi ve enerjimizi *yükseltmek* için çok çalışmamız ve inatla çalışmamız gerekir.

Eğer biz, hükümetin teşhirini ulus çapında örgütlendirme işini gerçekten üzerimize alacaksak, hareketimizin sınıfsal niteliği nasıl belirecektir? – "proleter mücadele ile sıkı organik bağlar kurma" meraklısı, işte böyle soracaktır ve gerçekten de sormaktadır. Yanıt çok yönlüdür: ulus ölçüsündeki bu teşhirleri örgütlendirecek olan biz sosyal-demokratlarız; ajitasyonun ortaya çıkardığı bütün sorunlar tutarlı bir sosyal-demokrat ruhla açıklanacaktır, ödünlerde bulunmadan, marksizmin kasıtlı ya da kasıtsız çarpıtılmasına hiç bir ödün vermeden; bütün alanları kapsayan siyasal ajitasyon, tüm halk adına hükümete karşı saldırıyı, proletaryanın devrimci eğitimini ve siyasal bağımsızlığının korunmasını, işçi sınıfının iktisadi mücadelesine kılavuzluğu ve onun kendisini sömürenlerle olan ve artan sayıda proleteri bilinçlendiren ve bizim saflarımıza getiren bütün kendiliğinden çatışmalarından yararlanmayı ayrılmaz bir bütün içinde birleştiren bir parti tarafından yürütülecektir.

Ama ekonomizmin en karakteristik özelliklerinden biri, proletaryanın en ivedi gereksinmeleriyle (siyasal ajitasyon ve siyasal teşhir yoluyla kapsamlı bir siyasal eğitim) genel demokratik hareketin gereksinmeleri arasındaki bu bağı, hatta bu özdeşliği anlayamamasıdır. Bu anlayamama sadece "Martinov'vari" sözlerde değil, bu [sayfa 113] sözlerle aynı anlamı taşıyan ve sözde sınıfsal bakışaçısından sorunu ele alan bazı kaynaklar tarafından da ifade edilmektedir. Örneğin *İskra*, n° 12'de yayınlanan "ekonomist" mektup yazarları şöyle diyorlar:* "*İskra*'nın bu temel kusuru [ideolojinin abartılması], sosyal-demokrasinin çeşitli toplumsal sınıflar ve eğilimler karşısında tutumu sorununda gösterdiği tutarsızlığının da nedenidir. *İskra*, mutlakiyete karşı derhal mücadeleye geçme sorununu, teorik uslamlama yoluyla ["parti ile birlikte büyüyen parti görevlerinin büyümesiyle" değil] çözüme bağlamıştır. Belki de, bu gazete, bugünkü durumda, böyle bir görevin işçiler için zor olacağını sezmektedir [sadece sezmek değil, *İskra*, bu görevin isçilere, onlara emzikli bebek muamelesi yapan ekonomist aydınlardan çok daha kolay geleceğini bilmektedir, çünkü işçiler, Martinov'un unutulmaz dilini kullanacak olursak, hiç bir "elle tutulur sonuç" vaadetmeyen istemler uğruna bile mücadeleye hazırdırlar], ama işçilerin bu mücadele için yeteri kadar güç toplamasını beklemeye sabrı olmadığı için, *İskra*, liberallerin ve aydınların saflarından müttefikler aramaya başlamıştır. ..."

Evet evet, ekonomistlerimizin kendi geriliklerinin hatasını işçilerin üzerine atmaktan vazgeçecekleri, kendi enerji yoksunluklarını işçilerin sözde güç yetersizliğiyle haklı göstermekten vazgeçecekleri yolunda her çeşitten "uzlaşmacının" uzun zamandan beri vaadettikleri o mutlu günleri "beklemekten", bıktık usandık, ve gerçekten "sabrımızı" tükettik. Ekonomistlerimize soruyoruz: [sayfa 114] "İşçi sınıfının mücadele için güç toplaması" ile kastettikleri nedir? Bunun, iğrenç otokrasimizin *bütün* yönlerini açıkça görebilsinler diye, işçilerin siyasal yönden eğitilmesi demek olduğu açık

* Yerimizin darlığı, ekonomistlerin özelliklerini pek iyi belirten bu mektubu ayrıntılı olarak *İskra*'da yanıtlamamıza engel oldu. Mektubun yayınlanmasına sevindik, çünkü *İskra*'nın tutarlı bir sınıfsal bakışaçısını muhafaza etmediği yolunda iddialar çok daha önce çeşitli kaynaklardan kulağımıza gelmişti, ve yanıtımızı verebilmek için uygun bir anı ya da bu moda suçlamanın açıkça ifade edilmesini bekliyorduk. Üstelik bizim âdetimiz saldırılara savunmayla değil, karşı-saldırıyla yanıt vermektir.

değil midir? Ve *asıl bu iş için*, zemstvolara karşı, öğretmenlere, istatistikçilere, öğrencilere vb. karşı siyasal saldırılara ilişkin teşhirlerde bizimle birlikte olmaya hazır bulunan "liberallerin ve aydınların saflarından müttefiklere" muhtaç değil miyiz? Bu "ince mekanizmayı" anlamak gerçekten o kadar zor mudur? P. Akselrod, 1897'den beri, bize "Rus sosyal-demokratlarının, proleter olmayan sınıflar arasından yandaşlar ve doğrudan ya da dolaylı müttefikler kazanmaları görevinin, her şeyden önce ve esas olarak proletaryanın kendisi içinde yürütülen propagandanın niteliği ile çözüleceğini" söyleyip durmamış mıdır? Ama Martinov'lar ve öteki ekonomistler, işçilerin, *ilkin* "işverene ve hükümete karşı iktisadi mücadeleyle" (*trade-union*cu siyaset için) güç toplamaları gerektiğini, ve ancak bundan sonra (herhalde *trade-union*cu "eylem için eğitim"den hareketle) sosyal-demokratik eyleme "geçmeleri" gerektiğini savunmaktadırlar!

"... Bu arayış içerisinde", diye devam ediyor ekonomistler, "*İskra* sık sık sınıfsal bakışaçısından ayrılmakta, uzlaşmaz sınıf karşıtlıklarını bulandırmakta, 'müttefikler' arasındaki hoşnutsuzluğun nedenlerinin ve derecesinin büyük farklılıklar göstermesine karşın, hükümete karşı duyulan hoşnutsuzluğun ortak niteliğini ön plana koymaktadır. Örneğin, *İskra*'nın zemstvolar karşısındaki tutumu böyledir. İddia ettiklerine göre, *İskra*, "hükümetin verdiği sus paylarından hoşnut olmayan soylulara işçi sınıfının desteğini vaadetmekte ama bu toplumsal katlar arasındaki uzlaşmaz sınıf karşıtlığı konusunda tek söz bile etmemektedir". Okur, *her ne olursa olsun*, mektubun yazarlarının değindikleri "Otokrasi ve [sayfa 115] Zemstvolar" (*İskra*, n" 2 ve 4) adlı makaleye[60] dönecek olursa,* bunların, hükümetin "toplumsal kastlara dayanan bürokratik zemstvoların ılımlı ajitasyonuna" karşı, ve "mülk sahibi sınıfların bile bağımsız eylemine" karşı tutumunu ele aldığını görecektir. Bu makalede, hükümet zemstvolara karşı mücadele ederken, işçilerin kayıtsız kalamayacaklarını belirtmekte, ve zemstvolar da, devrimci sosyal-demokrasi bütün gücüyle hükümete karşı çıktığı zaman, ılımlı söylevler vermekten vazgeçip, sağlam ve kararlı biçim-

* Bu iki makale arasında geçen sürede kırsal alandaki uzlaşmaz sınıf karşıtlıklarını özel olarak inceleyen bir makale vardır. [*İskra* n° 3], [bkz: *Collected Works*, Vol. 4, s. 420-428. -Ed.]

de davranmaya çağrılmaktadır. Mektubu kaleme alanların burada hangi görüşe karşı geldikleri belli değildir. Yoksa işçilerin "mülk sahibi sınıflar" ve "toplumsal kastlara dayanan bürokratik zemstvolar" sözlerini "anlayamayacaklarını mı" sanıyorlar? Yoksa zemstvoları ılımlı dili bırakıp sert konuşmaya *zorlamanın* "ideolojiyi abartmak" olduğunu mu sanıyorlar? İşçilerin, otokrasinin zemstvolara karşı davranışı hakkında da hiç bir bilgi sahibi olmadan, otokrasiye karşı mücadele için "güç toplayabileceklerini" mi sanıyorlar? Bütün bunlar da bir bilinmez olarak kalıyor. Yalnız bir şey açık, o da, sosyal-demokrasinin siyasal görevlerinin ne olduğu konusunda, mektup yazarlarının çok belirsiz bir görüşleri olduğudur. Bu, şu sözlerden de belli, "*İskra*'nın öğrenci hareketine karşı tutumu da böyledir" (yani "zulaşmaz sınıf karşıtlıklarını da bulandırıyor"). İşçileri, sınırsız zorbalık, kargaşalık ve saldırının kaynağının üniversite gençliği olmayıp Rus hükümeti olduğunu mitinglerle, gösterilerle ilân etmeye çağıracağımıza (*İskra*, n° 2)* herhalde biz de *Raboçaya Mysıl*'ın savlarına benzer savlar ileri sürmeliydik! Bu türden düşünceler, 1901'in güzünde, Şubat ve Mart olaylarından sonra, yeni öğrenci [sayfa 116] ayaklanmalarının arifesinde sosyal-demokratlar tarafından ifade edilmişti. Bu da, bu alanda bile otokrasiye karşı "kendiliğinden" protesto hareketinin, hareketin bilinçli sosyal-demokrat önderliğini *geride bıraktığını* gösterir. Polisin ve kazakların saldırılarına uğrayan öğrencileri savunmak için işçilerin kendiliğinden hareketleri, sosyal-demokrat örgütlerin bilinçli eylemini aşmış bulunmaktadır!

"Bununla birlikte", diye devam ediyorlar mektubu kaleme alanlar, "öteki makalelerde, *İskra*, her türlü uzlaşmayı sert bir biçimde suçluyor ve örneğin guesdcilerin uzlaşmaz davranışını savunuyor." Sosyal-demokratlar arasında bugün mevcut olan anlaşmazlıkların güya temel nitelikte olmadığını ve bir bölünmeyi gerektirmediğini kendini beğenmiş bir eda ile ve hafiflikle iddia edenlere bu sözcükler üzerinde ciddi olarak düşünmelerini öğütleriz. Kimileri otokrasinin çeşitli sınıflara karşı gösterdiği düşmanlığı açıklamakta ve çeşitli toplumsal katların otokrasiye karşı gösterdikleri muhalefetten işçileri haberdar etmede çok az şey yazıldığını iddia ederken, ve kimileri de, bu aydınlatma işinde bir "uzlaşma" –her-

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 4, s. 414-419. -Ed.

halde "işverenlere ve hükümete karşı iktisadi mücadele" teorisiyle uzlaşma– görürken, bunların aynı örgüt içinde birlikte çalışmaları mümkün müdür?

Köylülüğün kurtuluşunun kırkıncı yıldönümü dolayısıyla, biz sınıf mücadelesinin kırsal kesimlere götürülmesi gereğini savunduk (n° 3)* ve Witte'nin gizli muhtırası ile ilgili olarak da yerel hükümet organlarıyla otokrasinin uzlaşmasının olanaksız olduğundan sözettik (n° 4). Yeni yasa dolayısıyla feodal toprak beylerine ve onlara hizmet eden hükümete saldırdık (n° 8)** ve illegal zemstvo kongresini selamladık. Zemtsvonun, utanç [sayfa 117] verici dilekçelerden vazgeçerek (n° 8),*** mücadeleye geçmesini istedik. Siyasal mücadelenin gereğini anlamaya ve bu mücadeleye girişmeye başlayan öğrencileri bir yandan yüreklendirirken (n° 3), öte yandan öğrencileri sokak gösterilerine katılmaktan vazgeçmeye çağıran "katıksız öğrenci" hareketi yandaşlarının gösterdikleri "isyan ettirici anlayışsızlığı" en sert biçimde eleştirdik (Moskova Öğrencileri Yürütme Komitesi tarafından 25 Şubatta yayınlanan manifestoyla ilgili olarak, n° 3). Bir yandan zindancılar hükümetinin "sessiz-sedasız yazarlara, yaşlı profesörlere, bilim adamlarına ve tanınmış liberal zemstvo üyelerine" nasıl zorbaca davrandıklarına işaret ederken (n° 5, "Yazına Karşı Polis Saldırısı"), Rossiya[61] gazetesinin düzenbaz liberallerinin "anlamsız düşlerini" "yalancı ikiyüzlülüklerini" gözler önüne serdik (n° 5). "İşçilerin gönençlerinin sağlanmasında devlet himayesi" programının gerçek anlamını açıkladık ve "yukardan reformlara izin vererek aşağıdan reform istemlerini oyalamak, bu istemlerin ileri sürülmesini beklemekten yeğdir" yolundaki "değerli itirafı" selamladık (n° 6).**** Protestoda bulunan istatistikçileri yüreklendirdik (n° 7) ve grev kırıcısı istatistikçileri kınadık (n° 9). Bu taktiklerde, proletaryanın sınıf bilincinin bulandırılmasını ve liberalizm ile bir uzlaşma gören kimse, Credo programının gerçek anlamını kavrayamamaktadır ve lafta ne kadar reddederse etsin, o programı de facto uygulamaktadır. Çünkü böyle bir yaklaşımla, bu kişi sosyal-demokrasiyi "işverenlere ve hükümete karşı iktisadi mücadele"ye doğru sürüklemekte ve liberalizme boyuneğ-

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 4, s. 420-428. -Ed.
** İbid., Vol. 5, s. 95-100. -Ed.
*** İbid., Vol. 5, s. 101-102. -Ed.
**** İbid., Vol. 5, s. 87-88. -Ed.

mekte, her “liberal” konuya etkin olarak müdahalede bulunma ve o sorunda kendi tutumunu, sosyal-demokratik tutumunu belirleme görevini bırakmaktadır. [sayfa 118]

F. BİR KEZ DAHA “İFTİRACILAR”, BiR KEZ DAHA “ALDATMACILAR”

Okurun anımsayacağı gibi, bu çok edepli deyimler, bizim “işçi sınıfı hareketini burjuva demokrasisinin bir aleti haline getirmek için dolaylı olarak ortam hazırlama” yolundaki suçlamamızı bu biçimde yanıtlayan *Raboçeye Dyelo*’ya aittir. *Raboçeye Dyelo*, saflığından, bu suçlamamızın ancak bir polemik yöntemi olduğu kararına vardı: şu kötü dogmacılar, bizim hakkımızda çeşitli kötü şeyler söyleme yolunu tutmuşlardır, burjuva demokrasinin bir aleti olmaktan kötü ne olabilir ki? Ve böylece büyük puntolarla bir “tekzip” yayınlıyorlar. “Düpedüz iftira, başka bir şey değil” (*İki Konferans*, s. 30), “aldatmaca” (31), “maskaralık” (33): *Raboçeye Dyelo*, tıpkı Jüpiter gibi, (Jüpiter’e hiç benzemese de) suçlu olduğu için öfkeleniyor, ve ağzından kaçırdığı küfürlerle hasmının uslamlama biçimini kavrama yeteneğinden yoksun olduğunu tanıtlıyor. Oysa yığın hareketinin kendiliğindenliği önünde *her türlü* boyuneğişin, sosyal-demokrat siyaseti *her türlü trade-union*cu siyaset düzeyine düşürmenin, işçi hareketini burjuva demokrasisinin bir aleti haline getirmek için ortam hazırlama sonucuna vardığını anlamak için uzun boylu düşünmenin gereği yoktur. Kendiliğinden işçi sınıfı hareketi, tek başına, ancak *trade-union*culuğu doğurabilir (ve kaçınılmaz olarak doğurmaktadır), oysa işçi sınıfının *trade-union*cu siyaseti, işçi sınıfının burjuva siyasetinin ta kendisidir. İşçi sınıfının siyasal mücadeleye ve hatta siyasal devrime katılması, tek başına, onun siyasetini sosyal-demokrat siyaset yapamaz. *Raboçeye Dyelo* bunu yadsıyabilir mi? Bu gazete, herkes önünde, ve kaçamağa sapmadan, açıkça, uluslararası sosyal-demokrasinin ve Rus sosyal-demokrasisinin en ivedi sorunlarını nasıl anladığını artık açıklamayacak mıdır? [sayfa 119] Hayır, bunu yapmayacaktır. Çünkü, “burada olmaz” yöntemi diye tanımlayabileceğimiz oyuna başvurmaktadır – “ben değilim, beygir de benim değil, sürücü de ben değilim. Biz ekonomist değiliz; *Raboçaya Mysıl* ekonomizmi savunmuyor; zaten Rusya’da ekonomizm diye bir şey yok.” Bu pek ustaca “siya-

sal" bir oyundur, ama bir tek kusuru var, o da bu oyuna başvuran yayıncıların, çoğu kez, "hizmetinizdeyim efendim" olarak adlandırılmasıdır.

Raboçeye Dyelo, burjuva demokrasisinin, Rusya'da, genel olarak, sadece bir "hayalet" olduğunu sanmaktadır (*İki Konferans*, s. 32).* Ne mutlu insanlar! Devekuşu gibi başlarını kuma gömüyorlar ve etraflarındaki her şeyin yok olduğunu sanıyorlar. Her ay dünyaya marksizmin bozguna uğratıldığını, hatta yok edildiğini muzaffer bir edayla ilân eden liberal yazarlar; işçilere sınıf mücadelesinin Brentano'vari[62] anlayışını ve siyasetin *trade-union*cu anlayışını ileten liberalleri yüreklendiren (*St. Petersburgskiye Vedomosti*,[63] *Russkiye Vedomosti*,[64] ve daha niceleri gibi) liberal gazeteler; gerçek eğilimleri *Credo*'da o kadar güzel açıklanan ve yazınsal ürünleri Rusya'da bir uçtan bir uca tek başına, gümrüksüz, vergisiz dolaşan marksizm eleştiricileri yığını; özellikle Şubat ve Mart olaylarından sonra sosyal-demokrat *olmayan* devrimci eğilimlerin yeniden canlanması – bütün bunlar, besbelli ki, hayaletten başka bireşey değil! Bunların burjuva demokrasisiyle en ufak bir ilişkileri yok herhalde!

[sayfa 120]

Raboçeye Dyelo ve *İskra*, n° 12'de yayınlanan ekonomist mektubun yazarları, "ilkyazdaki olayların, sosyal-demokrasinin otoritesini ve saygınlığını artıracağına, bu gibi sosyal-demokrat olmayan devrimci eğilimleri canlandırmasının nedeni üzerinde düşünmelidirler".

Bunun nedeni, bizim, görevimizi yapmamış olmamızdı. İşçi yığınları bizden daha etkindiler. Muhalefet katları arasında hüküm süren hava hakkında tam bilgisi bulunan ve harekete önderlik edebilecek, kendiliğinden bir gösteriyi siyasal bir gösteri haline dönüştürecek, onun siyasal niteliğini genişletecek vb. yetenekte yeterince eğitilmiş liderlerden ve örgütçülerden yoksunduk. Bu koşullar altında bizim geriliğimizden, kaçınılmaz olarak, daha ha-

* Bunun ardından, "işçi sınıfı hareketini devrim yoluna kaçınılmaz olarak sürükleyen Rusya'nın somut koşulları"ndan sözedilmektedir. Ama bu kişiler işçi sınıfı hareketinin izleyeceği devrim yolunun sosyal-demokrat yol olmayabileceğini bir türlü anlamıyorlar. Mutlakiyet egemen iken, bütün Batı Avrupa burjuvazisi, işçileri, devrim yoluna "sürükledi", bile bile sürükledi. Ama biz sosyal-demokratlar bununla yetinemeyiz. Ve eğer herhangi bir biçimde, sosyal-demokrat siyaseti kendiliğinden *trade-union*cu siyaset düzeyine düşürürsek, burjuva demokrasisinin ekmeğine yağ sürmüş oluruz.

reketli ve daha enerjik olan sosyal-demokrasi dışındaki devrimciler yararlanacaklardır, ve işçiler, polise ve askeri birliklere karşı ne kadar enerjik ve özverili bir biçimde savaşırlarsa savaşsınlar, hareketleri ne kadar devrimci olursa olsun, sosyal-demokrat öncüyü değil, ancak o devrimcileri, burjuva demokrasisinin artçısını destekleyen bir güç olmakla kalacaklardır. Örneğin bizim ekonomistlerimizin sadece zayıf yanlarını taklit ettikleri Alman sosyal-demokratlarını alalım. Almanya'da niçin tek bir siyasal olay olmaz ki, sosyal-demokrasinin otoritesine ve saygınlığına bir şeyler eklemesin? Çünkü, sosyal-demokrasi, belirli bir olayın en devrimci değerlendirmesini yapmada ve zulme karşı her protestoyu savunmada her zaman ötekilerin önüne geçmeyi bilmiştir. Alman sosyal-demokrasisi, iktisadi mücadelenin, işçileri, her türlü siyasal haklardan yoksun olduklarını düşünmeye yönelteceği ve somut koşulların işçi sınıfı hareketini kaçınılmaz olarak devrim yoluna sürükleyeceği savlarıyla kendisini avutmaz. Toplumsal ve siyasal yaşamın bütün alanlarına ve bütün sorunlarına müdahale eder; Kayzer Wilhelm, belediye başkanı seçilen bir ilerici burjuvayı atamayı [sayfa 121] reddettiği zaman, duruma müdahale eder (bizim ekonomistlerimiz bunun gerçekte liberalizmle bir uzlaşma olduğunu Almanlara öğretmeye henüz fırsat bulamadılar!); ve "müstehcen yayınlara ve resimlere karşı" yasa hazırlandığında, hükümet, profesörlerin seçimini etkilemeye kalkıştığında, vb. vb., müdahale eder. Bütün sınıflar arasında siyasal hoşnutsuzluk yaratarak, miskinleri harekete geçirerek, geride kalanları şevklendirerek, proletaryanın siyasal bilincini ve siyasal eylemini geliştirmek için zengin malzeme sağlayarak, sosyal-demokratlar, her yerde ön saftadırlar ve bunun sonucu, bu savaşçı öncü Örgüt, sosyalizmin düşmanlarının bile saygısını kazanmaktadır, ve sadece burjuva çevrelerden değil, saraya bağlı bürokratik çevrelerden bile gelen önemli bir belgenin, bilinmez bir mucizeyle *Vorwärts* gazetesinin bürolarına ulaşması oldukça sık görülen bir durumdur.

Raboçeye Dyelo'nun kavrayış düzeyini aşan ve ellerini havaya kaldırarak "Maskaralık!" diye haykırmasına neden olan görünürdeki "çelişkinin" sırrı buradadır. Hele bir düşünün: Biz, *Raboçeye Dyelo*, *yığınsal işçi* sınıfı hareketini *ön plana alıyoruz* (ve bunu, büyük puntolarla, ilân ediyoruz!); herkesi, kendiliğinden unsurun önemini küçümsemeye karşı uyarıyoruz; iktisadi mücadelenin ken-

disine –*kendisine*– bir siyasal nitelik kazandırmak istiyoruz; proletaryanın mücadelesiyle sıkı ve organik bağlar kurmak istiyoruz. Ve gene de, bizim, işçi sınıfı hareketini burjuva demokrasisinin bir aleti haline getirmek için ortam hazırladığımız söyleniyor! Ve bunu söyleyen de kim? Her "liberal" soruna müdahale ederek ("proletaryanın mücadelesiyle organik bağı" anlayamamak bu kadar olur!), öğrenciler ve hatta (ne dehşet verici bir şey!) zemstvolar üzerinde bu kadar durarak liberalizm ile "uzlaşan" kimseler! Çabalarının (ekonomistlere kıyasla) daha büyük bir kısmını nüfusun proleter olmayan sınıfları [sayfa 122] arasındaki eyleme harcamak isteyen kimseler! Bu "maskaralık" değil de nedir?

Zavallı *Raboçeye Dyelo*! Acaba bir gün bu zor bilmecenin çözümünü bulabilecek mi? [sayfa 123]

DÖRT
EKONOMİSTLERİN İLKELLİĞİ VE DEVRİMCİLER ÖRGÜTÜ

Raboçeye Dyelo'nun yukarda incelediğimiz, iktisadi mücadelenin, siyasal ajitasyonun en geniş uygulanabilirliğe araç olduğu, ve bizim görevimizin artık iktisadi mücadelenin kendisine siyasal bir nitelik kazandırma vb. olduğu yolundaki iddiaları, sadece siyasal bakımdan değil, *örgütsel* görevlerimiz bakımından da dar bir görüşü ifade etmektedir. "İşverenlere ve hükümete karşı iktisadi mücadele" bütün Rusya'yı kucaklayan merkezi bir örgütü hiç de gerektirmez ve bu yüzden de bu mücadeleden, siyasal muhalefetin, protestoların ve öfkenin bütün belirtilerini tek bir genel saldırı içersinde birleştirecek bir örgüt, profesyonel devrimcilerden meydana [sayfa 124] gelen ve bütün halkın gerçek siyasal liderlerinin yönetiminde bulunan bir örgüt, hiç bir zaman doğamaz. Bu, anlaşılır bir şey. Herhangi bir örgütün niteliğini doğal ve kaçınılmaz olarak belirleyen şey, o örgütün eyleminin içeriğidir. Onun için *Raboçeye*

Dyelo, yukarda tahlil edilen görüşleri ile, sadece siyasal eylemin değil, aynı zamanda örgütsel çalışmanın da darlığını savunmakta ve meşrulaştırmaktadır. Burada da *Raboçeye Dyelo*, her zaman olduğu gibi, kendiliğindenliğe boyuneğen bir bilince sahip organ olduğunu ortaya koymaktadır. Oysa kendiliğinden gelişen örgüt biçimlerine kölece boyuneğmenin, örgütsel çalışmamızın dar sınırlılığını ve ilkelliğini anlayamamanın, bu en önemli alanda ne kadar "geri" olduğumuzu anlayamamanın, bütün bunları kavrayamamanın, hareketimizin tu-tulmuş olduğu gerçek bir hastalık olduğunu söylüyorum ben. Bu öyle bir hastalıktır ki, çöküşle gelmez; bu, besbelli ki bir büyüme hastalığıdır. Bu konuda her türlü geriliğin savunusuna karşı, darlığın hoşgörülmesine karşı ödünsüz mücadeleye girişmenin zamanı, kendiliğinden öfke dalgasının bizim hareketin liderlerinin ve örgütçülerinin üzerinden de aştığı şu sıradır. Pratik çalışmaya katılanların ya da böyle bir çalışmaya girmek için hazırlanmakta olanların hepsinde, aramızda yaygın bulunan *amatörlüğe* karşı hoşnutsuzluk ve bundan kurtulmamız için sarsılmaz bir kararlılık yaratmak özellikle gereklidir.

A. İLKELLİK NEDİR?

Bu soruyu, 1894-1901 döneminin tipik bir sosyal-demokrat çalışma çevresinin faaliyetini kısaca anlatarak yanıtlamaya çalışacağız. O dönemde, öğrenci gençliğin tümünün marksizme sarıldığını belirttik. Bu öğrenciler, marksizmle, elbette ki, sadece bir teori olarak [sayfa 125] ilgilenmiyorlardı, onunla "Ne Yapmalı?" sorusuna bir yanıt olarak, düşmana karşı savaşmak için bir çağrı olarak ilgileniyorlardı. Bu yeni savaşçılar, şaşılacak ölçüde ilkel donatım ve eğitimle savaşa girdiler. Çok kez hemen hemen hiç donatımları yoktu ve eğitim diye bir şey görmemişlerdi. Sabanını bırakıp savaşa katılan köylüler gibi ellerinde sopalarla yürüdüler. Bir öğrenci çevresi, hareketin eski üyeleriyle hiç bir bağlantısı olmadan, başka yörelerdeki, hatta aynı kentin başka kesimlerindeki (ya da başka eğitim kurumlarındaki) inceleme çevreleriyle hiç bir bağlantı kurmadan, devrimci çalışmanın çeşitli bölümlerini örgütlendirmeden, belirli bir zaman süresini kapsayan sistemli bir eylem planı olmadan, işçilerle ilişki kuruyor ve çalışmaya koyuluyor. Bu çevre, yavaş yavaş propaganda ve ajitasyonunu yaygınlaştırıyor; eylemleriyle ol-

dukça geniş bir işçi kesiminin ve eğitim görmüş tabakanın belirli bir kesiminin sempatisini kazanıyor; bu kesimler ona para sağlıyorlar ve "komite" gençlerden oluşan yeni grupları bunlar arasından ediniyor. Komitenin (ya da mücadele birliğinin) çekici gücü büyüyor, eylem alanı genişliyor, eylemini tamamen kendiliğinden bir biçimde yayıyor; bir yıl ya da birkaç ay önce, öğrenci çevrelerinin toplantılarında konuşan ve "Nereye?" sorusunu tartışan, işçilerle bağlantı kuran ve bu bağlantıları sürdüren, bildiri yazıp yayınlayan bu kimseler, artık öteki devrimci gruplarla ilişkiler kuruyorlar, yazın ediniyorlar, yerel bir gazetenin yayınına girişiyorlar, bir gösteri düzenlemekten sözetmeye başlıyorlar, ve nihayet açık savaşa geçiyorlar (bu açık savaş ilanı, duruma göre ilk ajitasyon bildirisi, bir gazetenin ilk sayısı ya da ilk gösteri yürüyüşü olabilir). Çoğunlukla bu çıkışlar, daha ilk anında tam bir fiyaskoyla sonuçlanır. İlk anında ve tam bir fiyasko, çünkü, bu açık savaş daha önce düşünülmüş ve uzun uzadıya saptamış sistemli bir plan, inatçı ve uzun [sayfa 126] süreli bir mücadele planı sonucu değildi, sadece inceleme çevresinin geleneksel çalışmasının kendiliğinden büyümesi sonucuydu; çünkü, polis, besbelli ki, hemen her seferinde, yerel hareketin, üniversite sıralarında "adları duyulmuş olan" başlıca militanlarını tanıyordu, ve bir baskın için kendisine en elverişli anı kollarken, kasıtlı olarak, elle tutulur bir suçüstü sağlayabilmek için, devrimci grubun yayılmasına gözyummuştur ve her seferinde tanıdıkları bazı kimselerin "tohumluk olarak" serbest gezmelerine izin vermiştir (bildiğim kadar "tohumluk" terimi hem bizimkilerin hem de çar polisinin kullandığı bir terimdir). Böyle bir savaşı, bir köylü yığınının, ellerinde sopalarla, modern askeri birliklere karşı savaşına benzetmemek insanın elinden gelmiyor. Ve insan, savaşçıların tam bir eğitim yoksunluğuna karşın, yayılan, büyüyen ve başarılar sağlayan hareketin canlılığına şaşıyor. Tarihsel bakımdan donatımın ilkelliğinin başlangıçta yalnız kaçınılmaz olmakla kalmadığı, savaşçıların geniş ölçüde seferber edilmesinin koşulu olarak meşru bile olduğu doğrudur; ama ciddi çatışmalar yer almaya başlayınca (ve bunlar fiilen 1896 yazındaki grevlerle başlamıştır), savaş örgütümüzün eksikliklerini gittikçe daha çok duymaya başladık. İlkten şaşkınlığa düşen ve gaf üstüne gaf yapan hükümet (örneğin sosyalistlerin yaptıklarının kötülüklerini anlatarak kamuoyuna başvurması, ya da işçilerin başkentlerden taşradaki sanayi merkezlerine sürül-

mesi gibi), kısa zamanda mücadelenin yeni koşullarına ayak uydurabildi ve kusursuz biçimde donatılmış bir ajan provokatör, casus ve polis birliklerini ustaca kullanmaya başladı. Baskınlar o kadar sıklaştı, o kadar çok insanı etkiledi ki, ve bu baskınlar sonucu yerel inceleme çevreleri öylesine silinip süpürüldü ki, işçi yığınları hemen hemen bütün liderlerini kaybettiler, hareket inanılmaz ölçüde dağınık bir nitelik aldı ve çalışmalarda [sayfa 127] süreklilik ve uyum tümüyle olanaksızlaştı. Yerel liderlerin böyle darmadağın edilişi, inceleme çevreleri üyelerinin rasgele kişilerden oluşması, teorik, siyasal ve örgütsel sorunlarda gerekli eğitimin olmaması ve bu sorunlarda dargörüşlülük, bütün bunlar, yukarda anlatılan koşulların kaçınılmaz sonuçları idi. İşler öyle bir hale geldi ki, birçok yerlerde işçiler, gereken sağlamlığı gösteremediğimizden ve gizlilik kurallarına uyamadığımızdan ötürü, aydınlara olan inancını yitirmeye ve onlardan uzak durmaya başladılar. İşçiler şöyle diyordu: aydınlar pek dikkatsiz davranıyorlar ve polis baskınlarına yolaçıyorlar!

Hareket konusunda azıcık bilgisi olan bir kimse, aklı başında sosyal-demokratların tümünün, sonunda bu amatörce yöntemlere bir hastalık olarak bakmaya başladıklarının farkındadır. Hareketi yakından bilmeyen okurun, hareketin özel bir aşamasını ya da özel bir hastalığını "icat ettiğimizi" sanmaması için, yukarda sözlerini aktardığımız tanıktan, aşağıya bir pasaj daha alacağız. Pasajın uzunluğundan dolayı okurun bizi bağışlayacağına inanıyorum.

B-v, *Raboçeye Dyelo*, n° 6'da şöyle yazıyor: "Daha geniş pratik eyleme tedrici geçiş, Rus işçi sınıfı hareketinin şu anda aşmakta olduğu genel geçici döneme doğrudan doğruya bağlı bulunan bu geçiş, karakteristik bir özellik olmakla birlikte, Rus işçilerinin devriminin genel mekanizmasında daha az ilginç olmayan bir başka özellik de vardır. *Eyleme uygun devrimci güçlerin genel olarak bulunmayışından** sözetmekteyiz, bu yokluk sadece St. Petersburg'da değil tüm Rusya'da duyulmaktadır. İşçi sınıfı hareketinin genel olarak yeniden canlanışıyla, çatışan yığınların genel olarak gelişmesiyle, grevlerin giderek [sayfa 128] sıklaşmasıyla, işçilerin artan açık yığın mücadelesiyle, ve hükümet baskısının, tutuklamaların, sınırdışı etmelerin ve sürgünlerin yoğunlaşmasıyla, *usta devrimci*

* İtalikler bize ait.

güçlerin bu yokluğu gittikçe daha çok göze batar bir hale gelmektedir, ve hiç kuşku yok ki, bu durum, *hareketin derinliğini ve genel niteliğini etkilememezlik edemez*. Birçok grev, devrimci örgütlerin güçlü ve doğrudan etkisi olmaksızın yapılmaktadır. ... Ajitasyon bildirileri ve illegal yazın eksikliği duyulmaktadır. ... İşçilerin inceleme çevreleri ajitatörlerden yoksun kalmaktadır. ... Üstelik durmadan para sıkıntısı çekilmektedir. Kısacası, işçi sınıfı *hareketinin büyümesi devrimci örgütlerin büyüme ve gelişmesini aşmaktadır.* Etkin devrimcilerin sayısal gücü, hoşnutsuz işçi yığınları üzerindeki etkiyi kendi ellerinde yoğunlaştırmalarını ya da bu hoşnutsuzluğa birazcık olsun uyum ve örgütlülük getirmelerine olanak vermeyecek kadar azdır. ... Dağınık, birbirine bağlı olamayan ayrı ayrı inceleme çevreleri, ayrı ayrı devrimciler, organları orantılı biçimde gelişmiş tek bir güçlü ve disiplinli örgütü temsil etmemektedirler. ..." Dağıtılan inceleme çevrelerinin yerine derhal yenilerinin örgütlendirilmesinin, "ancak hareketin canlılığını tanıtladığını ... ama gerektiği gibi eğitilmiş devrimcilerin yeter sayıda bulunduğunu tanıtlamadığını" kabul eden yazar şu sonuca varıyor: "St. Petersburg devrimcileri arasında pratik eğitimin bulunmayışı, çalışmaların sonuçlarında görülebilir. Son yargılamalar ve özellikle Öz Kurtuluş Grubunun ve Sermayeye Karşı Emek Grubunun[65] yargılanmaları açıkça göstermiştir ki, işçi sınıfının koşulları ve bunun sonucu olarak da belirli bir fabrikada ajitasyon yapma koşulları konusunda ayrıntılı bilgiden yoksun, gizlilik ilkelerinden habersiz, ve sosyal-demokrasinin ancak genel ilkelerini anlayabilen [eğer anlıyorsa] genç militan, çalışmasını ancak dört, beş ya da altı ay kadar yürütebilmektedir. Bunun ardından, bütün [sayfa 129] örgütün ya da hiç değilse örgütün bir kısmının yıkılmasına neden olan tutuklamalar gelmektedir. Onun için şu soruyla karşılaşmaktayız: eğer ömrü aylarla ölçülecekse, bu grup, başarılı eylem yürütebilir mi? ... Besbelli ki, mevcut örgütlerin kusurlarının sadece bu geçiş döneminden ileri geldiğini söyleyemeyiz. ... Besbelli ki, çalışmakta olan örgütlerin sayısal ve her şeyden öte niteliksel yapıları küçümsenecek bir etmen değildir, ve bizim sosyal-demokratlarımızın birinci görevi ... örgütleri etkin bir biçimde birleştirmek ve örgüt üyeleri arasında sıkı bir ayıklama yapmaktır."

B. İLKELLİK VE EKONOMIZM

Şimdi de, kuşkusuz her okurun aklına gelmiş olması gereken bir sorunu ele alalım. *Bütün* hareketi etkileyen büyüme hastalığı olan bu ilkellikle, Rus sosyal-demokrasisinin içerisindeki akımlarından biri olan ekonomizm arasında bir bağlantı kurulabilir mi? Biz kurulabileceği görüşündeyiz. Pratik eğitimden, örgütsel çalışmalarını yürütme yeteneğinden yoksunluk, hiç kuşku yok ki, daha başından beri, her zaman, devrimci marksizmi savunanlar dahil, *hepimizin* ortak noksanlığıdır. Eğer sorun sadece pratik eğitimden yoksunluk olsaydı, kimse pratik içinde çalışanları suçlayamazdı. Ama "ilkellik" terimi eğitim yoksunluğundan daha fazla bir şeyi kapsar; bu terim, genel olarak, devrimci çalışmada dar kapsamlılığı, bu kadar dar eylem temeli üzerinde iyi bir devrimciler örgütünün kurulamayacağını anlayamamayı, ve nihayet (ki bu en önemlisidir) bu darlığı haklı gösterme ve onu özel bir "teori" durumuna yükseltmeyi, yani bu sorunda da kendiliğindenliğe böylece boyuneğmeyi ifade eder. Bu türden çabalar açığa çıkar çıkmaz, ilkelliğin ekonomizmle bağları bulunduğu ve genel olarak kendimizi ekonomizmden [sayfa 130] (yani marksist teorinin ve sosyal-demokrasinin rolünün ve siyasal görevlerinin dar anlayışından) kurtarmadıkça, örgütsel eylemimizin bu darlığından da hiç bir zaman kurtulamayacağımız açıkça belli oldu. Bu çabalar, kendilerini, iki yönde ortaya koydular. Bazıları, işçi yığınlarının, devrimcilerin onlara "kabul ettirmeye" çalıştıkları geniş ve militan siyasal görevleri bizzat kendilerinin ortaya atmadıklarını; henüz *kısa vadeli* siyasal istemler uğruna mücadele etmeyi, "işverenlere ve hükümete karşı iktisadi mücadeleyi"* yürütmeyi sürdürmeleri gerektiğini (ve doğal olarak yığın hareketinin "erişebileceği" bu mücadeleye denk düşen ve en az hazırlıklı gençliğin bile "erişebileceği" bir örgüt olması gerektiğini) söylemeye başladılar. Her türlü "teoricilik" teorisinden uzak olan bazıları ise, "siyasal bir devrimi gerçekleştirmenin" olanaklı ve zorunlu olduğunu, ama bunun, proletaryayı sıkı ve inatçı mücadele içerisinde eğitmek üzere güçlü bir devrimciler örgütü yaratmayı gerektirmediğini söylediler. Yapmamız gereken tek şey, o eski dostumuza, "erişilebilir" sopaya sarılmaktır. Üstü örtülü ko-

* *Raboçaya Mysıl* ve *Raboçeye Dyelo*, özellikle Plehanov'a Yanıt.

nuşmayı bir tarafa bırakırsak, genel bir grev örgütlemeli* ya da "kızıştırıcı terör" yoluyla işçi sınıfı hareketinin "ruhsuz" ilerleyişini kamçılamalıyız.** Biri oportünist, öteki "devrimci" olan bu iki eğilim, egemen olan amatörlüğe boyuneğmektedir; bunlar amatörlükten kurtulunabileceğine inanmamakta ve ilk ve zorunlu pratik görevimizin, siyasal mücadeleye gerekli enerjiyi, oturmuşluğu ve sürekliliği sağlayabilecek olan bir devrimciler örgütünün yaratılması olduğunu görememektedirler.

B-v'nin şu sözlerini aktardık: "İşçi sınıfı hareketinin [sayfa 131] büyümesi, devrimci örgütlerin büyüme ve gelişmesini aşmaktadır." "Yakından gözlemde bulunan bir kimsenin bu değerli görüşü" (*Raboçeye Dyelo*'nun B-v'nin yazısı hakkındaki yorumu böyledir) bizim için çifte bir değer taşır. Bu beyan, Rus sosyal-demokrasimizin bugünkü bunalımının başlıca nedeninin, *liderlerin* ("ideologların", devrimcilerin, sosyal-demokratların) *yığınların kendiliğinden atılımının gerisinde kalmış olmaları* yolundaki görüşümüzü doğrular. Bu beyan, aynı zamanda, ekonomist mektubu (*İskra*, n° 12) yazanlar tarafından, Kriçevski ve Martinov tarafından ileri sürülen, kendiliğinden unsuru, günlük tekdüze mücadeleyi küçümsemenin tehlikesini belirten, süreç olarak taktikleri vb. savunan savların tümünün, ilkelliği övme ve savunmadan başka bir şey olmadığını gösterir. "Teorisyen" sözcüğünü dudak bükmeden telâffuz edemeyen, eğitimden yoksunluğa ve geriliğe kapılmış olmalarına "yaşamın gerçeklerini sezme" adını takmış olan bu adamlar, gerçekte en zorunlu *pratik* görevlerimizi anlayamadıklarını açığa vurmaktadırlar. Arkada kalanlara şöyle bağırıyorlar: "Ayak uydur! İleriye geçme!" Örgütsel çalışmada enerji ve inisiyatiften yoksun bulunanlara geniş ve yürekli eylem için gerekli "planları" bulunmayanlara, "süreç-olarak-taktikler" va'zediyorlar! Bizim işlediğimiz en büyük günah, *siyasal ve örgütsel* görevlerimizi, her günkü iktisadi mücadelenin kısa vadeli, "elle tutulur" "somut" çıkarları düzeyine *indirgememizdir*; ama onlar, iktisadi mücadelenin kendisine siyasal bir nitelik kazandırın! diye hep aynı nakaratı yineleyip duruyorlar. Yineliyoruz: halk masalındaki kahraman, geçen cenaze alayına,

* Bkz: Kiev Komitesi tarafından yeniden basılmış olan ve Rusya'da *Proleter-Mücadele* adlı derlemede yayınlanan "Siyasal Devrimi Kim Yapacaktır?" adlı broşür.

** *Devrimciliğin Yeniden Doğuşu* ve *Svoboda* dergisi.

"gözünüz aydın!" diye bağırırken ne kadar "yaşamın gerçeklerini" seziyorduysa, böyle bir davranışta bulunanlar da o kadar seziyorlar.

Bu ukalâların gerçekten "Narsis'e lâyık" eşsiz bir kendini beğenmişlikle, "*işçi çevrelerinin* sözcüğün gerçek ve [sayfa 132] *pratik* anlamıyla, yani siyasal istemler uğruna geçerli ve başarılı *pratik* mücadele anlamında siyasal görevlerle genel olarak (*aynen böyle!*) başedemeyişleri" konusunda ("*Raboçeye Dyelo'nun Yanıtı*", s. 24) Plehanov'a nasıl ders verdikleri anımsansın. Çevre vardır, çevre vardır, baylar! Elbette ki, "amatör" çevreleri, amatörlüklerinin farkına varıp da bundan vazgeçemedikleri sürece, siyasal görevlerle başedemezler. Eğer ayrıca, bu amatörler, kendi ilkel yöntemlerine vurgunsalar, ve "pratik" sözcüğünün altını çizmekte direniyorlarsa ve pratik olmanın, bir kimsenin kendi görevlerini, yığınların en geri katının anlayış düzeyine indirgemesini gerektirdiğini sanıyorlarsa, o zaman böyleleri deva bulmaz amatörlerdir ve, elbette ki, bunlar *genel olarak herhangi bir siyasal görevle başedemezler*. Ama Alekseyev ve Mişkin tipinde, Halturin ve Jelyabov tipinde bir liderler çevresi, en gerçek ve en pratik anlamıyla siyasal görevlerle başedecek yetenektedir, ve böyleleri, siyasal görevleri, ateşli propagandalarının kendiliğinden uyanan yığınlarda yankı bulmasından ötürü, kaynayan enerjilerinin devrimci sınıfın enerjisinde destek bulmasından ötürü başarabilmektedirler. Plehanov, bu devrimci sınıfın varlığına işaret etmekle, ve bu sınıfın kendiliğinden uyanışının kaçınılmaz olduğunu tanıtlamakla kalmayıp, "işçi çevrelerine bile" yüksek, geniş kapsamlı siyasal görev yüklerken bin kez haklıydı. Ama siz, o zamandan beri fışkırmış olan yığın hareketine, bu görevi *alçaltmak*, "işçi çevrelerinin" enerjisini ve eylem alanını *daraltmak* için işaret ediyorsunuz. Eğer siz, kendi ilkel yöntemlerinize vurgun değilseniz, nesiniz? Pratik olmakla övünüyorsunuz, ama her pratik Rus işçisinin, sadece bir çevrenin değil, bir kişinin enerjisinin bile devrim davası için nasıl mucizeler yaratabileceğini bildiğini göremiyorsunuz. Yoksa siz, bizim hareketimizin 1870' lerin önderleri gibi önderler çıkaramayacağını mı [sayfa 133] sanıyorsunuz? Eğer bunu sanıyorsanız, niçin? Eğitimden yoksun olduğumuz için mi? Ama biz, kendi kendimizi eğitiyoruz, ve eğitmeye devam edeceğiz, ve gün gelecek eğitilmiş olacağız! "İşverenlere ve hükümete karşı iktisadi mücadele" durgun suyunun yüzeyini yosunlar kapla-

dığı ne yazık ki doğrudur; aramızda öyleleri çıktı ki, kendiliğindenliğin önünde, (Plehanov'un bir deyişini kullanırsak) Rus proletaryasının "kıçına" vecd içinde bakarak, secde ediyorlar. Ama biz, bu yosunlardan kurtulacağız. Rus devrimcilerinin, gerçekten devrimci bir teorinin kılavuzluğunda, gerçekten devrimci ve kendiliğinden uyanan sınıfa dayanarak, heybetiyle doğrulmasının zamanı nihayet –nihayet!– gelmiştir. Bunun olabilmesi için, pratik içinde çalışanlar yığınının, bunlardan daha da kalabalık olan ve okul sıralarından beri pratik eylem rüyası görenler yığınının, siyasal görevlerimizi aşağılama ve örgütsel çalışmalarımızın alanını sınırlandırma yolundaki her türlü öneriyi alay ve küçümseme konusu yapmaları yeterlidir. Ve hiç telaşlanmayın, baylar, bunu başaracağız!

"Nereden Başlamalı" adlı makalemde, *Raboçeye Dyelo*'nun görüşüne karşı şunları söyledim: "Özel bir soruna ilişkin aiitasyon taktiklerini ya da parti örgütüne ilişkin herhangi bir ayrıntıdaki taktikleri 24 saat içinde değiştirmek mümkündür. Ama 24 saat içinde demeyeceğim, 24 ay içinde bile, insanın bir mücadele örgütünün ve yığınlar içinde siyasal ajitasyonun genel, sürekli ve mutlak zorunluluğu konusundaki görüşünü değiştirebilmesi için her türlü ilkeden yoksun olması gerekir."* *Raboçeye Dyelo*'nun karşılığı şu oldu: "İskra'nın, olgulara dayandığını iddia ettiği bu biricik suçlaması tamamen dayanaksızdır. *Raboçeye Dyelo* okurları çok iyi bilirler ki, daha başlangıçta, [sayfa 134] biz, *İskra*'nın çıkmasını beklemeden, siyasal ajitasyona çağrıda bulunmakla kalmadık ... [bunu sadece işçi inceleme çevrelerinin değil, "yığınsal işçi sınıfı hareketinin de, mutlakiyeti devirmeyi birinci siyasal görev sayamayacağını", ancak kısa vadeli siyasal istemler uğruna mücadele ile yetinmesi gerektiğini ve "yığınların ancak bir ya da birkaç grevden sonra kısa vadeli siyasal istemleri anlamaya başladıklarını" söyleyerek yaptınız], ...yurtdışından Rusya içinde çalışan yoldaşlara ilettiğimiz yayınlarımızda, siyaset ve ajitasyon ile ilgili *biricik* sosyal-demokrat malzemeyi sağladık ... [ve bu biricik malzemede, sadece en geniş siyasal ajitasyonu sırf iktisadi mücadeleye dayandırmakla kalmayıp, bu sınırlı ajitasyonun "en geniş ölçüde uygulanabilen" ajitasyon olduğunu iddia etmeye kadar işi vardırdınız. Baylar, görmüyor mu-

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 5, s. 58. -Ed.

sunuz ki, *İskra*'nın yayınlanmasının ve *Raboçeye Dyelo*'ya karşı mücadeleye girişmesinin zorunluluğunu tanıtlayan, bunun, sağlanan biricik malzeme olduğu yolundaki kendi savınızdır!]. ... Öte yandan, bizim yayın eylemimiz, partinin taktik birliği için fiilen zemin hazırlamıştır ... [taktiğin partiyle birlikte büyüyen parti görevlerinin büyümesi süreci olduğu inancındaki birliği mi? Gerçekten çok değerli bir birlik!]. ... Ve böylelikle bir 'militan örgütün' yaratılması olanağını sağlamıştır; o örgüt ki, onun uğuna Yurtdışı Birlik, yurtdışındaki bir örgütün yapabileceği her şeyi yapmıştır." (*Raboçeye Dyelo*, n° 10, s. 15.) Asıl konudan kaçmak için boşuna çaba! Elinizden geleni yaptığınızı yadsımak aklımın kenarından geçmez. Ben sizin için "olanaklı" olanın *sınırlarının* kendi görüşünüzün darlığıyla çizilmiş olduğunu iddia ettim ve şimdi de ediyorum. Bir "militan örgütün" "kısa vadeli siyasal istemler" mücadelesinden, ya da "işverenler ve hükümete karşı iktisadi mücadeleyi" yürütmesinden sözetmek gülünçtür. [sayfa 135]

Ama eğer okur, amatörlüğe olan ekonomist sevdanın incilerini görmek istiyorsa, seçmeci ve sallantılı *Raboçeye Dyelo*'dan yüzünü çevirip tutarlı ve kararlı *Raboçaya Mysıl*'a bakmalıdır. *Özel Ek*'inde, s. 13'te R. M. şöyle yazıyor: "Şimdi de gerçek devrimci aydın denen tabaka üzerine bir çift sözümüz var. Bu tabakanın, çarlığa karşı kesin mücadeleye girişmeye hazır olduğunu birçok kez tanıtladığı doğrudur. Ama talihsizlik şurda ki, devrimci aydın tabakamız, siyasal polisin en amansız baskısına uğradığından, siyasal polise karşı mücadelenin otokrasiye karşı siyasal mücadele olduğunu sandı. Onun için bu tabaka, bugüne kadar, 'otokrasiye karşı mücadele için kuvvetlerin nereden sağlanabileceğini' anlayamamıştır."

(Sözcüğün en kötü anlamıyla) kendiliğinden harekete tapan bu kimsenin, polise karşı mücadeleye tepeden bakıp onu horgörmesi, gerçekten eşi bulunmaz bir davranış! Kendiliğinden yığın hareketinde siyasal polise karşı mücadeleye girişmemizin hiç de önemli olmadığı savına dayanarak, gizli eylemi örgütlendirmedeki beceriksizliğimizi *haklı göstermeye* hazırdır! Devrimci örgütlerdeki eksikliklerimiz o denli ciddi bir sorun haline gelmiştir ki, bu korkunç vargıya çok az kimse katılır, ama örneğin Martinov buna katılmıyorsa, bu, kafasındaki fikirleri mantıksal sonuçlarına kadar düşünemediğinden ya da düşünmeye cesareti yetmediğinden ötür-

üdür. Yığınların somut istemleri, elle tutulur sonuçlar vaadeden istemleri "ileri sürme" "görevi", gerçekten de, istikrarlı, merkezi bir militan devrimciler örgütünün yaratılması için özel çabalar sarfedilmesini gerektirmekte midir? Böyle bir "görev", "siyasal polise karşı" hiç "mücadele etmeyen" yığınlar tarafından yerine getirilemez mi? Üstelik, eğer birkaç lider dışında. "siyasal polise karşı mücadelede" hiç bir *yeteneği olmayan*, işçiler (büyük çoğunluk) tarafından da [sayfa 136] üstlenilmeseydi, bu görev başarılabilir miydi? Yığının ortalama öğesi olan bu işçiler, grevlerde ve polisle ve askeri birliklerle yapılan sokak çatışmalarında insanüstü bir enerji ve özveri gösterebilirler ve tüm hareketimizin sonucunu *belirleyebilirler* (ve belirleyecek olanlar yalnızca onlardır); ama *siyasal* polise karşı mücadele özel nitelikler gerektirir, *profesyonel* devrimciler gerektirir. Ve biz, yığınların sadece somut istemler değil, işçi yığınlarının gittikçe artan sayıda profesyonel devrimciler de "öne sürmesini" sağlamalıyız. Böylece, profesyonel devrimciler örgütü ile salt işçi hareketi arasındaki ilişki sorununa varmış bulunuyoruz. Bu sorun, yazına çok az yansımışsa da, ekonomizme azçok eğilim gösteren yoldaşlarla yaptığımız konuşma ve polemiklerde, bu, biz "siyasetçileri" büyük çapta meşgul etmiştir. Bu, özel ele alış biçimi gerektiren bir sorundur. Ama bu sorunu ele almadan önce, ilkellik ile ekonomizm arasındaki bağ konusundaki tezimizi gösteren bir başka aktarma daha sunalım.

Bay N. N., *Yanıt*'inda şöyle yazmaktadır: "Emeğin Kurtuluşu grubu, mücadele için maddi güçlerin nereden sağlanacağını düşünmeden ve *mücadelenin* hangi *yolu* izleyeceğini belirtmeden, hükümete karşı doğrudan doğruya mücadeleye girişilmesini istemektedir." Bu tümcedeki sözcüklerin altını çizen yazar, "yol" sözcüğüne şu dipnotu eklemektedir: "Bunu gizliliğin gereği olarak açıklayamayız, çünkü program bu komplonun değil, bir *yığın hareketinin* sözünü etmektedir. Ve yığınlar gizli yollardan ilerleyemez. Gizli bir grev düşünebilir miyiz? Gizli gösteriler ve dilekçeler düşünebilir miyiz? (*Vademecum*, s. 59.) Böylece, yazar, "maddi güçler" sorununa (grevlerin ve gösterilerin örgütleyicileri) ve mücadelenin izleyeceği "yollar" sorununa çok yaklaşmaktadır. Ama, yığın hareketine "tapındığı" için, yani bu harekete devrimci eylemimizi yüreklendiren ve ona *hız veren* bir şey değil de, bizi [sayfa 137] devrimci eylemi yürütme zorunluluğundan *kurtaran* bir şey olarak

baktığı için, gene de şaşkın bir durumdadır. Ona katılanlar için ve onunla doğrudan doğruya ilgili bulunanlar için bir grevin sır olarak kalması olanaksızdır, ama bir grev, hükümet, grevcileri tecrit etmek ve grev hakkında bütün haberlerin yayılmasını önlemek amacıyla gereken önlemleri aldığından, Rus işçi yığınları için bir "sır" olarak kalabilir (ve çoğunlukla kalmaktadır). Burada "siyasal polise karşı" özel bir "mücadele" gereklidir, böyle bir mücadeleyi de grevlerde yer alan geniş yığınlar fiilen yürütemez. Böyle bir mücadele, devrimci eyleme profesyonel olarak girmiş kimseler tarafından "sanatın bütün kurallarına" uygun olarak örgütlendirilmelidir. Yığınların kendiliğinden harekete katılmaları olgusu, bu mücadelenin örgütlendirilmesini, *daha az zorunlu* kılmaz. Tersine *daha zorunlu* yapar; çünkü biz sosyalistler, eğer polisin her grevi ve her gösteriyi bir sır haline getirmesini önlemezsek (ve zaman zaman kendimiz de gizlice grevler ve gösteriler hazırlamazsak), yığınlara karşı doğrudan görevimizi başaramıyoruz demektir. Ve biz *bunu başaracağız*, çünkü kendiliğinden uyanan yığınlar da, *kendi saflarından*, artan sayıda "profesyonel devrimciler" *yetiştireceklerdir* (ama elbette ki, biz, işçilere yerlerinde saymayı öğütleme gafletinde bulunmazsak).

C. İŞÇİLER ÖRGÜTÜ
VE DEVRİMCİLER ÖRGÜTÜ

Siyasal mücadeleden "işverenlere ve hükümete karşı iktisadi mücadeleyi" anlayan bir sosyal-demokrat için, "devrimciler örgütü" ile "işçiler örgütü"nün aşağıyukarı aynı şey olması doğaldır. Nitekim fiilen olan da budur; öyle ki, örgütten sözettiğimizde, ayrı ayrı diller konuşmaktayız. Örneğin daha önceden tanımadığım[66] oldukça tutarlı bir ekonomistle aramda geçen konuşmayı iyice [sayfa 138] anımsamaktayım. *Siyasal Devrimi Kim Gerçekleştirecek?* adlı broşürü tartışıyorduk, ve kısa zamanda bu yapıtın örgüt sorununu görmezlikten geldiği görüşünde birleştik. Nerede ise aramızda tam bir görüş birliğine varacaktık ki, konuşmanın ilerlemesiyle, ayrı ayrı dillerde konuştuğumuz ortaya çıktı. Muhatabım, yazarı, grev fonlarını, karşılıklı yardımlaşma derneklerini vb. görmezden gelmekle suçluyordu, oysa siyasal devrimi "gerçekleştirecek olan" temel etmen olarak benim aklımda olan bir devrimciler örgütüy-

dü. Aramızdaki görüş ayrılığı açıkça ortaya çıkınca da, anımsadığım kadarıyla, bu ekonomistle görüş birliği içinde olduğum tek bir ilke sorunu bile yoktu.

Aramızdaki görüş ayrılığının kaynağı nerede idi? Ekonomistlerin hem örgüt, hem de siyaset sorunlarında durmadan sosyal-demokrasiden *trade-union*culuğa kaymakta oldukları gerçeğindeydi. Sosyal-demokrasinin siyasal mücadelesi, işçilerin işverenlere ve hükümete karşı iktisadi mücadelesinden çok daha geniş ve karmaşık bir mücadeledir. Aynı biçimde (ve bundan ötürü), devrimci sosyal-demokrat partinin örgütlenmesi, kaçınılmaz olarak, işçilerin iktisadi mücadele için örgütlenmesinden, *ayrı türde* bir örgütlenme olmak zorundadır. İşçilerin örgütü, ilkin sendikal bir örgüt olmalıdır; ikincisi, olabildiğince geniş olmalıdır; üçüncüsü, koşullar elverdiğince gizlilikten uzak, açık olmalıdır (söylemenin gereği yok ki, burada olsun, daha ileride olsun, sözkonusu olan, yalnızca otokratik Rusya'dır), buna karşılık, devrimciler örgütü, her şeyden önce ve esas olarak devrimci eylemi meslek edinmiş kişilerden oluşmalıdır (işte bunun için, *devrimciler* örgütünden sözederken, devrimci sosyal-demokratları kastetmekteyim). Böyle bir örgütün üyelerinin bu ortak özelliği karşısında, *işçilerle aydınlar arasındaki*, ve hele ayrı ayrı meslekler arasındaki *her türlü ayrım kesin olarak silinmelidir*. Besbelli ki, bu örgüt, pek geniş tutulmamalı [sayfa 139] ve olabildiğince gizli olmalıdır. Bu üç ayırıcı nokta üzerinde duralım

Siyasal özgürlüklerin var olduğu ülkelerde, sendika örgütüyle siyasal örgüt arasındaki ayrım apaçıktır, sendikalarla sosyal-demokrasi arasındaki ayrım gibi. Biriyle öteki arasındaki ilişkilerin, tarihsel, hukuksal vb. koşullara göre ülkeden ülkeye değişmesi doğaldır; bu ilişkiler az ya da çok sıkı, karmaşık vb. olabilir (bize göre olabildiğince daha sıkı ve daha az karmaşık olmalıdır); ama özgür ülkelerde sendika örgütünü sosyal-demokrat parti ile aynı şey saymaya kalkışmak sözkonusu olamaz. Rusya'da, ilk bakışta, otokrasinin boyunduruğu, sosyal-demokrat örgütle işçi dernekleri arasındaki her türlü ayrımı silmektedir, çünkü *bütün* işçi dernekleri ve *bütün* inceleme çevreleri yasaklanmıştır ve işçilerin iktisadi mücadelesinin başlıca belirtisi ve silahı olan grev, adi bir suç sayılmaktadır (bazan da bir siyasal suç!). Böylece, bizdeki durum, bir yandan iktisadi mücadeleyi yürüten işçileri siyasal sorunlarla uğraşmaya

"iterken", öte yandan sosyal-demokratları da, sendikacılıkla sosyal-demokrasiyi birbirine karıştırmaya "itmektedir" (ve bizim Kriçevski'lerimiz, Martinov'larımızı ve benzerleri, birinci cinsten "itelemeyi" usanmadan tartışırken, ikinci cinsten "itelemenin" farkına varmamaktadırlar). Gerçekten de, gözümüzün önüne, "işverenlere ve hükümete karşı iktisadi mücadele"ye yüzde doksandokuz gömülmüş olan kimseleri getiriniz. Bunlardan bazıları, eylemlerinin *tamamı* süresince (dört ila altı ay) daha çapraşık bir devrimciler örgütünün gereğini düşünmek zorunluluğunu hiç bir zaman duymayacaktır. Başkaları, belki de, oldukça geniş ölçüde dağıtılan bernştayncı yazına raslayacaklar ve, bunun etkisi altında "günlük tek düze mücadelenin" ileriye hareketinin derin anlam taşıdığı inancına varacaklardır. Başkaları da, belki, "proletaryanın mücadelesiyle sıkı ve [sayfa 140] organik bağlar kurma", sendika hareketiyle sosyal-demokrat hareket arasında bağlar kurma örneğini bütün dünyaya gösterme gibi çekici bir düşünceye kapılacaklardır. Böyleleri, bir ülkeye kapitalizmin ve bunun sonucu olarak da işçi sınıfı hareketinin girmesi ne kadar gecikirse, o ülkedeki sosyalistlerin sendika hareketine o kadar çok katılabileceklerini ve bu hareketi destekleyebileceklerini, ve bu ülkede sosyal-demokrat olmayan sendikaların varlığı için nedenlerin o ölçüde azalacağını iddia edebilirler. Bu sav, buraya kadar tamamen doğrudur; ama ne yazık ki, kimileri daha da ileri giderek bu durumdan sosyal-demokrasi ile sendikacılığın tam bir kaynaşması düşünü görüyorlar. Biraz aşağıda, St. Petersburg Mücadele Birliğinin Tüzüğü örneğinden, bu gibi düşlerin örgüt planlarımız üzerinde nasıl olumsuz etkide bulunduğunu göreceğiz.

İktisadi mücadeleyi amaçlayan işçi örgütleri, sendikal örgütler olmalıdır. Her sosyal-demokrat işçi, elinden geldiği kadar bu örgütleri desteklemeli ve bunların içinde etkin olarak çalışmalıdır. Bu böyle olmakla birlikte, "sendikalarda" üyeliğe yalnız sosyal-demokratların seçilmesini istemek, elbette ki bizim çıkarımıza olan bir şey değildir; çünkü, böyle bir şey, olsa olsa, bizim yığınlar üzerindeki etkimizin kapsamını daraltır. İşverenlere ve hükümete karşı mücadele için birleşmenin gereğini anlayan her işçi, sendikalara girebilmelidir. Eğer sendikalar, hiç değilse bilinçlenmenin bu ilkel derecesine ulaşmış olan herkesi birleştirmezse, ve çok *geniş örgütler* olarak kurulmazsa, sendikaların asıl amacına ulaşmak

olanaksızlaşır. Bu örgütler ne kadar geniş tutulursa, bunlar üzerindeki etkimiz de o ölçüde geniş olur. Bu etki, sadece iktisadi mücadelenin "kendiliğinden" gelişmesi yüzünden ileri gelmez, sosyalist sendika üyelerinin, yoldaşlarını etkilemede gösterdikleri doğrudan ve bilinçli çabadan da ileri gelir. Ama geniş bir örgüt sıkı gizlilik yöntemleri [sayfa 141] uygulayamaz (çünkü daha fazlasını ister). Çok sayıda üye gereği ile gizlilik yöntemlerini uygulama gereği arasındaki çelişki nasıl uzlaştırılacaktır? Sendikaları olabildiğince açık, her şeyi ortada örgütler haline nasıl getireceğiz? Genel olarak söylemek gerekirse, bu sonuca yalnızca iki yoldan varabiliriz: ya sendikalar yasallaştırılır (bazı ülkelerde, bu, sosyalist ve siyasal birliklerin yasallaştırılmalarından önce gelmiştir), ya da örgüt gizli tutulur, ama öylesine "serbest" ve şekilsiz, Almanların dediği gibi *lose*'dir* ki, üyelerin büyük çoğunluğunu ilgilendirdiği kadarıyla, gizlilik yöntemlerinin gerekliliği hemen hemen sıfıra inmiş olur.

Sosyalist olmayan ve siyasal olmayan işçi birliklerinin yasallaştırılmaları Rusya'da başlamış bulunmaktadır, ve hiç kuşku yok ki, hızla büyüyen sosyal-demokrat işçi sınıfı hareketimizin kaydettiği her ilerleme, çoğunlukla kurulu düzenin yandaşlarından, ama kısmen de işçilerin kendilerinden ve liberal aydınlardan gelen bu yoldaki yasallaştırma girişimlerini artıracak ve yüreklendirecektir. Sendikalara legalite bayrağı Vasiliyev'ler ve Zubatov'lar tarafından daha şimdiden çekilmiş bulunuyor. Ozerov'lar ve Vorms'lar bunlara destek olmayı vaadettiler ve desteklediler, ve işçiler arasında da, daha şimdiden, bu yeni eğilimin yandaşlarına raslanmaktadır. Bundan böyle, bu eğilimi hesaba katmamazlık edemeyiz. Bunu nasıl hesaba katacağız, bu konuda sosyal-demokratlar arasında iki ayrı görüş olamaz. Zubatov'ların ve Vasilyev'lerin, çar jandarmasının ve papazların bu harekette oynadıkları rolü durmadan teşhir etmeli ve işçilere böylelerinin gerçek niyetlerini açıklamalıyız. İşçilerin legal toplantılarındaki liberal siyasetçilerin verdikleri söylevlerde, bütün uzlaşıcı ve "uyumluluğu savunan" sözleri teşhir etmeliyiz. Bu gibi söylevlerin, barışçı sınıf işbirliğinin özlenen bir şey [sayfa 142] olduğu yolunda içten gelme bir inancın sonucu söylenmiş olması, ya da iktidardan bazi ödünler koparmak için söylenmesi, ya da sadece bir dikkatsizlik sonucu olması, durumu değiş-

* Gevşek. -ç.

tirmez. Ve nihayet, bu gibi açık toplantılarda ve izinli derneklerde, "ateşli olanları" saptayan ve kendi *ajan provokatörleri*ni illegal örgütlere sokmak için legal örgütlerden yararlanmaya çalışan polisin sık sık kurduğu tuzaklar konusunda işçileri uyarmalıyız.

Bunu yaparken, işçi sınıfı hareketinin yasallaşmasının, *uzun vadede* Zubatov'ların değil, bizim işimize yarayacağını unutmamak gerekir. Tersine, yaban otlarını buğdaydan ayırmamıza yardımcı olacak olan şey, teşhir kampanyamızdır. Yaban otunun ne olduğunu belirtmiş bulunuyorum. Buğdaydan kastımız en geri kesimler de dahil olmak üzere, gittikçe artan sayıda işçileri toplumsal ve siyasal sorunlara çekmek, ve gelişmesiyle bize ajitasyonumuz için bol bol malzeme sağlayacak olan ve esas olarak legal olan işlevlerden (legal kitapların dağıtımı, yardımlaşma sandıkları vb.) kendimizi, devrimcileri, kurtarmaktır. İşte bu anlamda, Zubatov'lara ve Ozerov'lara şöyle diyebiliriz, ve demeliyiz: Hadi bakalım baylar, elinizden geleni yapın! İşçilerin yolu üzerine (ya doğrudan provokasyonla, ya da "struveciliğin"[67] yardımıyla işçilerin morallerinin "dürüstçe" kırılmasıyla) her tuzak kuruşunuzda sizi teşhir etmek boynumuzun borcudur. Ama ileriye doğru gerçek bir adım attığınız zaman, bu adım "ürkek bir zikzak" olsa bile, size, "lütfen devam ediniz!" diyeceğiz. Ve ileri adım sayılabilecek tek adım, işçilerin eylem alanının, az da olsa, gerçekten genişlemesidir. Bu tür her genişleme bizim yararımıza olacak ve, *ajan provakatörlerin* sosyalistleri avlaması yerine, sosyalistlerin taraftar kazanacakları türden legal derneklerin kurulmasını hızlandıracaktır. Kısacası, bizim görevimiz yaban otuna karşı mücadeledir. Saksılarda buğday yetiştirmek bizim işimiz [sayfa 143] değildir. Yaban otlarını yolarak tarlayı buğdaya hazırlarız. Ve Afanisi İvanoviç'ler ve Pulherya İvanovna'lar[68] saksıdaki ekinlerine bakadursun, biz sadece bugünün yaban otlarını biçmek için değil, yarının buğdayını biçmek için de harmancılarımızı hazırlamalıyız.*

* *İskra*'nın yaban otlarına karşı kampanyası *Raboçeye Dyelo*'nun en öfkeli karşılığına neden oldu: "*İskra* için zamanımızın belirtileri, [ilkyazdaki] büyük olaylardan çok, Zubatov ajanlarının işçi sınıfı hareketini 'yasallaştırma' yolundaki zavallı çabalardır. *İskra* bu gerçeklerin kendi tezini çürüttüğünü göremiyor: çünkü bunlar, işçi sınıfı hareketinin, hükümetin gözünde korkunç boyutlara ulaştığının kanıtlarıdır." [*İki Konferans*, s. 27.] Bütün kabahat, "yaşamın ivedi istemlerine kulaklarını tıkayan" ortodoksların "dogmatizmidir". Bir metre boyundaki buğdayı görmeyip de, iki santim boyundaki yaban otlarıyla mücadele edenler onlardır! Bu "Rus işçi sınıfı hareketi bakımından çarpık bir bakışaçısını"

Böylece, biz, olabildiğince az gizli ve olabildiğince geniş bir sendikal örgüt yaratma sorununu yasallaştırma yoluyla çözemeyiz (ama Zubatov'ların, Ozerov'ların, böyle bir çözümü, kısmen de olsa, bize vermelerinden büyük hoşnutluk duyacağız; onun için olanca gücümüzle onlara karşı savaşmamız gerekiyor). Geriye gizli sendikal örgütler kalıyor, ve biz, bütün olanaklarımızla, (kesin olarak bildiğimiz gibi) bu yolu tutmuş olan işçilere yardım etmeliyiz. Sendikal örgütler sadece iktisadi mücadelenin gelişmesi ve pekişmesi için son derece yararlı olmakla kalmazlar, aynı zamanda siyasal ajitasyonun ve devrimci örgütlenmenin çok önemli bir yardımcısı olabilirler. Bu sonuca varabilmek için, doğmakta olan sendikal hareketi sosyal-demokratların istedikleri doğrultuya yöneltebilmek için, her şeyden önce, St. Petersburg ekonomistlerinin hemen hemen beş yıldan beri sahip çıktıkları örgütlenme planının saçmalığını iyice anlamak gerekir. Bu plan, Temmuz 1897 tarihli İşçilerin Karşılıksız Yardımlaşma Sandığı Tüzüğü'nde ("*Listok*" *Rabotnika*, n° 9-,10, s. 46, *Raboçaya Mysıl*, n° l'den alınmıştır), ve Ekim 1900 tarihli Sendikal İşçi Örgütü Tüzüğü'nde (St. Petersburg'da [sayfa 144] basılan ve İskra, n° l'de sözü edilen özel bildiri) sunulmuştur. Her iki tüzüğün de temel nitelikte bir eksikliği var: bunlar, geniş işçi örgütünü sınırları katıca çizilmiş bir yapı içine oturtuyorlar ve onu devrimciler örgütüyle karıştırıyorlar. Daha ayrıntılı olarak hazırlandığı için, sözü edilen tüzüklerden ikincisini ele alalım. Tüzük *elliiki* maddeden oluşuyor. Yirmiüç madde, her fabrikada kurulacak olan (üye sayısı 10'u geçmeyecektir) ve "merkez (fabrika) gruplarını" seçecek olan "işçi çevrelerinin" yapısını, işleyiş yöntemlerini ve bunların hak ve yetkilerini açıklıyor. 2. madde şunu belirtiyor: "Merkez grup, fabrikada ya da atölyede olup biten her şeyi gözler, ve olayların kaydını tutar." "Merkez grup, ödenti ödeyenlere her ay bir mali rapor sunar" (md. 17), vb.. "Bölge örgütlerine" on madde ayrılmış, ve ondokuz madde de İşçi Örgütleri Komitesiyle St. Petersburg Mücadele Birliği Komitesi arasındaki (her bölgenin seçilmiş temsilcileriyle "yürütme grupları" – "propaganda grupları, eyaletlerle ve Yurtdışı Örgütlerle bağlantı kurma grupları, mağazaları, yayınları ve fonları yöneten gruplar"– arasındaki) çok çapraşık karşılıklı ilişkilere ayrılmıştır.

göstermiyor mu? [İbid., s. 27.]

İşçilerin iktisadi mücadelesinde "yürütme grupları"na ayak uyduran bir sosyal-demokrasi! Ekonomistlerin düşüncelerinin nasıl sosyal-demokrasiden *trade-union*culuğa doğru saptığını, ve sosyal-demokratların her şeyden önce proletaryanın kurtuluş mücadelesinin *tümünü* yönetebilecek bir devrimciler örgütü ile ilgilenmesi gerektiği düşüncesinin bunlara ne kadar yabancı olduğunu, bundan daha çarpıcı bir biçimde göstermek zordur. "İşçi sınıfının siyasal kurtuluşundan", "çarlık zorbalığına" karşı mücadeleden sözetmek ve aynı zamanda böyle tüzükler kaleme almak, sosyal-demokrasinin gerçek siyasal görevlerinin ne olduğunu hiç, ama hiç anlamamaktır. Elli küsur maddenin hiç birinde, yığınlar arasında olanaklı [sayfa 145] en geniş siyasal ajitasyonu, Rus mutlakiyetinin bütün yönlerini ve Rusya'daki çeşitli toplumsal sınıfların özgül özelliklerini aydınlatan bir ajitasyonu yürütmenin gereğinin anlaşıldığını gösteren en ufak bir belirti yok. Zaten böyle tüzüklerle, hareketin siyasal amaçları bir yana, sendikal amaçlara bile ulaşılamaz, çünkü sendikalar *mesleklere* göre örgütlenirler ki, bunun tüzükte lafı bile edilmemektedir.

Ama belki en karakteristik olan şey, ayrı ayrı her fabrikayı ve bu fabrikanın "komitesini" sürekli, tek biçimde ve gülünç derecede ayrıntılı kurallarla ve üç dereceli bir seçim sistemiyle birbirine bağlamaya çaba gösteren bütün "sistemin" aşırı yüklülüğüdür. Ekonomizmin dar ufukları arasına sıkışan fikir, ağır bir kırtasiyecilik ve bürokrasi kokusu yayan ayrıntılar içinde kendini kaybedip gitmektedir. Gerçekte, hiç söylemeye gerek yok ki, bu maddelerin dörtte-üçü hiç bir zaman uygulanamaz; ama buna karşılık, her fabrikada bir merkezi gruba sahip böyle bir "gizli" örgüt, jandarmanın geniş çapta baskınlar yapmasını kolaylaştırır. Polonyalı yoldaşlar, hareketlerinde buna benzer bir evreden geçmişlerdir; her yerde işçi yardımlaşma sandıkları kurma tutkusuna kapıldıkları bir zaman oldu; ama jandarmanın işini kolaylaştırmaktan başka bir şey yapmadıklarını anlayınca, bu fikirden çok çabuk vazgeçtiler. Eğer geniş işçi örgütleri istiyorsak, ve yaygın tutuklamalar istemiyorsak, polisin işini kolaylaştırmak istemiyorsak, bu örgütlerin herhangi bir katı biçimsel yapı içerisinde kalmamalarını sağlamalıyız. Ama o zaman da, örgüt işleyebilecek midir?'

Örgütün işlevlerinin ne olduğunu görelim: "... Fabrikada olup biten her şeyi gözlemek ve olayların kaydını tutmak." (Tüzüğün

ikinci maddesi.) Bunu yapabilmek için resmen kurulu bir gruba gerçekten gerek var mı? Özel bir grup oluşturulmaksızın illegal gazetelerle yürütülecek bir haberleşme yoluyla aynı amaç daha iyi sağlanamaz [sayfa 146] mı? "... İşçilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi mücadelesine önderlik etmek" (madde 3). Bunun için de saptanmış örgütsel bir biçime gerek yok. Her aklı başında ajitatör, sıradan konuşmalarda işçilerin istemlerinin ne olduğunu saptayabilir ve bu istemlerin bildirilerle ifade edilmesini sağlamak üzere, bunları dar –geniş değil– devrimciler örgütüne iletebilir. "... Her ruble ücretten iki kopek ödentiyle ... bir fonun meydana getirilmesi" (madde 9), ve ödenti ödeyenlere aylık bir mali rapor sunulması (madde 17), ödentilerini ödemeyen üyelerin örgütten çıkarılması (madde 10), ve buna benzer şeyler. İşte polis için gerçek bir cennet; çünkü polis için böyle "merkezi bir fabrika fonu"nun gizliliğine sızmaktan, paraya elkoymaktan ve en iyi adamları tutuklamaktan daha kolay bir şey olamaz. İyi tanınan (son derece dar ve gizli) bir örgütün resmi mührünü taşıyan bir kopeklik ya da iki kopeklik makbuzlarla bu işi halletmek, ya da karşılığında makbuz vermeden para toplamak ve üzerinde anlaşmaya varılan kod ile mali raporu bir illegal gazetede yayınlamak daha basit değil mi? Böylelikle amaca ulaşılmış olur, ama jandarmanın ipuçlarını ele geçirmesi, yüz kez daha zorlaşır.

Tüzüğün tahliline devam edebiliriz, ama sanırım ki bu söylenenler yeter. En güvenilir, en deneyimli ve çelikleşmiş işçilerden oluşan küçük, kaynaşmış bir çekirdek, bellibaşlı semtlerde sorumlu temsilcileri olan ve kesin gizlilik kuralları gereğince devrimciler örgütüne bağlı bulunan bir çekirdek, yığınların en geniş desteğiyle ve herhangi bir biçimsel örgüt olmaksızın sendikal örgütün bütün işlevlerini yerine getirebilir, ve üstelik bunları sosyal-demokrasinin gerektirdiği biçimde başarabilir. *Sosyal-demokrat* bir sendikal hareketin, jandarmaya karşın, *pekiştirilmesini* ve güçlendirilmesini, ancak bu yoldan sağlayabiliriz. [sayfa 147]

Hiç tüzüğü olmayacak kadar ve kayıtlı üyeleri bile bulunmayacak kadar *lose* bir örgütün, örgüt sayılamayacağı itirazında bulunulabilir. Belki öyledir. Ama önemli olan ad değildir. Önemli olan, "üyesi bulunmayan bir örgütün" gereken şeyi yapabilmesi, ve daha başından gelecekteki sendikalarımızla sosyalizm arasında sıkı bir bağın kurulmasını sağlamasıdır. Otokrasi altında, seçimleri-

yle, raporlarıyla, üyelerinin oy hakkıyla vb. *geniş* bir örgütü ancak iflah olmaz bir ütopyacı savunabilir.

Bundan alınması gereken ders basittir. Eğer güçlü bir devrimciler örgütünün sağlam temellerinden işe başlarsak, hareketin bir bütün olarak istikrarlılığını sağlayabiliriz ve hem sosyal-demokrasinin, hem de gerçek sendikaların hedeflerini gerçekleştirmiş oluruz. Ama eğer yığınların sözümona kolayca "erişebileceği" (ama gerçekte çar jandarmasının daha da büyük kolaylıkla eriştiği ve devrimcileri polis için kolayca erişilebilir hale getiren) geniş bir işçi örgütüyle işe başlarsak, ne birinci hedefe varabiliriz, ne de ikinci hedefe; elyordamı yöntemlerinden kurtulamayız ve, dağınık kalacağımızdan ve güçlerimiz polis tarafından durmadan kırılacağından, yığınlar için daha kolayca erişilir hale getireceğimiz sendikalar, Zubatov ya da Ozerov tipi sendikalar olur.

Devrimciler örgütünün asıl işlevleri neler olmalıdır? Bu soruyu ayrıntılı olarak ele alacağız. Ama daha önce, bu konuda da ekonomist kapı komşusu olan (ne talihsizlik!) teröristimiz tarafından ileri sürülen çok tipik bir savı inceleyelim. İşçiler için yayınlanan *Svoboda* gazetesi birinci sayısında, "Örgüt" başlığını taşıyan bir makale yayınladı. Yazar, dostlarını, İvanovo-Voznesenskli ekonomist işçileri, savunmaya çalışıyor. Söyle yazıyor:

"Yığınların dilsiz ve bilinçsiz oluşu, hareketin tabandan gelmeyişi kötü bir şey. Örneğin, bir üniversite kentinin öğrencileri yaz tatilinde ve öteki bayramlarda evlerine [sayfa 148] ne gitmek üzere ayrılıyorlar, ve işçi hareketi hemen duruveriyor. Dışardan itilmesi gereken bir işçi hareketi, gerçek bir güç olabilir mi? Elbette ki olamaz. ... Hareket kendi başına yürümeyi henüz öğrenmemiştir, tutunmak zorundadır. Her şeyde, bu, böyle. Öğrenciler gidiyor, ve her şey duruveriyor. En yetenekli olanlar yakalanıyor; kaymak alınıyor – ve süt ekşiyor. "Komite" tutuklanırsa, bir yenisi kurulana dek her şey duruveriyor ve bir sonraki komitenin nasıl bir şey olacağını kimse bilmiyor – bir öncekine hiç benzemeyebilir. Birincisi bir şey söylediyse, ikincisi tam tersini söyleyebilir. Dün ve yarın arasındaki süreklilik kopmuştur, geçmişin deneyimi gelecek için bir kılavuz olmuyor. Ve bütün bunlar, hareketin yığınlar arasında derin kökler salmamış olmasındandır; iş, yüz tane ahmak tarafından değil, bir düzine akıllı tarafından yürütülüyor. Bir düzine akıllı bir çırpıda yokedilebilir; ama, örgüt yığını kucakladığı zaman, her

şey yığından geldiği zaman, hiç kimse, ne yaparsa yapsın davayı batıramaz." (s. 63.)

Olgular doğru bir biçimde anlatılıyor. Amatörlüğümüzün tablosu, başarıyla çizilmiştir. Ama varılan sonuçlar, hem aptallıkları bakımından, hem de siyasal kıvraklıktan yoksun bulunmaları bakımından *Raboçaya Mysıl*'a lâyıktırlar. Bu sonuçlar, ahmaklığın doruğunu temsil eder, çünkü yazar, hareketin "derinliği", "kökleri" sorunu gibi felsefi ve toplumsal-tarihsel olan sorunu, jandarmalara karşı en iyi mücadele yöntemi gibi teknik ve örgütsel bir sorunla karıştırmaktadır. Varılan sonuçlar siyasal kıvraklık yoksunluğunun doruğunu temsil eder, çünkü yazar, iyi liderlere kötü liderlerden yakınacağına, "yığınlara" genel olarak liderlerden yakınıyor. Siyasal ajitasyon yerine kızıştırıcı terörizmi koyma düşüncesi siyasal bakımdan bizi nasıl geriletiyorsa, bu da, örgütsel olarak bizi geriletme yolunda bir girişim sayılmalıdır. Burada kendimi gerçekten [sayfa 149] de, hakiki bir *embarras de richesses** içinde bulmaktayım, ve Svoboda'nın bize sunduğu karmakarışıklığı çözmek için işe nereden başlayacağımı bilemiyorum. Konuya açıklık getirmek için bir örnekle söze başlayayım. Almanları ele alınız. Umarım ki, onların örgütünün bir yığın örgütü olduğu, Almanya'da herşeyin yığınlardan geldiği, işçi sınıfı hareketinin yürümesini öğrendiği yadsınamayacaktır. Ama gene de, bu milyonların "bir düzine" denenmiş liderlerine nasıl değer verdiklerine ve nasıl onlara sarıldıklarına bakınız; ve parlamentoda, düşman partilerin sözcüleri sık sık sosyalistlere bu yüzden saldırmamışlar mıdır: "Siz yaman demokratlarsınız doğrusu! Sizin hareketinizin sadece adı işçi hareketi; ortada görülen hep aynı liderler kliği, aynı Bebel ve aynı Liebknecht, yıllar boyu hep onlar. Sizin sözümona seçilmiş işçi milletvekilleriniz İmparatorluğun atadığı memurlardan daha kalıcı!" dememişler midir? Ama Almanlar, "yığınları" "liderlere" karşı çevirmek, yığınlarda kötü ve iddialı içgüdüler uyandırmak çabalarına ve "bir düzine akıllı"ya karşı yığınların güvenini sarsarak hareketin sağlamlığını ve istikrarlılığını baltalamak isteyen bu gibi demagojik çabalara sadece küçümseyerek gülüp geçmişlerdir. Siyasal düşünce Almanlar arasında yeteri kadar gelişmiştir, ve profesyonel olarak eğitilmiş, uzun deneylerden geçmiş ve tam bir uyum içinde çalışan

* Zenginlikten gelme kararsızlık. -ç.

“bir düzine” denenmiş ve yetenekli lider olmadan (ve yetenekli kişiler yüzlerce doğmaz) modern toplumda hiç bir sınıfın kararlı bir mücadeleye girişemeyeceğini anlayacak kadar siyasal deneyim edinmişlerdir. Almanların da, kendi safları arasında “yüzlerce ahmağı” pohpohlayan ve onları “bir düzeni akıllının” üstünde tutan, yığınların “nasırlı ellerini” yücelten ve (Most ve Hasselman gibi) bu yığınları [sayfa 150] düşüncesizce “devrimci” harekete sürükleyen ve sağlam ve güvenilir liderlere karşı güvensizlik tohumları eken demagogları oldu. Alman sosyalizmi, ancak sosyalist hareket içinde bütün demagojik öğelere karşı inatçı ve yorulmak bilmez bir mücadeleyi yürüterek büyüyebilmiş ve bugünkü gücüne ulaşmıştır. Bizim ukalâlarımız ise, Rus sosyal-demokrasisinin kendiliğinden uyanan yığınları yönetecek yeterince eğitilmiş ve deneyim sahibi liderlerin bulunmayışı yüzünden bir bunalımdan geçmekte olduğu şu sıra, aptallara yaraşır bir derinlikle şöyle haykırıyorlar! “Hareketin tabandan gelmeyişi kötü bir şeydir.”

“Bir öğrenci komitesi işe yaramaz; istikrarlı değildir.” Çok doğru. Ama bundan çıkartılması gereken, bir profesyonel *devrimciler* komitesi kurmamız gerektiği sonucudur, ve bir öğrencinin mi, yoksa bir işçinin mi profesyonel devrimci olabileceği sorunu önemli değildir. Ama sizin çıkarsadığınız sonuç, işçi sınıfı hareketinin dışardan iteklenmemesi sonucudur! Siyasal saflığınızdan ötürü ekonomistlerimizin oyununa geldiğinizi ve bizim amatörlüğümüzü teşvik ettiğinizi farketmiyorsunuz. Size sorabilir miyim: öğrencilerimiz, işçilerimizi neyin içine “iteklemişlerdir”? *Olsa olsa*, kendisinin sahip bulunduğu bölük-pörçük siyasal bilgiyi, edinebilmiş olduğu sosyalist fikir kırıntılarını işçiye götürmüştür (çünkü bugünün öğrencisinin başlıca entelektüel besini olan legal marksizm, ona ancak ilkel, bölük-pörçük bilgiler sağlayabilir). *Böylesine* “dışardan itekleme” hiç bir zaman aşırı bir ölçüye varmamıştır; tersine, şimdiye dek hareketimizde bu, çok az olmuştur, çünkü biz gereğinden uzun bir süredir kendi yağımızla kavruluyoruz; “işçilerin işverene ve hükümete karşı iktisadi mücadelesi” denen ilk mücadele önünde fazla kölece boyuneğdik. Biz profesyonel devrimciler, bu türden “iteklemeyi” şimdiye kadar olduğundan yüz kez fazla iş edinmeliyiz ve edineceğiz. Ama “dışardan [sayfa 151] itekleme” gibi iğrenç bir deyim seçmeniz olgusu –öyle bir deyim ki, işçilerde (hiç değilse sizin kadar bilinçsiz işçilerde) dışardan siyasal bilgi ve devrimci

deneyim getiren *herkese* karşı güvensizlik duygusu yaratmamazlık edemez, ve bunların *hepsine* karşı işçilerde içgüdüsel bir direnme isteği doğurmamazlık edemez–, *demagog* olduğunuzu kanıtlar, ve demagoglar işçi sınıfının en kötü düşmanlarıdır.

Ve lütfen yoldaşça olmayan yöntemlerle" tartıştığımı ileri sürerek, bağırıp çağırmayın. İyi niyetiniz saflığından şüphe etmeyi düşünmüyorum; dediğim gibi, insan siyasal saflıktan ötürü de demagog olabilir. Ama sizin demagoglar durumuna düştüğünüzü gösterdim, ve demagogların işçi sınıfının en kötü düşmanı olduklarını usanmadan yineleyeceğim. En kötü düşmanıdırlar, çünkü, yığınlarda en bayağı içgüdüleri uyandırırlar, çünkü, bilinçsiz işçi, kendisini bir dost olarak sunan ve bazan da bunu içtenlikle yapan kimselerin kendi düşmanı olduklarını anlayamaz. En kötü düşmanıdırlar, çünkü, birliğin bulunmadığı sallantılı bir dönemde, hareketimizin henüz şekillenmeye başladığı bir sırada, hatalarını sonradan acı deneyimle anlayacak olan yığınları yanlış yola yöneltmek için demagojik yöntemleri kullanmaktan daha kolay bir şey yoktur. Bu nedenle, Rus sosyal-demokratı için günün sloganı, her ikisi de demagoji düzeyine düşmüş olan *Svoboda*'ya ve *Raboçeye Dyelo*'ya karşı kararlı mücadele olmalıdır. İlerde bu konuyu, daha ayrıntılı olarak ele alacağız.*

"Bir düzine akıllı yüz ahmaktan daha kolay yokedilebilir." Bu şaheser hakikat (ki bunun için yüz ahmak sizi her zaman alkışlayacaktır), tartışmanın tam ortasında bu [sayfa 152] sorundan ötekine atladığımız için apaçık gibi görünmektedir. Konuşmayı "komitenin", "örgütün" açığa çıkarılmasıyla başlattınız ve sürdürdünüz, ve şimdi de bir başka soruna, hareketin "derin köklerinin" açığa çıkartılması sorununa atlıyorsunuz. Hiç şüphe yok ki, hareketimiz açığa çıkartılamaz, çünkü yığınların derinliklerinde sayısız binlerce kökleri vardır; ama burada sorunumuz bu değil. "Derin kökler" sözkonusu olduğu kadarıyla, bütün amatörlüğümüze karşın, şimdi bile "açığa çıkartılamayız", ama gene de "*örgütlerimizin*" açığa çıkarılmasından ve bunun sonucu olarak da hareketin sürekliliğini sağlamanın

* Şimdilik şu kadarını söyleyelim ki, "dışardan itekleme" konusunda ve *Svoboda*'nın örgütlenme ile ilgili görüşleri konusunda söylediklerimizin tamamı, *Raboçeye Dyelo* yandaşları dahil, *bütün* ekonomistlere uygulanabilir; çünkü bazıları örgütlenme konusundaki böyle görüşleri etkin bir biçimde benimseyip savunurken, bazıları da bu görüşlere kapılmışlardır.

olanaksızlığından yakınıyoruz ve yakınmamazlık edemeyiz. Ama örgütlerin açığa çıkarılması sorununu ortaya attığınıza ve görüşünüzde direndiğinize göre, ben, bir düzine akıllıyı açığa çıkarmanın yüz ahmağı açığa çıkarmaktan çok daha zor olduğunu iddia ediyorum. Ve bu görüşümü, "anti-demokratik" vb. diye yığınları bana karşı ne kadar kışkırtırsanız da savunacağım. Tekrar tekrar belirttiğim gibi, örgütle ilgili olarak "akıllılar" sözüyle kastettiğim, *profesyonel devrimcilerdir*, kökenleri öğrenci olmuş ya da işçi olmuş önemli değil. İddia ediyorum ki: 1° sürekliliği sağlayan istikrarlı bir önderler örgütü olmadan hiç bir devrimci hareket varlığını sürdüremez; 2° hareketin temelini oluşturan ve ona katılan halk yığınları mücadeleye kendiliklerinden ne kadar büyük sayıda sürüklenirlerse, böyle bir örgüte olan gereksinme o ölçüde ivedileşir, ve bu örgüt de o ölçüde sağlam olmalıdır (yoksa demagogların yığınların daha geri kesimlerini peşlerinden sürüklemeleri daha da kolaylaşmış olur); 3° böyle bir örgüt esas olarak devrimci eylemi meslek edinmiş kimselerden oluşmalıdır; 4° otokratik bir devlette, böyle bir örgütün üyelerini devrimci eylemi meslek edinmiş kimselerle ve siyasal polisle mücadele sanatında profesyonel olarak eğitilmiş kimselerle ne denli *sınırlarsak* örgütü [sayfa 153] açığa çıkartmak, o ölçüde zorlaşacaktır; 5° harekete katılabilen ve orada etkin olarak çalışabilen işçilerin ve öteki toplumsal sınıflardan gelme öğelerin sayısı o ölçüde *büyük* olacaktır.

Ekonomistlerimizi, teröristlerimizi, ve "ekonomist-teröristlerimizi"* bu tezleri çürütmeye çağırıyorum. Şu anda son iki noktayı ele almakla yetineceğim. "Bir düzine akıllıyı" mı, yoksa "yüz ahmağı" mı yok etmenin daha kolay olduğu sorusu, kendini, yukarda ele alınan soruya indirger: kesin gizliliği korumanın zorunlu olması halinde, bir *yığın örgütüne* sahip olmak olanaklı mıdır? Bir

* Bu terim, belki de, ekonomistlerden çok *Svoboda* için geçerlidir, çünkü bu organ "Devrimciliğin Yeniden Doğuşu" adlı makalede terörizmi savunurken, şimdi eleştirmekte olduğumuz yazısında ekonomizmden yana çıkıyor. *Svoboda* için "elinden gelseydi yapardı, ama ne çare ki gelmiyor" denebilir. *Svoboda*'nın istekleri ve niyetleri çok iyi – ama sonuç tam bir fikir kargaşalığı, bu, *Svoboda*'nın bir yandan örgütlenmede sürekliliği savunurken, devrimci düşüncenin ve sosyal-demokratik teorinin sürekliliğini tanımayı reddetmesinden ileri gelmektedir. O, profesyonel devrimciyi yeniden canlandırmak istiyor ["Devrimciliğin Yeniden Doğuşu"], ve bu amaçla ilkin, kızıştırıcı terörizmi, ve ikinci olarak da "bir ortalama işçiler örgütü" öneriyor [*Svoboda*, n° 1, s. 66 vd.], ve bu örgütün "dışardan iteklenme" olasılığının daha zayıf olduğunu düşünüyor. Başka bir deyişle, evi ısıtmak için, evi yıkıp kerestesinin yakılmasını öneriyor.

yığın örgütüne, hükümete karşı inatçı ve sürekli bir mücadeleyi yürütebilecek bir örgütte bulunması gereken gizlilik derecesini hiç bir zaman veremeyiz. Bütün gizli işlevlerin olabildiğince az sayıda profesyonel devrimcilerin elinde toplanması, bunların "herkes hesabına düşüneceği", ve tabanın *hareket içinde* etkin bir rol oynamayacağı anlamını taşımaz. Tersine, üyeler, kendi safları arasından artan sayıda profesyonel devrimciler çıkaracaktır: çünkü bilecektir ki, birkaç öğrencinin ve iktisadi mücadeleyi yürütmekte olan birkaç işçinin bir "komite" kurmak üzere biraraya gelmeleri yetmemektedir, ve bir kimsenin kendisini profesyonel devrimci olarak eğitebilmesi için uzun yıllar gerekmektedir; ve taban sadece amatörce [sayfa 154] yöntemleri değil, böyle bir eğitimi de "düşünecektir". *Örgütün* gizli işlevlerinin merkezileştirilmesi, *hareketin* bütün işlevlerinin merkezileştirilmesi anlamını taşımaz. "Bir düzine" profesyonel devrimci bu işle ilgili gizli işlevleri merkezileştiriyor diye" en geniş yığınların illegal basına etkin olarak katılması azalacak değildir; tersine, on kat *artacaktır.* İllegal basını okumanın, ona yazı yazmanın, ve bir ölçüde de onu dağıtmanın *gizli çalışma olmaktan hemen hemen çıkmasını*, bu yolla ve ancak bu yolla sağlayacağız; çünkü polis, binlerle dağıtılan bir gazetenin herbiri için kovuşturma açmanın olanaksız olduğunu kısa zamanda anlayacaktır. Bu, sadece basın için değil, hareketin bütün işlevleri için de geçerlidir; sokak gösterileri için bile. Yığınların eyleme etkin olarak ve geniş ölçüde katılması, bundan bir zarar görmeyecektir; tersine, profesyonel olarak eğitilme konusunda polisten geri kalmayan "bir düzine" deneyimli devrimcinin, çalışmanın bütün gizli yönlerini –bildirilerin hazırlanması, planların düzenlenmesi ve her kent bölgesi için, her fabrika bölgesi için ve her eğitim kurumu için vb. lider gruplarının atanmasını– merkezileştiriyor olmasından yarar görecektir. (Bu "demokratik olmayan" görüşlerimden ötürü itirazlara uğrayacağımı biliyorum, ama hiç de zekice olmayan bu gibi itirazları aşağıda yanıtlayacağım.) En gizli işlevlerin bir devrimciler örgütünde merkezileşmesi, geniş yığınlara yönelik ve bu yüzden de olabildiğince gevşek ve gizlilikten uzak bulunan işçi sendikaları gibi, işçilerin kendi kendilerini eğitme çevreleri ve illegal yazını okuma çevreleri gibi, sosyalist ve demokratik çevreler, nüfusun *bütün* öteki kesimleri arasında sosyalist ve demokratik çevreler vb., vb. gibi büyük sayıda öteki örgütlerin eylem alanını genişletecek

ve niteliğini zenginleştirecektir. Böyle çevreleri her yerde kurmak gerekir; bunlar olabildiğince çok sayıda olmalı ve yerine getirdikleri işlevler [sayfa 155] olabildiğince çeşitli olmalıdır; ama bunları *devrimciler* örgütüyle birbirine *karıştırmak*, aralarındaki sınır çizgisini silmek, yığın hareketine "hizmet edebilmek" için kendilerini özel olarak ve tamamen sosyal-demokrat eyleme adayan ve sabırla, inatla profesyonel devrimci *eğitimlerini yapan* adamlar gerektiği konusunda zaten zayıf olan bilinci daha da zayıflatmak saçma ve zararlı olacaktır.

Evet bu bilinç inanılmaz ölçüde zayıflatılmıştır. *İlkelliğimizle, Rusya'da devrimcilerin saygınlığını düşürmüş olmamız* örgüte ilişkin en büyük günahımızdır. Teorik sorunlarda duraksama gösteren, ufukları dar, kendi hareketsizliğini yığınların kendiliğinden hareketiyle haklı gösteren; bir halk sözcüsünden çok sendika sekreterine benzeyen, düşmanlarının bile saygısını kazanacak geniş ve yürekli bir plan düşünmekten âciz, ve kendi profesyonel sanatında –siyasal polisle mücadele sanatında– deneyimsiz ve beceriksiz bir kimse –böyle bir kimse, devrimci değil, zavallı bir amatördür!

Bu içten sözlerden ötürü hiç bir militan alınmasın, çünkü yetersiz eğitim sözkonusu olduğu kadarıyla, ben, bu sözleri herkesten önce kendime yakıştırmaktayım. Bir zamanlar çok geniş ve çok kapsamlı görevleri kendi üzerine alan bir inceleme çevresinde[69] çalışmaktaydım; ve o çevrenin üyeleri olan hepimiz, çok tanınmış bir sözü değiştirerek, "Bana bir devrimciler örgütü verin, Rusya'yı altüst ederim!" diyebileceğimiz bir tarihsel anda, amatörler gibi hareket ettiğimizin bilincinde olduğumuz için, çok acı çekiyorduk. O zaman duyduğum utancı anımsadıkça, vaızlarıyla "devrimci adını lekeleyen", ve görevimizin devrimcileri amatörler düzeyine düşürmek olmadığını, tersine amatörleri devrimciler düzeyine *yükseltmek* olduğunu bir türlü anlamayan o sözde sosyal-demokratlara karşı öfkem artıyor. [sayfa 156]

D. ÖRGÜTSEL ÇALIŞMANIN KAPSAMI

B-v'nin, "eyleme uygun devrimci güçlerin genel olarak bulunmayışından, bu yokluğun sadece St. Petersburg'da değil, tüm Rusya'da duyulduğundan" sözettiğini duyduk. Kimse bunun tersi-

ni iddia etmez. Ama sorun bu durumun nasıl açıklanacağıdır; B-v şöyle yazıyor:

"Bu olgunun tarihsel nedenlerinin açıklamasına girişmeyeceğiz; biz sadece, uzun süren bir siyasal gericilik tarafından yıldırılmış ve geçmişteki ve bugünkü iktisadi değişmelerle parçalanmış bir toplumun saflarından *devrimci eyleme uygun çok az sayıda insan* çıktığını; işçi sınıfının, illegal örgütlerin saflarını bir ölçüde güçlendiren devrimci işçiler ürettiğini, ama böyle devrimcilerin sayısının, zamanın gereklerini karşılamakta yetersiz kaldığını belirtmekle yetineceğiz. Üstelik, işçi, durumu gereği, fabrikada günde onbirbuçuk saat çalıştıktan sonra öyle bir hale gelmektedir ki, esas olarak, ancak bir ajitatörün işlevlerini yerine getirebilir. Oysa propaganda ve örgütlenme, illegal yazının hazırlanması ve dağıtılması, bildirilerin yayınlanması vb., zorunlu olarak, büyük ölçüde, o çok az sayıdaki aydınların omuzlarına yüklenmektedir." (Raboçeye Dyelo, n° 6, 38-39.)

Birçok noktada, özellikle (pratik içinde bulunan ve düşünen herkes gibi) amatörlüğümüzden yakınsa bile, ekonomizm altında ezildiğinden, bu dayanılmaz durumdan çıkışın yolunu bulamadığı ve bizim de altını çizdiğimiz noktalarda biz B-v'nin görüşüne katılmıyoruz. Gerçek şudur ki, toplum, "davaya" uygun *birçok* insan yetiştirmektedir, ama biz, bunların hepsini kullanamıyoruz. Hareketimizin bu bakımdan içinde bulunduğu kritik geçiş aşaması şöylece formüle edilebilir: *hiç adam yok – ama gene de yığınla adam var.* Yığınla adam var, çünkü işçi sınıfı ve gittikçe çeşitlenen toplumsal katlar, her yıl, kendi [sayfa 157] safları arasından, protestoda bulunmayı isteyen, dayanılmazlığı herkes tarafından anlaşılmamış olsa bile, her gün büyüyen bir yığının gittikçe daha derinden duyduğu mutlakiyete karşı mücadeleye güçleri yettiği kadar katkıda bulunmaya hazır, gittikçe artan sayıda hoşnutsuz kimse üretmektedir. Aynı zamanda, adam yok, çünkü önderlerimiz yok, hem geniş ölçüde hem de birbirleriyle eşit ve uyumlu bir biçimde, en önemsizler dahil, bütün güçlerin kullanılması olanağını sağlayan bir çalışmayı gerçekleştirecek yetenekte siyasal önderler, yetenekli örgütçüler yok, "devrimci örgütlerin büyümesi ve gelişmesi" sadece işçi sınıfı hareketinin büyümesinin gerisinde kalmıyor –B-v bile bunu kabul ediyor–, ama halkın bütün katları arasındaki genel demokratik hareketin de gerisinde kalıyor. (Geçerken belirtelim

ki, B-v herhalde, şimdi, bunu, kendi vargılarını tamamlayan bir şey olarak görecektir.) Hareketin kendiliğinden temelinin genişliğine kıyasla devrimci çalışmanın kapsamı çok dardır. "İşverene ve hükümete karşı iktisadi mücadele" teorisi gibi zayıf bir teori tarafından çok fazla kuşatılmıştır. Oysa bugün "nüfusun bütün sınıfları arasına gitmesi" gereken sadece sosyal-demokrat siyasal ajitatörler değil, ama aynı zamanda sosyal-demokrat örgütçülerdir.* Sosyal-demokratların, örgütsel çalışmanın binbir küçük işlerini, en çeşitli sınıfların tek tek temsilcileri arasında dağıtabileceklerinden kuşku duyacak, pratikte çalışan tek bir kişi bile yoktur. Uzmanlaşmanın bulunmayışı, tekniğimizin en ciddi eksikliklerinden biridir, nitekim B-v de, haklı olarak ve acı acı bundan yakınıyor. Ortak davamızdaki ayrı ayrı [sayfa 158] her "işlem" ne kadar küçük olursa, bunları yapabilecek o kadar çok insan bulabiliriz (böyleleri çoğunlukla profesyonel devrimciler olma yeteneğinden yoksundurlar); ve polis için de, bütün bu "uzman militanları" "tuzağa düşürmek" o ölçüde zorlaşacak ve, bir kişinin kovuşturmaya uğraması gibi önemsiz bir olayı, devletin "güvenlik" için harcadığı fonları haklı gösteren önemli bir "dava" haline getirmek o ölçüde zorlaşacaktır. Bize yardımda bulunmaya hazır olan kimselerin sayısına gelince, bundan önceki bölümde, bu bakımdan son beş yıl içinde meydana gelmiş bulunan çok büyük değişikliğe işaret etmiş bulunuyorum. Ama, öte yandan, bütün bu küçük kesimleri bir bütün içinde toplayabilmek için ve görevleri dağıtayım derken hareketi parçalamamak için, küçük işlevleri yerine getiren kişiye, yaptığı işin zorunlu ve önemli olduğu inencini verebilmek için (ki bu inanç olmaksızın onlar işlerini hiç bir zaman yapmayacaklardır),** bütün

* Böylece, kısmen işçiler ve öğrenciler gibi düşmanlarla sokak savaşlarının daha sıklaşması sonucunda, asker arasında, son zamanlarda, demokratik ruhu yadsınamaz yeniden bir canlanışı görülmüştür. Elimizdeki güçler olanak verir vermez, hiç duraksamadan, bütün dikkatimizi, askerler ve subaylar arasındaki propaganda ve ajitasyona ve partimize bağlı "askeri örgütlerin" yaratılmasına vermeliyiz.

** Bir yoldaşın sosyal-demokratlara yardim etmek isteyen ve fiilen de eden bir fabrika müfettişinden sözettiğini anımsıyorum. Bu müfettiş, verdiği "bilgilerin" gereken devrimci merkeze ulaşıp ulaşmadığını, yardımının ne ölçüde istenip istenmediğini, ve küçük hizmetlerinden yararlanma olanaklarının ne olduğunu bilmediği için acı acı yakınmış pratikte çalışan her militan, elbette ki, ilkelliğimizin bizi müttefiklerden yoksun bıraktığı buna benzer birçok örnekler verebilir. Kendi başına "küçük" olan, ama yığın olarak ele alındığında paha biçilmez bir değere ulaşan bu hizmetler, bize, sadece fabrikalardaki değil, posta hizmetindeki, demiryollarındaki, gümrüklerdeki memur ve yetkililer tarafından bazı

bunlar için güçlü bir denenmiş devrimciler örgütü zorunludur. Böyle bir örgüt ne kadar gizli olursa, partiye olan güven [sayfa 159] de o kadar güçlü ve yaygın,olur. Bilindiği gibi, savaşta her şeyden önemli olan şey, sadece kişinin kendi ordusuna, kendi öz gücüne güven kazandırması değildir, düşmanı ve bütün *tarafsız* unsurları bu güce inandırması da önemlidir; dostça tarafsızlık, bazı durumlarda başarının koşulu olabilir. Sağlam bir teorik temele dayanan ve elinde sosyal-demokrat bir organ bulunan böyle bir örgüt varoldu mu, hareketin, kendi yanına çektiği çok sayıda "yabancı" unsurlar tarafından yolundan saptırılmasından korku duymamıza gerek yoktur (tam tersine, asıl şimdi, amatörlük egemenken, birçok sosyal-demokratın *Credo*' ya kaydıklarını ve hâlâ da kendilerini sosyal-demokrat sunduklarını görmekteyiz). Kısacası, uzmanlaşma, zorunlu olarak, merkezileşmeyi öngörür ve onu gerekli kılar.

Ama uzmanlaşmanın gereğini o kadar güzel göstermiş olan B-v, bizce, yukarıya aktardığımız savının ikinci kısmında, bunun önemini küçümsüyor. Bu işçi sınıfı devrimcilerinin sayısı yetersizdir diyor. Bu tamamen doğrudur, ve "yakın bir gözlemcinin değerli tanıklığı"nın, sosyal-demokraside bugünkü bunalımın *nedenleri* ve bunun nasıl altedileceği konusundaki görüşlerimizi tamamen doğruladığını bir kez daha belirtiyoruz. Yığınların kendiliğinden uyanışının gerisinde kalan sadece genel olarak devrimciler değildir; işçi-devrimciler bile işçi sınıfı yığınlarının kendiliğinden uyanışının gerisinde kalmaktadırlar. Ve bu *olgu*, "pratik" bakımdan da, işçilere karşı görevlerimiz konusundaki tartışmalarda sık sık lâyık görüldüğümüz "pedagoji"nin sadece saçmalığını değil, ama aynı zamanda *gerici siyasal niteliğini de* doğrular. Bu olgu, birinci ve en önemli görevimizin, *parti eylemi bakımından* aydın devrimcilerle aynı düzeyde olan işçi sınıfı devrimcilerinin ortaya çıkmasına katkıda bulunmak olduğunun kanıtıdır ("parti eylemi bakımından", söz-

soylular ve papazlar tarafından, ve polis ve adliye dahil bütün meslek kollarındakiler tarafından sunulabilir ve sunulur da! Gerçek bir partimiz olsaydı, gerçekten militan bir devrimciler örgütü olsaydı, bu "yardımcılardan" aşırı isteklerde bulunmazdık, onları "yeraltı" eylemimizin ta göbeğine getirmekte acele etmezdik, tam tersine, öğrencilerin resmi bir görevde "yardımcı" olarak partiye yapacakları hizmetin, "kısa ömürlü" devrimciler olarak yapacakları hizmetten çok daha büyük olabileceğini gözönünde bulundurarak bunları çok dikkatli bir biçimde kullanırdık, ve bu gibi işlevler için insan bile yetiştirirdik. Ama yineliyorum, ancak sağlam bir biçimde kurulmuş ve etkin güçlerden yoksun bulunmayan bir örgütün bu gibi taktikleri uygulamaya hakkı vardır.

cüklerini vurguluyoruz, çünkü, işçilerin öteki bakımlardan aydınlarla aynı [sayfa 160] düzeye gelmesi, ne o kadar kolaydır, ne de o kadar ivedi bir zorunluluktur). Onun için işçileri devrimciler düzeyine yükseltme işi asıl çabamız olmalıdır; ekonomistlerin yapmayı istediği gibi "çalışan yığınların" düzeyine, ya da *Svoboda*'nın yapmayı istediği gibi (ve böylelikle ekonomist "pedagoji"nin ikinci sınıfa yükselmesi gibi) "ortalama işçi"nin düzeyine *inmek* bizim görevimiz değildir. İşçiler için kolay anlaşılır yazının, ve özellikle de geri kalmış işçiler için kolay anlaşılır (ama elbette ki kaba değil) yazının gereğini yadsımıyorum. Ama beni üzen şey, pedagojinin, siyaset ve örgüt sorunlarıyla böyle durmadan birbirine karıştırılmasıdır. "Ortalama işçi"yle bu kadar ilgilenen sizler, işçi sınıfı siyasetini ya da işçi sınıfı örgütlenmesini tartışırken, onlara *tepeden bakmayı* istemekle aslında işçilere hakaret etmektesiniz baylar. Ciddi şeylerden ciddi bir biçimde sözedin; pedagojiyi pedagoglara bırakın, siyasetçilere ve örgütçülere değil! Aydın tabaka arasında da ileri kimseler, "ortalama" tabaka ve bir de "yığınlar" yok mudur? Aydın tabaka arasında, kolay anlaşılır bir yazının gerekliliğini herkes kabul etmiyor mu, ve böyle bir yazın yayınlanmıyor mu? Öyle bir kişi düşünün ki, lise ya da yüksek okul öğrencilerinin örgütlenmesi konusunda yazdığı bir makalede, yeni bir keşifte bulunan bir adam edasıyla, ilkin "ortalama öğrenciler" örgütü gereklidir deyip duruyor. Hiç kuşku yok ki, herkes kendisine gülecektir, ve böylesine lâyık olan budur. Yazarımıza, eğer varsa, örgüt hakkındaki düşüncelerinizi bildirin, kimin "ortalama", kimin bunun üstünde, kimin altında olduğuna biz karar verelim, denecektir. Ama eğer örgütleme hakkında *kendinize* ait düşünceleriniz yoksa, o zaman "yığınlar" ve "ortalama kimseler" adına giriştiğiniz bütün çabalar çok cansıkıcı olacaktır. Bilmeniz gerekir ki, bu "siyaset" ve "örgüt" sorunları kendi başlarına öylesine ciddidir ki, bunlar ancak çok ciddi olarak ele [sayfa 161] alınabilir. İşçileri (ve üniversite öğrencileriyle liselileri) bu sorunları kendileriyle *tartışabilmek için eğitebiliriz ve eğitmeliyiz.* Ama bu sorunları ele aldığınız anda, bunlara gerçek yanıtlar vermelisiniz; geriye çarkedip "ortalama"dan ya da "yığınlar" dan medet ummayınız; gereksiz tümceciklerle ya da eğlendirici fıkralarla durumu geçiştirmeye kalkmayınız.*

* *Svoboda*, n° 1, s. 66., "Örgütlenme" başlıklı makalede şöyle yazıyor: "İşçi ordusu,

İşçi-devrimci, görevine tam olarak hazırlanabilmek için, aynı şekilde profesyonel bir devrimci olmalıdır. Onun için B-v., işçi, günün onbir-buçuk saatini fabrikada geçirdiğine göre, ajitasyon dışındaki öteki devrimci görevler "*zorunlu olarak* büyük ölçüde o çok az sayıdaki aydınların omuzlarına yüklenmelidir", derken yanılmaktadır. Ama bu, hiç de "zorunlu" olduğu için böyle olmamaktadır. Bu, biz geri olduğumuz için, yetenekli her işçiye *profesyonel* ajitatör, örgütçü, propagandacı, yayın dağıtıcısı, vb. vb. olabilmesi için yardım etmenin görevimiz olduğunu bilmediğimiz için böyle olmaktadır. Biz, bu bakımdan, gücümüzü utanç verici bir biçimde çarçur etmekteyiz, neyi en büyük dikkatle yetiştirmemiz ve geliştirmemiz gerektiğini bilmemekteyiz. Almanlara bakınız: onların güçleri bizimkinin yüz katıdır, ama gerçekten yetenekli ajitatörlerin vb., çoğu kez "ortalamalar" arasından çıkmadığını pek iyi anlıyorlar. Onun için, her yetenekli işçiyi, hemen, yeteneklerini geliştirebileceği ve tam olarak kullanabileceği koşullar içine yerleştirmeye çalışıyorlar: onu profesyonel ajitatör yapıyorlar; eylem alanını [sayfa 162] genişletmek için, tek bir fabrikadan bütün sanayi koluna, tek bir yöreden bütün ülkeye yayabilmesi için, ona yardımcı oluyorlar. O, mesleğinde deneyim ve ustalık ediniyor; görüş ufuklarını genişletiyor ve bilgisini artırıyor; başka yörelerdeki ve başka partilerdeki ileri gelen siyasal liderleri yakından gözleme olanağını buluyor; işçi, onların düzeyine yükselmeye ve işçi sınıfı ortamının bilgisi ve sosyalist inançların tazeliği ile profesyonel ustalığı kendi şahsında birleştirmeye uğraşıyor; çünkü bunlar olmadan, proletarya, kusursuz biçimde eğitilmiş olan düşmanlarına karşı çetin bir mücadele *veremez*. İşte yığınlar, saflarından, Bebel ve Auer çapında adamları ancak bu şekilde çıkarmaktadır. Ama siyasal bakımdan özgür olan bir ülkede büyük çapta kendiliğinden olan şeyi, Rusya'da, biz, bilinçli olarak ve sistemli bir biçimde örgütlerimizden yararlanarak yapmalıyız. Azıcık yeteneği olan ve bir şeyler "vaadeden" bir işçi ajitatörün günde onbir saat fabrikada

Rus Emeği adına ileri sürülecek olan bütün istemleri olanca gücüyle destekleyecektir" – elbette Emek büyük E harfiyle yazılıyor, ve yazar şöyle haykırıyor: "Ben aydınlara hiç de düşman değilim, ama [*ama* – bu sözcüğü Sçedrin şu anlamda çevirmiştir: Kulak hiç bir zaman boynuzu geçemez!] – ama bir adam gelip de bana güzel ve büyüleyici laflar etti mi, ve bunların [kendinin?] güzelliği ve öteki erdemleri yüzünden kabul edilmesini istedi mi, fena halde canım sıkılıyor".

çalışmasına izin *verilmemelidir.* Geçiminin parti tarafından sağlanmasını; zamanı gelince yeraltına geçebilmesini; eğer deneyimini artıracaksa, görüş ufuklarını genişletecekse ve jandarmaya karşı mücadelede hiç değilse birkaç yıl dayanabilecekse, eylem yerini değiştirmesini biz sağlamalıyız. Hareketlerinin kendiliğinden yükselişi genişlik ve derinlik kazandıkça, işçi sınıfı yığınları, kendi saflarından, sadece artan sayıda yetenekli ajitatörler değil, ama yetenekli örgütçüler de, propagandacılar da, ve sözcüğün en iyi anlamıyla "pratik militanlar" da çıkartırlar (böyleleri, çoğunlukla, Ruslara özgü biçimde oldukça dikkatsiz ve alışkanlıklarında derbeder olan bizim aydınlarımız arasında o kadar azdır ki). Gerekli hazırlıktan geçmiş ve eğitilmiş işçi-devrimcilerden kuvvetlerimiz olduğu zaman (ve elbette bütün öteki kollardan da), dünyadaki hiç bir siyasal polis bunlarla başedemez, çünkü bütün varlıklarıyla devrime bağlı olan bu [sayfa 163] kuvvetler, işçi yığınlarının sonsuz güvenini kazanmış olacaklardır. Ve biz, hem işçilerin hem de "aydınların" ortak yolu olan profesyonel devrimci eğitim yoluna işçileri "yöneltmek" için gerekeni yapmadığımız, ve çok kez, işçi yığınları için, "ortalama işçiler" vb. için "erişilebilir" olan şeyler konusunda ahmakça söylevlerimizle onları geriye çektiğimiz için doğrudan doğruya *suçluyuz.*

Öteki bakımlardan olduğu gibi, bu bakımdan da örgütsel çalışmalarımızın dar kapsamı, hiç kuşkusuz ki, doğrudan doğruya teorimizi ve siyasal görevlerimizi dar sınırlar içine hapsetmemiz yüzündendir (her ne kadar ekonomistlerin büyük çoğunluğu ve pratik çalışma içindeki acemiler bunun bilincinde değilseler de). Kendiliğindenliğe kölece boyuneğişin, yığınlar için "erişilebilir" olandan bir adım bile olsa öteye geçme korkusu, yığınların dolaysız ve ivedi istemlerinin ötesine geçme korkusu yarattığı görülüyor. Korkmayınız baylar! Unutmayınız ki, örgütlenme konusunda o kadar geri bir düzeydeyiz ki, çok öteye *gidebileceğimiz* düşüncesi saçmadır!

E. "KOMPLOCU" ÖRGÜT VE "DEMOKRATÇILIK"

Ama aramızda "yaşam gerçekleri"ne karşı o kadar duyarlı olanlar vardır ki, dünyada bundan korktukları kadar başka hiç bir

şeyden korkmazlar, ve burada açıklanan düşünceleri benimseyenleri *Narodnaya Volya* çizgisini izlemekle, "demokratçılığı" vb. anlamamakla suçlarlar. Elbette, *Raboçeye Dyelo* tarafından da dile getirilmiş olan bu suçlamaları burada ele almalıyız.

Bu satırların yazarı, St. Petersburglu ekonomistlerin *Narodnaya Volya* eğilimi suçlamasını *Raboçaya Gazeta*'ya da yakıştırdıklarını çok iyi bilmektedir (gazete *Raboçaya Mysıl* ile kıyaslandığında bunun nedeni kolayca anlaşılır). Onun için biz, kısa bir süre sonra, *İskra* çıkmaya başladığı [sayfa 164] zaman, X kentindeki sosyal-demokratların *İskra*'yı bir *Narodnaya Volya* organı olarak nitelendirdiklerini bir arkadaş bize bildirdiğinde, buna hiç şaşmadık. Elbette, biz, bu suçlamadan ötürü gurur duyduk; çünkü ekonomistler hangi namuslu sosyal-demokratı *Narodnaya Volya* yanlısı olmakla suçlamamışlardır ki?

Bu suçlamalar iki yanlış anlamanın sonucudur. Birincisi, bizde devrimci hareketin tarihi o kadar az bilinir ki, "*Narodnaya Volya*" adı, çarlığa karşı kesin savaş ilân eden merkezi bir militan örgüt düşüncesini ifade etmek için kullanılır. Ama 1870'lerde devrimcilerin kurdukları, ve bizim için de örnek olması gereken o yaman örgüt *Narodnaya Volya* tarafından değil, *Zemlya i Volya*[70] tarafından kurulmuştu; bu, daha sonra, Çorni Peredel ve *Narodnaya Volya* olarak bölündü. Onun için militan bir devrimci örgüte özellikle *Narodnaya Volya* niteliğinde bir şey olarak bakmak, hem tarih ve hem de mantık bakımından saçmadır; çünkü eğer ciddi olarak mücadeleye girişmeyi düşünüyorsa, *hiç bir* devrimci akım böyle bir örgüt kurmadan edemez. *Narodnaya Volya*'nın hatası, *bütün* hoşnutsuzları bu örgüt içinde toplamaya ve bu örgütü otokrasiye karşı kesin mücadeleye yöneltmeye çalışması değildi; tam tersine, bu, onun büyük tarihsel erdemiydi. Hata, özünde hiç de devrimci olmayan bir teoriye dayanmaktan ileri geliyordu, ve *Narodnaya Volya* üyeleri, gelişmekte olan kapitalist toplum içindeki sınıf mücadelesiyle kendi hareketlerini ayrılmaz bir biçimde bağlamayı ya bilmiyorlardı, ya da bunu başaramıyorlardı. Ancak marksizmi anlayamayanlar (ya da onu "struveciliğin" anladığı gibi "anlayanlar") işçi sınıfı hareketinin yığınsal, kendiliğinden yükselişinin Zemlya i Volya' nınki kadar, hatta ondan çok daha iyi bir devrimciler örgütü yaratma görevinden bizi *kurtardığını* düşünebilirler. Tersine, bu hareket, bu görevi bize *yüklemektedir*; çünkü mücadele

[sayfa 165] güçlü bir devrimciler örgütü tarafından yönetilmediği sürece proletaryanın kendiliğinden mücadelesi hiç bir zaman onun gerçek "sınıf mücadelesi" haline gelmeyecektir.

İkincisi, birçok kimse, besbelli ki, B. Kriçevski de dahil olmak üzere, (*Raboçeye Dyelo*, n° 10, s. 18) sosyal-demokratların, siyasal mücadele konusundaki "komplocu" görüşlere karşı her zaman giriştiği polemikleri yanlış anlamaktadır. Siyasal mücadelenin komploculukla *sınırlandırılmasına* her zaman karşı çıktık ve elbette ki, karşı çıkmaya devam edeceğiz.* Ama bu, güçlü bir devrimci örgütün gereğini yadsıdığımız anlamına gelmez. Nitekim bundan önceki dipnotta sözü edilen broşürde, siyasal mücadelenin bir komploya indirgenmesine karşı, polemiğin ardından, (sosyal-demokrat bir ideal olarak), "mutlakiyete karşı ezici darbeyi indirmek" için gerektiğinde "ayaklanmaya" ve bütün "öteki saldırı biçimlerine başvurabilecek" kadar güçlü bir örgüt anlatılmaktadır.** Otokratik bir ülkede böyle güçlü bir devrimci örgüt, biçim olarak aynı zamanda "komplocu" bir örgüt olarak da, nitelendirilebilir, günkü Fransızca "*conspiration*" sözcüğü Rusça "*zagovor*" ("*komplo*") sözcüğünün karşılığıdır, ve [sayfa 166] böyle bir örgüt, tam bir gizlilik içinde çalışmak zorundadır. Gizlilik bu türden bir örgütün öylesine zorunlu bir koşuludur ki, bütün öteki koşullar (üyelerin sayısı ve seçimi, işlevler vb.) bu birinci koşulla uyum içinde olmalıdır. Onun için biz sosyal-demokratların, komplocu bir örgüt kurmayı istediğimiz yolundaki suçlamalardan korkması gerçekten de büyük bir safdillik olur. Her ekonomizm düşmanı için, böyle bir suçlama, *Narodnaya Volya* çizgisini izleme suçlaması kadar gurur verici olmalıdır.

Bu kadar güçlü ve tam anlamıyla gizli bir örgütün, gizli ey-

* Karş.: *Rus Sosyal-Demokratlarının Görevleri*, s. 21, P. L. Lavrov'a karşı polemikler. [Bkz: *Collected Works*, Vol. 2, s. 346-341. -Ed.]

** *Rus Sosyal-Demokratlarının Görevleri*, s. 23. [Bkz: *Collected Works*, Vol. 2, s. 342. -Ed.] Sırası gelmişken, *Raboçeye Dyelo*'nun, ya neyin sözünü ettiğini bilmeden konuştuğunu ya da "esen rüzgâra göre" görüşlerini değiştirdiğini gösteren bir başka örnek vereceğiz. *Raboçeye Dyelo*'nun birinci sayısında şu pasajı italik olarak görüyoruz: "*Broşürde ortaya konan öz, Raboçeye Dyelo yazıkurulunun programı ile tam bir uyum içerisindedir.*" [s. 142.] Öyle mi? Otokrasinin devrilmesinin yığın hareketinin birinci görevi olarak ileri sürülmemesi yolundaki görüş, *Rus Sosyal-Demokratlarının Görevleri*'nde ifade edilen görüşlere uymakta mıdır? "İşverenlere ve hükümete karşı iktisadi mücadele" ve aşamalar teorisi o broşürde ifade edilen görüşlerle uygunluk halinde midir? "Görüşlerin birbirine uymasını" böyle garip bir biçimde anlayan bir derginin sağlam ilkeleri olup olmayacağı konusunda karar vermeyi okura bırakıyoruz.

lemlerin bütün iplerini elinde tutan, ve zorunlu olarak merkezi olan bir örgütün, olgunlaşmamış saldırılara kolaylıkla kalkışabileceği, siyasal hoşnutsuzluğun büyümesinin işçi sınıfındaki öfke ve kaynaşmanın vb. böyle bir saldırıyı olanaklı ve zorunlu kılmasından önce hareketi düşüncesizce şiddetlendirebileceği itirazı ileri sürülebilir. Buna yanıtımız şudur: Soyut olarak konuşulduğunda, militan bir örgütün başka koşullar altında tamamıyla kaçınılabilir bir yenilgiyle *sonuçlanabilecek* olan bir savaşa düşüncesizce *katılabileceği* elbette yadsınamaz. Ama bu durumda soyut uslamlamalarla yetinemeyiz, çünkü her savaş kendi içinde yenilgisinin soyut olasılığını taşır, ve bu olasılığı *azaltmanın* biricik yolu, örgütlü biçimde mücadeleye hazırlanmaktır. Ama eğer Rusya'daki bugünkü somut koşullardan hareket edecek olursak, harekete istikrar kazandırmak ve düşüncesiz saldırılar olasılığını önlemek için, güçlü bir devrimci örgütün mutlaka gerekli olduğu kesin sonucuna varırız. Böyle bir örgütten yoksun bulunduğumuz ve devrimci hareketin hızla ve kendiliğinden büyüdüğü şu anda, iki karşıt ucun meydana geldiğini (ki bekleneceği gibi bunlar, "birleşmektedirler") *daha şimdiden görmekteyiz*: biri tamamen tutarsız ve aşırı ölçüde ılımlı bir ekonomizm, öteki de birincisinden daha az tutarsız olmayan, "ilerleyen ve güçlenen, [sayfa 167] ama henüz amacından çok, başlangıç noktasına yakın bulunan bir harekette, yapay olarak bu hareketin nihai noktasının belirtilerini" arayan "kızıştırıcı terörizm" (V. Zasuliç, *Zarya*, n° 2-3, s. 353). *Raboçeye Dyelo* örneği, bu her iki aşırı uca da ödünde bulunan sosyal-demokratların *eksik olmadığını* gösterir. Bunda şaşılacak bir şey yoktur, çünkü, öteki nedenlerden ayrı olarak, "işverenlere ve hükümete karşı iktisadi mücadele" devrimcileri *hiç bir zaman* tatmin edemez, ve karşıt uçlar bu yüzden, şurda burda görüleceklerdir. Ancak sosyal-demokrat siyaseti tutarlılıkla yürüten ve, deyim yerindeyse, bütün devrimci içgüdüleri ve uğraşları tatmin eden bir merkezi militan örgüttür ki, hareketi düşüncesizce saldırılara girişmekten koruyabilir ve başarı vaadeden saldırılar hazırlayabilir.

Burada açıklanan örgüt konusundaki görüşümüzün "demokratik ilke" ile çeliştiği de söylenerek bir başka itiraz öne sürülebilir. Daha önceki iddia nasıl özellikle Rus bir kökenden gelmekte idiyse, bu ikinci iddia da *özellikle yabancı* bir nitelik taşır. Ancak yurtdışında bulunan bir örgüt (Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliği)

kendi yazıkuruluna şöyle bir talimat verebilirdi:

"*Örgütlenme ilkesi*: Sosyal-demokrasinin başarıyla gelişmesi ve birliği için parti örgütü içinde geniş bir demokrasi ilkesinin gereğini belirtmek, bunu geliştirmek, bunun için savaşmak gerekir; partimizin saflarında anti-demokratik eğilimlerin belirmesi bunu daha da gerekli hale getirmiştir." (*İki Konferans*, s. 18.)

İskra'nın "anti-demokratik eğilimlerine" karşı *Raboçeye Dyelo*'nun nasıl mücadele ettiğini bundan sonraki bölümde göreceğiz. Şimdilik, ekonomistlerin ileri sürdüğü bu "ilke"yi daha yakından inceleyelim. "Geniş bir demokrasi ilkesi"nin iki açık koşulu gerektirdiğini herhalde herkes kabul eder: birincisi tam bir açıklığı, ikincisi bütün kademelere seçimle gelinmesini. Örgütün üyeleri [sayfa 168] için sınırsız tam bir açıklık olmadan demokrasiden sözetmek gülünç olur. Alman Sosyalist Partisine demokratik bir örgüt diyebiliriz, çünkü bütün faaliyetleri, parti kongreleri bile, açık olarak yapılır; ama üyeleri dışında herkese karşı gizlilik perdesi altında saklanan bir örgütü kimse demokratik olarak nitelendiremez. O halde, "*geniş* bir demokrasi ilkesi"nin temel koşulu gizli bir örgüt tarafından *yerine getirilemezken*, bu ilkeyi öne sürmenin yararı ne? Bu "geniş ilke", böyle bir durumda, görkemli ama içi boş bir sözdür. Dahası var. Bu söz, örgütlenmeye ilişkin o andaki ivedi görevlerin hiç anlaşılmadığının da kanıtıdır. Bizim devrimcilerimizin "geniş" yığını arasında gizliliğe ne kadar az uyulduğunu herkes bilir. Bundan, "üyelerin sıkı bir elekten geçirilmesini" (*Raboçeye Dyelo*, n° 6, s. 42) haklı olarak isteyen B-v'nin nasıl yakındığını gördük. Ama "gerçeklik duyularıyla" övünen kimseler, böyle bir durumda en kesin gizliliğin ve üyelerin en sıkı (yani daha da sıkı) bir elekten geçirilmesi üzerinde değil de, "*geniş* bir demokrasi ilkesi" üzerinde *direniyorlar*! Karavana atmak buna denir.

Demokrasinin ikinci koşulu için de, seçim ilkesi için de, durum daha uygun değildir. Siyasal özgürlüğün bulunduğu ülkelerde, seçim ilkesi tartışma götürmez. Alman Sosyal-Demokrat Partisi tüzüğünün birinci maddesi şöyle der: "Parti programının ilkelerini kabul edenler ve partiyi gücü yettiği kadar destekleyenler parti üyesidir." Bir tiyatro sahnesi seyircilerine ne kadar açıksa, siyasal arena da kamuoyuna o kadar açık olduğundan, herkes gazetelerden ve açık toplantılardan şu ya da bu kimsenin partinin ilkelerini kabul edip etmediğini, partiyi destekleyip desteklemediğini

bilir. Belirli bir siyasal kişinin işe nasıl başladığını, nasıl bir evrimden geçtiğini, çetin bir anda nasıl davrandığını, ne gibi nitelikler taşıdığını herkes bilir; onun için bütün parti üyeleri, bütün olguları biliyor [sayfa 169] olduklarından, bu kişiyi belirli bir parti kademesine seçerler ya da seçmezler. Bir parti üyesinin siyasal alandaki her hareketinin (sözcüğün kesin anlamıyla) genel denetimi, biyolojide "en uygunların kalımı" diye adlandırılan ve otomatik olarak işleyen siyasal bir mekanizmayı yaratır. Mutlak bir açıklığın, seçilme hakkının ve genel denetimin sonucu olan bu "doğal seçme", her siyasal kişinin, son tahlilde, "kendisi için en uygun yeri" bulmasını, gücüne ve yeteneklerine en uygun düşen işi yapmasını, hatalarının sonuçlarını anlamasını, ve hatalarını kabul etme ve bunlardan kaçınma yeteneğini herkesin önünde ortaya koymasını sağlar.

Çizdiğimiz bu tabloyu, bizim otokrasimizin çerçevesi içine yerleştirmeye çalışınız! Rusya'da, "parti programının ilkelerini kabul eden ve partiyi gücü yettiği kadar destekleyen" herkesin, gizli çalışan devrimcinin bütün eylemlerini denetlemesini akıl alır mı? İşin çıkarları gereği, devrimci, bu "herkes" dediklerimizin ondadokuzundan kimliğini saklamak *zorunda* iken, bu herkesin, devrimcilerden birini belli bir kademeye seçmesi mümkün müdür? *Raboçeye Dyelo*'nun ortaya attığı görkemli formüllerin gerçek anlamı üzerinde biraz düşününüz, otokrasinin karanlığı ve jandarma egemenliği altında, parti örgütündeki "geniş demokrasinin" *yararsız ve zararlı bir oyuncaktan* başka bir şey olmadığını görürsünüz. Yararsız bir oyuncaktır, çünkü gerçekte, hiç bir devrimci örgüt, ne kadar isterse istesin, *geniş* demokrasiyi hiç bir zaman uygulamamıştır ve uygulayamamıştır. Zararlı bir oyuncaktır, çünkü, "geniş bir demokrasi ilkesinin" uygulanması yolunda herhangi bir çaba, sadece, polisin büyük baskınlara girişmesini kolaylaştıracak, bugün hüküm süren ilkelliği devam ettirecek, ve pratik içinde çalışan militanların dikkatini, profesyonel devrimciler olmak için kendilerini eğitmeleri gibi ciddi ve ivedi bir görevden, "kâğıt" üstünde [sayfa 170] ayrıntılı seçim sistemi kuralları hazırlamaya çekecektir. Bu "demokrasicilik oyunu" ancak etkin çalışmaya katılma fırsatını bulamayan kimselerin sık sık toplandığı yurtdışında, özellikle küçük gruplarda, yer yer gelişebilir.

Raboçeye Dyelo'nun, ilk bakışta akla-yatkın görünen ve devrimci çalışmalarda demokrasi "ilkesini" ileri sürme oyununun ne

kadar uygunsuz olduğunu gösterebilmek için, gene bir tanığın ifadesine başvuracağız. Bu tanık, Londra'da yayınlanan *Nakanune* dergisinin editörü Y. Serebriyakov'dur, ve kendisi *Raboçeye Dyelo*'ya karşı dostça duygular ve Plehanov'a ve "plehanovculara" karşı da derin bir kin taşımaktadır. Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinde meydana gelen bölünme konusundaki makalelerinde, *Nakanune*, kesin olarak, *Raboçeye Dyelo*'nun tarafını tuttu ve Plehanov'a küfürler yağdırdı. Bu durum, *Nakanune*'nin bu konuda tanıklığını daha da değerli kılmaktadır. "İşçilerin Öz Kurtuluşu Grubu Bildirgesi Üzerine" başlıklı makalesinde (*Nakanune*, n° 7, Temmuz 1899), Serebriyakov, "ciddi bir devrimci harekette prestij, kıdem, yetkili *aréopagus** gibi şeylerden sözetmenin "edepsizlik" olduğunu söylerken, bu arada da şöyle yazıyor:

"Mişkin, Rogaçov, Jelyabov, Mihaylov, Perovskaya, Figner ve ötekiler, kendilerini, hiç bir zaman önder saymamışlardır, ve kimse de onları önder olarak seçmemiş ya da atamamıştır, oysa gerçekte bunlar önderdirler, çünkü propaganda döneminde olduğu gibi hükümete karşı mücadele döneminde de, en çetin işi onlar yükleniyordu, en tehlikeli yerlere onlar gidiyorlardı, ve onların eylemi en verimli olan eylemdi. Ve onlar kendileri istedikleri için değil, ama çevrelerini saran yoldaşları, bilgilerine, [sayfa 171] enerjilerine ve davaya bağlılıklarına güvendikleri için önder oldular. Hareketi keyfi olarak yönetecek herhangi bir *aréopagus*'tan korkmak (korkulmuyorsa, sözü niye ediliyor?), çok safdilce bir davranış olur. Böyle bir *aréopagus*'a kim aldırır ki?"

Okurdan soruyoruz: bu "*aréopagus*" hangi bakımdan "anti-demokratik eğilimler"den farklıdır? Ve *Raboçeye Dyelo*'nun "aklayatkın" örgüt ilkesinin de aynı ölçüde safça ve edepsiz olduğu besbelli değil mi? Safça, çünkü, "çevrelerini saran yoldaşlarının", bunların "bilgilerine, enerjilerine ve davaya bağlılıklarına" hiç bir güvenleri yoksa, bu "*aréopagus*"a ya da "anti-demokratik eğilimli" bu kimselere kimse aldırış etmez; edepsiz, çünkü bu, bazılarının kendini beğenmişliği, bazılarının hareketimizin gerçek durumu hakkındaki bilisizliği, ve bazılarının da hazırlıksızlığı ve devrimci hareketin tarihi hakkında bilisizliği üzerinde spekülasyon yapan bir

* *Aréopagus* - Eski Atina'da Akrapol'un yakınında bulunan bir tepe; o tepede toplanan yüksek hukuk meclisi. -ç.

demagojidir. Hareketimizde etkin olarak çalışanlar için biricik ciddi örgüt ilkesi, en sıkı gizlilik, üyelerin en sıkı elekten geçirilmesi ve profesyonel devrimcilerin eğitilmesi olmalıdır. Bu nitelikler birleşince, "demokratçılık" tan çok daha değerli olan bir şeye, devrimciler arasında eksiksiz bir yoldaşça karşılıklı güvene kavuşmuş olacağız. Bu, bizim için kesin olarak gerekli, çünkü, Rusya'da, genel demokratik denetimi bunun yerine koymak sözkonusu olamaz. Ve gerçekten "demokratik" bir denetimi gerçekleştirmenin olanaksızlığının, devrimci örgütün üyelerini tümüyle denetim dışı bıraktığını sanmak büyük hata olur. Bunların, demokratçılığın (içerisinde eksiksiz karşılıklı güvenin hüküm sürdüğü yakın ve kaynaşmış bir yoldaşlar topluluğundaki demokratçılığın) oyuncak biçimleri üzerinde düşünmeye vakitleri yoktur, ama onlar, zaten lâyık olmayan bir üyeyi saflarından defetmek için gerçek bir devrimciler örgütünün hiç bir şey önünde gerilemeyeceğini [sayfa 172] deneyimleriyle bildiklerinden, canlı bir *sorumluluk* duygusuna sahiptirler. Üstelik Rus (ve uluslararası) devrimci çevrelerde, uzun bir tarihi olan ve yoldaşlık görevlerine aykırı davranışları amansız bir sertlikle cezalandıran oldukça gelişmiş bir kamuoyu vardır ("demokratçılık", ama oyuncak demokratçılık değil, gerçek demokratçılık, bu, yoldaşlık anlayışının temel unsurlarından biridir!). Bütün bunları gözönünde tuttuğumuzda, göreceksiniz ki, "anti-demokratik eğilimler"le ilgili bir sürü söz ve bütün bu kararlar, yurtdışındaki generalcilik oyununun siyasal muhacerete özgü küf kokusunu taşımaktadır.

Belirtmek gerekir ki, bu sözlerin bir başka kaynağı olan saf-dillik, demokrasi hakkında edinilmiş olan bulanık fikirlerden de doğmaktadır. Bay ve bayan Webb'lerin İngiliz sendikaları konusundaki kitaplarında "İlkel Demokrasi" başlıklı ilginç bir bölüm vardır. Yazarlar, burada, İngiliz işçilerinin, sendikalarının ilk kurulduğu dönemde, bütün üyelerin sendika yönetiminin bütün ayrıntılarına katılmalarını demokrasinin zorunlu bir koşulu saydıklarını anlatıyorlar; bütün sorunlar, bütün üyelerin oyuyla karara bağlanmakla kalmıyor, bütün resmi görevler, sırasıyla bütün üyeler tarafından üstleniliyordu. İşçilerin, demokrasinin bu şekilde anlaşılmasının saçmalığını görmeleri için ve bir yandan temsili kurumların gereğini, öte yandan da bütün zamanını sendika yönetimine sarfedecek görevlilerin gereğini anlayabilmeleri için uzun bir tarihsel

deneyim dönemi gerekti. Ancak bazı sendikalar mali iflâsa uğradıktan sonradır ki, toplanan ödenti ve bağışların ne olması gerektiği sorununun yalnızca demokratik oyla çözüme bağlanmayacağını, bunun, ayrıca, sigorta uzmanlarının tavsiyesini de gerektirdiğini işçilere anlatmak mümkün oldu. Bundan başka Kautsky'nin parlamentarizm ve yasama işlevinin halk tarafından yerine getirilmesi konusundaki kitabını alınız ve [sayfa 173] göreceksiniz ki, bu marksist teorisyenin vardığı sonuçlar, "kendiliğinden" örgütlenen işçilerin uzun yıllar boyunca edindikleri pratik deneyimin bize öğrettikleriyle tam uygunluk halindedir. Kautsky, Rittinghausen'in ilkel demokrasi anlayışına şiddetle karşı çıkıyor; demokrasi adına "halkçı gazetelerin doğrudan doğruya halk tarafından yönetilmesi"ni isteyenlerle alay ediyor; proleter sınıf mücadelesinin sosyal-demokratik önderliği için *profesyonel* gazetecilere, parlamenterlere vb. duyulan gereksinmeye işaret ediyor; "etkin olabilmek için" doğrudan yasama işlevinin halkın tümü tarafından yerine getirilmesini savunan, ama bu düşüncenin modern toplumda ancak göreli olarak uygulanabileceğini anlamayan "anarşistlerin ve edebiyatçıların sosyalizmi"ne saldırıyor.

Hareketimizde pratik içinde çalışmış olanlar, bu "ilkel" demokrasi anlayışının öğrenci ve işçi yığınları arasında ne kadar yaygın olduğunu bilirler. Onun için bu anlayışın örgüt tüzüklerine ve yayına da girmesine şaşmamak gerekir. Bernştayncı türden ekonomistler, tüzüklerine şunu koydular: "§ 10. Sendika örgütünün çıkarlarını ilgilendiren bütün işler, üyelerin çoğunluğunun oyuyla karara bağlanır." Terörist türden ekonomistler de onların ardından yineliyorlar: "Komitenin kararları ancak bütün çevreler tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe girer." (*Svoboda*, n° 1, s. 67.) Dikkat ediniz ki, bu geniş ölçüde uygulanan referandum önerisi örgütün *tamamının* seçim temeli üzerinde kurulması istemine *ek olarak* ileri sürülmüştür! Gerçek demokratik örgütlerin teori ve pratiğini inceleme fırsatını pek az bulmuş olan pratik içinde çalışanları, elbette ki, bu yüzden suçlayacak değiliz. Ama önderlik iddiasında olan *Raboçeye Dyelo*, böyle durumlarda, geniş bir demokrasi ilkesi konusundaki bir kararla yetinirse, bu, salt "etkin olma çabası" dışında herhangi bir başka şey olarak tanımlanabilir mi? [sayfa 174]

F. YEREL ÇALIŞMA VE RUSYA'YI KAPSAYAN ÇALIŞMA

Burada anahatları çizilen örgüt planına karşı, bu planın demokratik olmadığı ve "komplocu" nitelik taşıdığı yolundaki itirazlar tamamen yersizdir. Bununla birlikte, sık sık ileri sürülen ve ayrıntılı olarak incelenmesi gereken bir başka sorun var. Bu, yerel çalışma ile bütün Rusya'yı kapsayan çalışma arasındaki ilişkidir. Merkezi bir örgütün kurulması halinde, ağırlık merkezinin yerelden bütün Rusya'ya doğru kayabileceği, ve böylelikle çalışan yığınlarla bağlarımızı ve genel olarak yerel ajitasyonun sürekliliğini zayıflatarak harekete zararlı olacağı yolunda korkular dile getirilmektedir. Bu korkulara karşılık olarak diyoruz ki, son birkaç yıl içinde hareketimiz, asıl, yerel militanların yerel işlere gereğinden çok daldıkları için zarar görmüştür; bu yüzden ağırlık merkezini azçok ulusal çalışmaya kaydırmak mutlaka gerekir; ve bu, bağlarımızı ve yerel ajitasyonumuzun sürekliliğini, zayıflatmak şöyle dursun, güçlendirir. Merkezi ve yerel gazeteler sorununu ele alalım. Okurdan istediğim, gazete yayınının bizim için genel olarak çok daha geniş ve çeşitli olan devrimci hareketi gösteren *bir örnekten* başka bir şey olmadığını unutmamasıdır.

Yığın hareketinin birinci döneminde (1896-1898), yerel devrimci işçiler tarafından bütün Rusya'yı kapsayan bir gazetenin (*Raboçaya Gazeta*) yayınlanması girişiminde bulunuldu. İkinci dönemde (1898-1900), hareket sınırsız bir ilerleme kaydetti, ama önderlerin dikkati tamamen, yerel yayınlar üzerinde toplanmıştı. Yayınlanmış olan yerel gazetelerin toplam sayısını hesaplarsak, ortalama olarak ayda bir gazetenin yayınlandığını görürüz.* Bu, [sayfa 175] bizim amatörlüğümüzü açıkça göstermiyor mu? Bu, devrimci örgütümüzün, hareketin kendiliğinden büyümesinin gerisinde kaldığını açıkça göstermiyor mu? *Aynı sayıda* yayın, dağınık yerel gruplar tarafından değil de, tek bir örgüt tarafından yapılsaydı, sadece büyük emekler tasarruf etmiş olmakla kalmazdık, ama aynı zamanda, çalışmamızda çok daha büyük istikrarlılık ve süreklilik

* Bkz: *Paris Kongresine Rapor*,[71] s. 14. "O zamandan [1897] 1900'ün ilkyazına kadar, çeşitli yerlerde, çeşitli gazetelerin otuz sayısı yayınlanmıştır. ... Ortalama olarak her ay birden biraz fazla gazete yayınlanmıştır."

sağlamış olurduk. *Etkin olarak* hemen hemen yalnızca yerel organlarda çalışan militanlarımız (ve ne yazık ki, bugün de durum çoğunlukla böyledir), ve bu sorunda şaşılacak bir Don Kişot'luk gösteren yazarlarımız, bu basit gerçeği gözden kaçırmaktadırlar. Pratikte çalışan militanlar, çoğunlukla yerel militanlar için bütün Rusya'yı kapsayan bir gazetenin örgütlenmesiyle uğraşmalarının "zor olduğu"* ve gazetesiz kalmaktansa, yerel gazetelerin daha iyi olduğu savıyla yetiniyorlar. Hiç kuşku yok ki, bu sav, tamamen haklıdır ve biz, *genel olarak* yerel gazetelerin büyük önemine ve yararlılığına pratik içinde çalışanlardan daha az değer biçiyor değiliz. Ama sorun bu değildir. Sorun, Rusya'da, iki-buçuk yıl içinde yayınlanmış olan otuz yerel gazete sayısının açıkça ifade ettiği parçalanma ve ilkelliğin üstesinden gelinip gelinemeyeceği sorunudur. Kendinizi, yerel gazetelerin yararlılığı konusundaki tartışma götürmez, ama çok genel olan sözlerle sınırlamayınız; iki-buçuk yıllık deneyimin gösterdiği olumsuz yönleri de açıkça kabul etme yürekliliğini gösteriniz. Bu deneyim göstermiştir ki, içinde çalıştığımız koşullarda, bu yerel gazeteler çoğu durumda ilkeleri bakımından istikrarsız, siyasal anlamdan yoksun, devrimci güçlerin kullanılması [sayfa 176] bakımından son derece pahalı ve teknik bakımdan da (elbette ki, burada sözkonusu olan baskı tekniği değil, yayının belli aralıkla düzenli biçimde çıkmasıdır) tamamen yetersizdirler. Bu eksiklikler raslansal değildir; bunlar, bir yandan incelediğimiz dönemde yerel gazetelerin egemenliğini açıklayan ve öte yandan bu egemenliğin *doğurduğu* parçalanmanın kaçınılmaz sonuçlarıdırlar. Gazetesini, ilkelerde istikrarlılığı muhafaza edebilen bir siyasal organ düzeyine yükseltmek, ayrı bir yerel örgütün kesin olarak *gücünü aşar*; bütün siyasal yaşamımıza ışık tutacak olan gerekli miktarda malzemeyi toplamak ve bunları kullanmak, böyle yerel bir örgütün gücünü aşar. Özgür ülkelerdeki çok sayıda yerel gazetelerin gereğini desteklemek üzere ileri sürülen bir sav, böyle bir gazetenin yerel militanlar tarafından basılmasının maliyeti düşüreceği ve halka daha tam ve çabuk bilgi sunabileceği savıdır – bu sav, deneyimin de gösterdiği gibi, Rusya'daki yerel gazeteler

* Bu, gerçek olmaktan çok, görünüşte bir zorluk. Gerçekte, tek bir inceleme çevresi yoktur ki, bütün Rusya'yı kapsayan çalışmaya ilişkin olarak şu ya da bu işlevi yerine getirme olanağından yoksun bulunsun. "Yapamam deme, yapmam de."

için geçerli *değildir.* Bu gazeteler, devrimci güçlerin kullanılması bakımından son derece pahalı olmaktadırlar, ve ne kadar küçük olursa olsun, illegal bir gazetenin yayınlanması, ancak büyük ölçekli fabrika üretimi için olduğu gibi büyük bir gizli aygıtı gerektirmektedir; çünkü bu aygıt küçük, elzanaatına dayanan bir atölyede yaratılamaz. Gizli aygıtın ilkelliği, çok kez polise, bir-iki sayının yayınlanıp dağıtılmasından sonra, geniş tutuklamalara girişmek olanağı sağlamaktadır, bu her şeyi öylesine silip süpürmektedir ki, işe yeni baştan başlamak zorunda kalınmaktadır (pratikte çalışan her militan bunun birçok örneklerini bilir). İyi örgütlenmiş bir gizli aygıt, profesyonel olarak eğitilmiş devrimcileri ve en büyük bir tutarlılıkla uygulanan bir işbölümünü gerektirir. Ama, ne kadar güçlü olursa olsun, yerel bir örgütün, gereken anda bu iki koşulu yerine getirmesi kesin olarak olanaksızdır. *Yerel olmayan gazeteler*, hareketin [sayfa 177] yalnızca bir bütün olarak genel çıkarlarına değil (işçilerin tutarlı sosyalist ve siyasal ilkeler içerisinde eğitilmeleri), ama özellikle yerel olan çıkarlara da *daha iyi hizmet edebilir*. Bu, ilk bakışta, mantığa aykırı gibi görünebilir, ama sözkonusu iki-buçuk yıllık deneyim, bunu kesin olarak tanıtlamıştır. Herkes kabul eder ki, otuz sayılık gazete yayını için kullanılan yerel güçler tek bir gazete için kullanılsaydı, altmış, belki de yüz sayı kolayca yayınlanabilirdi, ve bunun sonucu olarak, hareketin yerel özellikleri daha tam olarak ifadelerini bulmuş olurdu. Böyle bir örgütlenme derecesine ulaşmanın kolay olmadığı doğrudur, ama buna olan gereksinmeyi anlamalıyız. Her yerel inceleme çevresi bu konuda düşünmeli ve dıştan dürtü beklemeden, yerel bir gazetenin, devrimci deneyimimizin de gösterdiği gibi, büyük çapta yanıltıcı olan rağbet görüyor oluşuna ve daha kısa zamanda gerçekleştirilebilmesine kapılmadan bunu başarmak için *etkin olarak çalışmalıdır.*

Ve kendilerini pratik içinde çalışanlara özellikle yakın sanan kimi yazarlar, söylediklerinin ne, kadar hayali olduğunun farkına varmadan, hem yerel gazeteler olması, hem bölgesel ve hem de bütün Rusya için gazetelerin olması gerektiği yolunda şaşılacak derecede kolaya kaçan ve şaşılacak derecede içi boş sözlerle pratik çalışmaya gerçekten kötülük etmektedirler. Genel olarak konuştuğumuzda, elbette ki, bütün bunlar gereklidir, ama somut bir örgütsel sorunun çözümüne girişildiğinde, herhalde zaman ve koşullar da gözönünde bulundurulmalıdır. *Svoboda*'nın (n° 1, s.

68) “gazete sorununu ele alan” özel bir makalesinde, “Bizce kayda değer sayıda işçisi bulunan her yörenin kendi öz işçi gazetesi olmalıdır; başka bir yerden ithal edilen gazete değil, kendi öz gazetesi” diye yazması, Don Kişot’ça bir davranış değil midir? Eğer bunun ne demek olduğunu bu satırları yazan düşünmüyorsa, [sayfa 178] onun yerine hiç değilse okur düşünsün. Rusya’da “kayda değer sayıda işçisi bulunan” kaç yer vardır, ve eğer her yerel örgüt, kendi öz gazetesini yayınlamaya kalkarsa, bu, amatörce yöntemlerimizin ne denli sürekli hale getirilmesi demektir! Bu dağınıklık jandarmanın (“kayda değer” bir çaba göstermeden) daha eylemlerin başlangıcında yerel devrimci işçileri tuzağa düşürme ve onların gerçek devrimciler olmak üzere gelişmelerini önleme görevini nasıl da kolaylaştırır. Bütün Rusya’yı kapsayan bir gazetenin okuru, diye devam ediyor yazar, fabrika sahiplerinin kötü davranışlarını anlatan yayınlarda, “kendi kenti dışındaki kentlerdeki fabrika yaşamının ayrıntılarında” kendisini ilgilendiren pek az şey bulur. Ama “Orel’de oturan bir kimse Orel’e alt haberleri cansıkıcı bulmaz. Her sayıda kimin ‘yakalandığını’ kimin ‘işkenceye götürüldüğünü’ öğrenir ve coşar” (s. 69). Evet Orelli coşacaktır, ama bizim yazarımız da gereğinden çok “coşuyor”. Bu gibi ayrıntılarla uğraşmanın taktik bakımdan gerekli olup olmadığını kendi kendisine sormalıdır. Biz, fabrika teşhirlerinin gereğini ve önemini takdir etmekte kimseden geri kalmayız, ama gözönünde tutmamız gerekir ki, artık St. Petersburgluların, St. Petersburg’da yayınlanan *Raboçaya Mysıl*’daki St. Petersburg haberlerini cansıkıcı buldukları bir aşamaya varmış bulunuyoruz. Fabrika teşhirleri şimdiye kadar hep bildirilerle olmuştur ve bu böyle *devam etmelidir*, ama biz *gazetenin* düzeyini yükseltmekle yükümlüyüz, onu fabrika bildirisinin düzeyine düşürmekle değil. Bir gazeteden beklenen şey, “ufak-tefek” teşhirler değildir, fabrika yaşamının bellibaşlı tipik kötülüklerinin teşhiridir, özellikle çarpıcı olgulara dayanan ve bu yüzden de *bütün* işçilerin ve hareketin bütün önderlerinin ilgisini uyandırabilecek, bilgilerini gerçekten zenginleştirebilecek, ufuklarını genişletebilecek, ve yeni semtlerin ve yeni sanayi bölgelerindeki işçilerin [sayfa 179] uyanması için başlangıç noktası olabilecek teşhirlerdir.

“Üstelik, yerel bir gazetede, fabrika yönetiminin ve başka yetkililerin yaptıkları kötülükler, hemen anında açığa vurulabilir. Uzak bir yerde yayınlanan genel bir gazetede ise, haber gazetenin

merkezine ulaşana kadar, haberin kaynağı olan yerde sorun unutulmuş olacaktır. Okur, gazeteyi eline aldığı zaman, 'ne zaman olmuştu, kim anımsıyor ki?' diyecektir." (İbid..) Doğru – kim anımsıyor ki! İki-buçuk yıl içinde yayınlanan otuz gazetenin altı kentte çıktığını aynı kaynaktan öğreniyoruz. Bu, ortalama olarak, *kent başına yarım yılda bir sayı eder!* Saçmalayan yazarımız, yerel çalışmanın üretkenliğine ilişkin tahmini *üç katına* çıkarsa bile (ki, bu ortalama bir kent için yanlış olurdu, çünkü bizim elyordamına dayanan yöntemlerimizle üretkenliği kayda değer ölçüde artırmak olanaksızdır), gene de her iki aya bir sayı düşer, yani "hemen anında açığa vurmak" diye bir şey olmaz. Ama,*bütün Rusya*'da, ufak-tefek olayları değil, gerçekten önemli tipik kötülükleri her onbeş günde bir "açığa vurabilmemiz için", on yerel örgütün birleşerek delegelerini gönderip genel bir gazetenin örgütlendirilmesine katılmaları yeterdi. Örgütlerimizdeki durumu bilen hiç kimse bundan şüphe edemez. Düşmanı suçüstü yakalamaya gelince – bundan güzel bir söz olarak değil de, ciddi olarak sözediyorsak–, illegal bir gazete böyle bir şeyi başarmayı aklından bile geçiremez. Bu, ancak bir bildiriyle yapılabilir, çünkü çoğunlukla, bunu yapmak için ancak bir-iki günlük zamanımız vardır (örneğin fabrikada kısa bir grev, bir kavga, herhangi bir gösteri vb. sözkonusu olduğu zaman).

"İşçiler sadece fabrikada yaşamaz, onlar aynı zamanda bir kentlidir de", diyen yazarımız, Boris Kriçevski'ye bile onur verecek bir tutarlılıkla özelden genele geçerek, devam ediyor, belediye meclisleri, belediye hastaneleri, [sayfa 180] belediye okulları gibi konulara değiniyor ve işçi gazetelerinin genel olarak belediye sorunlarını da atlamamasını istiyor.

Kendi başına kusursuz olan bu istem, yasal gazetelerin çoğu kez ne gibi boş soyutlamalarla sınırlı kaldığını gösteren canlı bir örnektir. Birincisi, eğer *Svoboda*'nın istediği gibi "kayda değer sayıda işçisi bulunan her yörede" belediye sorunlarına ilişkin ayrıntılı haberler yazan gazeteler gerçekten çıksaydı, bu bizim Rus koşullarımız altında, kaçınılmaz olarak, fiilen ayrıntılarla uğraşmak biçiminde yozlaşır, çarlık otokrasisine karşı bütün Rusya'yı kapsayan bir saldırının önemi konusundaki bilinci zayıflatır, ve var olmayan parlamentolar konusunda çok konuşup da, var olan belediye meclislerinden hemen hiç sözetmeyen devrimcilere ilişkin o ünlü

sözlerin sonucu olarak ortaya çıkmış bulunan –kökü kazınmamış olan, ama şimdilik silinmiş bulunan– eğilimin son derece güçlü filizlerini daha da güçlendirmiş olurdu. *Svoboda*'nın bunu gerçekten istemeyip, tersine, tersyüz etmek istediğini vurgulamak için, "kaçınılmaz olarak" diyoruz. Ama iyi niyet yetmez. Belediye sorunlarının uygun bir bakışaçısıyla çalışmamızın bütünü içinde ele alınabilmesi için, *ilkin* bu bakışaçısının açıkça anlaşılması, geleneksel bir istikrar kazanabilsin diye yalnızca tartışmalarla değil, sayısız örnekle iyice yerleştirilmesi gerekir. Biz bundan henüz çok uzağız, ama geniş bir yerel basını düşünmeden önce, bunun sözünü etmeden önce, işe buradan *başlamamız* gerekir.

İkincisi, belediye işleri hakkında gerçekten iyi ve ilginç yazılar yazabilmek için, bu sorunları sadece kitaplardan değil, gerçekten iyi bilmek gerekir. Oysa *Rusya'nın herhangi bir yerinde* bu bilgiyi edinmiş olan sosyal-demokratlar hemen hiç yoktur. Bir gazetede (bir halk broşüründe değil) kentin ve devletin işleri hakkında yazı [sayfa 181] yazabilmesi için, kişinin, işinin ehli biri tarafından toplanmış ve işlenmiş taze ve çok çeşitli malzemeye sahip olması gerekir. Oysa böyle bir malzemeyi toplamak ve işlemek için, herkesin her şeyle uğraştığı ve referandumlarla hoş vakit geçirdiği bir ilkel çevrenin "ilkel demokrasisi" yetmez. Bunun için bir uzman yazarlar ve muhabirler kadrosuna, her yerle ilişkiler kuran, her türden "devlet sırlarını" (Rus devlet memurunun bilmekten büyük gurur duyduğu ve gevezelik ederek her zaman kolayca açığa vurabileceği devlet sırlarını) elde edebilen, "kulislere" sızabilen bir sosyal-demokrat muhabirler ordusuna –"görevleri gereği" her yerde hazır olmak ve her şeyi bilmek zorunda olan bir orduya– gerek vardır. Ve biz, *her türlü* iktisadi, siyasal, toplumsal, ulusal baskıya karşı mücadele eden parti olarak, bu her şeyi bilen orduyu bulabilir, toplayabilir, eğitebilir, seferber ederek harekete geçirebiliriz, ve bunu yapmak zorundayız. Ama bunu yapmak için, ilkin, bunun gereğini anlamak gerek! Oysa, yörelerin büyük çoğunluğunda, biz, bu yönde tek bir adım atmamakla kalmadık, çok kez bunun gereğinin bilincinden bile yoksunuz. Sosyal-demokrat basınımızda diplomatik, askeri, dini, beledî, malî, vb. vb. gibi büyüklü küçüklü sorunlara ilişkin canlı, ilginç makaleler, mektuplar ve teşhirler bulabilmesi için, kişinin çok uğraşması gerekir. Bu sorunlar konusunda *hemen hemen hiç bir şey* yoktur.* İşte bunun için "bir adam

gelip de bana" "kayda [sayfa 182] değer sayıda işçilerin bulunduğu yörelerde" fabrika, belediye ve hükümetteki kötülükleri teşhir edecek olan gazetelerin çıkarılması gereği konusunda "güzel ve büyüleyici laflar etti mi, fena halde canım sıkılıyor."

Yerel gazetelerin merkezi basın karşısındaki egemenliği, ya yoksulluğun ya da bir lüksün belirtisi olabilir. Hareket büyük ölçekli yayın için gerekli güçleri henüz geliştirmemişse, amatörlük içinde debelenip duruyorsa, ve "fabrika yaşamının küçük ayrıntıları" içinde batıp kalmışsa, bu, bir yoksulluk belirtisidir. Hareket kapsamlı teşhir ve kapsamlı ajitasyon görevinin *hakkıyla üstesinden geliyorsa*, ve bu yüzden merkezi organdan başka çok sayıda yerel gazeteler yayınlamak zorunlu bir hal almışsa, bu, bir lüks belirtisidir. Rusya'da yerel gazetelerin bugünkü egemen durumunun hangi anlamı taşıdığı konusunda herkes kendi karar versin. Herhangi bir yanlış anlamaya yolaçmamak için, vardığım sonuçları tam ve kesin olarak formüle etmekle yetineceğim. Şimdiye kadar yerel örgütlerimizin çoğunluğu, hemen hemen yalnız yerel organlar çıkarmayı düşünmüşlerdir; ve hemen bütün eylemleri bu çalışmadan ibaret kalmıştır. Bu anormal bir durumdur; bunun tam tersi olmalıydı. Yerel örgütlerin çoğunluğu bütün Rusya'yı kapsayan bir gazetenin yayınlanmasını başlıca sorunları saymalıydılar ve çalışmalarını daha çok buna yöneltmeliydiler. Bu yapılıncaya kadar, harekete *kapsamlı* bir basın ajitasyonu hizmeti gören *tek bir* gazeteyi kurma olanağını bulamayacağız. Ama bu yapıldığı zaman, gerekli merkezi gazete ile gene gerekli olan yerel gazeteler arasında normal ilişkiler kendiliğinden kurulacaktır.

*

İlk bakışta, ağırlık merkezini yerel çalışmadan bütün Rusya'yı

* Onun için, yerel gazetelerin istisnai başarılı olanları bile görüşümüzü doğrulamaktadır. Örneğin *Yujni Raboçi*[72] ilke istikrarsızlığından ötürü kınanması mümkün olmayan kusursuz bir gazetedir. Ama sık sık çıkamadığı için ve yaygın polis baskınları yüzünden yerel harekete umduğunu getiremedi. Partimizin şu anda en çok gereksinme duyduğu hareketin temel sorunlarının ilkelere uygun biçimde sunulması ve geniş siyasal ajitasyonun, yerel gazetenin üstesinden gelemeyeceği kadar büyük bir iş olduğu anlaşılmıştır. Bu gazetenin maden işçileri kongresi ve işsizlik üzerine yazıları gibi, yayınlamış olduğu özel değerde malzeme sadece yerel malzeme değildi, yalnız Güney için değil, *bütün Rusya* için gerekliydi. Sosyal-demokrat gazetelerimizin hiç birinde böyle yazılar çıkmamıştır.

kapsayan çalışmaya kaydırmanın gerektiği [sayfa 183] kararının, özellikle iktisadi mücadele alanını kapsamadığı sanılabilir. Bu mücadelede işçilerin dolaysız düşmanları, en ufak ayrıntısına kadar tek bir iradenin yönettiği Rus hükümetinin –siyasal mücadeledeki dolaysız düşmanımızın– katıksız askeri ve sıkı sıkıya merkezi olan örgütüyle en ufak bir benzerliğe sahip herhangi bir örgütsel bağları olmayan tek tek işverenler ya da işveren gruplarıdır.

Ama durum hiç de böyle değildir. Tekrar tekrar belirttiğimiz gibi, iktisadi mücadele, mesleki bir mücadeledir, ve bundan ötürü işçilerin işyerine göre değil, mesleklerine göre örgütlenmeleri gerekir. işverenlerimiz her türden ortaklıklar ve birlikler içerisinde ne kadar hızla örgütlenirlerse, mesleklere göre örgütlenme de, o kadar ivedi bir zorunluluk kazanır. Bizim parçalanmışlığımız ve amatörlüğümüz, bütün Rusya'yı kapsayan ve bütün Rusya sendikalarına önderlik etme yeteneğine sahip bulunan tek bir devrimciler örgütünün varlığını gerektiren bu örgütlenme işini açıkça baltalamaktadır. Yukarda bu amaç için gerekli olan örgüt tipini anlattık; şimdi de, bununla ilgili olarak, basın sorunumuz üzerinde birkaç söz ekleyeceğim.

Her sosyal-demokrat gazetenin, sendikal (iktisadi) mücadeleye özel bir sütun ayırmasının gereğini herkes kabul eder. Öte yandan sendikal hareketin büyümesi bizi bir sendika basını kurmayı düşünmeye zorlamaktadır. Ama bize öyle geliyor ki, pek seyrek bir-iki istisna dışında, şu anda Rusya'da sendika gazetelerinin yayınlanması sözkonusu olamaz; bu bir lüks oluyor, oysa biz, çok kez günlük ekmeğimizi bile bulamamaktayız. İllegal çalışmamızın koşullarına uyacak ve şu anda da gerekli olan sendikal basın biçimi, *sendikal broşürlerdir*. Bu broşürlerde, belli bir meslek kolunda çalışma koşulları konusunda, Rusya'nın ayrı ayrı bölgelerinde bu yönden gösterdikleri farklılıklar [sayfa 184] konusunda, belli bir meslek kolunda işçilerin ileri sürdükleri temel istemler konusunda, o meslek koluna ilişkin yasaların yetersizliği konusunda, o meslekteki işçilerin iktisadi mücadelesinin başlıca örnekleri konusunda, bunların sendikal örgütlerinin başlangıcı, bugünkü durumu ve gerekleri konusunda vb. *legal** ve illegal malzeme toplanmalı ve sistemli bir

* Bu bakımdan legal malzeme özellikle önemlidir, ve biz, bunu, sistemli olarak toplama ve kullanma yeteneğimiz bakımından çok geriyiz. İnsanin bir sendika broşürünü

şekilde gruplandırılmalıdır. Birincisi, böyle broşürler, sosyal-demokrat basınımızı, ancak belli bir meslek kolundaki işçilerimizi ilgilendiren bir sürü mesleki ayrıntıları yayınlama yükünden kurtaracaktır. İkincisi, bu broşürler, sendikal mücadeledeki deneyimlerimizin sonuçlarını kaydetmiş olacak, şimdi bir sürü bildiri ve parça parça haberlerde dağılıp kaybolan malzemenin muhafaza edilmesini sağlayacak; ve bu [sayfa 185] malzemeyi özetleyecektir. Üçüncüsü, bu broşürler, ajitatörler için kılavuz olabilecektir, çünkü çalışma koşulları nispeten yavaş değişir ve belli bir meslek kolunda işçilerin istemleri son derece istikrarlı istemlerdir (örneğin Moskova bölgesindeki dokumacıların 1885'te[74] ileri sürdükleri istemlerle kıyaslayınız). Bu tür istem ve gereksinmeleri saptayan broşürler, yıllar boyunca, geri yörelerdeki, ya da işçilerin geri kalmış katları arasındaki iktisadi sorunlarda, ajitatörler için kusursuz bir elkitabı görevini yerine getirebilir. Belli bir bölgede başarılı grev örnekleri, bir yöredeki yüksek yaşam düzeyi konusunda, daha iyi çalışma koşulları konusunda bilgiler öteki yörelerdeki işçileri, tekrar tekrar mücadeleye girişmeye isteklendirecektir. Dördüncüsü, sendikal mücadeleyi genelleştirmek için ilk hareketi sağladıktan ve böylelikle Rus sendika hareketiyle sosyalizm arasındaki bağı güçlendirdikten sonra, sosyal-demokratlar, aynı zamanda, sendikal çalışmanın, sosyal-demokrat çalışmamızın bütünü içerisinde ne çok

sadece legal malzemeye dayanarak çaba harcayıp hazırlayabileceğini söylemek abartma olmaz, ama böyle bir broşür, sadece illegal malzemeye dayanılarak hazırlanamaz. *Raboçaya Mysıl*'ın yayınlarında[73] ele alınan sorunlar konusunda, işçilerden illegal malzeme toplamakla, devrimcilerin güçlerinin büyük bir kısmını boşa harcamaktayız [çünkü onların yaptığı iş, legal olarak çalışanlar tarafından pekâlâ başarılabilir], ama gene de hiç bir zaman iyi malzeme toplayamıyoruz. Bunun nedeni, çoğu kez büyük bir fabrikanın yalnız tek bir bölümünü bilen ve hemen hemen her zaman iktisadi sonuçları bildiği halde, işçinin genel koşulları ve standartları üzerine bilgisi olmayan bir işçi, bir fabrikanın büro personeli, müfettişler, doktorlar vb. tarafından edinilmiş olan, ve küçük gazete haberlerinde ve tıbbi zemstvo'ya ilişkin, vb. özel sınai yayınlarda dağınık halde bulunan bilgileri edinemez.

Benim bu alandaki "ilk deneyimimi" çok canlı olarak anımsıyorum ve bunu anlatmaktan hiç hoşlanmıyorum. Beni sık sık ziyarete gelen bir işçiyi, çalıştığı kocaman fabrikadaki koşulların her yönü hakkında haftalar boyunca "sorguya çektim". Evet, büyük çabalardan sonra [tek bir fabrikanın!] betimlenmesi için gerekli malzemeyi toplayabildim, ama bu görüşmelerden sonra işçi, alnının terini siler, ve gülümseyerek, "sorularınızı yanıtlamaktansa fazla mesai yapmayı tercih ederim" derdi.

Biz devrimci mücadelemizi ne kadar büyük enerjiyle yürütürsek, hükümet o ölçüde "sendikal" çalışmaların bir kısmını yasallaştırmak zorunda kalacak, ve böylelikle yükümüzün bir kısmını hafifletecektir.

dar, ne de çok geniş bir yer almamasını sağlayacaklardır. Başka kentlerdeki örgütlerle bağı kopmuş olan bir yerel örgüt, bu ikisi arasındaki doğru oranı tutturmakta çok güçlük çeker ve bazan da bunu yapması olanaksızdır (*Raboçaya Mysıl* örneği, *trade-union*-culuk doğrultusunda ne kadar büyük bir abartma içinde bulunabileceğini gösterir). Ama marksizm temeline sıkı sıkıya bağlı, siyasal mücadelenin tümünü yöneten ve bir profesyonel ajitatörler kadrosuna sahip bulunan ve bütün Rusya'yı kapsayan bir devrimciler örgütü, doğru orantıları tayin etmekte hiç bir zaman güçlük çekmeyecektir. [sayfa 186]

BEŞ
BÜTÜN RUSYA İÇİN BİR SİYASAL GAZETE "PLANI"

Bizi "teoriyi pratikten tecrit ederek onu cansız bir öğreti haline getirme" eğilimiyle suçlayan B. Kriçevski (*Raboçeye Dyelo*, n° 10, s. 30) şöyle yazıyor: "*İskra*'nın bu alanda yapmış olduğu en büyük hata, genel bir parti örgütü konusunda ileri sürdüğü 'Planı'ydı" (yani "Nereden Başlamalı" adlı makale*). Martinov, "*İskra*'nın, parlak ve eksiksiz düşüncelerin propagandasına kıyasla günlük tekdüze mücadelenin ilerleyişinin önemini küçümseme eğilimi ... bu gazetenin 4. sayısında çıkan 'Nereden Başlamalı' başlıklı makalede ileri sürülen ve partinin [sayfa 187] örgütlenmesi konusundaki planı ile doruğuna ulaştı" (ibid., s. 61) diyerek, aynı düşünceyi yinelemektedir. Ve nihayet L. Nadejdin de, son zamanlarda, bu "plana" karşı öfke korosuna katıldı ("plan"ın tırnak içinde yazılması alaylı bir küçümsemeyi ifade etmek içindi). Elimize henüz geçmiş olan

* Bkz: *Colected Works*, Vol. 5, s. 13-24. -Ed.

Devrimin Arifesi başlıklı broşüründe (daha önce gördüğümüz *Svoboda*, "Devrimci-Sosyalist Grup" tarafından yayınlanmıştır) şöyle yazıyor (s. 126): "iç bağlantısı Rusya çapında bir gazete tarafından sağlanan bir örgütün şu anda sözünü etmek, masabaşı düşüncelerin ve masabaşı çalışmaların propagandasını yapmaktır" ve bu "kitabiliğin" vb. belirtisidir.

Bu iki akım arasındaki yakınlığın kökenlerini siyaset ve örgütlenme bölümlerinde gördüğümüz için, teröristlerimizin, "günlük tekdüze mücadelenin ilerleyişinin" savunucularıyla görüş birliğinde olmaları bizim için şaşırtıcı değildir. Ama burada şu noktaya dikkat çekmek isteriz ki, Nadejdin, hoşuna gitmeyen bir makaledeki düşünce silsilesini anlamaya bilinçli olarak çalışmış olan ve isabetli yanıtlar vermeye çalışmış olan tek kişidir, oysa *Raboçeye Dyelo*, konuyla doğrudan doğruya ilgili somut hiç bir söz söylememiş, ve gereksiz demagojik saldırılarla sorunu karışık bir hale getirmekten başka bir şey yapmamıştır. Bu iş pek zevkli olmasa da, ilkin bu Augias ahırlarını temizlemekle uğraşmalıyız.

A. "NEREDEN BAŞLAMALI" MAKALESİNDEN KİM ALINDI?[75]

Raboçeye Dyelo'nun başımıza yağdırdığı sıfat ve ünlemlerden bazılarını aktaralım. "Bir parti örgütünü gazete yaratmaz, tersine, gazeteyi parti örgütü yaratır. ..." "Partinin üstünde duran, *onun denetimi dışında* ve kendi ajan kadrosu sayesinde Partiden bağımsız olan bir [sayfa 188] gazete. ..." "Nasıl oldu da *İskra*, kendisinin de bağlı bulunduğu ve fiilen varolan sosyal-demokrat örgütleri unuttu? ..." "Sağlam ilkelere ve bunlara denk düşen bir plana sahip bulunanlar, partinin gerçek mücadelesinin yüksek düzenleyicileridirler ve partiye kendi planlarını kabul ettirirler. ..." "Plan, bizim etkin ve canlı örgütlerimizi, gölgeler diyarına sürüyor ve hayali bir ajanlar ağı kurmak istiyor. ..." "Eğer *İskra*'nın planı uygulanmış olsaydı, biçimlenmekte olan Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisinin bütün izleri silinmiş, olurdu. ..." "Bir propaganda organı, bütün pratik devrimci mücadelenin denetim-dışı otokratik yasa yapıcısı oluyor. ..." "Partimiz, özerk bir yazı-kuruluna *tamamıyla* boyuneğme önerisine nasıl tepki göstermelidir?" vb., vb..

Okurun yukardaki aktarmaların içeriği ve tonundan da an-

layacağı gibi, *Raboçeye Dyelo*, *alınmıştır.* Bu alınma, kendi hesabına değil, *İskra*' nın sözümona gölgeler diyarına sürmek istediği ve izlerini ortadan kaldıracağı partimizin örgütleri ve komiteleri adına bir alınmadır. Ne korkunç şey! Yalnız bu nokta bize biraz tuhaf görünüyor. "Nereden Başlamalı" başlıklı makale, 1901'in Mayısında yayınlandı. *Raboçeye Dyelo*'daki yazılar 1901'in Eylülünde çıkmıştır. Şimdi ise 1902'nin Ocak ayının ortasında bulunuyoruz. Bu beş ay içinde (Eylülden önce ve sonra) Partinin *tek* bir komitesi ve *tek* bir örgütü, kendilerini gölgeler diyarına sürmek isteyen bu canavarı resmen protesto etmiş değildir; ama bu süre içinde *İskra*'da ve birçok yerel ve yerel olmayan yayınlarda Rusya'nın her tarafından gelen yüzlerce haber yayınlanmıştır. Nasıl oluyor da gölgeler diyarına sürülecek olanlar bunun farkına varmadıkları ve *İskra*'ya alınmadıkları halde, bir üçüncü şahıs, kendisini bu bakımdan hakarete uğramış sayıyor?

Bunun açıklaması, komitelerin ve öteki örgütlerin gerçek çalışma içinde olmalarında ve "demokrasicilik" [sayfa 189] oynamamalarındadır. Komiteler, "Nereden Başlamalı" başlıklı makaleyi okudular, bunun "*kuruluşuna her yandan girişilebilsin diye* kesin bir örgütlenme planını hazırlama" çabası olduğunu gördüler; ve bu "yanlar"dan *hiç birinin* bu mimari planın zorunluluğundan ve doğruluğundan emin olmadıkça "onun inşasına kalkışmayı" düşünmeyeceğini çok iyi bildiklerinden ve gördüklerinden, *İskra*'da şu aşağıda yer alan sözleri söyleyenlerin aşırı cüretinden doğal olarak "alınmadılar" ve kendilerini hakarete uğramış saymayı akıllarından geçirmediler; *İskra*'da denen şuydu: "Bu sorunun ivedi ve önemli bir sorun olması karşısında, biz kendi hesabımıza, hazırlanmakta olan bir broşürde daha ayrıntılı olarak geliştireceğimiz bir plan taslağını, burada, yoldaşların dikkatine sunuyoruz." Konuya ciddi bir şekilde yaklaşılacak olursa, yoldaşların kendilerine sunulan planı *kabul etmeleri* halinde, bu plana "boyuneğdikleri" için değil, ortak dava için, zorunluluğuna inandıkları için uygulayacaklarını, ve *kabul etmemeleri* halinde de, "taslağın" (ne iddialı sözcük değil mi?) sadece bir taslak olarak kalıp unutulacağını anlamamak mümkün müydü? Bir plan taslağına karşı sadece "çürüterek" ve yoldaşlara bunu reddetmelerini öğütleyerek değil de, devrimcilikte deneyimsiz olanları, planı hazırlayanlara karşı, sadece "yasalar koymaya" ve ortaya "yüksek düzenleyiciler" olarak çık-

maya *cüret* ettikleri için, yani bir plan taslağı *önermeye* cüret ettikleri için *kışkırtarak* mücadele etmek demagoji değil midir? Eğer yerel militanları daha geniş görüşlere, hedeflere, planlara vb. yükseltme yolundaki bir girişim karşısında, sadece bu görüşlerin yanlış oldukları ileri sürülerek itiraz etmekle kalınmayıp, "*yükselmemiz istendi*" diye, bu yüzden, kendimizi "hakarete uğramış" sayarsak, partimiz gelişip ilerleyebilir mi? Nadejdin de planımızı "çürütmeye" kalkıştı, ama o, siyasal görüşlerinin safdilliği ya da ilkelliğiyle [sayfa 190] açıklanmayacak herhangi bir demagojiye başvurmadı; bir "parti müfettişliği" kurmak niyetinde olduğumuz iddiasına daha baştan kesin olarak karşı çıktı. Onun için Nadejdin'in plan konusundaki eleştirisine yanıt verilebilir ve verilmelidir, oysa *Raboçeye Dyelo*'ya yanıt vermeye değmez.

Ama "otokrasi" ve "boyuneğme" diye haykıracak kadar alçalmış olan bir yazarın horlanması, böylelerinin okurların kafasında meydana getirdikleri karışıklığı çözme ve okuru aydınlığa kavuşturma görevinden bizi azat etmez. Burada "geniş demokrasi" gibi çekici sözlerin gerçek niteliğini herkes önünde açıklayabiliriz. Komiteleri unutmakla, onları gölgeler diyarına sürmek istemekle, ya da bu yolda çaba göstermekle vb. suçlanıyoruz. Gizlilik gerekleri yüzünden okura komitelerle gerçek ilişkilerimiz konusunda *hemen hemen hiç bir bilgi veremezken*, bu iddialara nasıl yanıt verebiliriz? Kalabalıkları kışkırtmak için ağır suçlamalarda bulunan kimseler, arsızlıkları ve bir devrimcinin kurmakta olduğu, ya da kurmaya çalıştığı ilişki ve bağlantıları herkesten dikkatlice gizlemekle yükümlü olduğunu görmezden gelmeleri bakımından bizden ileridedirler. Elbette ki, bu gibileriyle "demokratçılık" alanında rekabete girişmeyi kesin olarak reddediyoruz. Partinin bütün sorunlarından haberdar olmayan okura gelince, ona karşı görevimizi yerine getirmenin tek yolu, kendisine olanı ve *im Werden*'i* değil, olmuş olanın bir *parçasını* ve geçmişe ait bir şey olarak söylenmesinde bir sakınca olmayanı anlatmaktır.

Bund, "gasp"ta** bulunduğumuzu ima ediyor. Yurtdışı Birlik, bizi, Partimizin bütün izlerini silmeye çalışmakla suçluyor. Baylar,

* Oluş halindekini. -ç.

** *İskra*, n° 8. Rusya ve Polonya Genel Yahudi Birliği Merkez Komitesinin Ulusal Sorun konusundaki makalemize yanıtı.

kamuoyuna geçmişe ait *dört olguyu* [sayfa 191] anlattığımız zaman, ağzınızın payını almış olacaksınız.

Birinci olgu.* Partimizin kurulmasına ve Parti Kuruluş Kongresine bir delege gönderilmesine doğrudan doğruya katılan Mücadele Birliğinin üyelerinden biri, *İskra* grubunun bir üyesiyle, işçilere yönelik ve bütün harekete hizmet edecek bir kitap dizisinin yayınlanması konusunda anlaşmaya vardı. Kitap dizisini yayınlama girişimi sonuç vermedi, ve bu dizi için yazılan broşürler, *Rus Sosyal-Demokratlarının Görevleri ve Yeni Fabrika Yasası*,** dolambaçlı bir yol izleyerek ve üçüncü şahısların aracılığıyla, yurtdışına iletildi ve orada yayınlandı.

İkinci olgu. Bund Merkez Komitesi üyeleri, *İskra* grubunun bir üyesine, Bund'un o sıra "Yazın Laboratuarı" diye nitelendirdiği şeyin örgütlendirilmesi önerisinde bulundu. Bu öneride bulunurken, bundcular, istedikleri yapılmadığı takdirde hareketin çok gerileyeceğini söylediler. Bu görüşmelerin sonucu, *Rusya'da İşçi Sınıfı Davası* *** broşürünün çıkması oldu.

Üçüncü olgu. Bund Merkez Komitesi, bir taşra kenti kanalından, *İskra* grubunun bir üyesine, yeniden canlandırılan *Raboçaya Gazeta*'nın yayınını üzerine alması önerisinde bulundu ve elbette ki olumlu yanıt aldı. Daha sonra öneri değiştirildi: yazıkurulunun bileşimi hakkında yeni bir plan kabul edildiğinden, sözkonusu yoldaşın gazeteye sadece yazılarıyla katkıda bulunması istendi. Elbette bu öneriye de olumlu yanıt verildi. (Birer suretini sakladığımız) makaleler gönderildi: "Programımız", ki bernştayncılığa karşı, legal yazının ve *Raboçaya Mysıl*'ın [sayfa 192] izlediği çizgide meydana gelen değişikliğe karşı kesin bir protesto idi, "Şu Andaki Görevimiz" ("düzenli olarak çıkacak ve bütün yerel gruplarla sıkı bağlar kuracak olan bir parti organının yayınlanması"; hüküm süren "amatörlüğün" zararları); "İvedi Bir Sorun" (ortak bir organın yayınlanmasına girişilmezden önce, ilkin yerel grupların eylemini geliş-

* Bu olguları kasıtlı olarak tarih sırasıyla sunmuyoruz.[76]

** Bkz: *Collected Works*, Vol. 2, s. 323-351 ve 267-315. -Ed.

*** Bu broşürün yazarı benden şu bilgiyi iletmemi istiyor: Bu broşürünü de, daha öncekiler gibi Emeğin Kurtuluşu grubu tarafından yayınlanacağını sanarak, Yurtdışı Birliğe göndermiş [bazı nedenlerden ötürü, o sıra -1899 Şubatı- yazıkurulunda meydana gelen değişikliği bilmiyormuş]. Broşür en yakın bir tarihte Birlik[77] tarafından yeniden yayınlanacaktır.

tirmenin gerekli olduğu yolundaki itirazın incelenmesi; bir "devrimci örgütün" büyük önemi ve "örgütlenme, disiplin ve gizlilik tekniğinin en yüksek noktaya kadar geliştirilmesinin" gereği üzerinde direnme).* *Raboçaya Gazeta*'nın yeniden yayınlanması önerisi gerçekleştirilmedi, ve yazılar yayınlanmadı.

Dördüncü olgu. Partimizin ikinci olağan kongresini hazırlayan komitenin bir üyesi, *İskra* grubundan bir üyeye kongrenin programını iletti ve *İskra* grubunun yeniden canlandırılacak olan *Raboçaya Gazeta*'nın yazıkurulu olmasını önerdi. Bu ilk adım, daha sonra, bu üyenin içinde bulunduğu komite ve Bund'un Merkez Komitesi tarafından onaylandı. *İskra* grubu, kongrenin nerede ve ne zaman toplanacağından haberdar edildi ve (bazı nedenlerden ötürü delege gönderip gönderemeyeceğinden emin olmadığından) kongre için yazılı bir rapor hazırladı. Rapor, salt, bir Merkez Komitesi seçilmesinin şimdiki gibi kesin bir dağınıklık anında birlik sorununu çözememekle kalmayıp, yeni bir ani ve geniş kapsamlı polis baskını halinde –ki, bu yeteri kadar gizlilik kurallarına uymayan bugünkü çalışma koşullarında çok daha olasıdır– büyük bir fikri, partiyi kurma fikrini bir kez daha tehlikeye atacağını; onun için bütün komiteleri ve bütün öteki örgütleri, bunları *pratik* bir bağ ile *gerçekten* bağlayacak olan, hareketin bütününün yönetimini üzerine alacak bir önderler grubunu gerçekten hazırlayacak ve yeniden kurulacak [sayfa 193] olan ortak gazeteyi desteklemeye çağırmakla işe başlamak gerektiğini; komitelerin ve partinin, o zaman, bu grup büyüyüp güçlenir güçlenmez, onu kolayca bir merkez komitesi haline getirebileceklerini ifade ediyordu. Bir dizi polis baskını ve tutuklamaları yüzünden, kongre toplanamadı ve rapor, bir komitenin temsilcilerinin de aralarında bulunduğu sadece birkaç arkadaş tarafından okunduktan sonra, güvenlik nedenleriyle yokedildi.

Bund'un bizim gaspçı olduğumuzu anıştırarak, ya da *Raboçeye Dyelo*'nun bizi komiteleri gölgeler diyarına sürmeye niyetlenmekte, ve parti örgütü yerine tek bir gazetenin öne sürdüğü düşünceleri yayan bir örgütü "koymak istemekle" suçlayarak başvurdukları yöntemlerin niteliği konusunda kararı okur versin. Evet, biz, komitelerin kendilerine, *onlardan gelen sürekli çağrılara uyarak*, belirli bir ortak eylem planının kabul edilmesinin gereğini

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 4, s. 210-214, 215-220 ve 221-226. -Ed.

açıkladık ve savunduk. Bizim *Raboçaya Gazeta*'da yayınlamak üzere kaleme alınan makalelerde ve parti kongresine sunulan raporda üzerinde işlediğimiz bu plan, bu kez de partinin (fiilen) yeniden kurulması inisiyatifini üzerine alacak kadar partide nüfuzlu olan kimselerin çağrısı üzerine, parti örgütünün kendisi için hazırlanmıştı. Ve parti örgütünün, partinin merkez organını *bizimle birlikte resmen* yeniden kurmak için *ardarda yapılan iki* girişimin kesin olarak başarısızlığa uğramasından sonradır ki, bundan sonraki *üçüncü* girişimde, yoldaşlarımızın ellerinde bazı *deneyim* sonuçları olsun diye ve sadece tahminler ve varsayımlarla yetinmesinler diye, *resmi olmayan* bir organı çıkarmayı birinci görevimiz saydık. Şu anda bu deneyimin bazı sonuçları şimdiden gözler önündedir, ve bütün yoldaşlar, bizim görevimizi doğru anlayıp anlamadığımızı ve bazılarına "ulusal" sorundaki tutarsızlıklarının, bazılarına da ilke sorunundaki yalpalamalarının kabul edilemezliğini gösterdik diye, salt bu nedenle, [sayfa 194] yakın geçmişi bilmeyen kimseleri yanılgıya sürüklemeye çalışan kimseler hakkında ne düşünmek gerektiğini doğru değerlendirebilirler.

B. BİR GAZETE KOLLEKTİF BİR ÖRGÜTLEYİCİ OLABİLİR Mİ?

"*Nereden Başlamalı*" başlıklı makale, özünde asıl bu sorunu koyuyor, ve buna olumlu yanıt veriyor. Bizim bildiğimiz kadarıyla, bu sorunun özünü tahlil etmeye girişmiş olan, bu sorunun olumsuz olarak yanıtlandırılması gerektiğini tanıtlamaya kalkışmış olan biricik kimse, L. Nadejdin' dir, ve onun ileri sürdüğü savları buraya tam olarak aktarıyoruz:

"... *İskra*'nın (n° 4) bütün Rusya'yı kapsayan bir gazetenin gereği sorununu ele alması, bizi çok sevindirmiştir; ama bu görüşün, makalenin "Nereden Başlamalı" başlığıyla uygunluk içinde olduğunu söyleyemeyiz. Hiç kuşku yok ki, bu, son derece önemli bir konudur, ama ne bir gazete, ne bir bildiriler dizisi, ne de bir bildirgeler yığını, devrim dönemlerinde militan bir örgütün temellerini atamaz. Önemli olan güçlü yerel siyasal örgütler yaratma işine girişmektir. Bizde eksik olan budur, yığınlar hemen hemen sadece iktisadi mücadeleyi yürütürlerken, biz, esas olarak bilinçli işçiler arasında çalıştık. *İyi eğitilmiş güçlü yerel siyasal örgütler olmadan, en kusur-*

suz biçimde örgütlendirilmiş olsa da, bütün Rusya için bir gazete ne işe yarar? Bu, tükenmeden alev alev yanan, ama kimseyi tutuşturmayan bir çalı olurdu! *İskra* sanıyor ki, halk, bu gazetenin çevresinde ve onun adına girişilen eylemlerde biraraya gelecek ve örgütlenecek. *Ama bunların daha somut eylemler çevresinde biraraya gelmesi ve örgütlenmesi daha kolay olmaz mı?* Bu somut eylem şu olabilir ve olmalıdır da: yerel gazetelerin yaygın biçimde kurulması, işçi güçlerinin gösterilere şimdiden hazırlanması, yerel örgütlerin itsizler arasında sürekli faaliyet [sayfa 195] göstermesi (yorulmak bilmeden broşür ve bildirilerin dağıtılması, mitinglerin düzenlenmesi, hükümete karşı protesto çağrıları vb.). Yörelerde canlı siyasal eyleme girişmeliyiz, gerçek bir temel üzerinde birleşme zamanı geldiğinde, bu birlik, suni bir gazete birliği olmayacak, kâğıt üzerinde kalmayacaktır. Yerel çalışmaları Rusya ölçüsünde birleştirme işi, gazetelerin başaracağı bir iş değildir!" (*Devrimin Arifesi*, s. 54.)

Bu veciz tiratta, yazarın, planımız hakkında edindiği yanlış fikri ve genel olarak *İskra*'ya karşı ileri sürdüğü görüşün yanlışlığını en iyi belirten sözlerin altını çizdik. İyi eğitilmiş güçlü yerel siyasal örgütler olmadan, en kusursuz biçimde örgütlendirilmiş olsa da, bütün Rusya için en iyi gazete hiç bir işe yaramaz. Bu, tamamen doğru. Ama bütün sorun şu ki, güçlü siyasal örgütleri *eğitebilmek* için, bütün Rusya'yı kapsayan bir gazeteden *başka araç yoktur*. Yazar *İskra*'nın "Plan"ını ortaya koymazdan önce yaptığı en önemli açıklamayı gözden kaçırmış: "Bütün güçleri birleştirebilecek ve hareketin *sadece lafta değil*, gerçekten yöneticisi olabilecek bir devrimci örgütün, yani her *protesto hareketini ve her kaynaşmayı her an desteklemeye hazır*, ve bunlardan kesin mücadeleyi verebilecek olan savaş güçlerini inşa etmek ve sağlamlaştırmak için yararlanabilen bir örgütün kurulması" zorunludur. Şimdi, diye devam ediyor *İskra*, Şubat ve Mart olaylarından sonra, herkes, ilke olarak, bu konuda görüş birliğindedir; ama bize gerekli olan sorunun ilke olarak çözümü değil, *fiilen çözümüdür*. Herkesin *her yönden* derhal inşasına girişebileceği kesin bir inşa planını derhal ortaya koymalıyız. Oysa, fiili çözümden bizi gerilere, ilkede doğru olan, tartışılmayacak kadar doğru olan, ama geniş işçi yığınları için kesin olarak yetersiz ve anlaşılmaz olan o büyük "güçlü siyasal örgütleri eğitmeye" doğru çekmek istiyorlar! Sorunumuz bu değildir

değerli yazar. [sayfa 196] Sorun, eğitimin nasıl yapılacağı ve bunun nasıl başarılacağıdır.

"Yığınlar hemen hemen sadece iktisadi mücadeleyi yürütürlerken, biz esas olarak bilinçli işçiler arasında çalıştık" demek doğru değildir. Sorunu bu biçimde koyarsak, savunulan tez, *Svoboda*'nın alışılagelen ama özünde yanlış olan ve bilinçli işçiler ile "yığınları" karşı karşıya getiren tezine indirgenir. Son yıllarda, bilinçli işçiler bile "hemen hemen sadece iktisadi mücadele yürütmüşlerdir". Birinci nokta bu. Öte yandan, biz, hem bilinçli işçiler arasında ve hem de aydınlar arasından bu mücadele için önderlerin *eğitilmesini* sağlamadıkça, yığınlar hiç bir zaman siyasal mücadeleyi yürütmeyi öğrenemeyeceklerdir. Böyle önderler, *ancak* siyasal yaşamımızın *bütün* her günkü yönlerini, çeşitli sınıfların çeşitli nedenlerle *bütün* protesto ve mücadele *girişimlerini* sistemli olarak değerlendirerek eğitimlerini sağlayabilirler. Onun için "siyasal örgütlerin inşası"ndan sözetmek ve aynı zamanda siyasal bir gazetenin "kırtasiye işini", "yörelerdeki canlı siyasal eylem"le *karşı karşıya getirmek*, sadece gülünçtür. *İskra* bir gazete kurma yolundaki "planını", işsizler hareketini, köylü ayaklanmalarını, zemstvo halkı arasındaki hoşnutsuzluğu, "çarcı bir başıbozuğun kudurganlığı karşısında halkın öfkesini" vb. destekleyecek bir "militan hazırlık" yaratma yolundaki "plana" uygun hale getirmiştir. Hareketi biraz olsun tanıyanlar, yerel örgütlerin büyük çoğunluğunun bu gibi şeyleri hiç bir zaman akıllarından bile geçirmediklerini; burada işaret edilen "canlı siyasal eylem" olanaklarının birçoğunun, tek bir örgüt tarafından bile *hiç bir zaman* gerçekleştirilmediğini; örneğin zemstvo aydınları arasındaki hoşnutsuzluğun ve protestonun büyümesine dikkati çekmenin, Nadejdin'de ("Hey Tanrım, bu gazete zemstvo halkı için mi çıkmaktadır?" – *Devriminin Arifesi*, s. 129), ekonomistler [sayfa 197] arasında (*İskra*'ya n° 12'deki mektup) ve pratik içinde çalışanlar arasında dehşet ve şaşkınlık yarattığını çok iyi bilirler. Bu koşullar altında, "işe başlamak" *ancak* insanları bütün bunlar üzerinde *düşünmeye*, çeşitli kaynaşma ve etkin mücadele belirtilerini özetlemeye ve genelleştirmeye teşvik etmekle mümkündür. Sosyal-demokrat görevlerin soysuzlaştırıldığı zamanımızda, "canlı siyasal eylem"e *başlamanın tek yolu*, canlı siyasal ajitasyonlardır, bunu da, sık sık çıkan ve düzenli biçimde dağıtılan Rusya için bir gazetemiz olmadıkça sağlayamayız.

İskra "planına" "kitabiliğin" belirtisi olarak bakanlar, bu planın özünü hiç anlayamamışlardır ve şu an için en uygun araç olarak önerilen şey ile amacı birbirine karıştırmışlardır. Böyleleri, planın canlı bir açıklamasını sunabilmek için yapılan iki kıyaslamayı inceleme zahmetine katlanmamışlardır. *İskra* şöyle yazmıştır: Bütün Rusya için bir siyasal gazetenin yayınlanması *ana çizgi* olmalıdır: bu çizgiyi izleyerek bu örgütü (yani her protesto hareketini ve her kaynaşmayı her an desteklemeye hazır devrimci örgütü) durmadan geliştirebilir, derinliğine ve genişliğine güçlendirebiliriz. Lütfen söyleyiniz, duvarcıların, şimdiye kadar görülmedik büyüklükte kocaman bir yapının çeşitli bölümlerine tuğlaları yerleştirdikleri zaman, tuğlaları koyacakları doğru yerleri bulmalarında onlara yardımcı olsun diye, ortak işin nihai amacını kendilerine göstersin diye, sadece her tuğlayı değil, önceden ve sonradan konulan tuğlalara harçla yapıştırıldığı zaman tam ve kesin bir çizgi teşkil edecek her tuğla parçacığını bile kullanabilmek için, bir ipten yararlanmaları "kırtasiyecilik" midir? Ve biz, parti yaşamımızda, tuğlalarımızın ve duvarcılarımızın bulunduğu, ama herkesin görebileceği ve izleyebileceği o kılavuz çizgisinden yoksun bulunduğumuz böyle bir dönemden geçmiyor muyuz? Varsınlar böyle bir çizgi çiziyoruz diye, komuta etmek [sayfa 198] istediğimizi haykırsınlar. Eğer biz komuta etmek isteseydik, gazetemizin başlığına, "*İskra*, n° 1" değil, bazı yoldaşların istedikleri gibi, ve yukarda anlatılan olaylardan sonra *bunu yapmaya pekâlâ hakkımız olduğu gibi*, "*Raboçaya Gazeta*, n° 3" yazardık baylar. Ama biz, bunu yapmadık. Bütün sahte sosyal-demokratlara karşı uzlaşmaz bir savaş verebilmek için ellerimizin serbest kalmasını istedik; doğru olarak çizilmesi koşuluyla, çizdiğimiz çizgiye, resmi bir organ tarafından çizildiği için değil, doğru olduğu için saygı duyulmasını istedik.

"Yerel eylemi merkezi organlarda birleştirme sorunu kısır bir döngüdür" diyor Nadejdin; "Birleşme, öğelerinin türdeşliğini gerektirir, ve türdeşliği de ancak birleştiren bir şey yaratır; ama birleştirici öğe, şu anda hiç de türdeşlikleriyle övünemeyecek olan güçlü yerel örgütlerin ürünü olabilir." Bu gerçek, güçlü siyasal örgütler eğitmemiz gerektiği gerçeği kadar saygıdeğer ve çürütülmezdir. Ve aynı ölçüde içi boş gerçektir. Her sorun "bir kısır döngüdür", çünkü, bir bütün olarak siyasal yaşam sonsuz sayıda halkalardan meydana gelen sonsuz bir zincirdir. Siyaset sanatının tama-

mı, elimizden koparılıp alınması en güç olan halkayı, belirli bir anda en önemli olan halkayı, onu elinde tutana bütün zincire sahip olmayı en çok güvence veren halkayı bulmaktan ve ona olabildiğince sıkı bir biçimde sarılmaktan ibarettir.* Eğer deneyimli bir duvarcılar ekibimiz olsaydı, ve bunlar kılavuz ipi olmadan tuğlaları tam gerektiği gibi yerleştirebilecek kadar (ki bu, soyut olarak konuştuğumuzda, hiç de olanaksız bir şey değildir) birlikte çalışmayı öğrenmiş olsalardı, o zaman belki de başka bir halkaya sarılabilirdik. Ama ne [sayfa 199] yazık ki, şimdilik ekip halinde çalışmak için eğitilmiş deneyimli duvarcılarımız yok, tuğlalar çok zaman hiç de gerekmeyen yerlere konuyor, genel çizgiye uygun şekilde duvar örülmüyor, ve tuğlalar o kadar dağınık durumda ki, düşman, yapıyı, tuğladan değil de, kumdan yapılmışçasına paramparça edebilir.

Bir başka kıyaslama: "Bir gazete, sadece bir kolektif propagandacı ve kolektif ajitatör değil, aynı zamanda kolektif bir örgütleyicidir de. Bu bakımdan, yapım halindeki bir binanın çevresinde kurulan *iskeleye benzetilebilir*; yapının dış kenarlarını belirtir ve yapıcıların birbirleriyle temasını, işbölümünü ve örgütlü çalışmalarının meydana getirdiği ortak sonuçları görmelerini sağlar."** Bunun, masabaşı yazarının kendi rolünü abartmasıyla herhangi bir benzerliği var mi? İskele, asıl yapı için gerekli değildir, daha ucuz malzemeden yapılır, geçici olarak kurulur, ve yapının dış kısmı tamamlanır tamamlanmaz sökülerek yakacak odun yerine kullanılır. Devrimci örgütlerin yapısına gelince, deneyim gösteriyor ki, bunlar, bizde, 1870'lerin gösterdiği gibi, bazan iskelesiz de kurulabiliyorlar. Ama şu anda, iskeleyi kurmadan, bize gerekli olan yapıyı yükseltmemiz olasılığını düşünemeyiz bile.

Nadejdin, şu sözleriyle, bu görüşe katılmıyor; "*İskra* sanıyor ki, halk, bu gazetenin çevresinde ve onun adına girişilen eylemlerde biraraya gelecek ve örgütlenecek. Ama bunların *daha somut*

* Kriçevski yoldaş ve Martinov yoldaş! Dikkatinizi şu isyan ettirici "otokrasi", "denetimdışı otorite", "yüksek düzenleyiciler" vb. belirtilerine çekiyorum. Hele bir düşününüz: bütün *zincire sahip olmak* isteği!! Derhal bir .şikâyet dilekçesi gönderiniz. Burada *Raboçeye Dyelo*, n° 12 için iki başyazılık hazır konu var!

** Martinov, ya sorunun özünü tartışmak istemediğini, ya da bu özü anlamada yeteneksizliğini vurgulamak istermişçesine, *Raboçeye Dyelo*'da [n° 10, s. 62] bu pasajın birinci tümcesini aktarırken ikinci tümceyi atlamıştır.

eylemler çevresinde biraraya gelmesi ve *örgütlenmesi daha kolay olmaz mı?*" Gerçekten de, "daha somut eylemler çevresinde çok daha kolay olacak". Bir Rus atasözü söyle der: "Kuyuya tükürme, gün [sayfa 200] gelir suyunu içersin." Ama öyleleri var ki, içine tükürülen kuyudan su içmekte bir sakınca görmüyorlar. Bizim görkemli legal "Marksizm Eleştiricilerimiz" ve *Raboçaya Mysıl*'ın illegal hayranları daha somut bir şey adına ne adilikler söylememişlerdir ki! Darlığımızla, inisiyatiften yoksunluğumuzla, duraksamalarımızla, hareketimiz ne kadar da kısıtlıdır; ve bütün bunları haklı göstermek için ileri sürülen geleneksel sav, "daha somut her şeyin çevresinde biraraya gelmenin çok daha kolay olduğu" savıdır! Ve Nadejdin, –ki, kendisinin "yaşam gerçekleri" konusunda özellikle keskin bir duyguya sahip olduğunu sanır, "masabaşı" yazarları acımasızca lanetler ve (nüktedan bir kişi pozlarında) *İskra*'yı her yerde ekonomizm görme zaafıyla suçlar ve kendisini de ortodoks eleştiriciler arasındaki bölünmenin çok üzerinde görür– öne sürdüğü savlarla kendisini öfkelendiren darlığa katkıda bulunduğunu ve içine en çok tükürülen kuyudan su içtiğini görememektedir! Darlığa karşı en içten öfke, buna kananları kurtarmak için duyulan en içten istek, yeterli değildir; hele öfkeye kapılan yelkensiz, dümensiz, rüzgârların keyfine göre seyrederse ve tıpkı 1870'lerin devrimcileri gibi, "kendiliğindenlik" ile "kızıştırıcı teröre", "kırsal teröre" ve "tehlike çanlarını çalmaya" vb. sarılırsa. Çevresinde biraraya gelip örgütlenmenin "çok daha kolay" olacağını sandığı şu "daha somut" eylemlere bir gözatalım: l° yerel gazeteler; 2° gösteriler için hazırlıklar; 3° işsizler arasında çalışma. Hemen belli oluyor ki, bütün bunlar bir şey söyleme bahanesiyle gelişigüzel yazılmış şeyler; çünkü hangi biçimde ele alırsak alalım, bunlarda "biraraya gelmeye ve örgütlenmeye" özel olarak uygun herhangi bir şey görmek saçmadır. Aynı Nadejdin, birkaç sayfa ötede, şöyle diyor: "Yörelerdeki eylemin pek acınacak türden olduğu gerçeğini açıkça söylemek zamanı gelmiştir, komiteler yapabileceklerinin onda-birini bile [sayfa 201] yapmıyorlar... Harekette uyum sağlayacak olan merkezlerimiz, şu anda, tamamıyla hayalidirler, üyelerinin birbirlerine karşılıklı olarak generallikler bahşettikleri bir çeşit devrimci bürokrasiyi temsil ederler; ve bu güçlü yerel örgütler kuruluna kadar böyle sürüp gidecektir." Bu sözler, her ne kadar durumu biraz abartıyorsa da, hiç kuşku yok ki birçok acı gerçeği içermektedir; ama Nadejdin'in

yörelerdeki eylemin acınacak durumu ile, yerel örgütlerle sınırlı olan parti militanlarının eğitimden yoksunluğun kaçınılmaz sonucu olan dargörüşlülükleri arasındaki, eylemlerinin sınırlı kapsamı arasındaki bağı göremediği söylenebilir mi? *Svoboda*'da yayınlanan örgüt konusundaki makalenin yazarı gibi, o da, geniş bir yerel basına (1898'den bu yana) geçişin nasıl ekonomizmin ve "ilkellik"in güçlü bir şiddetlenmesinin eşliğinde olduğunu unutmuş mudur? "Geniş bir yerel basın" doyurucu bir biçimde kurulabilseydi bile (pek istisnai durumlar dışında bunun olanaksız olduğunu gösterdik) – böyle bir şey olsaydı bile, yerel organlar, *bütün* devrimci güçleri otokrasiye karşı *genel* bir saldırı için ve *birleşik* mücadelenin önderliği için "biraraya getirip örgütleyemez"di. Unutmayalım ki, biz, burada *sadece* gazetenin "toparlayıcı", örgütlendirici önemini tartışmaktayız, ve parçalanmayı savunan Nadejdin'e, bize acı bir alayla yöneltmiş olduğu soruyu biz de sorabiliriz: "200.000 devrimci örgütleyici bize miras olarak kaldı mı ki?" Üstelik *İskra*'nın planına *karşı* "gösteriler için hazırlık" ileri sürülemez, şu nedenle ki, bu plan olabildiğince geniş gösterilerin örgütlendirilmesini *amaçlarından biri olarak* içermektedir; tartışılan konu pratik *araçların* seçimi konusudur. Bu noktada da, Nadejdin'in kafası karışıktır, çünkü o, ancak "biraraya getirilmiş ve örgütlenmiş" olan güçlerin, (şimdiye kadar, büyük çoğunlukla, kendiliğinden meydana gelmiş olan) gösteriler için "hazırlanabileceklerini" gözden kaçırmıştır; [sayfa 202] oysa bizde asıl *eksik olan şey*, işte o biraraya getirme ve örgütlendirme *yeteneğidir*. "İşsizler arasında çalışma." Gene aynı kafa karışıklığı; çünkü bu da seferber edilmiş olan güçlerin eylem alanlarından birini teşkil eder, güçleri seferber etmek için bir planı değil. Nadejdin'in burada da, parçalanmışlığımızın, "200.000 örgütleyiciden" yoksunluğumuzun bize verdiği zararları ne kadar küçümsediği şu olgudan da görülebilir: birçok kimse (Nadejdin de dahil) *İskra*'yı işsizlik konusunda çok az haber verdiğinden ötürü ve kırsal yaşamın en sıradan yönleri konusunda yayınladığı haberlerin gelişigüzel niteliğinden ötürü suçlamışlardır. Bu suçlama haklıdır; ama burada, *İskra*, "günah işlemediği halde günahkârdır". Biz kıra da bir "çizgi çekmeye" çalışıyoruz; ama orada hemen hemen hiç bir yerde duvarcı yok; ve bize en sıradan olaylar konusunda bile bilgi veren *herkesi*, bu alanda bizimle işbirliği yapacak olanların sayısını artıracağı ve *hepimize* gerçekten önemli olan olayları seçmeyi *öğrete-*

ceği umuduyla, teşvik etmek *zorundayız*. Ama üzerinde eğitim yapabileceğimiz malzeme o kadar az ki, bunu bütün Rusya için genelleştirmezsek üzerinde eğitim yapacak hiç bir şeyimiz kalmaz. Hiç kuşku yok ki, Nadejdin'in ajitatör olarak yeteneklerine ve serserilerin yaşamı konusundaki bilgisine aşağıyukarı sahip olan biri, işsizler arasında ajitasyonuyla, harekete paha biçilmez hizmetlerde bulunabilirdi; ama böyle biri, yığınlar arasında bulunan ve yeni çalışmalara girişme yeteneğinden hâlâ yoksun olanlar da öğrenebilsinler diye, çalışması sırasında attığı her adımdan Rusya'daki *bütün* yoldaşları haberdar etmedikçe kendi cevherini gizlemiş olur.

Bugün istisnasız herkes, birleşmenin öneminden, "biraraya gelip örgütlenmenin" gereğinden sözediyor; ama çoğunlukla bu birleşmenin nereden başlanarak nasıl gerçekleştirileceği konusunda kesin bir düşünce yok. [sayfa 203] Belki de herkes kabul edecektir ki, eğer biz, diyelim ki belli bir kentte, semt çevrelerini "birleştirirsek", bunun için ortak kurumlar meydana getirmek gerekecektir, yani, sadece "birlik" gibi ortak bir unvanla yetinilmeyecek, gerçekten ortak çalışma, malzeme, deneyim ve güç alışverişi, sadece semtlere göre değil, ama uzmanlaşma yoluyla kent ölçüsünde işbölümü gerekecektir. Herkes kabul eder ki, koca bir gizli aygıt, tek bir semtin elbette hem para, hem de insangücü bakımından "kaynaklarıyla" (ticari deyimi kullanarak) maliyetini kurtarmayacaktır, ve bu dar alan, bir uzmanın yeteneklerini geliştirmesi için yeterli olanak sağlamayacaktır. Ama aynı şey, birkaç kentin eylemlerinin uyumlu kılınması için de geçerlidir; çünkü belirli bir yöre bile çok dar bir alan olacaktır, ve böyle olduğunu bizim sosyal-demokrat hareketimizin tarihi göstermektedir. Yukarda, bunu, siyasal ajitasyon ve örgütsel çalışma bakımından ayrıntılı bir biçimde gösterdik. Bize en çok ve acil olarak gereken şey, alanı genişletmek, kentler arasında *düzenli* ortak çalışma temeli üzerinde gerçek bağlar kurmaktır, çünkü parçalanmışlık, insanları ezmektedir ve onlar dünyadan habersiz, kimden neyi öğreneceğini bilmeden ya da nasıl deneyim edinildiğinden, geniş eyleme girişme isteklerini nasıl tatmin edeceğinden habersiz, (bir *İskra* muhabirinin kullandığı deyimle) "bir deliğe sıkışmış" durumdadırlar. Ancak bütün Rusya'yı kapsayan, biricik düzenli girişim olarak eylemin en çeşitli biçimlerinin sonuçlarını özetleyen ve böylelikle, bütün yolların Roma'ya

gittiği gibi, bir devrime giden *bütün* geçitler boyunca insanları yorulmadan ileriye doğru yürümeye *teşvik eden* bir ortak gazetenin yardımıyla *gerçek* bağlar kurmaya *başlayabileceğimiz* yolundaki iddiamda diretiyorum. Eğer sadece lafta birlik kurmayacaksak, her yerel çevrenin diyelim ki güçlerinin dörttebirini *ortak* davaya *etkin* olarak katılmak üzere [sayfa 204] hemen *seferber etmesi* gerekir. Ve gazete, yerel çevrelere bu davanın genel planını, kapsamını ve niteliğini derhal iletecektir;* bütün Rusya çapında girişilen harekette en çok duyulan boşlukları, ajitasyonun yeterli olmadığı, ilişkilerin zayıf bulunduğu yerleri bu çevrelere kesin olarak gösterecek ve belirli bir inceleme çevresinin geniş genel mekanizmanın hangi küçük dişlisini onarabileceğine ya da onun yerine daha iyisini koyabileceğine işaret edecektir. Henüz çalışmaya başlamamış olan ve işe atılmak için sabırsızlanan bir inceleme çevresi, bu durumda, işe "sanayideki" daha önceki gelişmelerden ya da sanayide egemen olan üretim yöntemlerinin genel düzeyinden habersiz küçük bir atölyedeki tecrit olmuş zanaatçı gibi değil de, otokrasiye karşı tüm genel devrimci saldırıyı *yansıtan* büyük bir girişimin bir parçası olarak başlayabilir. Ve her çarkın işçiliği ne kadar kusursuz olur ve ortak davanın değişik ayrıntılarında çalışan işçilerin sayısı ne kadar büyük olursa, ağımız o ölçüde sıklaşır, ve polisin kaçınılmaz baskılarının saflarımızda meydana getirdiği kargaşalık o ölçüde azalmış olur.

(Eğer çıkarılacak olan gazete, adına lâyık bir gazete ise, yani eğer düzenli olarak çıkarılıyorsa, bir dergi gibi ayda bir değil, ama en azından ayda dört kez çıkarılıyorsa) gazeteyi salt dağıtma işlevi bile *fiili* bağların kurulmasına yardımcı olur. Şu anda, devrimci amaçlarla yapılan kentlerarası haberleşme çok enderdir, her zaman ve her durumda, kural olmaktan çok, istisnadır. Ama eğer bir gazetemiz olsaydı, böyle bir haberleşme kural olurdu, [sayfa 205] ve bu, elbette ki, sadece gazetenin dağıtımını sağlamakla kalmaz, (daha önemli olan) deneyim, malzeme, güç ve kaynak alış-verişini de sağlardı. Örgütlenme çalışmalarının kapsamı hemen genişler,

* *Bir ihtiraz kaydı:* elbette, eğer belirli bir inceleme çevresi gazetenin izlediği siyasete yakınlık duyuyorsa, ve onunla işbirliği yapmayı yararlı görüyorsa. İşbirliğiyle kastedilen şey, sadece yazı bakımından işbirliği değil, genel olarak devrimci işbirliğidir. *Raboçeye Dyelo için not* Demokrasicilik oynamaya değil de davaya değer veren, "yakınlık"ı en etkin ve canlı eyleme katılmadan ayırdetmeyen devrimciler için, bu ihtiraz kaydı çok doğaldır.

ve bir yörede sağlanan başarı, öteki yörelerin daha iyi çalışması için örnek olurdu; gazete ülkenin başka kısımlarında çalışan yoldaşların kazanmış oldukları deneyimlerden yararlanma isteği uyandırırdı. Yerel çalışmalar, şimdikinden çok daha zengin ve çeşitli olurdu. Rusya'nın dörtbir yanından toplanan siyasal ve iktisadi teşhirler, bütün mesleklerdeki ve *gelişmenin bütün aşamalarındaki* işçilere fikri gıda sağlardı; bunlar, legal basındaki imaların, halk arasındaki konuşmaların ve "ayıbını örtmeye çalışan" hükümet bildirilerinin ortaya çıkardığı çok çeşitli konular üzerinde konuşmak ve okumak için malzeme ve fırsat sağlardı. Her kaynaşma, her gösteri, bütün yönleriyle, Rusya'nın her yerinde değerlendirilir ve tartışılırdı; bu ötekilerden geri kalmamak ve ötekilerden daha iyisini yapmak özlemini doğururdu (biz sosyalistler, her türlü yarışmayı ve her türlü "rekabeti" kesenkes reddetmeyiz!) ve ilkin bir bakıma kendiliğinden yapılmış şeyi bilinçli olarak hazırlama, saldırı planını değiştirme vb. için belirli bir yerdeki ya da belirli bir andaki uygun koşullardan yararlanma isteğini uyandırırdı. Yerel çalışmanın bu yeniden canlanışı, aynı zamanda, her gösterinin ya da bir yerel gazetenin her sayısının yayınlanışının sık sık yarattığı *bütün* güçlerin umutsuzca, "ölçüsüzce" harcanmasının ve *bütün* güçlerin tehlikeye atılmasının önünü alırdı. Bir yandan, polis, nerede arayacağını bilmediğinden, "kökleri" bulmakta çok daha zorluk çekerdi; öte yandan, düzenli ortak çalışma, adamlarımızı *belli bir* saldırının şiddetini ortak ordunun o bölümünün gücüne göre ayarlamayı öğretirdi (böyle bir şeyi, bugün kimse düşünmemektedir, çünkü saldırılar çoğunlukla [sayfa 206] kendiliğinden olmaktadır); böyle bir düzenli ortak çalışma, bir yerden bir yere sadece yazının değil, devrimci güçlerin de "naklini" kolaylaştırırdı.

Bu güçler, bugün, sınırlı yerel çalışma denen muharebe alanında büyük kayıplar vermektedir. Ama ele aldığımız koşullar altında, yetenekli bir ajitatörü ya da bir örgütçüyü ülkenin bir ucundan öteki ucuna nakletmek olanağı olurdu ve bunu yapma fırsatı da durmadan doğardı. Yoldaşlar işe, parti çalışması için, parti hesabına, kısa yolculuklarla başlayarak, geçimlerinin parti tarafından sağlanmasına, profesyonel devrimciler haline gelmeye ve kendilerini gerçek siyasal önderler olarak eğitmeye alışırlardı.

Ve eğer biz, yerel komitelerin, yerel grupların ve inceleme çevrelerinin tamamının ya da büyük kısmının ortak davaya etkin

olarak katılmalarını gerçekten sağlayabilirsek, kısa bir zaman içinde bütün Rusya için onbinlerce basan ve düzenli bir şekilde dağıtılan bir haftalık gazeteyi kurabiliriz. Bu gazete, sınıf mücadelesinin ve yığınsal öfkenin her kıvılcımını körükleyerek, onu, yaygın bir yangın haline getiren muazzam demirci körüğünün bir parçası haline gelirdi. Henüz pek masum ve çok küçük, ama düzenli ve ortak olan bu çabanın etrafında, sözcüğün tam anlamıyla denenmiş savaşçıların düzenli ordusu sistemli olarak biraraya getirilir ve eğitilirdi. Bu genel örgütsel yapının iskelelerinde ve merdivenlerinde, çok geçmeden, devrimcilerimizin saflarından çıkma sosyal-demokrat Jelyabov'lar, ve işçilerimizin saflarından gelen Rus Bebel'lerinin tırmandığını görürdük; ve böyleleri, seferber edilmiş ordunun önündeki yerlerini alırlar ve Rusya'nın utancı ve lânetiyle hesaplaşmak üzere tüm halkı harekete geçirirlerdi.

İşte biz bunun rüyasını görmeliyiz!

"Rüya görmeliyiz!" Bu sözcükleri yazıyorum, ve birdenbire bir korkudur beni alıyor. Kendimi "Birlik [sayfa 207] Konferansı"nin bir oturumunda görüyorum ve karşımda *Raboçeye Dyelo*'nun editörleri ve yazarları oturuyorlar. Martinov yoldaş ayağa kalkıyor, ve bana dönerek sertçe şöyle diyor: "İzninizle şunu sorayım, özerk bir yazıkurulunun, daha önce parti komitesinin görüşünü almadan rüya görmeye hakkı var mıdır?" Onun ardından Kriçevski yoldaş dikiliyor (Plehanov yoldaşı çoktan beri derinleştirmiş olan Martinov yoldaşı, felsefi bakımdan daha da derinleştirerek) daha da sert bir tonla: "Daha ileri gideceğim, diyor, size soruyorum: bir marksistin, Marx'a göre insanlığın kendisine her zaman çözebileceği görevler yüklediğini ve taktiğin partiyle birlikte büyüyen parti görevlerinin büyümesinin bir süreci olduğunu bile bile, rüya görmeye hakkı var mıdır?"

Bu korkunç soruları düşünmek bile beni titretiyor, ve bir tek şeyi düşünüyorum: nereye saklanacağımı. Pissarev'in arkasında siper alsam nasıl olur?

Rüya ile gerçeklik arasındaki ayrılık konusunda Pissarev şöyle yazar: "Ayrılık vardır, ayrılık vardır. Benim rüyam, olayların doğal akışının ötesine geçebilir, ya da olayların doğal akışının hiç bir zaman gitmeyeceği bir doğrultuya sapabilir. Birinci halde, rüyadan hiç bir kötülük gelmez; çalışan insanın enerjisini destekler, güçlendirir bile. ... Böyle rüyalarda çalışma gücümüzü çarpıtacak ya da

felce uğratacak hiç bir şey yoktur. Tam tersine, eğer insan böyle rüya görme yeteneğinden tamamen yoksun olsaydı, arasıra zihni ilerilere atlayarak ellerinin henüz biçim vermeye başladığı ürünün tam ve eksiksiz tablosunu gözünün önünde canlandıramasaydı, o zaman insani, sanat, bilim ve pratik çaba alanında büyük ve zahmetli işlere girişmeye ve tamamlamaya hangi itici gücün sürükleyeceğini düşünemem bile. ... Eğer rüya gören kimse, rüyasına ciddi olarak inanırsa, yaşamı dikkatle gözler, gözlemlerini gökte kurduğu şatolarla kıyaslarsa [sayfa 208] ve eğer, genel olarak söylemek gerekirse, rüyasının gerçekleşmesi için bilinçli olarak çalışırsa, rüya ile gerçek arasındaki ayrılığın hiç bir zararı olmaz. Rüyalarla yaşam arasında bir bağ varsa, her şey yolundadır."[78]

Ne yazık ki, bizim hareketimiz içinde, bu türden rüya görme çok azdır. Ve bundan en çok sorumlu olan kimseler, aklıbaşında görüşleriyle, "somuta" "yakınlıklarıyla" öğünenler, legal eleştiriciliğin ve illegal "kuyrukçuluğun" temsilcileridirler.

C. BİZE GEREKLİ OLAN NASIL BİR ÖRGÜTTÜR?

Bütün söylenenlerden, okur, "plan-olarak-taktikler"imizin, hemen saldırıya geçmeye *çağrıyı* reddettiğini; "düşman kalesinin etkin bir biçimde kuşatılmasını" istediğini; ya da bir başka deyişle, bütün güçlerin kalıcı bir ordunun toplanmasına, örgütlenmesine ve *seferber edilmesine* yöneltilmesini istediğini görecektir. *Raboçeye Dyelo*'yu ekonomizmden birdenbire saldırı çığırtkanlığına ("*Listok*" *Raboçego Dyela*,[79] n° 6, Nisan 1901) atladığı için alaya aldığımız zaman, bu gazete elbette bizi "doktriner" olmakla, devrimci görevimizi anlamamakla, ihtiyatlı olmayı öğütlemekle vb. suçladı. Biz bu suçlamaların, tamamen ilkelerden yoksun olanlardan ve bütün tartışmalardan derin bir "süreç-olarak-taktikler"den dem vurarak kaçanlardan gelmesine elbette hiç şaşırmadık; tıpkı bu suçlamaların, kalıcı programlara ve taktik ilkelere küçümseme ile bakan Nadejdin tarafından yinelenmesine de şaşmadıksa.

Tarihin kendi kendini yinelemediği söylenir. Ama Nadejdin, tarihin kendini yinelemesi için her türlü çabayı harcıyor ve "devrimci eğitimi" suçlayarak, "tehlike çanlarının çalınması" ve özel bir "devrimin arifesi görüşü" [sayfa 209] vb. konusunda bağırıp çağırarak

Çakov'u taklit ediyor. Besbelli ki, özgün tarihsel olay bir trajediyse onun kopyası bir komedi olacaktır, yolundaki ünlü sözü unutmuş[80] Çakov'un propagandasıyla hazırlanan ve gerçekten dehşet yaratan "dehşet yaratıcı" terör yoluyla gerçekleştirilen iktidarı ele geçirme girişimi, görkemli bir şeydi, oysa bu küçük Çakov'un "kızıştırıcı" terörü sadece gülünçtür, özellikle bunu vasat insanlar örgütü düşüncesiyle desteklemeye kalktığı zaman.

"Eğer *İskra*", diye yazıyor Nadejdin, "o kitabilik havasından bir kurtulsaydı, bunların [örneğin *İskra* n° 7'de yayınlanan bir işçinin mektubu, vb. gibi olayların] "saldırının" yakın, pek yakın olduğunu gösteren belirtiler olduğunu ve şu anda [aynen böyle!] Rusya çapında bir gazeteye bağlı bir örgütten sözetmenin masabaşı düşünceler ve masabaşı eylemler yaymak olduğunu görürdü. "Ne akıl almaz bir karışıklık!" Bir yandan kızıştırıcı terör ve "ortalama insanlar örgütü" savunuluyor ve bu yapılırken "daha somut" bir şey çevresinde, örneğin yerel gazeteler çevresinde biraraya gelmenin "çok daha kolay" olduğu ileri sürülüyor; öte yandan, bütün Rusya için bir örgütten "şu anda" sözetmenin, masabaşı düşünceler yaymak olduğu iddia olunuyor, yani, daha açık söylemek gerekirse, "şu anda" artık çok geç kalındığı söyleniyor! Ama "Yerel gazetelerin geniş bir biçimde örgütlendirilmesi"nden ne haber – bunun için de artık çok geç değil mi sevgili L. Nadejdin? *İskra*'nın görüşünü ve taktik çizgisini bununla kıyaslayınız; kızıştırıcı terör saçmadır; bir ortalama insanlar örgütünden ve yerel gazetelerin yaygın bir biçimde yayınlanmasından sözetmek, ekonomizme kapıları ardına kadar açmak olur. Bütün Rusya'yı kapsayan tek bir devrimciler örgütünden sözetmeliyiz; ve kâğıt üzerinde değil de gerçek saldırı başlayıncaya dek bundan sözetmek için hiç bir zaman geç kalınmış olunmayacaktır. [sayfa 210]

"Evet", diye devam ediyor Nadejdin, "örgütlenme konusunda durumumuz hiç de parlak değildir; evet, *İskra*, savaş güçlerimizin büyük kısmı gönüllülerden ve isyancılardan meydana gelmektedir derken tamamen haklıdır. ... Güçlerimizin durumunu soğukkanlılıkla doğru olarak değerlendirmemiz iyi bir şey. Ama, *yığınların hiç de bizim malımız olmadığını* ve bu yüzden de askeri harekâta ne zaman başlanacağını bizden sormayacaklarını, kendiliklerinden 'harekete geçeceklerini' unutmak niye. ... Kalabalığın kendisi ilkel yıkıcı gücüyle harekete geçtiği zaman, saflarına hep son dere-

ce sistemli örgütlenmeyi sokmaya çalıştığımız, ama bir türlü *başaramadığımız* 'düzenli birlikler'in üstesinden gelip onları safdışı edebilir." (italikler bizim.)

Şaşılası bir mantık! Asıl "yığınlar bizim malımız olmadığı" *içindir ki* ani bir "saldırı" konusunda çığırtkanlık etmenin gereği yoktur, bu saçma bir davranıştır; çünkü, saldırı, düzenli birliklerin hareketidir ve yığının kendiliğinden atılımı olamaz. Kalabalığın düzenli birliklerin üstesinden gelmesi ve onları safdışı etmesi *mümkün* olduğu içindir ki, sürekli birlikler arasında "son derece sistemli örgütlendirme" çalışmamızla kendiliğinden atılıma mutlaka "yetişmeliyiz", çünkü bu örgütlendirme işini ne kadar çok "başarırsak" düzenli birliklerin kalabalık tarafından safdışı edilmeyip ileriye doğru kalabalığın başında yürümesi şansları o ölçüde artar. Nadejdin yanılmaktadır, çünkü, sistemli örgütlenme sırasında, birliklerin onları yığınlardan tecrit eden bir şeyle uğraştığını sanmaktadır, oysa gerçekte birlikler, tamamıyla çok yönlü ve her şeyi kucaklayan siyasal ajitasyonla, yani yığınların ilkel yıkıcı gücüyle devrimciler örgütünün bilinçli yıkıcı gücünü *birbirine yaklaştıran ve tek bir bütün halinde birleştiren* bir çalışma içerisinde bulunmaktadırlar. Siz, baylar, kendi suçunuzu başkasına yükleme çabasındasınız. [sayfa 211] Çünkü *programına* terörü sokarak bir teröristler örgütünün kurulmasını isteyen, *Svoboda* grubunun kendisidir, ve böyle bir örgüt, ne yazık ki henüz bizim malımız olmayan ve ne yazık ki mücadeleye nerede ve nasıl girişeceklerini henüz bizden sormayan, ya da pek seyrek soran yığınlarla birliklerimizin daha sıkı bağlar kurmasını gerçekten önlerdi.

Ve Nadejdin, *İskra*'yı korkutmaya çalışarak, "Devrimin kendisinin de geldiğini göremeyeceğiz", diye yazıyor, "nasıl ki, bizi hazırlıksız yakalayan son olayların geldiğini görmedikse." Bu tümce, yukarıya aktarılan sözlerle birlikte ele alındığında, *Svoboda*'nın icat ettiği "devrimin arifesi görüşü"nün saçmalığını açıkça gösterir.* Açıkça konduğunda, bu özel "görüş", tartışmak ve hazırlanmak için "artık" çok geç olduğu sonucunu vermektedir. "Kitabiliğin" çok değerli muhalifi, eğer durum buysa, "Teori** ve Taktik Sorun-

* *Devrimin Arifesi*, s. 62.

** Bu arada belirtelim ki, *Teori Sorunlarına Bakış* adlı yapıtında, Nadejdin, belki de "devrimin arifesi görüşü"nden gelen ve pek tuhaf olan şu pasaj dışında, teori sorunlarının

ları" üzerine 132 sayfalık bir broşür yazmanın ne değeri vardı? Onun yerine, içinde "Vurun Kafalarına!" özet çağrısının bulunduğu 132.000 bildiri yayınlamak "devrimin arifesi görüşüne" daha yakışır bir davranış olmaz mıydı?

İskra gibi ulus ölçüsünde bir siyasal ajitasyonu, [sayfa 212] programlarının, *taktiklerinin* ve *örgütsel çalışmalarının* temel taşı yapanlar, devrimin geldiğini önceden görememe tehlikesini en azına indirmiş olanlardır. Bugün Rusya'da bir uçtan bir uca Rusya çapındaki gazeteden yayılan bağlantılar ağı örmekle uğraşanlar, sadece, ilkyaz olaylarını önceden görmekle kalmadılar, üstelik bize, bu olayların geldiğini önceden haber verme olanağını sağladılar. Onlar, *İskra*, n° 13 ve 14'te anlatılan gösterileri[81] de önceden gördüler, ve bununla da yetinmeyip, kendiliğinden ayaklanan yığınların yardımına koşmanın ve, aynı zamanda, gazete aracılığıyla, Rusya'daki bütün yoldaşların gösteriler hakkında bilgi edinmelerini ve elde edilen deneyimden yararlanmalarını sağlamanın kendi görevleri olduğu bilinciyle, bu gösterilere katıldılar. Ve bu kimseler, eğer ömürleri yeterse, her şeyden önce ajitasyonda deneyim sahibi olmamızı, her protesto hareketini (sosyal-demokratik biçimde) desteklеme yeteneğinde bulunmamızı ve aynı zamanda kendiliğinden hareketi dostların hatalarından ve düşmanların tuzaklarından koruyarak yönetmemizi gerektiren devrimin de geldiğini göreceklerdir.

Böylece ortak gazete için ortak çalışmayla kurulacak olan bütün Rusya için bir gazetenin çevresinde bir örgütlenme planı üzerinde direnerek durmamızın sonuncu nedenine gelmiş bulunuyoruz. Ancak böyle bir örgüttür ki, militan bir sosyal-demokrat *esnekliği*, yani mücadelenin en çeşitli ve hızlı değişen koşullarına hemen uyma yeteneğini, "bir yandan sayıca üstün olan ve güçler-

tartışılmasına hemen hemen hiç bir katkıda bulunmamıştır: "Bir bütün olarak bernştayncılık şu anda bizim için önemini yitirmektedir, nasıl ki, Bay Struve'nin şimdiden gününü doldurduğunu Bay Adamoviç'in tanıtlayıp tanıtlamaması, ya da tersine, Bay Struve, Bay Adamoviç'in iddiasını çürüterek istifa edip etmemesi sorunu da bizim için artık önemini yitirmişse – bu, gerçekten hiç bir şeyi değiştirmez, günlü devrim saati gelip çatmıştır." [s. 110]. Nadejdin'in teoriyi umursamazlığını bundan daha açık-seçik gösteren bir örnek bulunamaz. Biz "devrimin arifesi"ni ilân ettik, *onun için* ortodoksların eninde sonunda eleştiricileri mevzilerinden sürüp atmayı başarıp başaramamaları "gerçekten hiç bir şeyi değiştirmez"! Bizim ukalâ, eleştiricilerin *pratik* mevzilerine karşı kararlı bir savaşa girişebilmemiz için, onlarla olan teorik mücadelemizin sonuçlarına asıl devrim sırasında muhtaç olacağımızı görememektedir!

ini bir noktada toplamış bulunan bir düşmanla açık alanda savaştan kaçınırken, öte yandan düşmanın manevra yeteneksizliğinden yararlanarak en az beklediği yerde ve anda ona karşı saldırıya geçme"* yeteneğini sağlayacaktır. [sayfa 213] Parti örgütünü kurarken sadece patlamalara ve sokak çatışmalarına, ya da "tekdüze günlük mücadelenin ilerleyişine" güvenmek büyük hata olur. Biz her *zaman* günlük çalışmamızı yapmalıyız ve her zaman her şeye hazır olmalıyız, çünkü çok kez patlama dönemleri ile durgun dönemlerin birbirinin yerini ne zaman alacağını önceden kestirmek hemen hemen olanaksızdır. Bu değişmeleri önceden görebildiğimiz hallerde de, bu öngörüden örgütümüzü yeniden kurmak için yararlanamayız; çünkü otokratik bir ülkede böyle değişiklikler şaşılacak bir hızla meydana gelir ve bazan bu değişiklikler, çarın yeniçerilerinin** bir *gecelik* baskınıyla olur. Ve devrimin kendisi de (görünüşe göre Nadejdin'lerin sandığı gibi) tek bir hareket olarak değil, azçok güçlü patlamalar döneminin azçok mutlak durgunluktaki dönemlerinin dizi halinde birbirinin yerini alması olarak düşünülmelidir. Bundan ötürü, parti örgütümüzün eyleminin başlıca içeriği, bu eylemin yoğunlaşma noktası, en güçlü patlama döneminde olduğu gibi en durgun dönemde de mümkün ve mutlaka gerekli çalışma olmalıdır, yani Rusya'nın bir ucundan bir ucuna birbiriyle bağlantılı, yaşamın bütün yönlerini aydınlatan, ve yığınların olabildiğince geniş katları arasında yürütülen siyasal ajitasyon çalışması olmalıdır. Ama öyle bir çalışma, bugünün Rusya'sında, sık sık yayınlanan bütün Rusya için bir gazete olmadan *düşünülemez*. Bu [sayfa 214] gazete çevresinde kurulacak olan örgüt, buna *katkıda bulunanların* (sözcüğün geniş anlamıyla, yani gazete için çalışanların tümünün) örgütü, *her şeye*, devrim dalgasının "alçalış" dönemlerinde

* *İskra*, n° 4, "Nereden Başlamalı". "Devrimin arifesi görüşünü benimsemeyen devrimci eğitimciler, çalışmanın uzunluğundan ötürü hiç istiflerini bozmuyorlar", diye yazıyor Nadejdin [s. 62]. Bu konuyla ilgili olarak şunu belirteceğiz: *Çok uzun sürecek* bir çalışma için siyasal taktikler ve bir örgütlenme planı çizemez ve aynı zamanda *bu çalışma süreci içersinde* partimizin olayların gelişiminin her hızlanışında yerini almakta ve görevini yerine getirmekte hazırlıklı olmasını sağlayamazsak – eğer bu işi başaramazsak, zavallı siyaset maceracılarından başka bir şey olmadığımızı tanıtlarız. Ancak dünden beri kendisine sosyal-demokrat demeye başlayan Nadejdin'dir ki, sosyal-demokrasinin amacının bütün insanlığın yaşam koşullarını kökten değiştirmek olduğunu ve bu yüzden bir sosyal-demokrat için çalışmanın uzunluğu sorunu karşısında "istifini bozamayacağını" unutabilir.

** Lenin, çarlık polisini betimlemek için yeniçeri sözcüğünü kullanmıştır. -Ed.

partinin onurunu, saygınlığını ve yürekliliğini korumaktan, *ulus çapındaki silahlı ayaklanmayı* hazırlamaya, zamanını saptamaya ve gerçekleştirmeye kadar her şeye hazır olacaktır.

Rusya'da pek olağan bir durumu gözünüzün önüne getiriniz: bir ya da birkaç yörede yoldaşlarımızın tamamının polis tarafından toplanmasını. Bütün yerel örgütleri birleştiren tek bir ortak, düzenli eylem yokluğunda, bu gibi baskınlar, çok kez çalışmaların aylarca durması sonucunu vermektedir. Ama eğer bütün yerel örgütlerin ortak bir eylemi olsaydı, o zaman, çok önemli bir tutuklama halinde bile, iki-üç enerjik kişi birkaç hafta içinde ortak merkezle ve, bildiğimiz gibi, şimdi bile hızla yerden fışkıran yeni gençlik çevreleriyle bağ kurabilirdi. Ve arasıra tutuklamalarla darbelenen ortak eylem herkesçe bilindiğinde, yeni çevrelerin ortaya çıkıp merkezle bağlantı kurmaları daha da hızlı olurdu.

Öte yandan, gözünüzün önüne bir halk ayaklanmasını getirin. Bu konuda düşünmemiz ve buna hazırlanmamız gerektiği konusunda herhalde artık herkes görüş birliği içinde olacaktır. Ama nasıl? Merkez komitesi ayaklanmayı hazırlama amacıyla, elbette bütün yörelere ajanlar atayamaz. Bir merkez komitesine sahip bulunsaydık bile, Rusya'daki bugünkü koşullar altında bu komite bu gibi atamalarla kesinlikle hiç bir şey başaramazdı. Ama ortak gazetenin kurulması ve dağıtılması sırasında oluşacak ajanlar ağı,* ayaklanma çağrısının yapılmasını [sayfa 215] "oturup beklemek" zorunda kalmaz, bir ayaklanma durumunda en yüksek başarı olasılığını güvence altına alacak düzenli eylemi yürütebilirdi. Böyle bir eylem, bir ayaklanma için çok önemli olan ve bizim çalışan yığınların en geniş katları ve otokrasiden hoşnutsuz olan bütün toplumsal katlarla olan bağlarımızı güçlendirirdi. Genel siyasal durumu doğru bir biçimde değerlendirme yeteneğini, ve bunun sonucu olarak

* Eyvah, eyvah! Martinov'un demokratik kulaklarını onca tırmalayan o "ajanlar" sözcüğünü gene ağzımdan kaçırdım! Bu sözcüğün 1870'lerin kahramanlarını gücendirmediği halde, 1890'ların amatörlerini niye gücendirdiğine şaşıyorum. Ben bu sözcüğü seviyorum, çünkü bütün ajanların düşüncelerini ve eylemlerini yöneltttikleri *ortak davayı* açıkça ve kesin olarak gösteriyor, ve eğer bu sözcüğün yerine bir başkasını koymak zorunda kalsaydım, sevebileceğim tek sözcük, akla belirli bir kitabiliği ve belirsizliği getirmeseydi, "katkıda bulunanlar" olurdu. Bize gerekli olan şey, askeri bir ajanlar örgütüdür. Ne var ki, boş zamanlarını "karşılıklı olarak birbirlerine generallik bahşetmek" ile geçirmeyi pek seven [özellikle yurtdışındaki] sayısız Martinov'lar, "pasaport ajanı" demektense, "Devrimcilere Pasaport Sağlayan Özel Daire Başkanı", vb. demeyi yeğleyebilirler.

da, bir ayaklanma için uygun anı seçme yeteneğini geliştirmeye hizmet edecek olan işte bu eylemdir. Bütün yerel örgütleri, Rusya'nın tamamını harekete geçiren aynı siyasal sorunlara, olaylara ve sonuçlara aynı anda tepki gösterme ve böyle "olaylara" olabildiğince güçlü, uyumlu ve uygun bir biçimde tepki gösterme bakımından eğitecek olan işte bu eylemlerdir; çünkü bir ayaklanma, özünde, tüm halkın hükümete karşı en güçlü, en uyumlu ve en uygun "yanıtı"dır. Son olarak, baştan başa tüm Rusya'daki bütün devrimci örgütleri birbirleriyle en sürekli, ve aynı zamanda da en gizli bağlara sahip olma bakımından eğitecek, böylelikle gerçek parti birliğini yaratacak olan işte bu eylemlerdir; çünkü böyle bağlar olmaksızın, ayaklanmanın planını kolektif olarak tartışmak ve ayaklanmanın arifesinde zorunlu hazırlık önlemlerini, en sıkı bir gizlilik içinde tutulması gereken önlemleri almak olanaksızdır.

Tek sözcükle, "bütün Rusya için bir siyasal gazete planı", (gereği kadar düşünmemiş olanların sandığı gibi) dogmacılığa ve kitabiliğe saplanmış masabaşı [sayfa 216] çalışması yürütenlerin emeğinin ürünü değildir, tam tersine, bu plan, günlük olağan çalışmayı bir an bile unutmadan ayaklanmaya hemen bütün yönlerden hazırlanabilmek için en pratik plandır. [sayfa 217]

SONUÇ

Rus sosyal-demokrasisinin tarihi, sınırları belli üç döneme ayrılır:

Birinci dönem, on yılı kapsar, aşağı yukarı 1884'ten 1894'e kadar. Bu dönem, sosyal-demokrasinin teori ve programının yükselme, ve pekiş-me dönemiydi. Yeni akımın Rusya'daki yandaşları sayıca çok azdı. Sosyal-demokrasi bir işçi sınıfı hareketi olmaksızın varlığını sürdürüyordu, ve bir siyasal parti olarak, gelişmesinin rüşeym aşamasındaydı.

İkinci dönem, üç ya da dört yılı kapsar – 1894-1898. Bu dönemde sosyal-demokrasi, sahnede, bir toplumsal hareket olarak, halk yığınlarının bir atılımı olarak, bir [sayfa 218] siyasal parti olarak göründü. Bu, hareketin çocukluk ve delikanlılık dönemidir. Aydın tabaka narodizme karşı mücadele etme ve işçilerin arasına gitme genel çabası içindeydiler; işçiler de grev hareketine katılma

coşkusu içinde. Hareket büyük ilerlemeler kaydetti. Liderlerin çoğunluğu, Bay N. Mihaylovski'ye bir çeşit doğal sınır gibi görünen "otuzbeş yaşına" henüz varmamış olan gençlerdi. Gençliklerinden ötürü, bunlar, pratik çalışmaya hazırlıklı değildiler ve şaşılacak bir hız-la sahneden uzaklaştılar. Ama çoğunlukla eylemlerinin kapsamı çok genişti. Birçokları devrimciler olarak düşünmeye *Narodnaya Volya* yandaşı olarak başlamışlardı. Hemen hepsi, gençliklerinde terörist kahramanlara hayranlık duymuşlardı. O kahramanlık geleneklerinin büyüleyici etkisinden kurtulmak için bir mücadele gerekti, ve bu mücadeleye, *Narodnaya Volya*'ya sadık kalmaya kararlı ve genç sosyal-demokratların derin bir saygı duydukları kimselerle olan kişisel ilişkilerin kesilmesi eşlik etti. Bu mücadele, genç liderleri, kendi kendilerini eğitmeye, her eğilimdeki gizli yazını okumaya, ve legal narodizmin sorunlarını yakından incelemeye zorladı. Bu mücadelede eğitilen sosyal-demokratlar ne yollarını aydınlatan marksist teoriyi, ne de otokrasiyi devirme görevini "bir an bile" unutmadan işçi sınıfı hareketi içine girdiler. 1898 ilkyazında partinin kurulması, bu dönemin sosyal-demokratlarının en çarpıcı ve aynı zamanda da sonuncu hareketi oldu.

Üçüncü dönem, gördüğümüz gibi, 1897'de hazırlanmıştı ve 1898' de kesin olarak İkinci Döneme son verdi (1898-?). Bu, bir bölünme, dağılma ve yalpalama dönemiydi. Delikanlılık çağındaki bir gencin sesi çatallaşır. Ve işte böyle, bu dönemde Rus sosyal-demokrasisinin sesi de çatallaştı, falsolu sesler çıkarmaya başladı – bir yandan, Bay Struve ve Bay Prokopoviç'in, Bulgakov ve Berdyaev'in yazıları, öte yandan V. İ-n ve R. M.'ninkiler, [sayfa 219] B. Kriçevski ve Martinov'unkiler. Ama herbiri bir yanda dolaşıp duran ve gerileyenler, yalnızca liderlerdi; hareketin kendisi büyümeye devam etti ve dev adımlarla ilerledi. Proleter mücadele, işçilerin yeni katlarına sıçradı ve bütün Rusya'ya yayıldı; aynı zamanda, dolaylı olarak, öğrenciler arasında ve nüfusun öteki kesimleri arasında demokratik ruhun canlanmasını teşvik etti. Ama liderlerin siyasal bilinci, kendiliğinden kabarmanın genişliği ve gücü karşısında boyuneğdi; sosyal-demokratlar arasında başka bir tip egemen hale gelmişti – hemen hemen sadece "legal" marksist yazınla yetişmiş militan tipi. Yığınların kendiliğindenliği, liderlerden daha çok siyasal bilinç istedikçe, bu tip, daha da yetersizleşti. Liderler, sadece teori bakımından ("eleştiri özgürlüğü") ve pratik bakımdan ("ilkel-

lik") geri kalmakla kalmadılar, geri kalmışlıklarını bir sürü görkemli savlar ileri sürerek haklı göstermeye çalıştılar. Sosyal-demokrasi legal yazında Brentano yandaşları tarafından ve illegal yazında da kuyrukçular tarafından *trade-union*culuk derekesine düşürülüyordu. Özellikle sosyal-demokratların "ilkel yöntemleri" sosyalist olmayan devrimci eğilimlerin yeniden canlanması sonucunu verince, *Credo* programı uygulanmaya başlanıyordu.

Eğer okur, *Raboçeye Dyelo* gibi bir gazete üzerinde gereğinden fazla durduğum için beni kınarsa, kendisine şunu söyleyeceğim: *Raboçeye Dyelo* bu üçüncü dönemin "ruhunu" en belirgin biçimde ifade ettiği için "tarihsel" bir önem kazanmıştı.* Dağınıklığı ve yalpalamayı, [sayfa 220] "eleştiricilik"e, "ekonomizme" ve terörizme ödünlerde bulunmaya hazır oluşu temsil edebilecek olan tutarlı R. M. değil, esen rüzgara göre yön değiştiren Kriçevski'ler ve Martinov'lardı. Bu dönemin karakteristik özelliği, bazı "mutlak" hayranlarının pratik çalışmaya küçümseme ile bakmaları değildir, tam tersine, küçük çapta pratikçilikle teoriye karşı tam bir umursamazlığın bileşimidir. Teoriyi bayağılaştırma girişimlerinde bu dönemin kahramanlarının asıl tasası "büyük lafları" doğrudan doğruya reddetme değildi. Bilimsel sosyalizm, bütün halinde bir devrimci doktrin olmaktan çıktı, her yeni çıkan Alman ders kitabının içeriğinin "serbestçe" sulandırdığı bir bulamaç haline geldi; "sınıf mücadelesi" sloganı daha geniş ve daha enerjik bir eyleme teşvik eden bir etken olmaktan çıktı, "iktisadi mücadele siyasal mücadeleye kopmaz bağlarla bağlı bulunduğuna" göre, bir çeşit merhem görevini yerine getirdi; parti düşüncesi, militan bir örgütün yaratılması için bir çağrı olmuyor, tersine, bir tür "devrimci bürokrasili" ve "demokratik" biçimlerle çocukça oynamayı haklı göstermek için kullanılıyordu.

Üçüncü dönemin ne zaman sona ereceğini ve "bir çok belirtinin müjdelediği" dördüncü dönemin ne zaman başlayacağını bilemeyiz. Geçmişten bugüne ve kısmen de geleceğe geçiş halindeyiz. Ama bütün gücümüzle inanıyoruz ki, dördüncü dönem, mi-

* Şu Alman atasözüyle de yanıt verebilirdim: *Den Sack Schlägt man, den Esel meint man* [Eşeğe kızıp semerini dövüyorsun]. Sadece *Raboçeye Dyelo* değil, moda olan "eleştiri"ye tutulan *pratik içindeki militanların* ve *teorisyenlerin geniş bir yığını* da moda olan "eleştiricilik"e kapılarak, kendiliğindenlik sorununu çözemiyorlar ve siyasal ve örgütsel görevlerimizin sosyal-demokratça anlayışından *trade-union*cu anlayışa sapıyorlardı.

litan marksizmin pekişmesine yolaçacak, Rus sosyal-demokrasisi bunalımdan tam ergenlik çağına erişmiş olarak çıkacak ve oportünist artçının “nöbetini” en devrimci sınıfın gerçek öncüsü “devralacaktır”.

“Nöbetin devralınması” çağrısında bulunma anlamında ve yukarda açıkladıklarımızı özetleyerek, ne yapmalı? sorusuna şu kısa yanıtı veriyoruz:

Üçüncü Döneme Son Verin. [sayfa 221]

EK
İSKRA'YI *RABOÇEYE DYELO* İLE BİRLEŞTİRME GİRİŞİMİ

Bizim için geriye, *Raboçeye Dyelo* ile olan örgütsel ilişkilerinde *İsk-ra*'nın benimsediği ve sürekli uyguladığı taktikleri anlatmak kalıyor. Bu taktikler *İskra*, n° l'de, "Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliğindeki Bölünme" başlıklı makalede* tam olarak açıklanmıştır. Biz daha baştan, Partimizin Birinci Kongresinde partinin yurtdışı temsilcisi olarak tanınan *gerçek* Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin iki örgüt halinde *bölündüğü*; partinin temsili sorununun Paris'teki Uluslararası Kongre'de, Rusya'yı Uluslararası Sosyalist Büro'da[82] temsil etmek üzere [sayfa 222] bölünmüş olan Yurtdışı Birliğin her iki kesiminden birer kişi olmak üzere iki üyenin seçilmesi ile ancak geçici ve koşullu olarak çözümlenmiş ve hâlâ askıda duran bir sorun olduğu görüşünü benimsedik. *Ra-*

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 4, s. 378-79. - Ed.

boçeye Dyelo'nun temelde yanlış olduğunu ilân ettik; ilke olarak kesinlikle Emeğin Kurtuluşu grubunun yanında yer aldık ve aynı zamanda bölünmenin ayrıntılarına girmeyi reddederek Yurtdışı Birliğin yaptığı hizmetleri yalnızca pratik çalışma açısından dikkate aldık.*

Bunun sonucu olarak, bizim politikamız, bir ölçüde, bir bekleme politikasıydı. Ekonomizmin en kararlı muhaliflerinin Yurtdışı Birlik ile birlikte çalışabileceğini, çünkü bu örgütün teori ve taktik konulardaki temel sorunlar üzerine sözümona bağımsız bir tutum almaksızın Emeğin Kurtuluşu grubu ile ilke olarak fikir birliği içinde olduğunu ilân ettiğini söyleyerek, Rus Sosyal-Demokratlarının çoğunluğu arasında egemen olan görüşlere ödün verdik. Takındığımız tutumun doğruluğu, *İskra*'nın birinci sayısının çıkışıyla (Aralık 1900) hemen aynı zamanda, üç üyenin, Birlikten ayrılarak "Uzlaştırma Grubu"nu kurmalarıyla ve şu aşağıdaki örgütlere uzlaşma görüşmelerinde aracı olarak yardımcı olacaklarını bildirmeleriyle dolaylı bir biçimde tanıtlandı.,1° *İskra* örgütünün yurtdışı kesimine, 2° devrimci *Sotsial-Demokrat* örgüte,[83] ve 3° Yurtdışı Birliğe. Bu örgütlerden ilk ikisi derhal bunu kabul ettiklerini bildirdiler; *üçüncüsü* ise öneriyi *geri çevirdi*. Geçen yılki "Birlik" Konferansında bir konuşmacı, bu olgulara değindiğinde, Yurtdışı Birliğin Yönetim Kurulu üyelerinden birinin bu önerinin reddedilmesinin yalnızca Yurtdışı Birliğin Uzlaştırma Grubunun bileşiminden hoşnut olmayışına dayandığını açıkladığı [sayfa 223] doğrudur. Bu açıklamayı burada belirtmeyi bir görev saymakla birlikte, bunun yetersiz bir açıklama olduğunu söylemekten de geri duramam; çünkü iki örgütün görüşmelere başlamayı kabul ettiğini bilen Yurtdışı Birlik, onlara bir başka aracı kanalıyla, ya da doğrudan doğruya yanaşabilirdi.

1901 ilkyazında, hem *Zarya* (n° 1, Nisan) ve hem de *İskra* (n° 4, Mayıs)** *Raboçeye Dyelo* ile açık polemiğe girdiler. *İskra* özellikle *Raboçeye Dyelo*'nun "Tarihsel Bir Dönüş" adlı makalesine saldırdı; *Raboçeye Dyelo*, *Nisan* ekinde, yani ilkyaz olaylarından sonra, terör sorunu konusunda ve o sıra birçoklarının kapıldıkları

* Bizim bölünme konusundaki yargımız yalnızca konuya ilişkin yazının incelenmesine değil, örgütümüzün birkaç üyesinin yurtdışından derledikleri bilgilere dayandırılmıştı.

** Bkz: *Collected Works*, Vol. 5, s. 13-24. -Ed.

"kan" çağrıları konusunda istikrarsızlık göstermişti. Polemiklere karşın, Yurtdışı Birlik, yeni bir "uzlaştırıcılar" grubu[84] aracılığıyla uzlaşma görüşmelerinin başlamasına razı oldu. Adı geçen üç örgütün temsilcilerinin Haziran'da yapılan ilk konferansı, Yurtdışı Birliğin *İki Konferans* adlı broşürde, ve Yurtdışı Devrimci Birliğin de "*Birlik*" *Konferans Belgeleri* adlı broşürde yayınladıkları çok ayrıntılı bir "ilkelerde görüş birliği" temeli üzerinde bir anlaşma taslağı hazırladı.

Bu ilkelerde görüş birliğinin (çoğu kez Haziran Konferansı Kararları olarak adlandırılır) içeriği, bizim genel olarak oportünizmin, özel olarak da Rus oportünizminin her türlü belirtisinin *en kesin bir biçimde* reddini birleşmenin mutlak koşulu yaptığımızı en açık bir biçimde ortaya koymaktadır. 1. madde şöyledir: "Proleter sınıf mücadelesi içerisine oportünizmi sokma yolundaki bütün girişimleri –ifadesini ekonomizmde, bernştayncılıkta, millerandcılıkta, vb. bulan girişimleri– reddederiz." "Sosyal-demokrat eylemlerin alanına ... devrimci marksizmin bütün hasımlarına karşı ideolojik mücadele de [sayfa 224] dahildir" (4, c); "Örgüt ve ajitasyon eyleminin her alanında, Sosyal-Demokrasi, Rus proletaryasının ivedi görevinin otokrasiyi devirmek olduğunu bir an için bile unutmamalıdır" (5, a); "... ajitasyon [ama -ç.] yalnızca ücretli-emek ile sermaye arasındaki günlük mücadele temeli üzerinde değil" (5, b); "... yalnızca iktisadi mücadele ve kısmi siyasal istemler uğruna mücadele diye bir aşama... tanımıyoruz" (5, c); "... hareketin gelişkin olmayan biçimlerinin ... ilkelliğini ve darlığını ilkeselleştiren eğilimlerin eleştirilmesini, hareket için önemli görüyoruz" (5, d). Harekete tamamen yabancı olan ve bu kararları birazcık olsun dikkatlice okuyan bir kimse bile, bu kararların formüle edilişlerinden de anlayacaktır ki, bunlar oportünist ve ekonomist olanlara, otokrasiyi devirme görevini bir an için bile olsa unutanlara, aşamalar teorisini kabul edenlere, darlığı ilke düzeyine çıkaranlara, vb. karşı yöneltilmiştir. Emeğin Kurtuluşu grubu, *Zarya* ve *İskra* tarafından *Raboçeye Dyelo*'ya karşı yürütülen polemikleri şöyle böyle bilen bir kimse bile, bu kararların *Raboçeye Dyelo*'nun içine düşmüş olduğu hataları bir bir çürüttüğünden bir an için olsun kuşku duyamaz. Yurtdışı Birliğin bir üyesi, "Birlik" Konferansında kalkıp da, *Raboçeye Dyelo*, n° 10'daki makalelerin Yurtdışı Birliğin gösterdiği yeni "tarihsel dönüşün" sonucu olmayıp, kararın aşırı "soyutlu-

ğu"nun sonucu olduğunu ilân ettiğinde,* konuşmacılardan biri bu iddiayı, haklı olarak, alaya almıştı. Soyut olmak bir yana, bu kararların inanılmaz ölçüde somut olduğunu söylemişti: bunların "birisini yakalamaya çalıştığı" ilk bakışta görülebilirdi.

Bu sözler, konferansta çok tipik bir olaya yolaçtı. Bir yandan Kriçevski, bunun bizim kötü niyetlerimizi açığa [sayfa 225] vuran ("tuzak kurmak") bir dil sürçmesi olduğu inancıyla, "yakalamak" sözcüğüne sarılarak, dokunaklı bir biçimde şöyle haykırdı: "Kimi yakalamaya çalışıyorlar?" Alaylı bir biçimde "Evet kimi?" diyerek, bu soruya Plehanov da katıldı. Kriçevski ise bunu, "Kavrama yeteneğinden yoksun olan Yoldaş Plehanov'a yardımcı olayım" diyerek yanıtladı. "Kendisine şunu açıklayayım ki, bu tuzak *Raboçeye Dyelo'nun Yazıkurulu için* kurulmuştu [gülüşmeler], ama biz bu tuzağa yakalanmadık!" (Soldan: "Daha da kötü ya!") Öte yandan, Borba grubunun (uzlaştırıcı bir grup) bir üyesi, Yurtdışı Birliğin kararlarda yaptığı değişikliklere karşı çıkarak ve bizim konuşmacımızı savunmak isteyerek, "yakalamak" sözcüğünün, besbelli ki, polemiğin harareti içerisinde kazara söylendiğini ilân etti.

Kendi payıma ben, bu sözün sorumlusunun bu "savunma"yı hiç de hoş karşılayacağını sanmıyorum. "Birisini yakalamaya çalışmak" sözcüklerinin "şaka olarak söylenmiş gerçek sözler" olduğunu düşünüyorum; biz *Raboçeye Dyelo*'yu her zaman istikrarsızlıkla ve yalpalamakla suçladık, ve yalpalamaya bir son vermek için doğal olarak, onu *yakalamaya* çalışmak *zorundaydık*. Bunda en ufak bir kötü niyet belirtisi yoktur, çünkü ilkelerde istikrarsızlık sorununu tartışmaktaydık. Ve Yurtdışı Birliği öylesine yoldaşlığa yakışır bir biçimde yakaladık ki,** bizzat [sayfa 226] Kriçevski ve Birliğin Yönetim Kurulu üyelerinden biri daha, Haziran kararlarını im-

* Bu iddia *İki Konferans*'ta da yinelenmektedir [s. 25].

** Gerçekten de öyle. Haziran kararlarının girişinde, Rus Sosyal-Demokrasisinin bir bütün olarak her zaman Emeğin Kurtuluşu grubunun ilkelerine bağlı kalmış olduğunu ve Yurtdışı Birliğin gördüğü hizmetin özellikle yayın ve örgütlenme faaliyeti olduğunu söyledik. Bir başka deyişle, bizim "yakalamaya" çalıştığımız yalpalamaları tamamen bırakması *koşuluyla*, geçmişi unutmaya ve Yurtdışı Birlikteki yoldaşların yaptıkları çalışmaların [dava için] yararlılığını kabul etmeye tamamen hazır olduğumuzu ifade ettik. Haziran kararlarını okuyan herhangi bir tarafsız kimse, bunları ancak böyle yorumlayacaktır. Eğer Yurtdışı Birlik, ekonomizme doğru yaptığı yeni dönüşle [n° 10'daki makalelerinde ve yaptığı değişikliklerde] bir bölünmeye *neden* olduktan sonra, yaptığı hizmetler konusunda söylediklerimizden ötürü şimdi bizi *yalancılıkla* suçlarsa [*İki Konferans*, s. 30], o zaman böyle bir suçlama elbette ki ancak bir gülümseme uyandırabilir.

zaladılar.

Raboçeye Dyelo, n° 10'daki makaleler (bizim yoldaşlarımız bu sayıyı ilk kez Konferans için geldiklerinde, toplantılar başlamazdan birkaç gün önce görmüşlerdi), ilkyaz ile sonyaz arasındaki dönemde Yurtdışı Birlikte yeni bir dönüşüm yer almış olduğunu açıkça gösteriyordu: ekonomistler bir kez daha üstünlüğü ele geçirmişler ve esen her "rüzgâra" göre yön değiştiren yazıkurulu, gene "en önde gelen bernştayncıları" ve "eleştiri özgürlüğü"nü savunmaya, "kendiliğindenliği" savunmaya ve Martinov'un ağzından siyasal etkinliğimizin alanını "kısıtlama teorisini" (sözümona bu etkiyi daha da karmaşıklaştırma amacıyla) va'zetmeye girişilmişti. Parvus' un, bir oportünisti herhangi bir formülle yakalamanın zor olduğu yolundaki o çok yerinde gözlemi doğru çıkmıştı. Bir oportünist *her* formüle kolayca imzasını atar, ve onu aynı kolaylıkla terkeder, çünkü oportünizm demek, kesin ve sağlam ilkelere sahip olmamak demektir. Oportünistler, bugün oportünizmi getirme yolundaki *bütün* girişimleri reddetmişler, *her türlü* darlığı reddetmişler, "otokrasiyi devirme görevini bir an için olsa bile unutmamaya" ve "ajitasyonu yalnızca ücretli-emek ile sermaye arasındaki günlük mücadele temeli üzerinde" yürütmeye, vb., vb. ciddi olarak söz vermişlerdir. Ama yarın ağız değiştirecekler ve kendiliğindenliği ve tekdüze günlük mücadelenin ilerlemesini savunma, elle tutulur sonuçlar vaadeden istemler lehinde konuşma bahanesiyle eski hilelerine döneceklerdir. n° 10'daki makalelerde, "Yurtdışı Birliğin ne geçmişte, ne de şimdi, konferansta kabul edilen taslağın genel ilkelerine ters düşen herhangi bir sapma görmediği" yolundaki iddiasını sürdürmekle (*İki Konferans*, s. 26), Yurtdışı Birlik, olsa olsa, anlaşmazlık konusundaki temel noktaları anlamakta tam bir yeteneksizlik [sayfa 227] ya da isteksizlik göstermiş olmaktadır.

Raboçeye Dyelo, n° 10'dan sonra, ancak tek bir şey yapabilirdik: Yurtdışı Birliğin bütün üyelerinin bu makalelerle ve yazıkuruluyla görüş birliği içinde olup olmadığını anlamak üzere, genel bir tartışma açmak. Yurtdışı Birlik bizden özellikle bu yüzden hoşnut değildir ve bizi kendi safları arasına ayrılık tohumları ekmekle, başka insanların işlerine burnumuzu sokmakla, vb. suçlamaktadır. Bu suçlamalar elbette ki temelden yoksundurlar, çünkü ne kadar hafif olursa olsun, esen her rüzgâra göre "yön değiştiren" seçimle işbaşına gelmiş bir yazıkurulunda, her şey rüzgârın yönüne bağlı-

dır, ve biz bu yönün ne olduğunu birleşmek niyetinde olan örgüt üyeleri dışında kimsenin bulunmadığı özel toplantılarda tanımladık. Yurtdışı Birlik adına Haziran kararlarında yapılmak istenen değişiklikler, bir anlaşmaya varma yolundaki son umutları da aldı götürdü. Bu değişiklikler ekonomizme doğru yapılan yeni dönüşün ve Birlik üyelerinin çoğunluğunun *Raboçeye Dyelo*, n° 10 ile görüş birliği içinde olduklarının belgesel kanıtıdır. Bu değişiklikler, oportünizmin belirtilerine yapılan atıftan "ekonomizm" sözcüğünü çıkarmak (bu sözcüğün "anlamının muğlak olduğu" gerekçesiyle; ama durum buysa, o zaman yapılması gereken tek şey, bu yaygın hatanın niteliğinin daha kesin bir biçimde tanımlanmasıydı), ve "millerandcılık" sözcüğünü çıkarmaktı (oysa Kriçevski bunu *Raboçeye Dyelo*, n° 2-3, s. 83-84'te, ve daha açık olarak *Vorwärts*'ta* savunmuştu). Haziran kararlarının, Sosyal-Demokrasinin görevinin "siyasal, *iktisadi* ve toplumsal baskının *bütün* biçimlerine karşı proleter mücadelenin her belirtisine önderlik etmek", böylelikle mücadelenin bütün [sayfa 228] bu belirtilerine sistem ve birlik kazandırmak olduğunu kesinlikle belirtmesine karşın, Yurtdışı Birlik tümüyle gereksiz olan şu sözleri eklemiştir: "İktisadi mücadele, yığın hareketinin güçlü bir dürtüsüdür" (kendi başına alındığında, bu iddiaya karşı çıkılamaz, ama dar ekonomizmin varlığında yanlış yorumlara fırsat yaratmamazlık da edemez). Dahası, hem "bir an için bile" (otokrasiyi devirme amacını unutmak) sözcüklerinin çıkartılmasıyla ve hem de "iktisadi mücadele, yığınları etkin siyasal mücadele içine çekmenin *en geniş* uygulanabilirliğe sahip araçlarıdır" sözcüklerinin eklenmesiyle, Haziran kararlarında "politika"nın düpedüz daraltılması bile önerilmişti. Böyle düzeltmelerin önerilmesi üzerine, bizim konuşmacılarımız, yeniden ekonomizme dönen ve kendileri için yalpalama özgürlüğü elde etmek için uğraşan kimselerle görüşmeleri sürdürmenin bir yararı olmayacağı düşüncesiyle, birbirlerinin peşi sıra, söz almayı doğal olarak reddettiler.

"*İskra*'nın anlaşma için engel olarak *gördüğü şey*, *Raboçeye Dyelo*'nun bağımsız niteliğinin ve özerkliğinin korunmasıydı, ki Birlik bunun ilerideki anlaşmamızın dayanıklılığının *sine qua non*'u**

* Bu konuda bir polemik *Vorwärts*'ın şimdiki editörü Kautsky ile *Zarya*'nin Yazıkurulu arasında başladı. Rus okurunu bu tartışma konusunda bilgi sahibi kılmakta kusur etmeyeceğiz.[85]

** Kaçınılmaz koşulu, olmaz-sa-olmaz. -ç.

olacağını düşünüyordu" (*İki Konferans*, s. 25). Bundan daha yanlış bir şey olamaz. Bizim *Raboçeye Dyelo*'nun özerkliğine karşı hiç bir zaman planımız olmadı.* "Bağımsız nitelik"ten kasıt, teori ve taktiklerdeki ilkesel sorunlar konusunda bağımsızlıksa, biz gerçekten de onun bağımsız niteliğini *tanımayı kesinlikle reddettik*. Haziran kararları *böyle* bir bağımsız niteliği kesinlikle reddetmektedir, çünkü böyle bir "bağımsız nitelik", uygulamada, daha önce de işaret ettiğimiz [sayfa 229] gibi, her zaman, aramızda hüküm sürmekte bulunan ve parti açısından kabul , edilemez olan bölünmüşlüğü besleyen her türden yalpalamalar anlamına gelmiştir. *Raboçeye Dyelo*, n° 10'daki makaleler, getirdiği "değişiklikler" ile birlikte, onun bu türden bağımsız niteliğini korumak dileğinde olduğunu açıkça göstermiş ve böyle bir dilek doğal ve kaçınılmaz olarak bir kopuşa ve savaş ilânına yolaçmıştır. Ama *Raboçeye Dyelo*'nun kendisini belirli yazınsal işlevlere vermesi anlamında, onun "bağımsız niteliği"ni tanımaya hepimiz hazırdık. Bu işlevlerin doğru-dürüst dağıtılması, doğal olarak, şunları gerektiriyordu: 1° teorik bir dergi, 2° siyasal bir gazete, ve 3° herkesçe anlaşılabilir makale derlemeleri ve broşürler. *Raboçeye Dyelo*, Haziran kararlarının hedeflediği hatalarını bütün bütün terketmeyi içtenlikle istediğini, ancak böyle bir işlev dağıtımına rıza göstererek tanıtlayabilirdi. Ancak böyle bir işlev dağıtımıydı ki, her türlü sürtüşme olasılığını ortadan kaldırır, dayanıklı bir anlaşma yapılmasını etkin olarak güvence altına alır, ve aynı zamanda da, hareketimizin yeniden canlanmasının ve yeni başarılar elde etmesinin temeli olabilirdi.

Devrimci eğilim ile oportünist eğilim arasındaki nihai kopuşa "örgütsel" koşulların değil, oportünistlerin oportünizmin bağımsız niteliğini pekiştirmek ve Kriçevski'lerin ve Martinov'ların tezleriyle kafa karışıklığı yaratmayı sürdürmek istemelerinin neden olduğu konusunda şu anda hiç bir Rus Sosyal-Demokratı kuşku duyamaz. [sayfa 230]

* Yani eğer, birleşmiş olan örgütlerin ortak bir üst konsey kurmalarına ilişkin yazıkuralları arasındaki görüş alış-verişi, özerkliğin sınırlandırılması olarak görülmüyorsa. Ama Haziranda, *Raboçeye Dyelo* buna razı olmuştu.

NE YAPMALI?'YA İLİŞKİN BİR DÜZELTME

Ne Yapmalı? kitapçığının 141. sayfasında* sözünü ettiğim Uzlaştırma Grubu, yurtdışı sosyal-demokrat örgütleri uzlaştırma girişiminde kendilerinin oynadıkları rol konusunda anlattıklarımda şu düzeltmeyi yapma-mı istediler: "1900'ün sonunda, Yurtdışı Birlikten, bu grubun üç üyesinden yalnızca biri ayrıldı; ötekiler ise, 1901'de, ancak, Uzlaştırma Grubunun önerdiği ve Yurtdışı *İskra* örgütü ve devrimci Sotsial-Demokrat örgüt ile ya-pılacak bir konferans konusunda Birliğin rızasını almanın olanaksızlığından emin olduktan sonra, ayrıldılar. Yurtdışı Birliğin [sayfa 231] Yönetim Kurulu, Uzlaştırma Grubunu oluşturan kişilerin aracı olarak hareket etmeye

* Bu kitabın 223-224. sayfalarına bakınız. -Ed.

"yetkili olmadıkları"nı ileri sürerek, ilkin bu öneriyi reddetti ve Yurtdışı *İsk-ra* örgütü ile doğrudan ilişki içine girmek istediğini belirtti. Ama çok geçmeden, Yurtdışı Birliğin Yönetim Kurulu, Uzlaştırma Grubuna, Birlik içindeki bölünme konusundaki raporu içeren *İskra*'nın ilk sayısının çıkmasından sonra, kararını değiştirdiğini ve artık *İskra* ile ilişki kurmak istemediğini bildirdi. Bunun ardından, Yurtdışı Birliğin Yönetim Kurulu üyelerinden birinin, Birliğin bir konferansa razı olmayışına yalnızca Uzlaştırma Grubunun bileşiminden hoşnut olmayışının neden olduğu yolundaki sözleri nasıl açıklanabilir? Yurtdışı Birliğin Yönetim Kurulunun geçen yılın Haziranındaki konferansa nasıl olup da rıza gösterdiğini açıklamanın da aynı ölçüde zor olduğu doğrudur; çünkü *İskra*'nın ilk sayısındaki makale, geçerliliğini hâlâ koruyordu ve *İskra*'nın Yurtdışı Birliğe karşı olan 'olumsuz' tutumu, her ikisi de Haziran Konferansı öncesinde çıkmış olan *Zarya*'nın ilk sayısında ve *İskra* n° 4'te daha da güçlü bir biçimde ifade ediliyordu."

İskra, n° 19, 1 Nisan 1902 N. LENİN

AÇIKLAYICI NOTLAR

[1] *Ne Yapmalı? Hareketimizin Canalıcı Sorunları*, 1901'in sonunda ve 1902'nin başında yazılmıştır.

Lenin *Ne Yapmalı*'nın bir taslağı olarak adlandırdığı "Ekonomizmin Savunucularıyla Bir Konuşma" adlı makalesini daha sonradan *İskra*, n° 12'de (Aralık), yayınladı. Önsözü Şubat 1902'de yazdı ve kitap Mart başlarında Dietz tarafından Stuttgart'ta yayınlandı. Yayın duyurusu *İskra*'nın 10 Mart 1902 tarihli 18. sayısında basılmıştı.

Ne Yapmalı?, Rusya'da işçi sınıfının devrimci bir marksist partisi için verilen mücadelede ve leninist *İskra* eğiliminin RSDİP'nin komite ve örgütlerinde ve 1903 Kongresinde zafere ulaşmasında önemli bir rol oynadı.

Kitap, 1902 ve 1903'te, Rusya'daki Sosyal-Demokrat örgütler arasında yaygın bir biçimde dağıtıldı; Kiev, Moskova, St. Petersburg, Nijni-Novgorod, Kazan, Odessa ve başka kentlerdeki polis baskınlarında ve tutuklamalarda ele geçmiştir.

Ne Yapmalı?, 1907'de, bazı değişikliklerle Oniki Yıl adlı derlemede yeniden basıldı. Bundan sonraki bütün baskılar, 1907 baskısı da gözönünde tutularak yapıldı.

[2] *Nereden Başlamalı*, ilk kez, *İskra*, n° 4'ün başyazısı olarak yayınlandı. O sıra Rusya'daki Sosyal-Demokrat hareketin karşı karşıya olduğu en önemli sorunlara yanıtlar getiriyordu – siyasal ajitasyonun niteliği ve temel içeriği, bütün

Rusya'yı kapsayan militan bir marksist partiyi örgütleme görevi ve kurma planı. Lenin bu makaleyi, daha sonradan Ne Yapmalı? adlı kitap olarak ortaya çıkan planın taslağı olarak adlandırmıştır.

Bu makale devrimci sosyal-demokratlar için bir program niteliğindeydi ve hem Rusya'da, hem de yurtdışında geniş bir biçimde dağıtılmıştı. Yerel sosyal-demokrat örgütler bunu *İskra*'da okumuşlar ve ayrı bir broşür olarak yeniden yayınlamışlardı. Sibirya Sosyal-Demokrat Birliği bu broşürden 5.000 adet bastırmış ve bütün Sibirya'ya dağıtmıştı. Broşür ayrıca Rjev'de de basılmış ve Saratov, Tambov, Nijni-Novgorod, Ufa ve öteki kentlerde dağıtılmıştı.

[3] *İskra* ("Kıvılcım"). – Lenin'in 1900 yılında kurmuş olduğu, bütün Rusya için ilk illegal gazete. Bu gazete, ekonomistlerin yenilmesinde, dağınık haldeki sosyal-demokrat grupların birleştirilmesinde ve Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisinin İkinci Kongresinin hazırlanmasında kesin ve etkin bir rol oynadı.

Polis baskısından ötürü, çarlık Rusyası içinde bir devrimci gazetenin yayınlanması olanaksızdı. Daha Sibirya'da sürgündeyken, Lenin, yurtdışında bir gazetenin yayınlanması planını bütün ayrıntılarıyla uygulamaya girişti.

Lenin'in *İskra*'sının ilk sayısı 11 (24) Aralık 1900'de Leipzig'de çıktı. Bundan sonra Münih'te, (Temmuz 1902'den sonra) Londra'da ve 1903 ilkyazından başlayarak da Cenevre'de yayınlandı.

İskra'nın yazıkurulunda V. İ. Lenin, G. V. Plehanov, Y. O. Martov, P. B. Akselrod, A. N. Potresov ve V. İ. Zasuliç vardı. İlk günlerde sekreteri İ. G. Smdoviç-Leman idi. Daha sonra, 1901 ilkyazında N. K. Krupskaya, yazıkurulu sekreteri oldu; Krupskaya, aynı zamanda *İskra*'nın Rusya'daki sosyal-demokrat örgütlerle yazışmalarını da yönetiyordu. Lenin, fiilen yazıkurulu başkanı ve *İskra*'nın bütün eylemlerinin yöneticisiydi. *İskra*'da yazdığı yazılar, partinin kurulmasıyla, Rus proletaryasının sınıf mücadelesiyle ilgili bütün temel sorunları ve uluslararası sahnedeki bellibaşlı olayları ele alır.

İskra'nın çizgisini benimseyen RSDİP grupları ve komiteleri, St. Petersburg, ve Moskova ve Samara da dahil olmak üzere, Rusya'nın birçok kentinde kuruldu.

İskra örgütleri, Lenin'in eğittiği profesyonel devrimciler tarafından kuruluyor ve onların yönetimi altında çalışıyordu. (N. E. Bauman, İ. V. Babuekin, S. İ. Gusev, M. İ. Kalinin, G. M. Kirjijanovski bunlar arasındaydı).

Lenin'in girişimiyle ve onun doğrudan katılmasıyla *İskra*'nın yazıkurulu, partinin program taslağını hazırladı (gazetenin 21. sayısında yayınlanmıştır) ve 1903 Temmuz-Ağustosunda toplanan RSDİP İkinci Kongresi düzenlendi.

O zamana kadar Rusya'daki yerel sosyal-demokrat örgütlerin çoğunluğu *İskra* ile ilişki kurmuşlardı. Onun taktiklerini, programını ve örgütlenme planını benimsiyorlar ve *İskra*'yı yolgösterici organ olarak kabul ediyorlardı. İkinci Kongre, özel bir kararla, partiyi kurma uğrundaki mücadelede oynamış olduğu önemli rolü kaydetti ve *İskra*'yı RSDİP'nin merkez organı olarak kabul etti.

İkinci Kongre, Lenin, Plehanov ve Martov'u, *İskra*'nın yazıkurulu olarak seçmişti. Eski altı yazıkurulu üyesinin yazıkurulunda kalması gerektiğinde direnen Martov, kongrenin kararlarına karşın, *İskra* yazıkurulunda çalışmayı kabul etmedi ve gazetenin 45-51. sayıları Lenin ve Plehanov tarafından yayınlandı.

Bundan sonra Plehanov, menşeviklerden yana bir tutuma büründü ve parti kongresinin görevden uzaklaştırmış olduğu bütün eski menşevik yazıkurulu üyelerinin kurula alınmalarını istedi. Lenin, buna razı olmadı ve 19 Ekim (1 Kasım) 1903'te yazıkurulu üyeliğinden çekildi; merkez komitesine seçildi ve menşevik oportünistlere karşı buradan mücadele etti. *İskra*'nın 52. sayısını tek başına Plehanov yayınladı. 13 (26) Kasım 1903'te kendi başına hareket eden ve Kongreye meydan okuyan Plehanov, eski menşevik üyeleri yazıkuruluna aldı. *İskra*'nın 52. sayısından itibaren menşevikler, *İskra*'yı kendi organları haline getirdiler. Artık bolşevik eski-*İskra*'nın yerini, menşevik yeni-*İskra* almıştı.

[4] *Yurtdışı sosyal-demokrat örgütler* – Rus Sosyal-Demokratlar Birliği, Bund'un Yurtdışı Komitesi, yurtdışı *Sotsial-Demokrat* örgüt, yurtdışı *İskra* ve *Zarya* örgütü– arasındaki görüşmeler, Borba grubunun aracılığı ile birleşme konusunda bir anlaşmaya varmak üzere 1901'in ilkyazında ve yazında yürütülmüştür. Bu örgütlerin temsilcileri, kongreye hazırlık yapmak üzere Haziran'da Cenevre'de bir konferans topladılar ("Haziran" ya da "Cenevre" Konferansı olarak bilinir). Bu konferans, bütün Sosyal-Demokrat örgütlerin pekiştirilmesini kabul eden ve her boydan ve soydan oportünizmi –ekonomizmi, bernştayncılığı, millerandcılığı, vb.– mahkum eden bir karar (bir ilke anlaşması) hazırladı. Ama Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin ve onun organı *Raboçeye Dyelo*'nun oportünizme doğru yaptığı yeni dönüş, birliği sağlama girişiminin başarısızlığını önceden belirlemiş oldu.

Yurtdışı RSDİP Örgütlerinin Birlik Konferansı 21 ve 22 Eylül (4 ve 5 Ekim) 1901'de Zürih'te toplandı. Konferansa *İskra* ve *Zarya* örgütünden altı temsilci (Lenin, Krupskaya, Martov ve başkaları), aralarında Emeğin Kurtuluşu grubundan üç üyenin de bulunduğu (Plehanov, Akselrod ve Zasuliç) Sotsial-Demokrat örgütünden sekiz üye, Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin (aralarında Yurtdışı Bund Komitesi'nin beş üyesinin de yer aldığı) onaltı üyesi ve Borba grubundan da üç üye katıldı. Konferansa Frey adı ile katılmış bulunan Lenin, gündemin birinci maddesi üzerine ateş1i bir konuşma yaptı "İlkeler Konusundaki Anlaşma ve Editörlere Talimat" (*Collected Works*, Vol. 5, s. 225-29). Bu, Lenin'in yurtdışı Rus sosyal-demokratları arasında ilk kez açıkça ortaya çıkışıydı. Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin Üçüncü Kongresinde Haziran Kararı üzerinde yapılan oportünist değişiklikler ve eklemeler konferansta açıklandı. Bunun üzerine, konferansın devrimci kesimi (*İskra* ve *Zarya* ve Sotsial-Demokrat örgütlerinin üyeleri) birleşmenin olanaksız olduğunu söyleyerek konferansı terkettiler. Bu örgütler Lenin'in girişimiyle Yurtdışı Rus Devrimci Sosyal-Demokratlar Birliği olarak birleştiler.

[5] *Raboçeye Dyelo* ("İşçi Davası") – Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin organı olarak Nisan 1899'dan Şubat 1902'ye kadar Cenevre'de düzensiz aralıklarla çıkan ekonomist bir dergi. Toplam olarak oniki sayısı çıkmıştır. Ekonomistleri, ya da Rusya dışındaki *Raboçeye Dyelo* yandaşlarını biraraya getiren bir merkezdi. Dergi, Bernstein'ın ve Rus sosyal-demokratların taktiksel sorunlarına ve örgütsel görevlerine karşı oportünist bir tutum takınmıştı. Proletaryanın siyasal mücadelesini ekonomik mücadeleye bağımlı kılmayı öngören oportünist düşünceyi yayıyor, işçi sınıfı hareketinin kendiliğindenliğini fetiş haline getiriyor ve partinin önder rolünü reddediyordu. *Raboçeye Dyelo* yandaşları

1903'teki İkinci Kongrede partinin aşırı sağ oportünist kanadını temsil etmekteydi.

[6] *Raboçaya Gazeta* – Sosyal-demokratların Kiev grubunun illegal organı; yöneticileri arasında B. L. Eidelmann, P. L. Tuçapski, N. A. Vigdarçik vardı. Yalnızca iki sayısı çıkmıştır. 1. sayı Ağustos 1897'de ve 2. sayı da aynı yılın Aralık ayında (Kasım tarihini taşıyordu). Tuçapski yurtdışına çıkarak, yazıkurulunun talimatı uyarınca G. V. Plehanov'u ve Emeğin Kurtuluşu grubunun öteki üyelerini 1. sayının içeriğinden haberdar etti ve gazeteye yazı yazmak konusunda onlardan söz aldı; Emeğin Kurtuluşu grubuyla kurulan bu bağlantı sonucu gazetenin 2. sayısı daha belirgin bir siyasal içerik kazandı. *Raboçaya Gazeta* çevresinde bir grup oluşturan sosyal-demokratlar, Mart 1898'de toplanan RSDİP Birinci Kongresi için hazırlıklara giriştiler. Kongre sonrasında Merkez Komitesi ve *Raboçaya Gazeta* yöneticileri tutuklandılar ve matbaaları tahrip edildiğinden 3. sayı hiç bir zaman çıkamadı.

[7] *Lasalcılar ve Ayzenahçılar* – 1860'larda ve 1870'lerin başlarında, Alman işçi sınıfı hareketi içerisinde, taktik sorunlar ve o zamanlar Almanya'nın en ivedi sorunu olan Almanya'nın birleştirilmesi konusunda şiddetli bir mücadeleye girmiş olan iki parti. Lasalcılar, Alman küçük-burjuva sosyalisti Ferdinand Lassalle'ın yandaşları ve 1863'te Leipzig'de yapılan işçi dernekleri kongresinde kurulan Alman İşçileri Genel Birliğinin üyeleri. Lassalle, birliğin ilk başkanıdır ve programını ve taktik ilkelerini koymuştur. Günlük politikalarında Lassalle ve onun izleyicileri Bismarck'ın Büyük Güç politikasını desteklediler. 27 Ocak 1865'te Marx'a, Engels, "Nesnel olarak bu bir alçaklık ve Prusyalılar lehine tüm işçi sınıfı hareketine ihanetti" diye yazıyordu. Hem Marx, hem Engels, lasalcılığın teorisini, taktiklerini ve örgütsel ilkelerini sert bir biçimde eleştirmişler, bunu Alman işçi sınıfı hareketi içinde oportünist bir eğilim olarak damgalamışlardı.

Ayzenahçılar, 1869'da Eisenach'ta yapılan açılış kongresinde kurulan Alman Sosyal-Demokrat Partisinin üyeleri. Bunların liderleri, ideolojik olarak Marx ve Engels'in etkisi altında bulunan August Bebel ve Wilhelm Liebknecht idi. Parti, programında, kendini Uluslararası İşçi Birliğinin bir bölümü olarak gördüğünü ve onun amaçlarını paylaştığını söylüyordu. Marx ve Engels'in öğüt ve eleştirileri sayesinde ayzenahçılar, lasalcı Alman İşçileri Genel Birliğinden daha tutarlı devrimci bir yol izlediler. Bundan ötürü de, Almanya'nın birleştirilmesi açısından "demokratik ve proleter bir yolu ve prusyacılığa, bismarkçılığa ve milliyetçiliğe her türlü ödüne karşı mücadeleyi" desteklediler. (V. İ. Lenin, *Collected Works*, vol. 19, s. 298.)

1871'de Alman İmparatorluğunun yaratılması, lasalcılarla ayzenahçılar arasındaki taktiklere ilişkin başlıca anlaşmazlığı ortadan kaldırdı, ve 1875'te işçi sınıfı hareketinin büyümesi ve hükümetin baskısı ile iki parti, Gotha Kongresinde, daha sonra Alman Sosyal-Demokrat Partisi diye adlandırılan tek bir Alman Sosyalist İşçi Partisinde birleştiler.

[8] *Guesdciler ve olanakçılar* – Fransız sosyalist hareketinde, Fransız İşçi Partisinin, St. Etienne Kongresinde bölünerek iki ayrı parti oluşturulmasından sonra, ortaya çıkan devrimci ve oportünist eğilim.

Guesdciler, sol-marksist akımı oluşturan ve proletaryanın bağımsız de-

vrimci bir politika izlemesini savunan Jules Guesde ve Paul Lafargue'ın yandaşları idiler. Guesdciler, Fransız İşçi Partisi adını korudular ve teorik bölümü Marx tarafından yazılan Partinin Havre programına bağlı kaldılar. Fransa'nın sanayi merkezlerinde büyük etkinlikleri vardı ve işçiler arasındaki ileri unsurları birleştirmişlerdi. 1901'de guesdciler, Fransız Sosyalist Partisini kurdular.

Olanakçılar (P. Bruss, B. Malon ve ötekiler), proletaryayı devrimci mücadeleden saptırmaya çalışan bir küçük-burjuva reformcu akımı temsil ediyorlardı. Olanakçılar, işçilerin Sosyal-Devrimci Partisini kurdular. Emek hareketinin sosyalist amaçlarını geri plana iterek ve işçilerin mücadelesini, gerçekleştirilmesi olanaklı (adını da burdan almaktadır) şeylerle sınırlamakta ısrar ederek; proletaryanın devrimci bir programa ve taktiklere gereksinme duymadığını söylüyorlardı. Bunlar, desteği en çok ülkenin iktisadi yönden geri kesimlerinden ve işçilerin siyasal yönden daha az gelişmiş kesimlerinden gördüler. 1902'de olanakçılar ve öteki reformcu gruplar, Jean Jaurés'nin liderlik ettiği Fransız Sosyalist Partisini kurdular. 1905'te bu parti, Fransız Sosyalist Partisi ile birleşti ve Sosyalist Partiyi oluşturdu.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Guesde, Sembat ve partinin öteki liderleri, sosyal-şoven bir tutum takınarak, işçi sınıfına ihanet ettiler.

[9] *Fabiyanlar* – 1884'te kurulan reformcu Fabiyan Derneğinin üyeleri. Dernek, adını Anibal ile kesin bir çatışmaya girmekten sakınmak istemesi ve oyalayıcı taktikler kullanmasından ötürü Cunetator (oyalayıcı) adıyla bilinen Romalı asker Fabius Maximus'tan almıştır. Derneğin üyeleri esas olarak burjuva aydınları, bilim adamları, yazarlar ve politikacılar idi (örneğin, Sidney ve Beatrice Webb, Bernard Shaw, Ramsay MacDonald). Fabiyanlar, proletaryanın sınıf mücadelesine ve sosyalist devrime gerek olmadığını söylüyorlar, kapitalizmden sosyalizme geçişin küçük sürekli reformlar yoluyla gerçekleşebileceğini ileri sürüyorlardı. Lenin, fabiyancılığı "aşırı bir oportünist eğilim" olarak değerlendirdi. 1900'de Fabiyan Derneği, İşçi Partisinin bir bölümü haline geldi. Fabiyan sosyalizmi, bugünkü İşçi Partisinin hâlâ teorik kaynaklarından biri olmaktadır.

[10] *Sosyal-Demokrat Federasyon* – 1884'te kurulmuştur. Bu federasyonun önderleri arasında reformistler (Hyndmann ve yandaşları), anarşistler ve marksizm yandaşları devrimci sosyal-demokratlar (Harry Quelch, Tom Mann, Edward Aveling, Eleanor Marx ve diğerleri) vardı; bu son grup İngiltere'deki sosyalist hareketin sol kanadından oluşuyordu. Engels, Sosyal-Demokrat Federasyonu, dogmacılık ve sekterlikle, Britanya'daki yığınsal işçi sınıfı hareketiyle bağ kurmamakla ve bu hareketin kendine özgü özelliklerini dikkate almamakla suçlayarak sert bir biçimde eleştirmiştir. Bu federasyon 1907'de Sosyal-Demokrat Parti adını almış ve 1911'de Bağımsız İşçi Partisinin sol unsurlarıyla birlikte Britanya Sosyalist Partisini kurmuştur; 1920'de bu partinin üyelerinin birçoğu Büyük Britanya Komünist Partisinin kurulmasına yardımcı olmuşlardır.

[11] *Narodnaya Volya* ("Halkın İradesi") – Bu grup *Zemlya i Volya*'nın bölünmesi üzerine 1879 Ağustosunda narodnik terörcülerin gizli bir siyasal örgütü olarak kuruldu. A. İ. Zelyabov, A. D. Mihaylov, M. F. Frolenko, N. A. Morozov, Vera Figner, Sofya Perovskaya, A. A. Kıviyatkovski ve daha başka kişileri kapsayan bir yüksek komitenin yönetimindeydi.

Narodnaya Volya, bir yandan narodnik ütopik sosyalist fikirlere inanırken, temel amaç olarak mutlakiyetin yıkılması ve siyasal özgürlüğün elde edilmesi için siyasal mücadelenin gereğine inanıyordu. Lenin şöyle yazmıştı: "*Narodnaya Volya* üyeleri, siyasal mücadeleye girerek ileriye doğru bir adım atmışlardır, ama bu mücadeleyi, sosyalizmle birleştirmeyi başaramamışlardır." (*Selected Works*, Vol. 8, s. 72.)

Narodnaya Volya, çarlık mutlakiyetine karşı kahramanca bir savaş verdi. Ama "aktif" kahramanlar ve "pasif" halk yığınları yanlış teorisini izleyerek, toplumu yeniden kurmayı, halkın katkısı olmaksızın, sırf kendi çabasıyla ve bireyci terörizmle gerçekleştirmeyi umdu. İkinci Aleksandr'ın 1 Mart 1881'de katledilmesinden sonra, vahşiyane misillemelerle ve ölüm cezalarıyla, hükümet, bu grubun varlığına son verdi. 1880'ler boyunca örgütü yeniden canlandırma girişimleri başarısızlığa uğradı.

Narodnaya Volya'nin yanılgılarını, ütopik programını eleştirirken Lenin, bu grubun üyelerinin çarlığa karşı kişisel çıkar gütmeyen çabalarını, tekniklerini ve gayet sağlam biçimde merkezileştirilmiş örgütlerini saygıyla anmıştır.

[12] *Bakanlıkçılık* (millerandizm) – Adını, 1899'da Fransa'daki gerici burjuva hükümetine ticaret bakanı olarak katılan Fransız sosyalist-reformist Millerand'dan alan oportünist bir akım. Millerand'ın burjuva hükümetine girmesi, oportünist sosyal-demokrat önderlerin izledikleri sınıf işbirliği politikasının, bu önderlerin devrimci mücadeleyi reddedişlerinin ve emekçi halka ihanetlerinin bir örneği olmuştur.

[13] *Rus Eleştiricileri* – Marx'ın devrimci öğretisini legal basında eleştiren ve bernştayncılığa yakın bir tutum takınan "legal marksistler" (Struve, Bulgakov, Berdyaev, ve ötekiler)

[14] *Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliği* – 1894'te Emeğin Kurtuluşu grubunun girişimiyle bütün üyelerinin grubun programını kabul etmeleri koşuluyla kurulmuştu. Birliğin yayınlarını yayınlamayı üstlenmiştir. Mart 1895'te grup, kendi basımevini birliğin hizmetine vermiştir.

RSDİP'nin Mart 1899'de yapılan Birinci Kongresi, Birliği, partinin yurtdışı temsilcisi olarak kabul etmiştir. Zamanla oportünistler (ekonomistler ya da "gençler") birlik içinde egemen oldular. Bunlar sosyal-demokrasinin ivedi amacı olarak siyasal özgürlüğün kazanılmasını ilân eden Kongre manifestosunu onaylamayı kabul etmediler. Kasım 1898'de Birlik ilk kongresini, Emeğin Kurtuluşu grubunun Birliğin yayınlarını Rabotnik'in 5-6. sayıları ve Lenin'in yayınlanmasını grubun üstlendiği *Rus Sosyal-Demokratlarının Görevi ve Yeni Fabrika Yasası* adlı kitapçıkları dışında kalanları yayınlamayı kabul etmediğini ilân ettiği bu kongreyi, Zürih'te yaptı. Nisan 1899'da Birlik, ekonomist bir dergi olan *Raboçeye Dyelo*'yu yayınlamaya başladı. Birlik, Bernstein'a, millerandcılara ve öteki oportünistlere karşı sempati duyduğunu açıkladı. Birliğin içerisindeki mücadele, İkinci Kongresine kadar ve İkinci Kongre sırasında da sürdürüldü. Bu kongre, Nisan 1900'de Cenevre'de yapılmıştı. Emeğin Kurtuluşu grubu ve onun yandaşları, kongreyi terkettiler ve bağımsız *Sotsial-Demokrat* örgütü kurdular.

RSDİP İkinci Kongresinde Birliğin temsilcileri (*Raboçeye Dyelo*'nun izleyicileri) son derece aşırı bir oportünist tutum takındılar ve Kongre, Yurtdışı

Rus Devrimci Sosyal-Demokratlar Birliğini partinin yurtdışı biricik örgütü olarak kabul edince kongreyi terkettiler. Kongre, Birliği dağıttı.

[15] *Zarya*. – 1901 ve 1902'de Stuttgart'ta *İskra* yazarları tarafından yayınlanan marksist bir bilimsel ve siyasal dergi. Tümüyle dört (üç kitap) sayı yayınlandı.

Dergi, uluslararası revizyonizmi ve Rus revizyonizmini eleştirdi ve marksizmin teorik ilkelerini savundu. Lenin'in bu konularla ilgili makalelerini yayınladı: *Zemstvo İşkencecileri ve Liberalizm Aniballeri, Tarım Sorunu Üzerine "Eleştirmen" Baylar (Tarım Sorunu ve "Marx'ın Eleştirmenleri"*nin ilk dört bölümü), *Rus Sosyal-Demokrasisinin Tarım Programı ve Plehanov'un Eleştirmenlerimizin Eleştirisi. Bölüm 1, Marx'ın Toplumsal Gelişme Teorisinin Eleştirmeni Olarak B. Struve, Kant'a Karşı Kant ya da Herr Bernstein'ın Manevi Vasiyetnamesi*, ve öteki yapıtları.

[16] *Montagne ve Gironde* – 18. yüzyıl sonundaki Fransız burjuva devrimi sırasında burjuvazinin iki ayrı siyasal gruplaşmasına verilen adlardı.

Montagne *–jakobenler–* zamanın devrimci sınıfı olan burjuvazinin, mutlakiyete ve feodalizme son verilmesini savunan daha kararlı temsilcilerine verilen addı. Jakobenlerin tersine, jirondenler, devrim ile karşı-devrim arasında yalpalıyorlar ve monarşiyle pazarlığa girişiyorlardı.

Lenin sosyal-demokrasi içindeki oportünist akımı "sosyalist Gironde" ve devrimci sosyal-demokratları da proleter jakobenler, "Montagne" diye adlandırmıştır. RSDİP'nin Bolşevik ve Menşevik diye ikiye ayrılmasından sonra, Lenin menşeviklerin Rusya'daki işçi sınıfı hareketi içindeki jironden akım olduğunu sık sık vurgulamıştır.

[17] *Bezzaglavtsi* (*Bez Zaglaviya* adlı dergiden gelmektedir) – 1905-07 Devriminin alçalış döneminde Rus burjuva aydınlarının (S. N. Prokopoviç, Y. D. Kaskova, V. Y. Boguçarski, V. V. Portugulov, V. V. Kijnyakov ve ötekiler) kurmuş oldukları yarı-kadet, yarı-menşevik bir grup. Adlarını ondan aldıkları haftalık siyasal dergi Bez Zaglaviya, Prokopoviç'in yönetiminde, Ocak 1906'dan Mayıs 1906'ya kadar St. Petersburg'da yayınlanmıştır; daha sonraları ise Bez Zaglavtsi sol-kadet Tovariş'e bağlanmışlardır. Görünüşteki yansızlıklarının ardına gizlenerek, burjuva liberalizminin ve oportünizmin aleti olmuşlar, uluslararası ve Rus sosyal-demokrasisi içerisindeki revizyonizmi desteklemişlerdir.

[18] Almanya Sosyalist İşçi Partisinin bir kongresi 27-29 Mayıs 1877 tarihlerinde Gotha'da toplandı. Kongre, parti basını sorununu tartıştığı sıra, bazı delegeler (Most, Vahlteich) Engels'in Dühring'e karşı yazdığı makaleleri basan, Partinin merkez organı *Vorwärts*'a sansür koymaya kalkıştılar ama yenilgiye uğradılar (bu makaleler kitap halinde, *Anti-Dühring. Bay Eugen Dühring Bilimi Altüst Ediyor* başlığı altında 1878'de yayınlanmıştır); polemiklerinin sertliği yüzünden Engels'e konmak istenen sansür girişimi de yenilgiye uğratıldı. Bununla birlikte, Kongre, siyasal nedenlerle, teorik sorunlara ilişkin tartışmaların gazetenin kendisinde değil, bu gazetenin ekinde sürdürülmesine karar verdi.

[19] *Vorwärts* – Alman Sosyal-Demokrat Partisinin Merkez organı, günlük bir gazete. Wilhelm Liebknecht'in ve ötekilerin yönetimi altında 1876'da Leipzig'de kurulmuştur. Sosyalistlere Karşı Yasa uyarınca 1878'de yasaklanmış, ama Ocak 1891'de *Berliner Volksblatt*'ın devamı olarak Berlin'de tekrar yayına

başlamıştır. Engels bu gazetenin sütunlarında oportünizmin bütün belirtilerine karşı mücadele etmiştir; ama 1890'ların sonlarında, Engels'in ölümünden sonra, gazete partinin sağ kanadının eline geçmiş ve bundan sonra da Alman sosyal-demokrat hareketine ve İkinci Enternasyonale egemen olan oportünistlerin yazılarını düzenli olarak basmaya başlamıştır. *Vorwärts*, RSDİP içerisindeki oportünizme ve revizyonizme karşı verilen mücadelede ilkin ekonomistleri; Parti içindeki bölünmeden sonra da menşevikleri desteklemiştir. 1905-07 Devriminin yenilgisini izleyen gericilik yıllarında Trotski'nin iftiralarla dolu yazılarına yer vermiş, Lenin'e ve bolşeviklere Trotski'yi tekzip etmelerine ve parti içinde olup bitenleri nesnel bir biçimde yansıtmalarına olanak tanımamıştır.

Birinci Dünya Savaşı sırasında *Vorwärts* sosyal-şoven bir tutum takınmıştır. Rusya'daki Büyük Ekim Sosyalist Devriminden sonra ise anti-sovyet propagandanın başlıca kaynaklarından biri olmuştur. 1933'te yayınına son vermiştir.

[20] *Katheder-Sosyalistler* (kürsü sosyalistleri) – 1870'lerde ve 1880'lerde Almanya'da ortaya çıkmış olan burjuva ekonomi politiğinde bir akım. Katheder-sosyalistler, üniversite kürsülerinden, sosyalizm kisvesi altında, liberal burjuva dönüşümcülüğünü savunmuşlardır. Bunlar burjuva devletinin sınıfların üstünde bir kurum olduğunu, kapitalistlerin çıkarlarını zedelemeden işçilerin isteklerini mümkün olduğu kadar karşılayarak "sosyalizmi" yavaş yavaş getirebileceğini ve çıkarları çelişen sınıfları uzlaştırabileceğini iddia ediyorlardı. Katheder-sosyalistlerin görüşlerini Rusya'da "legal marksistler" savundular.

[21] *Nozdriyov* – Gogol'un *Ölü Canlar* adlı yapıtının, gittiği her yerde skandallara yolaçmakla ünlü bir kahramanı.

[22] *Hanover kararı* – 9-14 Ekim 1899 tarihinde toplanan Alman Sosyal-Demokrat Partisinin Hanover Kongresinde kabul edilen "Partinin Temel Görüşlerine ve Taktiklerine Yapılan Saldırılar" başlıklı karar. Bu soruna ilişkin resmi raporu August Bebel sundu. Kongredeki çoğunluk, sosyal-demokrasinin teorik ve taktik temellerini gözden geçirme girişimlerini reddeden Bebel'in önerdiği kararı onayladı. Ama karar Alman sosyal-demokrasisi içindeki revizyonistlerden sözetmediği için Bernstein ve yandaşları da bu karara oy verdiler.

[23] *Lübeck kararı* – Alman Sosyal-Demokrat Partisinin Lübeck Kongresi tarafından alınmış (22-28 Eylül 1901) ve esas olarak Eduard Bernstein'a karşı yöneltilmişti. E. Bernstein, 1899 Hanover Kongresinin ardından sosyal-demokrasinin program ve taktiklerine karşı yönelttiği saldırıları sürdürmekle kalmamış, bunları artırmış ve bunları parti dışındaki çevrelere taşımıştı. Tartışmalar sırasında ve Bebel tarafından önerilip delegelerin büyük bir çoğunluğu tarafından kabul edilen kararda Bernstein'a dolaysız bir uyarıda bulunulmuştu. Ama revizyonist propagandanın parti üyeliği ile bağdaşamayacağı sorunu ilke olarak ortaya konulmamıştır.

[24] *Alman Sosyal-Demokrat Partisi Stuttgart Kongresi* (3-8 Ekim 1898) Alman Sosyal-Demokrat Partisi içinde revizyonizm sorununu tartışan ilk kongre oldu. Kongrede (katılmamış olan) Bernstein'ın kongreye göndermiş olduğu bir yazısı okundu; burada daha önceki birkaç makalesinde ortaya koymuş olduğu oportünist görüşler genişletiliyor ve savunuluyordu. Ama Kongrede Bernstein'ın muhalifleri arasında bir birlik yoktu. Bazıları (Bebel, Kautsky ve

ötekiler) Bernstein'ın hatalarına karşı ideolojik bir mücadele verilmesini ve bu hataların eleştirilmesini istiyorlar ama Bernstein'a karşı örgütsel önlemler alınmasına karşı çıkıyorlardı. Rosa Luxemburg'un başını çektiği ötekiler (azınlık) ise, bernştayncılığa karşı daha güçlü bir mücadeleyi savunuyorlardı.

[25] Burada değinilen deyim, *Zarya*'nın Nisan 1901 tarihli 1. sayısında yayınlanmış olan ve A. N. Potresov (Starover) tarafından yazılmış olan "Ne Oldu?" başlıklı yazıda yer almaktadır.

[26] *Kendini Beğenmiş Yazar*, Maksim Gorki'nin öykülerinden birinin başlığıdır.

[27]27 Lenin, burada, K. Tulin takma adıyla yayınlanmış olan "Narodizmin Ekonomik İçeriği ve Bunun Bay Struve'nin Kitabındaki Eleştirisi" (Marksizmin Burjuva Yazınında Yansıması) başlıklı kendi makalesine değiniyor. Bu makale *Ekonomik Gelişmemizin Nitelendirilmesi İçin Malzeme* adlı derleme (*Collected Works*, Vol. 1, s. 333-507) içinde yayınlanmıştır.

Bu derleme, Nisan 1895 tarihinde 2.000 adet olarak legal bir basımevinde basıl-dı; çarlık hükümeti bu kitabın dağıtımını yasakladı, bir yıl boyunca dağıtımdan alıkoydu ve sonra da yakılmasını emretti. Ancak 100 adedi bu imhadan kurtulmuş ve bunlar St. Petersburg ve öteki kentlerdeki sosyal-demokratlar arasında elaltından dağıtılmıştır.

[28] Edward Bernstein'ın *Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie* adlı kitabı Rusya'da, 1901'de çeşitli başlıklar altında yayınlanmıştır: (1) *Tarihsel Materyalizm*, St. Petersburg. (2) *Toplumsal Sorunlar*, Moskova. (3) *Sosyalizmin Sorunları ve Sosyal-Demokrasinin Görevleri*, Moskova.

[29] *Zubatov* – Kendi girişimiyle 1901-03 yıllarında bir "polis sosyalizmi" politikası izleyen, jandarma albayı ve Moskova Gizli Polis şefi. "Polis Sosyalizmi" politikası, işçileri otokrasiye karşı siyasal mücadeleden saptırmak amacıyla legal işçi örgütleri kurulmasından oluşuyordu. Bu örgütler aracılığıyla Zubatov, işçi sınıfı hareketini salt ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesine yöneltme girişiminde bulundu. İşçilere çarlık hükümetinin onlara ekonomik koşullarını iyileştirmede yardım etmeye hazır olduğu telkin ediliyordu.

Zubatovculuğun gerici niteliği, çalışan yığınları, otokrasiye karşı mücadelenin içine çekmek üzere legal işçi sınıfı örgütlerinden yararlanan devrimci sosyal-demokratlar tarafından açığa çıkartıldı. Daha sonraları Lenin'in de yazdığı gibi: "Böylece Zubatov hareketi kendi sınırlarını aşmakta ve polisin çıkarları için, otokrasinin desteklenmesi için, işçilerin siyasal bilincinin yozlaştırılması için polis tarafından başlatılan bu hareket, otokrasiye karşı dönmekte, proleter sınıf mücadelesinin bir patlaması haline gelmektedir" ("St. Petersburg Grevi", Toplu Yazılar, Cilt 8, 1964 baskısı).

1903'teki devrimci hareketin etkisi altında çar hükümeti Zubatov örgütlerini dağıtmak zorunda kaldı.

[30] *Rus Sosyal-Demokratlarının Protestosu*, Lenin'in 1899'da sürgünde olduğu sıra yazılmıştır. Bu "protesto" ekonomist grubun manifestosu Credo'ya karşı yazılmıştı.

"Protesto", Lenin'in Minusinsk bölgesindeki Yermakovskoye köyünde topladığı ve onyedi marksist sürgünün katıldığı bir konferansta tartışılmış ve

oybirliği ile onaylanmıştı. Turlihansk ve Orlov'daki (Vyatka Guberniyası) sürgünler de bu protestoya imza atmışlardır.

Lenin bu "Protesto"yu yurtdışına, Emeğin Kurtuluşu grubuna göndermiştir. 1900'ün başlarında, bu, G. V. Plehanov tarafından *Raboçeye Dyelo* editörleri için *Vademecum*'da yayınlanmıştır.

[31] *Byloye* – esas olarak narodizmin tarihine ve ilk toplumsal hareketlere değinen bir dergi; V. L. Burtsev tarafından kurulmuştur. 1900'den 1904'e kadar dergi Londra'da, ve 1906 ve 1907'de de V. Y. Boguçarski ve P. Y. Şçogolev yönetiminde St. Petersburg'da yayınlandı. 1907'de derginin yayınlanması çarlık hükümeti tarafından yasaklanmıştır. 1908'de dergi yazarlarından Burtsev dergiyi Paris'te çıkarmaya başladı ve bu yayın 1912'ye kadar sürdü. Derginin Rusya'da yayınlanması 1917'de başladı ve 1926'ya kadar sürdü. Ekim Devriminden sonra dergiyi P. Y. Şçogolev yönetmiştir.

[32] *Raboçeye Dyelo Editörleri için Vademecum. Emeğin Kurtuluşu grubu tarafından yayınlanan bir malzeme derlemesi*, G. V. Plehanov'un Önsözüyle (Cenevre, Şubat 1900), RSDİP içindeki oportünizme, ve özellikle de Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin ekonomizmine ve onun organı *Raboçeye Dyelo*'ya karşı yöneltilmişti.

[33] *Profession de foi* (amentü, program) – 1899 yılının sonunda kurulmuş bulunan RSDİP Kiev Komitesinin oportünist görüşlerini sergileyen bir bildiri. Bu bildirinin *Credo* ile ortak yönü çoktu. Lenin bu belgeyi, "*Profession de foi Üzerine*" başlıklı makalesinde eleştirmiştir (*Collected Works*, Vol. 4, s. 286-96).

[34] *Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin Üçüncü Kongresi*, 1901 Eylül ayının ikinci yarısında Zürih'te yapıldı. Kongre, Haziran 1901'de yapılan Cenevre Konferansının hazırladığı yurtdışı Rus sosyal-demokrat örgütlerin birleştirilmesine ilişkin anlaşma taslağına değişiklikler ve ekler getirdi. Kongre, revizyonistleri yüreklendiren *Raboçeye Dyelo* yöneticilerine verilen talimatları onayladı. Kongre kararları, Birlik önderlerine egemen olan oportünist eğilimi ve bunların Haziran Konferansının kararlarına uymaya niyetli olmadıklarını gösterdi.

[35] *Alman Sosyalist İşçi Partisinin Gotha Programı*, iki Alman sosyalist partisini, August Bebel ve Wilhelm Liebknecht (bunların her ikisi de Marx ve Engels'in ideolojik etkisi altında idiler) liderliğindeki ayzenahçılar ile lasalcıları birleştiren 1875'teki Gotha Kongresinde kabul edilmiştir. Program, niteliği yönünden seçmeci ve oportünist bir programdı, çünkü bellibaşlı sorunlarda ayzenahcılar, lasalcılara ödün vermişler ve lasalcıların formülasyonlarını kabul etmişlerdi. Marx ve Engels, Gotha Programının taslağını, 1863 Eisenach Programı ile karşılaştırıldığında geri bir adım olduğunu söyleyerek şiddetle eleştirdiler. (Marx ve Engels, *Gotha ve Erfurt Programının Eleştirisi*, Sol Yayınları, Ankara 1976.)

[6] Lenin burada P. B. Akselrod'un 1898'de Cenevre'de yayınlanmış olan *Rus Sosyal-Demokratlarının Bugünkü Görevleri ve Taktikleri Sorunu* başlıklı kitapçığına değiniyor.

[37] Lenin, 1896'da St. Petersburg işçilerinin yığın grevlerine atıfta bulunuyor. Grev, 23 Mayısta Kalinkin Fabrikasında başladı ve kısa zamanda St. Petersburg'un öteki bütün bellibaşlı eğirme ve dokuma fabrikalarına ve daha

sonra da makine imalâtı işletmelerine, lastik işletmelerine, kâğıt fabrikalarına ve şeker fabrikalarına yayıldı. Bu grev St. Petersburg işçilerinin sömürücülere karşı ilk ortak eylemleri idi. Tümü tümü 30.000 işçi greve gitmişti.

Grev, St. Petersburg İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği tarafından yönetilmişti. Birlik, hakları için, ortak mücadele yürütmeleri için çağrılar yapan bildiriler yayınladı. Çalışma gününün on-buçuk saate indirilmesi, daha yüksek ücret, ücretlerin zamanında ödenmesini, vb., kapsayan grevcilerin ana istemlerini basıp dağıttı.

Grevin haberleri dışarda büyük etki yarattı. St. Petersburg proletaryasının grevleri, Moskova ve Rusya'nın öteki yerlerindeki işçi sınıfı hareketine bir dürtü verdi ve çar hükümetinin fabrika yasalarını gözden geçirmesini ve 2 (14) Haziran 1897'de çalışma gününü onbir-buçuk saate indiren bir yasayı çıkarmasını hızlandırmaya zorladı. Lenin, bu grevlerin "işçi hareketinin giderek yükseldiği bir döneme öncülük ettiklerini" yazmıştır. (V. İ. Lenin, *Collected Works*, Vol. 13, s. 84.)

[38] *İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği*, St. Petersburg'un 20 marksist işçi çevresini birleştiren ve 1895 güzünde Lenin tarafından kurulan örgüt. Demokratik merkeziyetçilik ilkeleri üzerinde katı disiplin kuralları ile kurulan örgütün başında Lenin'in liderliğini yaptığı Merkez Grup bulunuyordu.

Bu örgüt Rusya'da, sosyalizmi işçi sınıfı hareketine sokan ilk örgüt oldu. İşçilerin ekonomik istemleri için mücadelesini çarlığa karşı siyasal mücadele ile birleştirdi. Birlik işçiler için bildiri ve kitapçıklar yayınladı. Bunlar, bir işçi siyasal gazetesi olan *Raboçeye Dyelo*'nun yayınına da yolgöstericilik eden Lenin tarafından kaleme alınıyordu. Birliğin etkinliği St. Petersburg'un çok ötelerine kadar ulaşmıştı.

Lenin'in girişimi ile işçi çevreleri, Moskova, Kiev, Ekaterinoslav ve Rusya'nın öteki kasaba ve bölgelerindeki Mücadele Birlikleri içerisinde birleştiler.

8-9 (20-21) Aralık 1895 gecesi Lenin ve Birliğin öteki üyelerinin çoğunluğu tutuklandı ve *Raboçeye Dyelo*'nun ilk sayısına elkondu.

Hapisanede Lenin, şifreli mektup ve broşürlerle Birliğin eylemlerine yolgösterdi ve onlara yardımcı oldu. Hapisanede (bugüne kadar daha bulunamamış olan) *Grevler Üzerine* adlı bir kitapçık ve *Sosyal-Demokrat Partinin Programı İçin Taslak ve Açıklama*'yı da yazdı.

Lenin'in sözleriyle Birlik, işçi sınıfı hareketine destek sağlayacak ve proletaryanın sınıf mücadelesine yolgösterecek devrimci bir partinin çekirdeği idi. 1898'in ikinci yarısında ekonomistler Birlik içinde ağırlık kazandılar. Gazeteleri *Raboçaya Mysıl* aracılığıyla Rusya'da sendikalizmi ve bernetayncılığı yaydılar. Tutuklamadan kaçan Birliğin eski üyeleri, Lenin'in Birlik geleneğini sürdürdüler. Bunlar 1898'de RSDİP'nin Birinci Kongresinin hazırlanmasına yardımcı oldular ve Kongreden sonra yayınlanan manifestoyu hazırladılar.

[39] Lenin'in *Raboçeye Dyelo* gazetesi için yazmış olduğu "Rus İşçilerine" başlıklı başyazı bulunamamıştır.

Russkaya Starina – M. İ. Semevski tarafından kurulmuş tarih konusundaki makalelere yer veren aylık bir dergi; 1870'ten 1918'e kadar St. Petersburg'da yayınlanmıştır. Bu dergi, Rus devlet adamlarına ve kültür dünyasının önce gelenlerinin anılarına, günlüklerine, notlarına ve mektuplarına ve öteki çeşitli bel-

gelere oldukça geniş yer vermiştir.

[40] 27 Nisan (9 Mayıs) 1895'te Yaroslavl'da Büyük Tekstil Fabrikasındaki grevcilere karşı baskılar. Ücretlerde kesinti yapılmasına karşı bir protesto çağrısı ile greve 4.000'den fazla işçi katılmıştı.

Lenin'in bu grevle ilgili makalesi bugüne kadar bulunamamıştır.

[41] *S. Petersburgski Rabopi Listok*, İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliğinin organı idi. Ancak iki sayısı çıktı. - 1. sayı .Şubat (Ocak tarihini taşıyordu) 1897'de ve 2. sayısı Cenevre'de Eylül 1897'de yayınlandı.

Gazete, işçileri ekonomik mücadelelerini geniş siyasal istemlerle bileştirmeye ve bir işçi partisinin gerekliliğine ağırlık vermelerine çağırıyordu.

[42] Lenin'in sözünü ettiği özel toplantı, St. Petersburg'da 14 ve 17 Şubat (26 Şubat-1 Mart) 1897 tarihleri arasında yapıldı. Toplantıya V. İ. Lenin, A. A. Vaneyev, G. M. Kırjijanovski ve St. Petersburg İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliğinin öteki üyeleri, yani Sibirya'ya sürgüne gönderilmeden önce hapisten salıverilen Birliğin "eski" üyeleri ile Lenin'in tutuklanmasından sonra Birliğin liderliğini üstlenen "gençler" katılmışlardı.

[43] "*Listok*" *Rabotnika*, Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin (*union*) gazetesi, 1896'dan 1898'e kadar Cenevre'de düzensiz olarak yayınlanmıştır. Tamamo on sayı yayınlanmıştır, 1-8. sayıları Emeğin Kurtuluşu grubu tarafından hazırlanmıştır.

Birliğin (*League*) üyelerinin çoğunluğu ekonomizme yönelince Emeğin Kurtuluşu grubu, Birliğin yayınlarını hazırlamayı kabul etmemiş ve 8 ve 9. sayıları (Kasım 1898) ekonomistler tarafından yayınlanmıştır.

[44] *V. İ.* – V. P. İvanşin.

[45] Çarlık jandarmaları mavi üniforma giyerlerdi.

[46] *Avusturya Sosyal-Demokrat Partisinin Viyana Kongresi*, 2-6 Kasım 1901'de yapıldı ve bu kongre 1888 Heinfeld programının yerine yeni bir program kabul etti. Bu yeni programın taslağı 1899 Brünn Kongresinde atanan özel bir komisyon (V. Adler ve ötekiler) tarafından hazırlandı, program bernştayncılığa büyük ödünler vermişti.

[47] *Hirsch-Duncker sendika!arı*, burjuva İlerici Partinin üyeleri olan Hirsch ve Duncker tarafından Almanya'da 1868'de kurulan reformcu sendikalar. Emekle sermaye arasındaki "uyum" teorisine bağlı kalarak Hirsch-Duncker sendikalarının vaftiz babaları kapılarını işçilere olduğu kadar kapitalistlere de açtılar ve grev mücadelelerinin amaçsız mücadeleler olduğunu ileri sürdüler. Bunlar, işçilerin kapitalizmin boyunduruğundan, kapitalist toplumun içerisinde burjuva yasaları ve sendika örgütleri yoluyla kurtarılacağını söylüyorlardı. Onlara göre sendikaların asıl işlevleri, işçiler ile kapitalistler arasında ve mali kaynakların birikiminde aracılık etmektir. Grevlere karşı olumsuz bir tutum takınarak Hirsch-Duncker sendikaları, gerçekte, grev-kırıcılığı görevini yerine getiriyorlardı. Eylemleri, karşılıklı yardım derneklerinde ve eğitim çalışmalarında yoğunlaşmıştı. Mayıs 1933'e kadar varlıklarını sürdüren Hirsch-Duncker sendikaları Almanya'da hiç bir zaman işçi sınıfı hareketi içerisinde önemli bir rol oynamamışlardır. 1933'te bu sendikanın önderleri faşist "işçi cephesine" katıldılar.

[48] *İşçi Sınıfının Öz Kurtuluşu grubu*, 1898 sonyazında St. Petersburg'da ortaya çıkmış ve ancak birkaç ay varolabilen küçük bir ekonomist gruptu. Bu

grup Mart 1899 tarihli bir manifesto yayınlayarak (Temmuz 1899'da *Nakanune* adlı dergide basılmıştır) tüzüğünü duyurmuş ve işçilere seslenen birkaç duyuru çıkarmıştır.

[49] *Nakanune* – E. A. Serebriakov tarafından çıkartılan ve Narodnik görüşleri savunan aylık bir gazete, Ocak 1889'dan Şubat 1902'ye kadar Rusça olarak Londra'da yayınlanmıştır, 37 sayısı çıkmıştır. Dergi çeşitli küçük-burjuva partilerin ve eğilimlerin temsilcilerini biraraya getiren bir merkez olmuştur.

[50] Emeğin Kurtuluşu grubu ile *Raboçeye Dyelo* editörleri arasındaki polemik Nisan 1899'da, Lenin'in *Rus Sosyal-Demokratlarının Görevleri* (Cenevre 1898) başlıklı kitapçığına ilişkin bir değerlendirmenin bu gazetenin 1. sayısında basılması üzerine çıkmıştı. *Raboçeye Dyelo* editörleri Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin oportünist bir nitelik taşıdığını ve Rusya'daki sosyal-demokrat örgütler içersinde ekonomistlerin etkilerinin artmakta olduğunu reddediyorlar ve yazdıkları değerlendirmede "kitapçığın özü ile *Raboçeye Dyelo*'nun yayın programının tam bir uyum içinde olduğunu ve kitapçığın önsözünde "Akselrod'un hangi 'genç' yoldaşlardan sözettiğirii" bilmediklerini söylüyorlardı.

Ağustos 1899'da *Raboçeye Dyelo* editörlerine yazdığı mektubunda Akselrod, devrimci sosyal-demokratların Lenin'in kitapçığın da anahatları verilen konumlarıyla Rusya ve yurtdışı oportünistlerin konumlarıyla bir tutma çabasının aslında temelden yoksun olduğunu göstermiştir. *Raboçeye Dyelo* ile olan bu polemik daha sonra *İskra* ve *Zarya*'nın sütunlarında sürdürülmüştür.

[51] Sözü edilen illegal organ, Sosyalistlere Karşı Yasanın yürürlükte olduğu sıra Alman Sosyal-Demokrat Partisinin merkez organıydı; 28 Eylül 1879'dan 22 Eylül 1888'e kadar Zürih'te, ve 1 Ekim 1888'den 27 Eylül 1890'a kadar da Londra'da yayınlanmıştır. 1879 ve 1880'de gazete Georg von Vollmar, ve Ocak 1881'den sonra da o yıllarda Engels'in etkisi altında bulunan Eduard Bernstein tarafından yönetilmiştir. Engels'in ideolojik önderliği *Der Sozial demokrat*'ı marksist bir çizgiye oturtmuştur. Sosyalistlere Karşı Yasanın yürürlüğe girmesinden hemen sonra yaratılmış olan kafa karışıklığının üstesinden gelmiş olan Alman işçileri yığınının savaşkan ruhu gazete için büyük bir anlam taşıyordu; *Der Sozial demokrat*, bazı hatalara karşın, devrimci taktikleri savunmuş ve Alman Sosyal-Demokrat güçleri toparlamakta ve örgütlemede çok önemli bir rol oynamıştır. Sosyalistlere Karşı Yasa kaldırılınca, *Der Sozial demokrat* da yayınına son verdi ve *Vorwärts* gazetesi tekrar partinin merkez organı oldu.

[52] G. V. Plehanov, St. Petersburg'da 1895'te legal olarak yayınlanan *Birci Tarih Teorisinin Gelişmesi* adlı yapıtını N. Beltov takma adıyla yayınlamıştı.

[53] *Zarya*'nın 1. sayısında (Nisan 1901) yayınlanmış ve ekonomistlerin kendiliğinden hareketlere olan tutkunluklarıyla alay eden "Modern Rus Sosyalistinin İlâhisi" adlı hicivin bir mısraı. Bu "ilâhi" Nartsis Tuporilov imzasıyla Martov tarafından yazılmıştı.

[54] *Zemskiye Naçalniki* (kırsal yönetici). – Toprakbeylerinin köylüler üzerindeki yetkilerini artırmak üzere 1899'da çarlık hükümeti tarafından kurulmuş olan yönetsel bir makam. Kırsal yöneticiler yerel toprak soyluları arasından atanıyor ve kendilerine yalnızca yönetsel değil, köylüleri tutuklamak ve ağır cezalara çarptırmak da dahil geniş yargısal yetkiler de veriliyordu.

[55] *Bund* – Litvanya, Polonya ve Rusya Genel Yahudi İşçileri Birliği, 1897'de Vilno'da toplanan Yahudi sosyal-demokrat grubunun bir kongresinde kuruldu, daha çok Rusya'nın batı bölgelerindeki yarı-proleter Yahudi zanaatçılarının bir birliğiydi. Bund, RSDİP'nin birinci kongresinde (Mart 1898) partiye, özellikle Yahudi proleterlerini ilgilendiren sorunlarda bağımsız olan özerk bir örgüt olarak katıldı.

Bund, Rus işçi sınıfı hareketine milliyetçi ve ayrılıkçı eğilimleri getirdi. Nisan 1901'deki dördüncü kongresinde RSDİP'nin birinci kongresinde benimsenen özerklik ilişkilerinin, federal ilkelere dayanan bir ilişki ile değiştirilmesi konusunda karar alındı. Bund'un bu kongresinde, aynı zamanda, "geniş yığınları harekete çekmenin en iyi yolunun ekonomik mücadele olduğu" yolunda siyasal mücadelenin yöntemleri ile ilgili bir karar da yayınlandı. Partinin ikinci kongresinde Bund delegeleri, örgütlerinin, Rusya'daki Yahudi proletaryanın biricik temsilcisi olarak tanınmasında direndiler. Kongre, bu örgütsel milliyetçiliği reddetti ve bunun üzerine Bund, partiden ayrıldı. 1906'da dördüncü (Birlik) kongresinde alınan bir kararla Bund, RSDİP'ye yeniden girdi. Bundcular parti içersinde daima oportünist kanadı (ekonomistler, menşevikler, tasfiyeciler) desteklediler ve bolşeviklere karşı mücadele yürüttüler. RSDİP'nin üyesi olmakla birlikte Bund, burjuva-milliyetçi nitelikte bir örgüttü. Bo1şeviklerin, ulusların kendi kaderlerini tayın etme isteğini kapsayan programlarına karşı Bund, kültürel-ulusal özerklik dileğini öne sürdü. 1914-1919 Birinci Dünya Savaşında bundcular sosyal-şovenist bir tutumu benimsediler. 1917'de Bund, karşı-devrimci geçici hükümeti destekledi ve Ekim Sosyalist Devrimi düşmanlarının safında yer aldı. Yabancı askeri müdahaleler ve içsavaş yıllarında, bundcu liderler, karşı-devrimle işbirliği yaptılar. Aynı zamanda, Bund'un tabanındaki üyeler arasında Sovyet hükümetini destekleme doğrultusunda bir dönüş görüldü. Proleter iktidarın, iç karşı-devrime ve dış müdahaleye karşı barışı kesinleştiği zaman, Bund, Sovyet düzenine karşı mücadeleden vazgeçti. 1921 Martında, Bund kendini dağıttı ve bazı üyeleri Bo1şevik Partisine girdi.

[56] Rusya'da serfliğin kaldırılması kararnamesi (19 Şubat 1861) gereğince, çar hükümeti, köylülerin "alınterleri ve kanlarıyla sulamış oldukları kendi köylü toprakları" (Lenin) için ödemede bulunmaları yükümlülüğünü koydu. Saptanan fiyatlar, köylüye verilen toprağın gerçek fiyatının iki-üç katıydı. 1907'de bu ödemeler durdurulana kadar, köylüler, toprak sahiplerine, toplam olarak, 2.000 milyon ruble ödemiş1erdi.

[57] Burada sözü edilen olaylar, Şubat ve Mart 1901'de St. Petersburg'da, Moskova'da, Kiev'de, Harkov'da, Kazan'da ve Rusya'nın öteki kentlerinde yer alan ve öğrencilerle işçilerin girişmiş oldukları yığınsal devrimci eylemlerdi: siyasal gösteriler, toplantılar, grevler.

Akademik istemlerle başlayan 1900-01'deki öğrenci hareketi, otokrasinin gerici politikasına karşı, devrimci siyasal eylem niteliği kazanmıştı; bu eylem, ilerici işçiler tarafından desteklendi ve Rus toplumunun bütün katları arasında yankılar uyandırdı. Şubat ve Mart 1901'deki gösterilerin ve grevlerin asıl nedeni, öğrenci toplantılarına katılmanın cezası olarak, Kiev üniversitesinden 183 öğrencinin askere alınmasıydı (bkz: *Collected Works*, Vol. 4, s. 414-419). Hükümet,. devrimci eylemlere katılanlara karşı amansız bir saldırıya geçti;

polis ve kazaklar gösterileri dağıttı ve katılanlara saldırdı; yüzlerce öğrenci tutuklandı ve kolejlerden ve üniversitelerden atıldı. 4 (17) Mart 1901'de, St. Petersburg'da, Kazan Katedrali önündeki meydanda yapılan gösteri, görülmemiş bir vahşetle dağıtıldı. Şubat-Mart olayları, Rusya'da yaklaşmakta olan devrimci kabarmanın belirtileriydiler; işçilerin harekete siyasal sloganlarla katılmaları çok büyük bir önem taşıyordu.

[58] *Svoboda* ("Özgürlük") – Mayıs 1901'de E. O. Zelenski (Nadejdin) tarafından kurulan ve "sosyalist-devrimci" grup Svoboda tarafından İsviçre'de yayınlanan bir dergi. Derginin yalnızca iki sayısı çıkmıştır: n° 1, 1901'de ve n° 2, 1902'de. V. İ. Lenin, Svoboda grubunu, "ne ciddi görüşlere, programlara, taktiklere ve örgütlere ve ne de kitleler içinde köklere sahip" olan o "köksüz gruplaşmalar"dan biri olarak görmüştür (bkz: "*Maceracılık Üzerine*", Toplu Yapıtlar, cilt. 20, 1964 baskısı). Yayınlarında (Svoboda'nın yanında, grup, *Devrimin Arifesi. Teori ve Taktik Sorunlarının Düzensiz Bir Yeniden Gözden Geçirilmesi*, n° 1; *Otkliki* gazete-dergisi, n° 1; Nadejdin'in *Rusya'da Devrimciliğin Yeniden Doğuşu* adlı programsal broşürü, vb. gibi şeyler de yayınlanmıştır) Svoboda grubu, terörizm ve "ekonomizm" düşüncelerini savunmuştur. St. Petersburg "ekonomistler"i ile bir blok halinde *İskra*'ya ve RSDİP St. Petersburg komitesine karşı çıkmıştır. 1903'te grubun varlığı son bulmuştur.

[59] *İskra*, n° 7'deki (Ağustos 1901) mektup, St. Petersburglu bir dokumacıdan gelmişti. Bu mektup *İskra*'nın "İşçi Hareketi ve Fabrikalardan Mektuplar" adlı kesiminde yayınlandı. Bu mektup Lenin'in *İskra*'sının ileri işçiler arasındaki büyük etkisini gösteriyordu. Mektupta şöyle deniyordu:

"... *İskra*'yı birçok işçi arkadaşıma gösterdim ve gazete okuna okuna bir paçavra haline geldi; ama gene de bir hazine gibi saklıyoruz. ... *İskra* bizim davamızı, kopeklerle değerlendirilemeyecek ya da saatlerle ölçülemeyecek olan tüm Rusya'nın davasını ele alıyor. ... Geçen pazar günü onbir kişiyi topladım ve onlara "'Nereden Başlamalı'yı okudum. Akşam geç saatlere kadar bu yazıyı tartıştık. Her şeyi nasıl da iyi açıklıyor, nasıl da sorunun özüne giriyor. ... Ve *İskra*'nıza bir mektup yazıp bize yalnızca nasıl başlamamızı değil, nasıl yaşamamızı ve nasıl ölmemizi de öğretmenizi istemeyi arzuladık."

[60] P. B. Akselrod'un yazdığı "Otokrasi ve Zemstvolar" adlı makalede, Şubat ve Mayıs 1901'de, *İskra*, n° 2 ve 3'te yayınlandı. Struve'nin makalesinin *İskra*'da ve S. Y. Witte'nin gene "Otokrasi ve Zemstvolar" başlıklı "gizli raporu"nun Struve'nin yazdığı girişle birlikte *Zarya*'da yayınlanması, *İskra* ve *Zarya* yöneticileri ile (Struve'nin şahsında) "demokratik muhalefet" arasındaki Ocak (1901) tarihli anlaşma gereğince mümkün olmuştu. Bu anlaşma, Plehanov'un desteği ile Akselrod ve Zasuliç tarafından yapılmış, Lenin ise buna karşı çıkmıştı; anlaşma kısa ömürlü oldu, çünkü 1901 ilkyazında sosyal-demokratlar ile burjuva demokratları arasındaki işbirliğinin sürmesinin olanaksız olduğu anlaşıldı ve Struve ile kurulmuş olan ittifak bozuldu.

[61] *Rossiya* – Gazeteci A. V. Anfiteatrov ve V. M. Doroşeviç'in de katkılarıyla, G. P. Sazanov'un yönetimi altında, 1899'dan 1902'ye kadar St. Petersburg'da yayınlanmış olan ılımlı bir liberal günlük gazete. Bu gazete Rus burjuva topluluğu arasında oldukça geniş bir okur yığınına sahipti. Gazete A. V. Amfiteatrov'un "Sayın Obmanov'lar" başlıklı makalesi yüzünden Ocak 1902'de çarlık hüküme-

ti tarafından kapatıldı.

[62] *Brentanoculuk* – "Proletaryanın devrimci olmayan sınıf mücadelesini kabul eden liberal bir burjuva öğretisi" (*Collected Works*, Vol. 28, "Proleter Devrimi ve Dönek Kautsky"). Fabrika yasaları ve işçilerin sendikalar içinde örgütlenmeleri yoluyla işçi sınıfının sorunlarının kapitalizm çerçevesi içerisinde çözülebileceğini iddia eder. Bu ad, burjuva ekonomi politiğinde Katheder-sosyalizminin önde gelen savunucularından olan L. Brentano'dan gelmektedir.

[63] *St.-Petersburgskiye Vedomosti* – 1703'te kurulan ilk Rus gazetesi Vedomosti'nin bir devamı olarak 1728'de St. Petersburg'da çıkmaya başlayan bir gazete. 1728'den 1874'e kadar gazete, Bilimler Akademisi tarafından, ve 1875'ten sonra da Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlandı; yayınını 1917'nin sonuna dek sürdürdü.

[64] *Ruskiye Vedomosti.* – 1863'ten itibaren Moskova'da yayınlanan bir gazete; ılımlı liberal aydınların görüş1erini yansıtıyordu. 1905'te anayasacı-demokratların sağ kanadının organı oldu. 1918'de öteki karşı-devrimci gazetelerle birlikte yayınına son verdi.

[65] *Sermayeye Karşı Emek Grubu*, 1899 ilkyazında St. Petersburg'da V. A. Gutovski (daha sonraları Y. Mayevski adı altında bir menşevik olmuştur) tarafından kurulmuştur. Grup, St. Petersburg'daki işçilerle güçlü bağları bulunmayan birkaç işçiden ve aydından oluşuyordu; 1899 yazında, hemen bütün üyelerinin tutuklanmasından sonra dağıldı. Bu grubun görüşleri ekonomistlerinkine yakındı. Bu grup "Programımız" başlıklı bir bildiri basmıştır.

[66] Burada, Lenin'in 1901'de A. S. Martinov'la olan ilk karşılaşmasına değiniliyor.

[67] *Struvecilik* – Baş temsilcisi P. B. Struve olan legal marksizm.

[68] *Afanisi İvanoviç ve Pulherya İvanovna* – Gogol'un *Eski Zaman Toprak Sahipleri* adlı yapıtında anlatılan taşralı küçük toprak sahibi bir ataerkil aile.

[69] Lenin, St. Petersburg'da kendisinin yönettiği ve "eski üyeler" diye bilinen sosyal-demokrat çevreye değiniyor; bu çevre 1895'te kurulan İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliğinin temelini oluşturmuştur.

[70] *Zemlya i Volya* ("Toprak ve Özgürlük") – 1876 sonyazında St. Petersburg'da devrimci narodnikler tarafından kurulan bir örgüt. Üyeleri arasında Mark ve Olga Natanson, G. V. Plehanov, O. V. Aptekman, S. M. Karavçinski, S. L. Perovskaya, A. D. ve A. F. Mihaylov da vardı. *Zemlya i Volya* grubu, Rusya'da köylüleri başlıca devrimci güç olarak görüyor ve köylüleri çarlığa karşı isyan ettirmeye çalışıyordu. Bu örgütün mensupları, birçok Rus guberniyasında (illerde), Tambov'da, Voronej'de ve başka yerlerde, devrimci bir eylemi yürüttüler.

Köylüler arasında ajitasyon amacıyla örgütün üyeleri, başta Volga boyu ve Rusya'nın verimli merkezi bölgeleri olmak üzere tarımsal alanlarda kırsal "merkezler" kurdular. İşçiler ve öğrenciler arasında da çalıştılar. Bazı işçi çevreleriyle bağlar kurmalarına karşın *Zemlya i Volya* tıpkı öteki narodnik grupçuklar gibi, işçi sınıfının öncü rolünü yadsıdıkları için, işçi sınıfı hareketine önderlik edemedi. Ayrıca, siyasal mücadele olsa olsa devrimcilerin enerjisini gerçek yoldan saptıracağı ve halkla olan bağlarını zayıflatabileceği görüşünde oldukları için, siyasal mücadelenin önemini anlayamadılar.

Köylüler arasındaki devrimci çalışmaların başarısızlığa uğraması ve hükümetin gittikçe artan baskısı karşısında üyelerinin çoğunluğu, amaçlarına ulaşmak için başlıca yol olarak siyasal terörizme dönmeye başladı. Bu konuda kesin anlaşmazlıklar çıktı ve 1879 Haziranında *Zemlya i Volya* ikiye bölündü: Eski taktikleri destekleyenler (başı Plehanov çekiyordu) Çorni Peredel (Genel Yeniden Dağıtım) adı verilen bir örgüt oluştururlarken, terörizmi savunanlar da (A. İ. Jelyabov ve ötekiler) *Narodnaya Volya*'yı kurdular.

[71] *Sosyalist Enternasyonalin 1900 Paris Kongresine Rus Sosyal-Demokrat Hareketin Raporu*, *Raboçeye Dyelo*'nun yazıkurulu tarafından Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliği adına kongreye sunuldu ve Cenevre'de 1901'de ayrı bir broşür olarak yayınlandı.

[72] *Yujni Raboçi* ("Güney İşçisi") (gizli haberleşmelerde Yuri) – Rusya'nın güneyinde, 1900 sonyazında, bu ad altında bir gizli gazete etrafında oluşmuş sosyal-demokrat bir grup.

Ekonomistlerin tersine, *Yujni Raboçi* grubu proletaryanın siyasal mücadelesini ve otokrasinin devrilmesini baş görev olarak kabul ediyordu. Terörizme karşı idiler, devrimci bir yığın hareketini geliştirme gereğini savunuyorlar ve Rusya'nın güneyinde geniş devrimci faaliyetlerde bulunuyorlardı. Aynı zamanda da, liberal burjuvazinin rolünü abartıyorlar ve köylü hareketinin önemini görmezlikten geliyorlardı. Bütün devrimci sosyal-demokratları *İskra* etrafında birleştirerek merkezi bir marksist parti kurma yolundaki *İskra* planına karşı olarak, *Yujni Raboçi* grubu, bölgesel sosyal-demokrat birlikler yaratarak partiyi yenileme planını öne sürdü. Bu planı uygulamak üzere Aralık 1901'de Güney Rusya'daki parti komitelerinin ve örgütlerinin bir konferansını toplamak biçiminde pratik bir girişimde bulunuldu: bu konferansta Yujni Raboçi yayın organı olmak üzere RSDİP Güney Komiteleri ve Örgütleri Birliği kuruldu. Ancak bu girişimin uygulanamaz olduğu ortaya çıktı (grubun bütün örgütsel planının uygulanamaz oluşu gibi) ve 1902 ilkyazındaki toplu tutuklamaların ardından Birlik çöktü. Ağustos 1902'de, dışarda kalan *Yujni Raboçi* üyeleri, Rus sosyal-demokrasisinin birliğini yeniden kurmak için harcanacak ortak çabalar hakkında *İskra* yazıkurulu ile görüşmelere başladılar. Grubun *İskra* ile dayanışma içinde olduğunu bildirmesi, Rusya'daki sosyal-demokrat güçlerin sağlamlaştırılması açısından büyük önem taşıyordu. Kasım 1902'de, *Yujni Raboçi* grubu, İkinci Parti Kongresini toplayacak tertip komitesini kurmak üzere, Rusya'daki *İskra* örgütüne, St. Petersburg komitesine ve RSDİP kuzey birliğine katıldı ve sonra da komitenin çalışmalarında yer aldı; ama, o dönemde bile, *Yujni Raboçi* grubu, tutarlı bir devrimci tutum takınmayı başaramadı.

RSDİP'nin İkinci kongresi, bütün öteki ayrı bağımsız sosyal-demokrat gruplar ve örgütler gibi *Yujni Raboçi* grubunun da dağıtılmasını oylarıyla kararlaştırdı.

[73] Burada sözü edilen yayınlar, *Raboçaya Mysıl* tarafından yayınlanmış olan *Rusya'daki İşçi Sınıfının Durumuna İlişkin Sorular* (1898) adlı bildiri ve *Rusya'da İşçi Sınıfının Durumuna ilişkin Bilgi Toplamak İçin Sorular* (1899) adlı kitapçıktır. İşçilerin çalışma ve yaşam koşulları konusunda, bildiride 17, kitapçıkta da 153 soru yer alıyordu.

[74] 1885 grev hareketi Vladimir, Moskova, Tver ve sanayi merkezi olan

öteki guberniyalardaki birçok tekstil girişimcisini etkilemişti. Bunlardan en ünlüsü Ocak 1885'teki Savra Morozov fabrikasındaki grevdi (Morozov grevi). İşçilerin başlıca istemleri şunlardı: para cezalarının azaltılması ve işçi istihdam etme sistemine bir düzen getirilmesi. Bu grevi yöneten ileri işçiler P. A. Moiseyenko, L. İvanov ve V. S. Volkov'du. Yaklaşık 8.000 işçinin katıldığı Morozov grevi askeri birlikler tarafından bastırıldı; greve katılan 33 işçi mahkemeye verildi ve 600'ü de işlerinden atıldılar. 1885-86 grev hareketinin baskısı altında çarlık hükümeti, Para Cezası Yasası olarak bilinen 3 (15) Haziran 1886 tarihli yasayı kaldırmak zorunda kaldı.

[75] *Oniki Yıl* adlı derlemede Lenin, Bölüm V'in A kesimini çıkarmış ve şu notu koymuştur:

"'Kesim A.. 'Nereden Başlamalı' Makalesinden Kim Alındı', bu baskıya alınmamıştır, çünkü bu kesim *İskra*'nın 'kumanda etme' vb.. çabalarına ilişkin sorunlar üzerine *Raboçeye Dyelo* ve Bund ile yapılan bir polemikten ibarettir. Öteki şeyler arasında, bu kesim, Partinin Merkez Organını yenilemeye ve bir 'yazınsal laboratuvar' kurmaya *İskra* üyelerini davet edenin (1898-99'da) Bund'un kendisi olduğunu söylüyordu."

[76] Bu dipnotu, Lenin, gizlilik kuralları gereği koymuştur. Aslında, olaylar, tarih sırasına göre anlatılmaktadır.

[77] *Yurtdışı Rus Devrimci Sosyal-Demokrasi Birliği*, Lenin'in girişimiyle Ekim 1901'de kurulmuştu. *İskra* dış örgütü ve Emeğin Kurtuluşu grubunu da içeren *Sotsial-Demokrat* örgütü Birliğe bağlıydılar.

Birliğin kurulmasından önce, Haziran 1901'de, Cenevre Konferansında bu örgütleri Yurtdışı Sosyal-Demokratlar Birliğine katma yolunda bir girişimde bulunulmuştu. Bu konferansta Rusya'nın bütün sosyal-demokrat güçlerini toparlama ve özellikle yurtdışındaki bütün sosyal-demokrat örgütleri birleştirme gereksinmesini belirten ve oportünizmin bütün tonlarını ve belirtilerini kınayan bir karar ("ilkeler üzerindeki anlaşma") hazırlanmıştı. Birleşmeye resmi biçim, 21-22 Eylül (4-5 Ekim) 1901'de toplanan "Birlik" Kongresinde verilecekti. Birliğin hâlâ oportünist tutumuna bağlı kaldığı, Kongrede açıklık kazanınca, Kongrenin devrimci kesimi (*İskra* örgütü ve *Sotsial-Demokrat* grup üyeleri), birleşmeyi mümkün görmediklerini açıkladılar ve kongreyi terkettiler. Bundan kısa bir süre sonra da bunun *İskra* örgütünün yurtdışı kesimi olduğu tüzüğünde belirtilen Yurtdışı Birliği kurdular. Birlik, yurtdışında yaşayan Rus sosyal-demokratlar arasından *İskra* yandaşları edindi, *İskra*'ya mali destekte bulundu, gazetenin Rusya'ya ulaştırılmasını örgütledi ve herkesçe anlaşılabilir marksist literatür yayını yaptı. Aralarında Lenin'in *Yoksul Köylülere*'si de bulunan çeşitli bültenler ve broşürler de çıkardı.

RSDİP'nin İkinci Kongresi, Birliği, yurtdışında komite statüsüne sahip birleşik parti örgütü olarak tanıdı ve bunun ancak parti merkez komitesince atanan kişi ya da gruplar aracılığıyla Rus sosyal-demokrat harekete destek olabileceğini belirtti.

İkinci Kongrenin ardından menşevikler, Birlik içinde mevzilendiler ve Lenin ve bolşeviklere karşı bir mücadeleye giriştiler. Birliğin Ekim 1903'teki İkinci Konferansında menşevikler, RSDİP İkinci Kongresi tarafından onaylanmış parti tüzüğüne karşı yönelmiş yeni bir tüzük kabul ettiler. Bundan sonra 1905'e

kadar varolan Birlik, menşevikliğin bir kalesi haline geldi.

[78] Lenin, burada, D. İ. Pisarev'in "*Ham Düşünce Gafları*" adlı makalesine değiniyor.

[79] "*Listok*" *Raboçego Dyela* ("*Raboçeye Dyelo Eki*") – Haziran 1900 ile Temmuz 1901 arasında, düzensiz aralarla, Cenevre'de sekiz sayı yayınlanmıştır.

[80] Lenin, Marx'ın *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire*'i adlı yapıtından şu pasaja atıfta bulunuyor: "*Hegel, bir yerde, şöyle bir gözlemde bulunur: bütün tarihsel büyük olaylar ve kişiler, hemen hemen iki kez yinelenir. Hegel eklemeyi unutmuş: birinci kez trajedi olarak, ikinci kez komedi olarak.*" (Bkz: Marx ve Engels, Seçme Yapıtlar, 1, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 477.)

[81] Kasım ve Aralık 1901'de Rusya'da işçilerin desteklediği bir öğrenci gösterileri dalgası başladı. Nijni-Novgorod'daki (Maksim Gorki'nin sürgün edilmesi üzerine başlamıştı), Moskova'daki (N. A. Dobrolyubov'un anısına düzenlenen bir toplantının yasaklanması üzerine başlamıştı), ve Ekaterinoslav'daki gösterilere ve Kiev, Harkov, Moskova ve St. Petersburg'daki öğrenci toplantılarına ve huzursuzluklarına ilişkin raporlar 20 Aralık 1901'de *İskra* n° 13'te ve 1 Ocak 1902'de *İskra* n° 14'te, "Toplumsal Yaşamımızdan" başlığı altında yayınlanmıştı; *İskra* n° 13'te Lenin'in "Gösteriler Başladı" adlı makalesi ve *İskra* n° 14'te de Plehanov'un "Gösteriler Üzerine" adlı makalesi de yer alıyordu.

[82] *Uluslararası Sosyalist Büro* – İkinci Enternasyonalin sürekli yürütme kurulu ve haberleşme merkezi; bu büronun üyeleri Enternasyonale dahil bütün partilerin temsilcilerinden oluşuyordu. G. V. Plehanov ve B. N. Kriçevski, Rus sosyal-demokratlarının temsilcileri olarak seçilmişlerdi. Lenin 1905'ten sonra bu büronun RSDİP'nin temsilcisi olarak üyesi oldu. Birinci Dünya Savaşı sırasında büro, sosyal-şoven bir tutum takındı ve bundan sonra da uluslararası işçi sınıfı hareketinin birliğini sağlayan bir organ olarak varlığı fiilen son buldu.

[83] Devrimci *Sotsial-Demokrat* örgütü, Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliği içinde bölünmeden sonra (Mayıs 1900) Emeğin Kurtuluşu grubu ve onun yandaşları tarafından kurulmuştur. Ekim 1901'de, Lenin'in girişimiyle, bu örgüt, Yurtdışı Devrimci Rus Sosyal-Demokrasi Birliğini oluşturmak üzere yurtdışı *İskra* örgütü ile birleşmiştir.

[84] 1900'de Paris'te kurulan bu sosyal-demokrat grup, Mayıs 1901'de *Borba* ("Mücadele") adını aldı. Rus sosyal-demokrasisi içindeki devrimci ve oportünist akımları uzlaştırma amacıyla, *Borba* grubu, 1901'de Cenevre'de toplanan ve yurtdışı sosyal-demokrat örgütleri –*İskra* ve *Zarya* yazıkurulu, *Sotsial-Demokrat* örgütü, Yurtdışı Bund Komitesi ve Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliği– arasında yapılan konferansı topladı. Bu grup Ekim 1901'deki "Birlik" Konferansına da katıldı. Sosyal-demokrat görüş ve taktiklerden ayrıldığı ve örgüt düzenini bozucu faaliyetlere giriştiği ve Rusya'daki sosyal-demokrat örgütlerle hiç bir ilişkide bulunmadığı için, grubun ikinci kongrede temsil edilmesine izin verilmedi. Grup kongre kararıyla dağıtıldı.

[85] *İskra*, n° 18 (10 Mart 1902), "Parti Yaşamı" kesiminde "*Zarya'nın Vorwärts Editörleri ile Polemiği*" başlığı altında tartışmayı özetleyen bir yazı yayınlandı.

ADLAR DİZİNİ

kadet.

Berstein, Eduard (1850-1932). – Alman Sosyal-Demokrat Partisinin ve İkinci Enternasyonalin aşırı oportünist kanadının önderi, revizyonizmin teorisyeni.

Brentano, Lujo (Ludwig Joseph) (1844-1931). – Alman burjuva iktisatçısı, "Katheder-sosyalizmi"nin başlıca temsilcilerinden biri, sınıf mücadelesinin yadsınmasını savunmuş ve toplumsal çelişkilerin kapitalizm altında ortadan kaldırılmasının ve reformist sendikalar kurarak ve fabrika yasaları çıkartarak işçilerle kapitalistlerin çıkarlarının uzlaştırılmasının olanaklı olduğunu iddia etmiştir.

Bulgakov, Sergey Nikolayeviç (18711944). – Rus gerici iktisatçısı, idealist filozof. 1905-07 devriminden sonra Anayasacı Demokratlarla saf tutmuş, felsefi mistisizm va'zetmiş, karşı-devrimci bir yayın olan Velkhi'de yazılar yazmıştır.

B-v (Savinkov, Boris Viktoroviç.) (1879-1925). – Küçük-burjuva Sosyalist-Devrimci Parti üyesi. Sovyet hükümetine karşı mücadele etmiştir; birkaç karşı-devrimci ayaklanma ve komplo örgütlemiştir.

Ç

Çakov, Pyotr Nikitiç (1844-1885). – Devrimci narodizmin ideologlarından, yayıncı ve eleştirmen. Çakov, devrimci narodizm akımı içinde blankicilike yakın bir akımın başını çekmiştir. Devrimci azınlığın siyasal iktidarı ele geçirmesi, yeni bir devlet yaratması ve devrimci reformlar yapması gereğini savunmuştur. Engels, Vakov'un küçük-burjuva görüşlerini eleştirmiştir.

Çernişevski, Nikolay Gavriloviç (1828-1889) – Rus devrimci demokratı. Rus sosyal-demokratlarının önde gelen bir önceli; felsefi görüşleri, marksizm-öncesi materyalist felsefenin doruk noktasını temsil eder.

D

David, Eduard (1863-1930). – Alman Sosyal-Demokrat Partisi'nin sağ kanat önderi, revizyonist; Birinci Dünya Savaşı sırasında sosyal-şoven olmuştur.

Duncker, Franz (1822-1888). – Alman burjuva politikacısı ve yayıncısı; 1868'de Max Hirsch ile birlikte reformist sendikalar örgütlemiştir.

Dühring, Eugen (1833-1921). – Alman filozofu ve iktisatçısı, küçük-burjuva ideologu; felsefi görüşleri olguculuğun, metafizik materyalizmin ve idealizmin seçmeci bir karışımını temsil ediyordu.

E

Engels, Friedrich (1820-1895).

F

Figner, Vera Nikolayevna (1852-1942). – Rus devrimci narodniği, Narodnaya Volya partisinin yürütme komitesi üyesi; 1884'te ölüm cezasına çarptırılmış, sonradan bu, ömür boyu kürek cezasına çevrilmiştir. 1905-07 Devriminden sonra yurtdışında yaşamıştır. 1915'te Rusya'ya geri dönmüş ve yazın alanında çalışmıştır.

Fourier, François Marie Charles (1772-1873). – Fransız ütopyacı sosyalist.

G

Guesde, Jules (1845-1922). – Fran-

sız sosyalist hareketinin ve İkinci Enternasyonalin örgütleyicilerinden ve yöneticilerinden biri. Fransız Sosyalist Partisinin kurulmasına (1901) yardımcı olmuştur. Marksist düşüncelerin Fransa'da yayılmasına ve Fransız sosyalist hareketinin gelişmesine çok emeği geçmiştir, ama teori ve taktiklerde sekter nitelikte hatalar yapmıştır. Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde sosyal-şoven görüşleri benimsemiş ve Fransız burjuva hükümetinin bir üyesi olmuştur.

H

Halturin, Stepan Nikolayeviç (1856-1882). – İlk devrimci Rus işçilerinden biri. 1878'de Rusya'daki ilk illegal devrimci siyasal işçi örgütlerinden biri olan Rus İşçileri Kuzey Birliği'ni kurmuştur. Bu Birlik kapatıldığında, 1879'da, Narodnaya Volya partisine girmiş ve birkaç terörist eyleme katılmıştır. 1882'de tutuklanmış ve ölüme mahküm edilmiştir.

Hasselmann, Wilhelm (d. 1844). – Alman sosyal-demokratı; lasalcı Genel Alman İşçi Birliği'nin önde gelen kişilerinden; 1880'de bir anarşist olduğu gerekçesiyle Alman Sosyal-Demokrat Partisi'nden çıkartılmıştır.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1770-1831). – Büyük Alman filozofu, nesnel idealist; Alman burjuvazisinin ideologu. Hegel'in tarihsel meziyeti, diyalektik materyalizmin kaynaklarından biri olan diyalektiğin derin ve ayrıntılı bir tahlilini yapmış olmasıdır.

Herostratus. – M.Ö. 356'da Diana Tapınağını ateşe vermiş olan bir Yunanlı.

Hertz, Friedrich Otto (d. 1878). – Avusturyalı iktisatçı, sosyal-demokrat, revizyonist; 1899'da yayınlanmış olan Sosyalizm Açısından Tarım Sorunları adlı kitabında tarım sorunu konusundaki marksist öğretilere karşı çıkmıştır. Rusçaya çevrilmiş olan bu kitap, marksizme karşı mücadelelerinde Bulgakov ve öteki burjuva mazeretçiler tarafından geniş bir biçimde kullanılmıştır.

Herzen, Aleksandr İvanoviç (1812-1870). – Rus devrimci demokratı; materyalist filozof, yazar ve yayıncı.

Hirsch, Max (1832-1905). – Alman iktisatçısı ve yayıncısı, emek ile sermayenin uzlaşması ilkesine dayanarak örgütlenen sendikaların kurucusu. Yapıtlarında proletaryanın devrimci taktiklerine karşı reformizmi savunmuştur.

Höchberg, Karl (1853-1885). – Alman sağ kanat sosyal-demokratı, yayıncı, Sosyalistlere Karşı Yasanın yürürlüğe girmesinden (1878) sonra, burjuvaziyle birleşmeyi ve proletaryanın çıkarlarını burjuvaziye teslim etmeyi savunarak, partinin devrimci taktiklerine karşı durmakta Bernstein ve Schramm ile işbirliği yapmıştır.

İ

İlovaiski, Dmitri İvanoviç (1832-1920). – Tarihçi ve yayıncı, Devrim öncesi Rusya'sında ilk ve ortaokullardaki tarih ders kitaplarının yazarı. Yazdığı tarih esas olarak çarların ve generallerin faaliyetlerini ele almaktaydı.

J

Jelyabov, Andrei İvanoviç (1850-1881). – Tanınmış bir Rus devrimcisi, devrimci narodnizmin önde gelen temsilcilerinden, Narodnaya Volya partisinin örgütleyicisi ve önderi.

K

Karayev, Nikolai İvanoviç (1850-1931). – Liberal burjuva tarihçisi ve yayıncısı. 1905'ten sonra Anayasacı Demokrat Parti üyesi; marksizmin düşmanı.

Katkov, Mihail Nikiforoviç (1818-1887). – Gerici yayıncı; monarşist gericilerin sözcüsü durumuna gelen Moskovskiye Vedemosti'nin (1863-87) yöneticisi ve yayınlayıcısı. Katkov kendisi için "otokrasinin sadık bekçi köpeği" deyimini kullanmıştır. Katkov'un adı en amansız monarşist gericilikle birlikte anılır.

Kautsky, Karl (1854-1938). – Alman İkinci Enternasyonalin önderlerinden; başlangıçta bir marksist, oportünizmin en tehlikeli ve zararlı türü olan merkezciliği (kautskicilik) -enternasyonalizm konusunda laf kalabalığı ardına gizlenmiş sosyal-şovenizm- savunarak bir marksizm döneği olmuştur; gerici ultra-emperyalizm teorisinin yazarı. Ekim Devrimine, işçi sınıfının diktatörlüğüne ve Sovyet yönetimine açıkça karşı çıkmıştır.

Knight, Robert (1833-1911). – İngiliz sendika hareketinin önde gelen önderlerinden; 1871-99'da Kazan Yapımcıları Birliğinin ve Kazan Yapımcıları ve Gemi Yapımcıları Birleşik Birliği'nin sekreteri. İşverenlere karşı mücadeleyi işçiler için daha iyi maddi koşullar elde etme mücadelesi ile sınırlayan klâsik *trade-union*culuğun tipik bir temsilcisi.

Kriçevski, Boris Naurnoviş (1866-1919). – Rus sosyal-demokratı, yayıncı, ekonomist liderlerden biri. 1890'ların sonunda Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliği'nin liderlerinden biri. 1899'da Bernstein'ın görüşlerini yaydığı Birliğin dergisi *Raboçeye Dyelo*'nun yöneticisi. RSDİP 'nin İkinci Kongresinden hemen sonra sosyal-demokrat hareketten ayrılmıştır.

Kuskova, Yekaterina Dmitriyevna (1869-1958). – Rus burjuva yayıncısı; Rus sosyal-demokrasisi içindeki ekonomizmin önde gelen temsilcilerinden. Ekonomizmin oportünist niteliğini en canlı bir biçimde ortaya koyan, Credo'nun yazarı. Daha sonraları Kadetlerin görüşünü benimsemiştir; Ekim Devriminden sonra Sovyet hükümetinin düşmanlarından olmuştur.

L

Lafargue, Laura (1845-1911). – Fransiz işçi sınıfı hareketine katılanlardan, Marx'ın kızı ve Paul Lafargue'ın karısı.

Lassalle, Ferdinand (1825-1864). – Alman küçük-burjuva sosyalisti; işçi sınıfı hareketini olumlu yönde etkileyen Alman İşçileri Genel Derneğinin (1863) kurucularından. Ama, bu derneğin başkanlığına seçilen Lassalle, örgütü oportünist bir çizgide yönetmiştir. Teorik ve politik görüşleri Marx ve Engels tarafından sert bir biçimde eleştirilmiştir.

Lavrov, Pyotr Lavroviç (1823-1900). – Rus toplumbilimcisi ve yayıncı, devrimci narodizmin ideologu. Zemlya i Volya örgütünün, daha sonra da Narodnaya Volya partisinin üyesi. Felsefe ve toplumbilim alanında seçmeci, insanlığın ilerlemesinin "akıllı bireylerin" eylemlerine bağlı olduğunu savunmuştur.

Liebknecht, Wilhelm (1826-1900). – Alman ve dünya işçi sınıfı hareketinin önce gelen bir kişisi, Alman Sosyal-Demokrat Partisinin kurucularından ve önderlerinden. 1875'ten yaşa-

mının son günlerine kadar Alman Sosyal-Demokrat Partisi Merkez Komitesi üyesi ve bu partinin merkez organı *Vorwärts*'ın başyazarı, Birinci Enternasyonalin çalışmalarında ve İkinci Enternasyonalin kuruluşunda etkin olmuştur.

Lomonosov, Mihail Vasilyeviç (1711-1765). – Büyük bir Rus materyalist bilim adamı ve yazar; bir köylü ailesinden geliyordu. Rusya'nın ilk parlak bilim adamıydı; buluşlarıyla birçok bilgi dalını zenginleştirmiştir.

M

Martinov, A. (Picker, Aleksandr Simoiloviç) (1865-1935). – Rus sosyal-demokrasisi içerisinde ekonomizmin önde gelen bir temsilcisi; menşevik, sonradan Komünist Partiye katılmıştır.

Martov, L. (Çederbaum, Yuli Osipoviç) (1873-1923) – Menşevik bir önder; gericilik (1907-10) ve devrimci şahlanış yılları sırasında tasfiyeci. Birinci Dünya Savaşı sırasında merkezci bir tutum takınmıştır. Ekim Devriminden sonra Sovyet yönetiminin düşmanı olmuş ve 1920'de yurtdışına göçmüştür.

Marx, Karl (1818-1883).

Mehring, Franz (1846-1919). – Alman Sosyal-Demokrat Partisinin önde gelen sol kanat önderlerinden; tarihçi ve yayıncı, Alman Komünist Partisinin kurucularından.

Meşçerski, Vladimir Petroviç (1839-1914). – Kara Yüzler'in yayın organı Grozhdanin'in yayıncısı aşırı gerici bir yazar.

Mihaylovski, Nikolai Konstantinoviç (1842-1904). – Rus sosyologu, yayıncı ve yazınsal eleştirmen; liberal narodizmin önde gelen bir teorisyeni, sosyolojide öznel okulun temsilcisi. Marksizme karşı amansız bir mücadeleye girişerek 1892'de Russkoye Bogatstvo dergisini çıkarmıştır.

Mihaylov, Aleksandr Dmitriyeviç (1855-1884). – Narodnaya Volya partisinin kurucularından ve bu partinin birkaç militan eyleminin örgütleyicilerinden. 1880'de tutuklanmış ve ölüm cezasına çarptırılmış, ama bu cezası kürek cezasına çevrilmiştir.

Mihaylov, Nikolai Nikolayeviç (1870-1905). – Dişçi, ajan provokatör, yaptığı ihbarlar, St. Petersburg'daki İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği'nin önderlerinden Lenin'in ve ötekilerin tutuklanmasına yolaçmıştır; 1902'den itibaren Polis Bakanlığında çalışmıştır; 1905'te Sosyalist-Devrimciler tarafından öldürüldü.

Millerand, Etienne-Alexandre (1859-1943). – Fransız devlet adamı. 1880'lerde bir küçük-burjuva radikali idi; 1896'larda sosyalistlerden yana olmuş ve Fransız sosyalist hareketi içersindeki oportünist eğilimin başını çekmiştir. 1899'da gerici burjuva hükümetinde bakan oldu.

Mişkin, Ippolit Nikitiç (1848-1885). – Devrimci narodnik; 1875'te Çernişevski'nin hapisaneden kaçmasını sağlamaya çalışmış ama başaramayıp tutuklanmıştır.

Most, Johann (1846-1906). – Alman anarşisti. 1860'larda işçi sınıfı hareketine katıldı. 1878'de Sosyalistlere Karşı Yasanın yürürlüğe girmesinden sonra İngiltere'ye göçtü ve 1882'de de anarşizm va'zetmeyi sürdürdüğü, Amerika'ya gitti.

Mühlberger, Arthur (1847-1907). – Alman küçük-burjuva yayıncısı, prudoncu, mesleği fizikçi.

N

Nadejdin, L. (Zelenski, Yevgen Osipoviç) (1877-1905). – Siyasal faaliyetine Narodnik olarak başlamış, sonradan sosyal-demokratlara katılmıştır. Yazılarında ekonomistleri desteklemiş ve aynı zamanda da "yığınları harekete geçirmenin" etkin bir aracı olarak terörizmi savunmuştur; Lenin'in *İskra*'sına karşı çıkmıştır. RSDİP'nin İkinci Kongresinden sonra menşevik yayınlara yazılar yazmıştır.

Nartsis, Tuporilov (Narcissus Blunt-Snout). – Bkz: Martov, L.

O

Owen, Robert (1771-1858). – Büyük İngiliz ütopyacı sosyalisti.

Ozerov, İvan Kristoforoviç (1869-1942). – Burjuva iktisatçısı; Moskova ve St. Petersburg üniversitelerinde profesör. 1901-1902'de Zubatov'un işçi sınıfı hareketi içinde giriştiği provokatif taktiklerin etkin bir biçimde desteklenmesi gerektiğini savunmuştur.

P

Parvus (Helphand, A. L.) (1869-1924) – Menşevik; 1900'lere doğru ve ondan sonraki dönemde Alman Sosyal-Demokrat Partisinde çalıştı. Birinci Dünya Savaşında aşırı-şoven.

Perovskaya, Sofya Lvovna (1853-1881). – Rus devrimcisi, narodnik; Rus imparatoru Aleksandr II'ye 1 Mart 1881'de düzenlenen suikast girişimine faal olarak katılmış ve bu yüzden de idam edilmiştir.

Pisarev, Dmitri İvanoviç (1840-1868). – Önde gelen bir Rus devrimci demokratı, yayıncı ve eleştirmen; materyalist filozof. Yazdığı makaleler Rus toplumundaki ilerici unsurların devrimci görüşlerinin biçimlenmesine büyük katkıda bulunmuştur.

Plehanov, Georgi Valentinoviç (1856-1918). – Rus ve dünya işçi sınıfı hareketinin önde gelen bir kişisi. Rusya'da marksizmi ilk yayanlardan, Rusya'daki ilk marksist grup olan Emeğin Kurtuluşu grubunun kurucusu. İkinci Parti Kongresinden (1903) sonra oportünizmle uzlaşmayı savunmuştur. Gericilik yıllarında (1907-10) marksizmin mahçı revizyonuna ve tasfiyeciliğe karşı durmuştur. Ekim Devrimine karşı tutumu olumsuzdu, ama Sovyet yönetimine karşı mücadeleye katılmamıştır.

Prokopoviç, Sergei Nikolayeviç (1871-1955). – Rus burjuva iktisatçısı ve yayıncısı. Doksanların sonunda ekonomizmin önde gelen temsilcilerinden ve Rusya'da bernştayncılığın ilk savunucularından biriydi. 1906'da Anayasacı Demokrat Partinin Merkez Komitesi üyesi. Emek konusunda, bu sorunu bernştayncı liberal bir biçimde ele alan birkaç kitap yazmıştır.

Proudhon, Pierre Joseph (1809-1865). – Fransız yayıncı, iktisatçı ve sosyolog, küçük-burjuvazinin ideologu, anarşizmin kurucularından.

R

Rittinghausen, Moritz (1814-1890). – Alman demokratı; 1848'de Marx'ın ve Engels'in yayınlamakta oldukları Neue Rheinische Zeitung'a yazılar yazmıştır. Birinci Enternasyonal üyesi.

R. M. – Ekonomist oportünist görüşleri açıkça ifade eden "Gerçekliğimiz" başlıklı makalenin yazarının takma adı.

Rogagov, Dimitri Mihailoviç (1851-1884). – Rus devrimci narodnik, Na-

rodnaya Volya partisinin önde gelen kişilerinden; bu partinin düzenlediği terörist eylemlerden birkaçına katılmıştır. 1876'da tutuklanmış ve on yıllık kürek cezasına mahküm olmuş ve hapisanede ölmüştür.

S

Saint-Simon, Claude Henri (1760-1826). – Önde gelen Fransız ütopyacı sosyalisti.

Saltikov-Sçedrin, Mihail Yevgrafoviç (1826-1889). – Tanınmış bir Rus satir yazarı, devrimci demokrat.

Schramm, Karl August. – Alman sosyal-demokratı, reformist. Marksizmi eleştirmiştir; 1880'lerde partiden ayrılmıştır.

Schulze-Delitzsch, Hermann (1808-1883). – Alman burjuva iktisatçısı ve politikacısı; 1860'larda burjuva İlerici Partinin önderlerinden; kooperatif dernekler kurarak işçileri devrimci mücadeleden saptırmaya çalışmıştır.

Schweitzer, Johann Baptist (1833-1875). – Alman lasalcıların önderi, Lassalle'ın ölümünden sonra Alman Genel Emek Birliğinin başkanı; Bismarck'ın Almanya'yı Prusya hegemonyası altında birleştirme politikasını desteklemiştir.

Serebriakov, Esper Aleksandroviç (1854-1921). – Rus devrimci narodnik; Narodnaya Volya partisi üyesi. 1883'te yurtdışına göçmüştür. 1899-1902'de Londra'da Nakanune adlı dergiyi yayınlamıştır. Ekim Sosyalist Devriminden sonra Rusya'daki devrimci hareketin tarihi üzerinde çalışmıştır.

Struve, Pyotr Berngardoviç (1870-1944). – Rus burjuva iktisatçısı ve yayıncısı; 1890'larda "legal marksizm" savunucusu. Sonradan Anayasacı Demokrat Partinin Merkez Komitesi üyesi olmuştur; Ekim Devriminden sonra bir Beyaz Mülteci.

Sçedrin. – Bkz: Saltikov-Sçedrin.

T

Tulin, K. – Lenin'in takma adı.

V

Vahlteich, Karl Julius (1839-1915). – Alman ayakkabı yapımcısı; sağ kanat sosyal-demokrat; lasalcı Genel Alman İşçileri Birliği'nin kurucularından ve ilk sekreteri. Sosyalistlere Karşı Yasa yürürlüğe girdiğinde (1878); işçi hareketine orada katıldığı Birleşik Devletler'e göçmüştür.

Vaneyev, Anatoli, Alekseyeviç (1872-1899). – Rus devrimcisi, sosyal-demokrat, Lenin, Kırjijanovski ve ötekilerle birlikte İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliğinin Merkez Grubunun üyesiydi. 1899'da ekonomist "Credo"ya karşı bir protestonun hazırlanmasına katılmıştır.

Vasilyev, Nikita Vasilyeviç (d. 1855). – Jandarma albayı; Zubatov'un "polis sosyalizmi"nin savunucusu.

V. İ.-a (İvanşin, Vladimir Pavloviç) (1869-1904). – Rus sosyal-demokratı, ekonomist, Raboçeye Dyelo'nun yöneticilerinden. İkinci Parti Kongresinden sonra menşevik olmuştur.

Vollmar, Georg (1850-1922). – Almanya Sosyal-Demokrat Partisinin oportünist kanadının önderlerinden biri; gazeteci; reformizmin ve revizyonizmin ideologlarından.

Vorms, Alfons Ernestoviç (1868-1937). – Avukat, Moskova üniversitesinde profesör, liberal. 1901-02'de Zubatov örgütlerinin toplantılarında konuşmalar yapmıştır.

V. V. (Vorontsov, Vasili Pavloviç)

(1847-1918). – İktisatçı ve yayıncı; 1880'lerde ve 1890'larda liberal narodizmin ideologlarından; Rusya'da Kapitalizmin Yazgısı adlı ve başka kitapların yazarı; bu kitaplarda Rusya'da kapitalizmin gelişmekte olduğunu yadsımış ve küçük meta üretimini savunmuştur. Çarlık hükümetiyle uzlaşma yapılmasını savunmuş ve marksizme kesinlikle karşı çıkmıştır.

W

Webb, Sidney (1859-1947) ve *Beatrice* (1858-1943). – İngiliz sosyologları; 1883-84'te reformist Fabiyan Derneğini kurmuşlar, işçi hareketinin tarihi konusunda kitaplar yazmışlardır. Birinci Dünya Savaşı sırasında sosyal-şovenizmi savunmuşlardır. Ekim Devriminden sonra Sovyetler Birliği'ne yakınlık duymuşlardır.

Weitling, Wilhelm (1808-1871). – Alman işçi sınıfı hareketinin ilk aşamalarında önde gelen bir kişi, ütopik eşitlikçi komünizmin bir teorisyeni.

Wilhelm II (1859-1941). – Almanya imparatoru ve Prusya kralı (1888-1918).

Witte, Sergei Yulyeviç (1849-1915). – Rus devlet adamı; 1905-06'da Bakanlar Kurulu Başkanı; liberal burjuvaziye bazı önemsiz ödünlerde ve vaatlerde bulunmuş ve 1905-07 devrimini bastırmak için halkı amansızca ezmiştir.

Woltmann, Ludwig (1871-1907). – Gerici bir Alman toplumbilimcisi ve antropologu; iktisadi mücadelenin işçi hareketinin esas görevi olduğunu savunmuştur. Irkçı teoriyi ve Alman ulusunun üstünlüğünü savunmuştur.

Z

Zasuliç, Vera İvanovna (1849-1919). – Rusya'daki narodnik ve daha sonra da sosyal-demokrat hareketin etkin bir üyesi. 1878'de St. Petersburg valisi Trepov'a suikast girişiminde bulunmuştur. 1883'te Rusya'daki ilk marksist örgüt olan Emeğin Kurtuluşu grubunun kuruluşuna katılmıştır. RSDİP'nin İkinci Kongresinde menşeviklere katılmıştır.

Zubatov, Sergey Vasilyeviç (1864-1917). – Moskova gizli polis dairesi başkan yardımcısı (1899), sonra da başkanı; zubatovculuğun ya da "polis sosyalizmi"nin akıl hocası ve örgütleyicisi. İşçileri devrimci hareketten saptırabilmek için jandarmanın ve polisin himayesi altında sahte işçi örgütleri kurmuştur. İlk Zubatov örgütü Moskova'da 1901'de kurulmuştur, daha sonra öteki kentlerde de kurulmuştur. Zubatovculuk büyüyen devrimci hareket tarafından yıkılmıştır.